

Studiu comparativ al economiei sociale pentru persoanele defavorizate în Europa

Analiza modelelor de bune practici
în domeniul economiei sociale
în 8 state europene

EUROPA

Introducere

În fața necesității de a opera schimbări reale pentru a răspunde provocărilor viitorului, Uniunea Europeană își propune, în cadrul strategiei Europa 2020, o creștere inteligentă, durabilă, și incluzivă; înțelegând prin aceasta o creștere bazată în special pe inovație, pe buna administrare a resurselor, însă în egală măsură și pe coeziunea socială și muncă.

Prin câmpurile de acțiuni pe care le acoperă, prin valorile pe care le apără, prin însăși natura sa, economia socială se află în mod natural la intersecția celor trei axe ale acestei strategii. În virtutea acestei constatări, instituțiile europene au întreprins în ultimii ani mai multe demersuri pentru a susține dezvoltarea acestui sector; în ce cadru se stabilește acest interes nou și în plină creștere? I se acordă oare o importanță reală economiei sociale în cadrul politicilor europene? Prezentul raport își propune să furnizeze detalii cheie de înțelegere, care să permită obținerea de răspunsuri la aceste întrebări.

Economia socială poate fi abordată în moduri diferite, atât la nivel comunitar, cât și la nivelul statelor în sine, în care regăsim puternice amprente culturale și ideologice care explică în moduri distincte cum trebuie înțeleasă economia socială. (I)

În ciuda diverselor versiuni pe care le poate îmbrăca, economia socială se bucură de o recunoaștere tot mai mare la scară comunitară în ultimele decenii, și constituie astăzi o realitate umană și economică incontestabilă. (II)

Se constată că instituțiile europene integrează problema economiei sociale în câmpul lor de acțiune și au întreprins multiple demersuri în favoarea dezvoltării acesteia; totuși, această problemă nu este încă tratată decât în mod vag, ca o tematică printre multe altele, care vine în completarea politicilor mai globale. (III)

Economia socială, interesată în special de câteva dintre cele șapte inițiative stabilite în cadrul Strategiei Europa 2020, este în egală măsură ținta unei atenții speciale în cadrul bugetului european pentru perioada 2014 - 2020; de altfel, în ultimii ani au fost instituite politici comunitare pentru a susține dezvoltarea acestor organizații. (IV)

Date fiind aceste elemente, putem oare considera că ne aflăm într-o perioadă de tranziție, în care economia socială, afectată direct de obiectivele strategiei europene, își va găsi în sfârșit locul său la scară comunitară?

I. Economia socială: vedere de ansamblu a diversității contextului european

A. Diferite abordări ale economiei sociale în Europa

În prezent, în Europa, există două concepții predominante ale economiei sociale: prima se bazează pe statutul organizațiilor, în timp ce a doua ia în considerare scopul lor. **Abordarea în funcție de statut** definește economia socială ținând cont doar de formele legale ale organizațiilor: cooperativă, casă de ajutor reciproc, asociație, fundație (CCAF). Această abordare este cea care predomină, spre exemplu, în Franța, stat considerat ca fiind „leagănul” economiei sociale și solidare, foarte atașat de formele tradiționale ale ESS¹.

Structură	Detalii
Cooperativa	Asociație autonomă de persoane reunite voluntar de un interes comun (economic, social, cultural), și de aspirații comune, în cadrul unei întreprinderi administrate democratic și controlată de înșiși membrii acesteia.
Casa de ajutor reciproc	Societate non-profit care oferă servicii de asigurare sau de prevedere în beneficiul membrilor săi, bazată pe un sistem de contracte reciproce care stipulează că membrii pot beneficia de activitățile casei de ajutor reciproc ca și consecință a participării lor (plata unei contribuții).
Asociația	Grup de persoane pe care îi reunește un obiectiv particular (cultural, societal, economic...) altul decât acela de a obține beneficii, care se poate stabili în mod oficial și conform unor reguli precise, dar care poate fi în egală măsură informal și să nu dispună de o structură specifică.
Fundația	Grupare de bunuri alocată irevocabil și cu titlu gratuit realizării unei lucrări de interes general, cu caracter durabil și non profit; aceste entități legale sunt create în scopul binefacerii unui grup sau a unei colectivități.

Surse: COMISIA EUROPEANĂ. Economie socială și antreprenariat social. Ghidul Europei sociale. Volumul 4, 2013

Această abordare se diferențiază de **abordarea în funcție de scop**, care subliniază că organizațiile economiei sociale sunt particulare prin faptul că împărtășesc valori și principii care le disting de întreprinderile economiei clasice: ele nu caută să genereze profit și să-l distribuie, ci vizează înainte de toate să procure bunuri și servicii membrilor lor sau colectivității, urmărind un obiectiv de interes general².

În cadrul acestei abordări este recunoscut antreprenariatul social: acesta se referă la o întreprindere socială care nu se distinge prin forma sa legală (care poate la fel de bine să adopte statutul economiei sociale, sau să fie o societate clasică), ci prin capacitatea sa de a asocia scopuri economice și sociale, precum și o administrare democratică și participativă. Recunoașterea întreprinderii sociale bazate pe criteriile menționate anterior, există în mai multe state, precum Marea Britanie, spre exemplu.

¹ Vezi: Să întreprindem altfel: economia socială și solidară, Opiniile Consiliului economic, social și de mediu (P. LENANCKER, J.-M. ROIRANT), ianuarie 2013

² COMISIA EUROPEANĂ, *Economie socială și antreprenariat social, Social Europe guide*, Volumul 4, 2013

B. Diferite modele de economie sociale în Europa

În afară de aceste două abordări, noțiunea în sine de economie socială nu este recunoscută la același nivel în discursuri în funcție de statele membre: anumite state vor prefera să discute despre „Sectorul terțiar”, altele despre „sectorul voluntar”, etc. Dincolo de acest aspect, totuși, se constată că nici în practică sectorul nu se declină în același mod în funcție de teritorii, ceea ce constituie un argument al diversității în care se desfășoară acest sector.

Diferite modele de economie socială în Europa	
Modelul Rhénan (sau corporatist) Germania, Austria, Olanda, Belgia, Elveția, Franța	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Stat – Providență puternic și foarte descentralizat ☐ Organizații ale ESS puternice, străvechi și foarte instituționalizate ☐ Structuri asociative cvasi-publice, sau în legătură strânsă cu Statul ☐ Mai mulți angajați decât voluntari ☐ Sector principal: sănătate, educație ☐ Finanțare majoritar publică, slabă participare financiară a utilizatorilor serviciului și puține donații
Modelul anglo-saxon (sau liberal) Marea Britanie, PECO	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Stat – Providență în declin ☐ Organizații caritabile foarte prezente, care se sprijină pe un puternic voluntariat legat de tradiția puritană și inițiativa caritabilă privată ☐ Organizații foarte profesionale (formare universitară specifică și sensibilizarea voluntarului încă din școală) ☐ Relații strânse între organizații și colectivitățile locale (achiziții publice mai degrabă decât subvenții) ☐ Structură de finanțare mai diversificată, printre care donații și contribuții private importante
Modelul scandinav (sau socio-democrat) Suedia, Danemarca, Finlanda, Norvegia	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Organizații ale economiei sociale puțin structurate, împărțite în funcție de domeniul de intervenție și nu în funcție de referințele ideologice ☐ În general, organizații în serviciul membrilor, și nu al colectivității, și care acționează adesea ca și grupuri de presiune (tradiția unui sindicalism puternic) ☐ Fundații și ONG-uri internaționale dezvoltate ☐ Sectoare de activitate: cultură, sport, timp liber (Statul este prezent în domeniul sănătății, educației, solidarității) ☐ Finanțare diversificată : finanțare publică redusă, donații și participarea financiară a utilizatorilor serviciului, pe bază de voluntariat
Modelul mediteranean (sau emergent) Italia, Portugalia, Spania, Grecia	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Dezvoltare recentă a organizațiilor sectorului economiei sociale în comparație cu restul Europei (cauze: instabilitate politică, conflicte între Biserică și State care au determinat populația să-și creeze propriile mijloace de solidaritate) ☐ Întrajutorare informală și solidaritate familială importante, dezvoltarea Statului–Providență considerată ca nedefinitivă, dar puteri regionale foarte puternice ☐ Resursele organizațiilor de sector: finanțare publică substanțială, contribuții private de orice natură (donații reduse, fundații puține) ☐ Sectoare: educație, sănătate, reducerea inegalităților locale, integrare

Sursă: E. ARCHAMBAULT, «*Există un model european non profit în acest sector?*», RECMA n° 282, 2001

II. Istoric și statut actual al economiei sociale la nivel comunitar

A. Recunoașterea progresivă a economiei sociale la nivel comunitar

Dacă de-a lungul timpului economia socială s-a instituționalizat în mod special în funcție de specificul național al statelor membre, se constată în paralel o acceptare progresivă a economiei sociale la nivel comunitar.

În 1977 și 1979 au loc mai multe conferințe europene la inițiativa Comitetul Economic și Social European (CESE); aceste conferințe sunt consacrate cooperativelor, caselor de ajutor reciproc și asociațiilor. Zece ani mai târziu, în 1989, are loc prima conferință europeană a economiei sociale la Paris; tot în 1989 încep să se concretizeze alte câteva inițiative ale acestui sector: pe de o parte, Comisia Europeană publică o comunicare intitulată „Întreprinderile economiei sociale și realizarea pieței interne fără frontiere”, care vizează dotarea cooperativelor, asociațiilor și caselor de ajutor reciproc cu o bază juridică. Pe de altă parte, una dintre Direcțiile Generale (DG) ale Comisiei Europene integrează o unitate „Economie socială”³. La rândul său, Parlamentul european creează în anul 1990 un inter-grup „Economie socială”, foarte activ și în prezent.

În anul 1999, CESE publică „Prima Convenție a Societății Civile”; aceasta pune accentul pe rolul important jucat de organizațiile societății civile în dezvoltarea unui model participativ și îmbunătățirea proceselor democratice, și recunoaște de asemenea potențialul economiei sociale în modernizarea sistemelor europene⁴.

În anul 2001, Conferința Europeană Permanentă a Cooperativelor, Caselor de Ajutor Reciproc, Asociațiilor și Fundațiilor⁵ (CEP-CCAF) elaborează Carta europeană a economiei sociale. Aceasta din urmă subliniază mai multe aspecte cheie ale economiei sociale, și trasează principii comune; ea marchează astfel consacrarea unui sector recunoscut la nivel european. În acest spirit nou are loc prima materializare a susținerii comune a economiei sociale, cu aplicarea unei măsuri de armonizare a formelor juridice din acest sector la nivel comunitar. Astfel, lansarea unui statut al societății cooperative europene (SCE) are loc în iulie 2003, însă contrar tuturor așteptărilor, nu are parte de succesul scontat. Un an mai târziu, Comisia europeană publică o „Comunicare privind promovarea societăților

Dincolo de formele juridice, care diferă în funcție de țară, **Carta europeană a economiei sociale** pune accentul pe:

- Prioritatea persoanei și a obiectului social înaintea capitalului
- Libertatea de adeziune
- Administrarea democratică de către membri
- Coerența intereselor membrilor utilizatori și a interesului general
- Aplicarea principiilor de solidaritate și responsabilitate
- Independența în raport cu puterile publice
- Neîmpărțirea profitului de gestiune

Sursă : ALTERNATIVE ECONOMICE, *Economia socială de la A la Z*, 2006

³ Aceasta va fi totuși dizolvată la sfârșitul anilor 1990, economia socială fiind atunci introdusă în DG “Artizanat, întreprinderi mici, cooperative și case de ajutor reciproc”

⁴ LEPRETRE, L., Think Tank european PENTRU SOLIDARITATE, *Economia socială : alternativa la crize. Perspectivă și recomandări pentru o pledoarie în politicile europene*. Working Paper, 2012

⁵ Această instanță s-a format inițial pentru a constitui o platformă europeană de dialog între organizațiile sectorului și instituțiile europene (Sursa: Centrul internațional de cercetare și informare privind economia publică, socială și cooperativă (CIRIEC), *Economia socială în Uniunea Europeană*, Rezumat al raportului de informare elaborat pentru Comisia economică și socială europeană, 2007),

cooperative în Europa”, pentru a acorda mai multă atenție statelor membre și statelor candidate în care sectorul cooperativ este relativ subdezvoltat. De altfel, recunoașterea economiei sociale în Europa este percepută de asemenea prin punerea în aplicare a programului EQUAL, ramură a Fondului Social European (FSE); activ din 2000 până în 2006, obiectivul acestui program era susținerea proiectelor care implicau participarea economiei sociale, sau care contribuiau la dezvoltarea acestui concept (organizarea de conferințe, dezbateri ...)⁶. În fine, în ultimii ani, se remarcă o atenție crescută acordată de instituțiile europene inovației sociale și antreprenoriatului social.⁷

B. Economia socială în Europa de astăzi: câteva informații numerice

Economia socială în Europa constituie o realitate umană și economică incontestabilă; este totuși foarte dificilă adunarea de date fiabile și pertinente dacă luăm în considerare diversitatea unui astfel de sector la nivel european. CIRIEC (Centrul Internațional de Cercetare și Informare privind Economia Publică, Socială și Cooperativă) s-a ocupat de această operațiune, iar observațiile sale constituie astăzi o resursă importantă, chiar dacă centrul însuși recomandă ca aceste cifre să fie tratate cu prudență și să nu fie considerate independent de studii de teren⁸. Vă prezentăm în continuare rezultatele la care au ajuns în urma cercetărilor lor.

Perioada de referință pentru informațiile care urmează este în principiu 2009–2010, dar din motive de indisponibilitate a datelor, pentru unele state, ea poate acoperi mai mulți ani.

Locuri de muncă remunerate în cooperativele, casele de ajutor reciproc și asociațiile din UE			
Cooperative	Case de ajutor reciproc	Asociații	Total
4 548 394	362 632	9 217 088	14 128 134
32,2%	2,6%	65,2%	100%

Categoria **Asociații** (care cuprinde de asemenea fundațiile și structurile similare) reprezintă principala „familie” a economiei sociale, cu **65%** locuri de muncă în sectorul social, „atât în ceea ce privește munca plătită, cât și voluntariatul”.

Locuri de muncă remunerate în cadrul economiei sociale în raport cu locurile de muncă remunerate per total (mii)			
	Locuri de muncă în ES	Locuri de muncă în total	%
UE15	12 806,4	172 790,4	7,4%
UE27	14 128,13	216 397,80	6,53%

Reprezentând **6,5%** din locurile de muncă remunerate din UE27 și 7,5% în EU15, se constată că economia socială este mai ancorată în „vechile” state membre decât în cele noi; astfel, în Franța, Belgia, Italia, Olanda, rata locurilor de muncă remunerate din

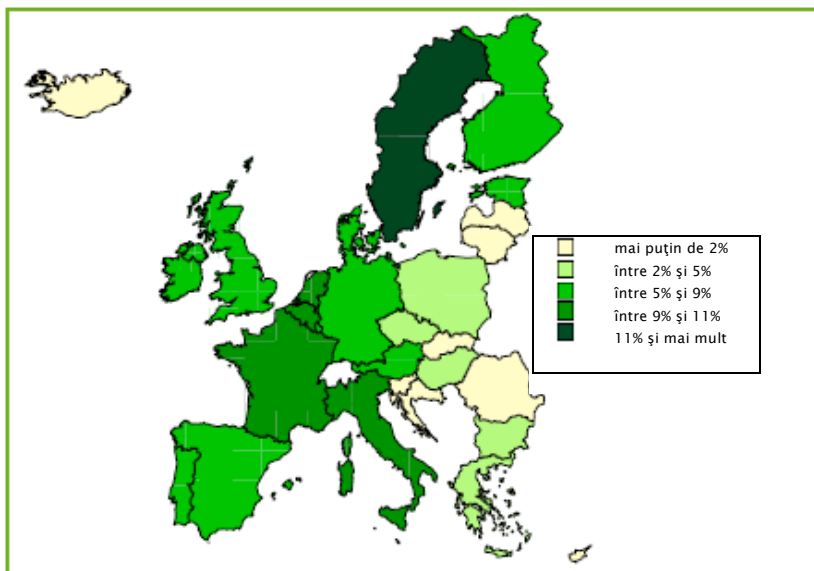
6 (CIRIEC), Economia socială în Uniunea Europeană, Rezumat al raportului de informare elaborat pentru Comisia economică și socială europeană, 2007),

7 AVISE, 2011-2012: Accelerarea dinamicii din jurul inovației sociale, articol online din data de 29 martie 2012: <http://www.avise.org/spip.php?article2172>

8 (CIRIEC), Economia socială în Uniunea Europeană, Raport de informare elaborat pentru Comisia economică și socială europeană, 2007),

cadrul economiei sociale reprezintă între **9%** și **11%** din populația activă, și atinge chiar o rată mai mare de 11% în Suedia, după cum se poate observa din harta de mai jos.

Figura 1. Rata locurilor de muncă în cadrul economiei sociale per stat

În fața dificultății de a ține cont de datele numerice în ceea ce privește economia socială chiar și în cadrul statelor membre, este dificilă elaborarea de statistici fiabile la nivel european. Pentru o mai bună evidențiere a importanței economice a acestor organizații, și pentru a putea realiza o comparație la nivel internațional, problema stabilirii de conturi satelit pentru ESS în contabilitățile naționale ale statelor este mai de actualitate ca oricând, statisticile constituind un important „instrument de sinteză, de încadrare și de dialog”⁹

II. Economia socială și instituțiile europene

A. Care sunt entitățile responsabile de economia socială în cadrul instituțiilor europene?

În ciuda importanței și recunoașterii economiei sociale la nivel european, problemele sectorului economiei sociale nu rămân pentru instanțele europene decât niște tematici printre multe altele; ele nu sunt, cel puțin pentru moment, tratate într-o manieră exclusivă, ci se integrează într-o manieră „temporară” în organizarea instituțiilor.

În cadrul **Comisiei europene**, trei Direcții Generale (DG) sunt în principal responsabile de chestiunile care privesc economia socială: DG Locuri de muncă, Probleme sociale și Incluziune; DG Întreprinderi și industrie; DG Piață internă și servicii. Într-o mai mică măsură și DG Concurență poate fi de asemenea inclusă, în urma discuțiilor privind clauzele sociale ale piețelor publice.

⁹ E. ARCHAMBAULT, P. KAMINSKI, *Lungul drum spre un cont satelit al economiei sociale: bilanț pornind de la experiența franceză*, Analele Cooperativei Economice Publice 80, 2, 2009

În cadrul Parlamentului European, există de asemenea mai multe comisii responsabile, cum ar fi comisia Probleme economice și monetare, comisia Muncă și Probleme sociale, comisia Piață Internă și Protecția Consumatorilor, etc. Există de asemenea un inter-grup Economie Socială: prin inter-grup, înțelegem reuniunile informale care adună deputați din anumite comisii și grupuri politice diferite în jurul aceluiași interes comun. Inter-grupul Servicii Publice poate fi de asemenea inclus în această categorie.

La nivel național, nu toate statele au o celulă dedicată numai economiei sociale; este astfel dificilă discutarea acestui subiect în fața **Consiliului European**, dacă acest lucru nu se face prin intermediul unor tematici concrete. Astfel, în cadrul Consiliului, economia socială este reprezentată în funcție de tematici și în funcție de ordinea de zi stabilită de către Comisia Europeană.

În fine, Comitetul Economic și Social European (CESE) este activ în promovarea economiei sociale prin publicarea de rapoarte și prin formularea de opinii formale privind politicile Uniunii europene; deși CESE nu este decât un organ consultativ, reprezentanții mediilor socio-economice din care este compus participă în plen la procesul decizional al UE.

Astfel, lăsând la o parte inter-grupul din cadrul Parlamentului, care nu constituie un grup oficial, instituțiile nu consacră nici o entitate subiectului economiei sociale. În ultimii ani au fost lansate totuși mai multe demersuri în acest sens (opinii, rapoarte, inițiative...) de către diferite instanțe europene, care demonstrează totuși interesul instituțiilor pentru organizațiile economiei sociale.

B. Demersurile recente ale diferitelor organizații europene în domeniul economiei sociale

Tablelul următor prezintă acțiunile principale care ating tematica economiei sociale și care au fost întreprinse de către instituțiile europene; demersurile marcate cu roșu vor fi abordate mai în detaliu în partea a III-a a acestui raport.

	Denumirea demersului	Detalii
Comisia Europeană		
2011	« Inițiativa pentru antreprenoriat social : construirea unui ecosistem pentru promovarea întreprinderilor sociale în inima economiei și inovației sociale»	Realizată de cele trei mari DG dedicate economiei sociale, această inițiativă se împarte în trei axe: facilitarea accesului întreprinderilor sociale la finanțare, consolidarea vizibilității lor, și simplificarea formelor lor legale.
	Propunerea de reglementare a Parlamentului și a Consiliului privind Fondurile europene de antreprenoriat social	Comisia propune crearea unei noi mărci „Fonduri de antreprenoriat social european” pentru a permite investitorilor să identifice fondurile de investiții al căror obiectiv principal este să investească în întreprinderile sociale.
	« Program pentru Schimbare Socială și Inovație Socială »	Acest program, administrat direct de către Comisie, vizează susținerea coordonării, în cadrul UE, a politicilor sociale și de muncă contribuind la punerea în aplicare a strategiei Europa 2020 pentru creștere și muncă ¹⁰ .
	Inițiativa « Social Innovation Europe » (lansată în cadrul « Uniunii inovației ») ¹¹	Proiectul „Uniunea Inovației” vizează întreprinderile și piețele, însă în egală măsură și sectorul public și inovația socială. Inițiativa „Social Innovation Europe” este o platformă creată în jurul unui obiectiv de îmbogățire reciprocă, pentru „crearea unei noi dinamici în Europa în jurul inovației sociale și economiei solidare”.
2012	Propunerea Comisiei pentru regulament privind un statut pentru fundația europeană	Această inițiativă vizează „facilitarea exercitării activităților transfrontaliere ale fundațiilor de utilitate publică și acordarea permisiunii de a susține cauzele de utilitate publică într-un mod

¹⁰ Site-ul internet al COMISIEI EUROPENE, DG MUNCĂ, PROBLEME SOCIALE ȘI INTEGRARE, Noul program european pentru schimbare socială și inovație socială, articol online din data de 6 octombrie 2011:

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=fr&catId=89&newsId=1093>

¹¹ Site-ul internet al COMISIEI EUROPENE, DG ÎNTREPRINDERI ȘI INDUSTRIE, Inovația socială pe teren, articol online din data de 5 mai 2011:

http://ec.europa.eu/enterprise/magazine/articles/innovation/article_10999_fr.htm

		mai eficient în cadrul Uniunii Europene”. ¹²
2013	« Pachet Investiție Socială »	Acest pachet furnizează un cadru integrat pentru reformarea politicii sociale, în scopul înfruntării provocărilor iminente precum evoluția modelelor de carieră și condițiilor de lucru, îmbătrânirea populației, etc. În acest sens Comisia îndeamnă statele membre să mizeze pe „investițiile sociale”.
	Publicarea unui ghid privind inovația socială	Această publicare se înscrie într-una dintre cele șapte inițiative principale ale strategiei Europa 2020: „Uniunea pentru inovație”. Pentru a încuraja autoritățile publice să favorizeze inovația socială, ghidul propune exemple de proiecte, dar mai ales recomandări pentru a ajuta autoritățile regionale să susțină inovația socială, eșalonul regional și local fiind considerate leagănul unor astfel de proiecte ¹³ .
Parlamentul European		
2009	Raport de inițiativă privind economia socială (sau « raportul Toia »)	Acest raport subliniază capacitatea de inovație a actorilor economiei sociale și contribuția lor pentru o creștere stabilă și durabilă, amintește importanța strategică a economiei sociale, și listează o serie de acțiuni pe care Comisia Europeană le-ar putea întreprinde în scopul recunoașterii și favorizării economiei sociale în Europa.
2011	Rezoluția privind Platforma europeană împotriva sărăciei și excluderii sociale	Parlamentul solicită printre altele sporirea implicării organizațiilor economiei sociale în elaborarea unei strategii europene la toate nivelele de guvernare (european, național, regional și local).
	Raport privind Inițiativa pentru antreprenoriatul social (sau « raportul Becker »)	Acest raport recunoaște în special că următoarea fază a economiei sociale europene trebuie să fie însoțită de o „ <i>înaltă capacitate de inovație</i> ” pentru a

12 Site-ul internet al COMISIEI EUROPENE, Fundația europeană:

http://ec.europa.eu/internal_market/company/eufoundation/index_fr.htm

13 Site-ul internet al LIGII ÎNVĂȚĂMÂNTULUI (Centrul de resurse pentru viață asociativă). Economie socială și solidară. Publicarea unui ghid privind inovația socială la nivel european, articol online apărut la data de 7 mai 2013: <http://associations.laligue.org/fr/ressources/paysage-associatif/economie-sociale-et-solidaire/313/publication-d-un-guide-sur-l-innovation-sociale-au-niveau-europeen.html>

		dezvolta antreprenoriatul social pe termen lung ¹⁴ .
	Declarația scrisă : Instaurarea statutului european pentru casele de ajutor reciproc, asociații și fundații	Parlamentul solicită printre altele Comisiei să facă tot ce este necesar pentru a prezenta propunerile privind statutul european.
2013	Raport de inițiativă privind statutul casei de ajutor reciproc europene	Parlamentul recomandă instaurarea unui statut după un „ <i>regim voluntar sub forma unui instrument facultativ care să permită caselor de ajutor reciproc să acționeze în diferite state membre și să fie introduse chiar și în țările în care nu există încă</i> ”.
Comitetul Economic și Social European (CESE)		
2008	Opinie: Cum poate servi experimentul social în Europa la elaborarea politicilor publice de integrare activă ?	Această opinie subliniază acțiunile performante realizate de întreprinderile sociale europene în materie de integrare prin muncă.
2009	Opinie privind diversitatea formelor de întreprinderi	Această opinie propune definirea întreprinderii sociale: dincolo de diversitatea formelor juridice, întreprinderea socială trebuie să urmărească un scop al bunăstării sociale. Această opinie recunoaște de asemenea rolul economiei sociale în construcția Europei.
2011	Opinie privind antreprenoriatul social și întreprinderea socială	CESE se arată favorabil lansării de către Comisie a unui cadru politic și al unui plan de acțiune care să vizeze promovarea întreprinderii sociale în Europa, subliniind că este important ca aplicarea să fie făcută atât la nivelul UE cât și la nivelul statelor membre.
2012	Opinie privind Programul pentru schimbarea socială și inovația socială	CESE își prezintă concluziile și recomandările în fața Comisiei privind inovația socială și programele asociate.
	Opinie privind statutul fundației europene	CESE își prezintă concluziile și recomandările privind Propunerea de reglementare a Consiliului privind statutul fundației europene ¹⁵ .
2013	Opinie exploratoare privind crearea unei mărci sociale europene	CESE solicită considerarea demersurilor prezente în acțiunile

14 H. K. BECKER (Raportor), PARLAMENTUL EUROPEAN (Comisia muncii și problemelor sociale), raport privind Inițiativa pentru antreprenorat social – Construirea unui ecosistem pentru a promova întreprinderile sociale în inima economiei și inovației sociale, 2012: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A7-2012-0305+0+DOC+PDF+V0//FR>

15 RODERT (Raportor), CESE, Opinia Comitetului Economic și Social European privind Stabilirea unei Mărci Sociale Europene (opinie exploratoare), SOC / 468, Bruxelles, 16 ianuarie 2013: <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.fr.soc-opinions.24105>

		cheie ale Inițiativei pentru antreprenoriatul social a Comisiei Europene. El preconizează de asemenea că trebuie pornit de pe teren pentru a identifica inițiativele de etichetare similare existente, precum și pentru a separa chestiunile de marcă socială europeană și de marcă pentru întreprinderile sociale.
	Opinie privind Pachetul Investiție socială	CESE subliniază rolul economiei sociale care dispune de expertiză tehnică în domeniile investițiilor sociale, inovației sociale și promovării locurilor de muncă precum și rolul său în implementarea pachetului. CESE regretă lipsa de informații privind finanțarea acestui pachet.

(Informațiile conținute de acest tabel provin de la Observatorul european al antreprenoriatului social și al ESS, Think Tank european Pentru Solidaritate, *Strategie europeană*: www.ess-europe.eu)

IV. Economia socială în cadrul strategiei Europa 2020

A. Economia socială se integrează în cele trei axe ale strategiei Europa 2020

În martie 2010, Comisia europeană a emis o comunicare oficială, intitulată „Europa 2020: strategie pentru dezvoltarea Uniunii Europene”; aceasta este primordială căci definește baza fundamentală a perspectivelor și politicilor europene pentru următorii zece ani. Strategia Europa 2020 se împarte în trei mari direcții: o dezvoltare **inteligentă** (pentru a „dezvolta o economie fondată pe cunoaștere și inovație”); **durabilă** (pentru a „promova o economie mai eficientă în utilizarea resurselor, mai verde și mai competitivă”); **inclusivă** (pentru a „încuraja o economie cu un nivel ridicat al ocupării forței de muncă prin promovarea coeziunii sociale și teritoriale”). În acest sens, ea stabilește cinci obiective pentru 2020, și propune șapte inițiative pentru a realiza această dinamică¹⁶.

Europa 2020: orientarea progresului	
5 obiective	7 inițiative
<ul style="list-style-type: none">☐ Locuri de muncă: un loc de muncă pentru 75% din cei cu vârste cuprinse între 20 - 64 ani☐ R&D: investirea a 3% din PIB-ul Uniunii în R&D☐ Schimbare climatică: reducerea cu 20% a emisiilor de gaz cu efect de seră (chiar 30%) în raport cu 1990; utilizarea energiei provenind din surse regenerabile în procent de 20%; creșterea cu 20% a eficienței energetice☐ Sărăcie și excludere socială: reducerea cu cel puțin 20 milioane a numărului de persoane afectate sau amenințate☐ Educație: scăderea ratei de abandon școlar cu cel puțin 10%; o diplomă de învățământ superior pentru cel puțin 40% din cei cu vârste cuprinse între 30-34 ani	<ul style="list-style-type: none">☐ «O Uniune pentru inovație»☐ «Tineret în mișcare»☐ «O strategie numerică pentru Europa»☐ «O politică industrială în era globalizării»☐ «O strategie pentru noile competențe și noile locuri de muncă»☐ «O platformă europeană împotriva sărăciei și excluderii sociale»

Prin câmpurile de acțiuni pe care le acoperă, prin valorile pe care le apără, prin însăși natura sa, economia socială se integrează în mod natural în centrul celor trei axe ale acestei strategii. Ea se înscrie de asemenea în mod particular în două inițiative¹⁷:

- „O Uniune pentru inovație”: aceasta include inovația socială, o caracteristică esențială a economiei sociale și solidare (ESS) care răspunde nevoilor sociale și se adaptează evoluțiilor societale¹⁸; inovația socială este astfel percepută ca un mijloc de a răspunde acestor nevoi, deloc sau foarte puțin satisfăcute de piață sau de sectorul public (locuri de muncă, schimbare climatică, energie, sănătate, îmbătrânire ...). În acest cadru Comisia a lansat în martie 2011 „Inițiativa europeană în favoarea inovației sociale” (Social Innovation Europe), platformă

16 COMISIA EUROPEANĂ, *Comunicarea Comisiei: Europa 2020 – O strategie pentru o dezvoltare inteligentă, durabilă și inclusivă*, Bruxelles, 23 martie 2010, p. 4

17 ROUSSELLE, M., *Inovația socială: dincolo de fenomen, o soluție durabilă la provocările sociale*, Think Tank European PENTRU SOLIDARITATE, Working Paper, septembrie 2011

18 *Ibid*

care vizează punerea în legătură a tuturor actorilor capabili să-și împărtășească ideile în materie pentru a răspândi cunoștințele și bunele practici.

- „O platformă europeană împotriva sărăciei și excluderii sociale”: această inițiativă vizează favorizarea coeziunii economice, sociale, teritoriale, oferind persoanelor aflate într-o situație precară mijloace pentru a trăi în demnitate și de a participa activ în societate. Ea asociază lupta împotriva sărăciei și accesul la locurile de muncă, punând accentul pe noile soluții pentru a combate excluderea socială și pentru a promova inovația socială.

În plus față de aceste obiective și inițiative care conferă cadrul general al Strategiei Europa 2020, ne vom îndrepta acum atenția asupra câtorva **instrumente particulare care permit aplicarea acestei Strategii**, susținând pentru unii dezvoltarea economiei sociale sau acordând un loc specific acestor tematici.

B. Economia socială în bugetul european: miza fondurilor structurale

În perioada 2007 – 2013, 36% din bugetul european era consacrat politicii de coeziune, care integrează fondurile structurale (FSE, FEDER, Fond de coeziune), și avea drept obiectiv reducerea disparităților economice și sociale și a diferențelor de dezvoltare între regiunile și statele europene. Programul de finanțare nu este încă decis în mod oficial pentru perioada 2014 – 2020, dar date fiind diferitele propuneri de reglementare publicate, sunt vizate mai multe schimbări care vor putea fi oportunități pentru organizațiile economiei sociale¹⁹. Astfel, printre cele 11 obiective prioritare pentru fondurile structurale pentru perioada 2014 – 2020, regăsim mai multe câmpuri de activitate în care se înscrie în mod special acest sector.

Începând cu anul 2007, Fondul Social European (FSE) abordează „finanțarea politicilor active ale pieței muncii (reconversie, formare, integrare socială)”; pentru 2014 – 2020, 25% din fondurile politicii de coeziune ar trebui să îi fie alocate, ceea ce face din el organul prioritar al politicii de coeziune europeană. FSE urmărește 4 dintre cele 11 obiective ale fondurilor structurale stabilite pentru această perioadă, respectiv: promovarea locurilor de muncă și a mobilității profesionale; investițiile în educație, competențe și formare pe tot parcursul vieții; promovarea integrării sociale și lupta împotriva sărăciei; consolidarea capacităților instituționale și punerea în practică a unei administrații publice.

FSE este fondul care interesează cel mai mult economia socială²⁰ :

- Pe de o parte, FSE afectează în același timp actorii acestor organizații cât și pe utilizatorii lor²¹; astfel, trebuie amintit că persoanele vulnerabile constituie țintele publice ale acestui sector, or: „Beneficiarii FSE sunt persoanele, în special grupurile defavorizate precum șomerii de lungă durată, persoanele cu handicap,

19 Atelierul ILE-DE-FRANCE, Programarea fondurilor europene 2014 – 2020: oportunitate pentru ESS?, articol online din data de 5 februarie 2013: <http://www.atelier-idf.org/breves/2013-02-05.fonds-europeens-et-ess.htm>

20 Vezi: DUBETZ, E., Fondurile structurale în bugetul European 2014 – 2020: stare de fapt și miză pentru economia socială (I); Fondul social European, THINK TANK EUROPEAN PENTRU SOLIDARITATE, Working Paper, februarie 2012

21 Atelierul ILE-DE-FRANCE, Programarea fondurilor europene 2014 – 2020: oportunitate pentru ESS?, articol online din data de 5 februarie 2013: <http://www.atelier-idf.org/breves/2013-02-05.fonds-europeens-et-ess.htm>

emigranții, minoritățile etnice, comunitățile marginalizate și victime ale excluderii sociale”²².

- Pe de altă parte, minim 20% din bugetul FSE ar trebui să atingă problema integrării sociale și luptei împotriva sărăciei, un câmp de acțiune în care economia socială se regăsește în mod special.
- De asemenea, se pune accent pe aspectul local, o caracteristică cheie a economiei sociale: „Comisia dorește creșterea implicării părților participante locale și regionale, a partenerilor sociali și organizațiilor societății civile în aplicarea programelor operaționale (...) și încurajarea răspândirii abordărilor de dezvoltare locală bazată pe parteneriate între diverși actori competenți”²³.

Astfel, propunerea Parlamentului European și a Consiliului referitoare la FSE (2011), pune accentul pe necesitatea de a promova economia socială și întreprinderile sociale în virtutea obiectivului de „promovare a integrării sociale și luptei împotriva sărăciei”, și insistă de asemenea, asupra mizei de a susține activități independente, antreprenoriat și crearea de întreprinderi în virtutea obiectivului de „promovare a locurilor de muncă și susținerea mobilității profesionale”, ceea ce constituie o dinamică interesantă pentru antreprenoriatul social.

Alături de FSE, Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDER) integrează de asemenea economia socială, și în special antreprenoriatul social, în planificarea sa bugetară: astfel, printre prioritățile acestui fond (FEDER are competență în ceea ce privește cele unsprezece obiective ale fondurilor structurale) și în cadrul obiectivului său de a „favoriza locurile de muncă și mobilitatea profesională”, regăsim următoarele trei obiective: crearea de pepiniere de întreprinderi, asistarea în investiții în favoarea persoanelor independente și crearea de întreprinderi; inițiativele de dezvoltare locală și asistarea structurilor care oferă servicii de proximitate în vederea creării de locuri de muncă; investițiile în infrastructuri destinate serviciilor publice de locuri de muncă.

De asemenea, în cadrul obiectivului de „promovare a integrării sociale și de luptă împotriva sărăciei”, care privește economia socială într-o manieră mai directă, FEDER susține în special trei elemente:

- Investițiile în infrastructurile sociale și sanitare care contribuie la dezvoltarea națională, regională și locală, reducând inegalitățile în ceea ce privește starea de sănătate, și trecerea de la serviciile instituționale la servicii prestate de către colectivitățile locale;
- Asistare în redresarea fizică și economică a comunităților urbane și rurale defavorizate;
- Asistarea întreprinderilor sociale.

În fine, mai trebuie menționat că FEDER este singurul fond european în materie de cooperare teritorială europeană, ceea ce poate constitui un mijloc de a vehicula economia socială în statele în care rolul său nu este recunoscut, și în același timp să permită transmiterea cunoștințelor și bunelor practici care ar putea stimula inovația²⁴.

22 Pentru mai multe informații consultați: THINK TANK EUROPEAN PENTRU SOLIDARITATE, Locurile de muncă verzi – O nouă oportunitate pentru integrarea socială în Europa, Caietele Solidarității nr. 28, mai 2012
23 EurActiv, Politica de coeziune a UE pentru 2014 – 2020, 7/07/201

24 AVISE, Politica de coeziune europeană 2014 – 2020, perspective și oportunități pentru economia socială și solidară, Repererele Avise, Probleme Europene nr. 6, 2012,

C. Antreprenoriatul social: pilon al Actului pentru Piața Unică (I și II)

Această secțiune revine asupra inițiativei pentru antreprenoriat social lansată în 2011, și în egală măsură asupra a două politici europene strâns legate între ele: Pactul pentru Schimbare Socială și Inovație (PSSI) și Pachetul Investiție Socială.

1) Inițiativa pentru antreprenoriat social

Actul pentru piața unică se împarte în două volume dintre care primul a fost lansat în aprilie 2011; în ideea de a răspunde cu coerență direcțiilor Strategiei Europa 2020, acest Act identifică douăsprezece pârghii pentru a stimula creșterea și restaurarea încrederii în Europa. În cel de-al doilea volum, acest Act reamintește rolul fundamental jucat de economia socială și antreprenoriatul social, precizând că „întreprinderile sociale, care inovează pe plan social, favorizează integrarea și întăresc încrederea”. Se insistă de asemenea pe necesitatea de a demonstra impactul întreprinderilor sociale, pentru care trebuie îmbunătățită vizibilitatea și trebuie dezvoltată o metodologie de măsurare a impactului socio-economic, în ideea de a „arăta consumatorilor, băncilor, investitorilor și autorităților publice impactul pozitiv pe care îl au întreprinderile sociale”²⁵.

Grupul de experți consultativ multipartid privind antreprenoriatul social, GECES, a fost constituit și lansat în iunie 2012 pentru o perioadă de 6 ani. El este responsabil de evaluarea progresului înregistrat în aplicarea măsurilor vizate de IES și lucrează la dezvoltarea acțiunilor sale cheie

Actul pentru Piața Unică alocă unul dintre cei doisprezece piloni antreprenoriatului social: în acest cadru Comisia Europeană a lansat în anul 2011 „Inițiativa pentru antreprenoriat social” (IES), inițiativă far și determinantă în susținerea și dezvoltarea acestuia, marcând un pas decisiv în lansarea oficială a schimbării sale de eșalon la nivel european. Această inițiativă recunoaște astfel antreprenoriatul social și de asemenea inovația socială ca fiind mijloace strategice pentru realizarea obiectivelor Europa 2020, și notează că întreprinderile sociale întâmpină dificultăți care le sunt proprii; în ambiția de a răspunde acestor dificultăți, IES prezintă un plan de acțiune în trei axe principale, asupra cărora vom reveni. Elementele în roșu sunt dezvoltate mai în detaliu, fie în continuarea tabelului (care are la bază ultima reuniune a GECES, din data de 6 iunie 2013)²⁶, fie în capitolele următoare.

Acțiuni cheie prezentate în IES	Măsuri majore (adoptate sau în curs)
Axa n°1: Facilitarea accesului la finanțare pentru întreprinderile sociale	
1. Propunerea unui cadru reglementar european pentru fondul de investiție solidară	Propunerea pentru implementarea mărcii FESE (fond de antreprenoriat social european), care certifică fondurile de investiții private dedicate finanțării întreprinderilor sociale, a fost votată de către parlament și adoptată de către Consiliu; ea va intra în vigoare

²⁵Idem

²⁶ Document de lucru ce trasează premisele IES, actualizat pentru ultima reuniune a GECES din data de 6 iunie 2013: Social Business Initiative – Overview and Status of actions, updated for the GECS meeting 06 June 2013 http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/docs/expert-group/20130606-follow-up_en.pdf

	în iulie 2013.
2. Favorizarea dezvoltării micro-creditării în Europa	Aplicată pentru perioada 2014-2020, din programul de micro finanțare Progress în cadrul PSSI ²⁷ ; există de asemenea și alte inițiative precum JEREMIE sau JASMINE.
3. Implementarea unui instrument financiar european (90 M €) pentru ameliorarea accesului la finanțare a întreprinderilor sociale	Acest instrument va fi aplicat începând cu 2014, pentru suma de 95 milioane de euro, în cadrul PSSI (volumul trei).
4. Prioritatea întreprinderilor sociale în cadrul fondurilor structurale	<i>(Vezi sub-capitolul IV – 2) din prezentul raport)</i>
Axa n°2: Consolidarea vizibilității antreprenoriatului social	
5. Întocmirea unei cartografii a întreprinderilor sociale din Europa : sector, model de afacere, importanță economică, regimuri fiscale, bune practici	Lucrări în curs; putem menționa studiul privind economia socială în UE realizat de CIRIEC. Observatorul european al antreprenoriatului social și al IES al Think Tank European Pentru Solidaritate constituie de asemenea o inițiativă privată în domeniu (www.ess-europe.eu).
6. Crearea unei baze de date publice a mărcilor și certificărilor aplicabile întreprinderilor sociale din Europa	Cerere de ofertă lansată în cursul anului 2012 pentru realizarea acestei cartografii, Comisia a solicitat GECES să lucreze la problema mărcilor.
7. Consolidarea competențelor administrațiilor naționale și regionale în aplicarea măsurilor de susținere a dezvoltării întreprinderilor sociale	Lucrări în curs pentru a facilita învățarea reciprocă și pentru a furniza o asistență strategică și operațională (publicarea «Social Innovation Guide»). «RegioStars Award» permite de asemenea identificare bunelor practici inovatoare în materie de dezvoltare regională ²⁸ .
8. Crearea unei platforme electronice multi-lingvistice de informare și de schimb destinată antreprenorilor sociali și investitorilor	Proiectul pilot «Social Innovation Europe» este prelungit cu un an; o a doua fază mai ambițioasă a acestei platforme ar trebui să vadă lumina zilei.
Axa n°3: Îmbunătățirea modalității de reglementare	
9. Regândirea anumitor forme juridice adaptate la antreprenoriatul social la nivel european	Propunerea Comisiei pentru adoptarea unui statut al fundației europene (în discuție); propunere de simplificare a regulamentului privind statutul societății cooperative europene în curs (consultarea părților participante); adoptarea statutului casei de ajutor reciproc europene de către Parlamentul European la începutul anului 2013, de urmărit de către Consiliu.
10. Acordarea unei importanțe mai mari criteriilor de calitate și condițiilor de lucru în atribuirea piețelor publice, în special în cazul serviciilor sociale și de sănătate	Votarea celor două rapoarte privind trecerea piețelor publice în decembrie și ianuarie. vot la prima lectură în plenul Parlamentului European prevăzut pentru data de 10 septembrie 2013.
11. Simplificarea regulilor de acordare a asistenței publice pentru serviciile sociale și locale	Simplificarea aplicării regulilor statului pentru serviciile sociale și locale adoptată de Comisie în noiembrie 2011. («New State aid package for SGEI» (2011) și în 2012 adoptarea pilonului final « <i>de minimis</i> Regulation for the field of SGEI»)

27 Programul pentru Schimbare Socială și Inovație Socială (PSSI) este dezvoltat în sub-capitolul următor.

28 Site-ul internet al COMISIEI EUROPENE (Regional Policy – Inforegio), RegioStars Awards :

http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperate/regions_for_economic_change/regiostars_en.cfm

Marca “Fond de antreprenoriat social European” (FESE) și măsurarea impactului social

Marca „Fond de antreprenoriat social european” a fost creată pentru a certifica fondurile de investiții care își dedică 70% din activul lor întreprinderilor sociale; de asemenea, administratorii acestor fonduri trebuie să respecte principiile de transparență, și își pot comercializa fondurile în cadrul statelor membre. Motivul creării unei astfel de mărci este în primul rând să permită investitorilor să identifice mai ușor aceste fonduri²⁹.

Această măsură nu a fost luată fără a se ține cont de problematica foarte actuală a măsurării impactului social. De fapt, considerând că investitorii caută un profit financiar din investiții și mai ales un profit social (SROI: *Social return on investment*), se pune problema dezvoltării unor indicatori pentru a observa externalizările pozitive ale întreprinderilor sociale. Perceput ca o punte obligatorie pentru a permite întâlnirea dintre investitori și antreprenorii sociali, măsurarea impactului întreprinderilor sociale poate apărea ca și oportunitate pentru a permite antreprenoriatului social să schimbe nivelul, facilitând astfel accesul la finanțare și făcând același timp întreprinderile sociale mult mai vizibile prin valorificarea potențialului lor; totuși, acest proiect nu atrage numai reacții pozitive, putând fi perceput ca piedică în fața valorilor și principiilor întreprinderilor sociale, acționând ca o frână în fața capacității lor inovatoare. Un sub-grup specific a fost constituit în cadrul GECES pentru a rezolva această problemă: cu misiunea de a dezvolta o metodologie de măsurare a impactului până la sfârșitul anului 2013, dezbaterile ultimei reuniuni GECES a lăsat să transpară primele orientări probabile: măsurarea impactului nu trebuie să vizeze contribuția la un proces de selecție (pe lângă administratorii fondurilor sau investitori) ci, din contră, trebuie să permită învățarea și răspândirea cunoștințelor; chiar întreprinderile sociale ar trebui astfel să definească criteriile și indicatorii de măsurare a impactului lor social, considerând că o abordare top-down ar fi contra-productivă³⁰.

Formele juridice adaptate la antreprenoriatul social

Există vreun interes pentru a armoniza formele juridice ale diferitelor entități ale economiei sociale la nivel european? Ideea este să formulăm un răspuns la obstacolele administrative și juridice, complexe și costisitoare, care nu încurajează aceste organizații să se implanteze și dincolo de frontiere și le limitează potențialul de acțiune. Este vorba de asemenea despre acordarea unui plus de vizibilitate și recunoaștere, pentru ca acestea să se poată consacra mai ușor unor activități de interes colectiv la nivel european; în fine, pentru cooperative în special, aceasta permite obținerea unei personalități juridice, o reglementare și o structură unică pentru a-și desfășura activitățile în cadrul pieței interne, pentru ca astfel să profite de oportunitățile acestei piețe și să dezvolte cooperative transnaționale. Totuși, în fața diversității modelelor europene și legăturii teritoriale a acestor organizații, un astfel de demers de armonizare se dovedește laborios, după cum o arată și rezultatele variate de

²⁹ Site-ul internet al COMISIEI EUROPENE, Piața unică în UE, Fond de antreprenoriat social:

http://ec.europa.eu/internal_market/investment/social_investment_funds/index_fr.htm

³⁰ GECES Subgroup on measurement of social impact – progress report to GECES :

http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/docs/expert-group/social_impact/20130605-geces-subgroup-progress-report_en.pdf

după instaurarea statutului de cooperativă europeană (SCE) în anul 2003. Simplificarea SCE este în curs; Comisia are în plan să consulte părțile participante pentru a avansa în acest demers. De asemenea, Comisia europeană a lansat o sesiune de consultare privind situația caselor de ajutor reciproc din Europa pentru a avea o mai bună imagine asupra domeniului în care se desfășoară activitățile acestora și nevoile cărora trebuie să le răspundă grație unui statut al casei de ajutor reciproc europene. În fine, problema statutului Fundației Europene este în fază de studiu și urmează să se materializeze.

Clauzele sociale în piețele publice

Achizițiile publice trebuie să ia în considerare începând cu anul 2006 obiective de dezvoltare durabilă (respectarea mediului, progres social, coeziune socială). În acest sens, este posibilă condiționarea atribuirii piețelor publice prin integrarea de clauze de mediu dar și sociale³¹; acestea constituie un instrument nou susținut de către Comisia europeană, care a publicat în ianuarie 2011 ghidul „Achiziție socială privind considerarea aspectelor sociale în piețele publice” și care a lansat o sesiune de consultare a părților participante pe tema piețelor publice. Directiva „piețe publice”, care se aplică în special serviciilor sanitare și sociale, atinge în mod direct economia socială ale cărei întreprinderi sunt active în multe dintre sectoarele respective³².

2) Programul pentru Schimbare Socială și Inovație Socială (PSSI)

Inovația socială ocupă un loc din ce în ce mai important în strategia europeană; dacă acest interes apare prin anii 1990, abia începând cu 2010 se constată o reală strategie europeană în materie. De fapt, inovația socială a fost pentru multă vreme doar un element reparator și rezidual care nu era integrat în politicile comunitare; astăzi, necesitatea de a face față unei rigori bugetare, impusă de contextul social, economic, ecologic și demografic tensionat, este însoțită de un apel crescut la inovații sociale ca și răspuns la nevoile colective puțin sau deloc satisfăcute de către Stat și Piață³³.

Programul pentru Schimbare Socială și Inovație socială (PSSI) este un program de acces direct al Comisiei Europene, ceea ce înseamnă că, contrar fondurilor structurale de exemplu, este administrat într-o manieră centralizată de către Comisia Europeană³⁴. Întocmit în cadrul DG Muncă și Probleme Sociale și imaginat în cadrul politicilor sociale și ale forței de muncă pentru 2014–2020, programul vizează simplificarea și coordonarea instrumentelor existente care susțin acțiunile inovatoare din punct de vedere social în domeniile politic, sectorul privat și Sectorul Terțiar; el are de asemenea competența de a asista organizațiile în cadrul experimentelor sociale, și de a facilita introducerea în rețea a diferiți actori și experiențe. Actorii din teren ai ESS și antreprenorii sociali nu sunt singurii vizați de acest program, care atinge de asemenea „actorii instituționali (autorități publice,

31 Introducerea în serviciu a forței de muncă, Alternative economice, Poche n°30, 2007 :

<http://www.alternatives-economiques.fr/les-clauses-sociales-dans-les-marches-publics-fr-art-719-37077.html>

32 Observator european al antreprenoriatului social și al ESS, 4 întrebări adresate lui Marc Tarabella privind reforma piețelor publice : http://www.ess-europe.eu/?page_id=5290

33 AVISE, 2011-2012: Accelerarea dinamicii din jurul inovației sociale, articol online din data de 29 martie 2012: <http://www.avise.org/spip.php?article2172>

34 Atelierul ILE-DE-FRANCE, Programarea fondurilor europene 2014 – 2020: oportunitate pentru ESS?, articol online din data de 5 februarie 2013: <http://www.atelier-idf.org/breves/2013-02-05.fonds-europeens-et-ess.htm>

serviciul de ocupare a forței de muncă, parteneriate sociale ...) și organismele de micro-finanțare și finanțare a întreprinderilor sociale”³⁵. Astfel, obiectivul său este de „a propaga măsurile cele mai eficiente cu sprijinul Fondului Social European”³⁶.

PSSI integrează trei programe existente:

Programul pentru Schimbare Socială și Inovație Socială	
Denumirea instrumentului	Detalii
Progress: program pentru muncă și solidaritate socială	<p>Acest program este succesorul programului EQUAL (diferența: Progress posedă propria sa linie bugetară, EQUAL era finanțat de FSE), și vizează «dezvoltarea cunoștințelor și schimbul de bune practici în materie de muncă și probleme sociale». Programul dispune de un buget special pentru inovație socială și experiment social, pentru a testa la scară mică practici inovatoare în vederea răspândirii lor ulterioare.</p> <p>Pentru perioada 2014-2020: 574 M € (din care 97 M € vor fi alocați proiectelor experimentale)</p>
EURES : portal european privind mobilitatea profesională	<p>Fondat în 1993, programul oferă informații, consiliere și servicii de recrutare – plasare a forței de muncă în Europa; el își propune astfel să încurajeze mobilitatea muncitorilor și să ajute întreprinderile să recruteze personal din străinătate.</p> <p>Pentru perioada 2014 – 2020: 20 M € finanțare în cadrul FSE</p>
Instrument de micro-finanțare și antreprenoriat social	<p>Acest ultim element lărgeste actualul instrument european de micro-finanțare lansat în 2010; el este destinat micro-finanțării persoanelor fără loc de muncă și micro-întreprinderilor, și vizează de asemenea facilitarea accesului întreprinderilor sociale la finanțare, pentru a le permite acestora să se dezvolte.</p> <p>Pentru perioada 2014 – 2020</p> <ul style="list-style-type: none"> – 87 M € pentru micro-finanțare (ceea ce ar putea genera între 400 și 450 milioane de euro de micro-credite) – 9 M € ar trebui acordați pentru consolidarea capacităților instituționale – 95,2 M € pentru finanțarea antreprenoriatului social în perioada 2014–2020

Surse: AVISE, *Inovația socială în Europa – Politici europene și practici de inovație socială în trei state membre*, Reperete AVISE, Probleme europene nr. 5, 2012;
 AVISE, *Politica de coeziune europeană 2014–2020. perspective și oportunități pentru economia socială și solidară*, Reperete AVISE, Probleme europene nr. 6, 2012.

35 AVISE, *Inovația socială în Europa – Politici europene și practici de inovație socială în trei State membre*, Reperete AVISE, Probleme europene nr. 5, 2012

36 Site-ul internet al COMISIEI EUROPENE, DG MUNCĂ, PROBLEME SOCIALE ȘI INTEGRARE, Noul program european pentru schimbare socială și inovație socială, articol online din data de 6 octombrie 2011:
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=fr&catId=89&newsId=1093>

3) Pachetul investiții sociale

Inspirându-se în special din lucrările platformei europene contra sărăciei și excluderii, și ca urmare a comunicării Comisiei Europene, intitulată „Social Investment for Growth and Cohesion”–„Investiție Socială pentru Dezvoltare și Coeziune” (evidențiind necesitatea de determina evoluția modelelor statelor providență din Europa), Comisia Europeană a prezentat „Pachetul Investiții Sociale” în 2013³⁷. Într-un context de criză economică și de transformări demografice, în care se încearcă reducerea excluderii și sărăciei stimulând în același timp instruirea și forța de muncă, acest pachet invită statele membre să „acorde prioritate investițiilor sociale și să-și modernizeze sistemele de protecție socială”, prin aplicarea de „strategii de includere activă mai performante” și prin utilizarea resurselor alocate politicilor sociale „într-o manieră mai eficientă și mai concretă”³⁸.

În ideea că ar consolida capacitățile și calificările indivizilor, permițând acestora din urmă să se implice în societate și pe piața muncii, Comisia Europeană percepe investițiile sociale ca fiind producătoare de „surplus de prosperitate” ceea ce poate contribui la relansarea economiei și poate ajuta UE să iasă din criză. De altfel, intervenind înaintea producerii problemelor sociale, astfel de investiții țin loc de măsuri preventive, și evită repararea ulterioară a daunelor care se dovedesc în final mai costisitoare. Astfel, Pachetul Investiții Sociale are la bază în special îngrijirea de lungă durată; investiția în copilărie pentru „a sparge cercul vicios al inegalității”; investiția în domeniul sănătății. Astfel, publicul țintă este constituit în principal din tineri și copii, persoane aflate în căutarea unui loc de muncă, femei, persoane în vârstă, persoane cu handicap, persoane fără locuință, angajatori, și într-o manieră mai generală, chiar societățile.

În comunicarea sa, Comisia insistă pe „contribuția importantă a economiei sociale, a întreprinderilor sociale, a societății civile și a partenerilor sociali la punerea în aplicare a Pachetului Investiții Sociale”³⁹. Opinia CESE cu privire la comunicarea Comisiei menționează:

«Investiție socială» : la ce se referă ?

« Investiția socială permite *aportul de capital* către organizațiile care lucrează în favoarea *schimbării sociale*, în mod pragmatic în raport cu cerințele actorilor economici » (Abigail Noble, Fundația Schwab pentru antreprenoriat social)

Investiția socială implică un dublu profit: *profit financiar*, pe capitalul investit, ceea ce o diferențiază de o donație sau de o subvenție; *profit (sau impact) social*, ceea ce distinge o investiție mai convențională.

Sursă: Site-ul internet PRO-BONO:
<http://www.pro-bono.fr/2011/09/investissement-social-mode-d%E2%80%99emploi/>

37 Site-ul internet al CIDES-CHORUM, Reacțiile la “Pachetul de Investiții Sociale” al Comisiei, articol online din data de 15 mai 2013: http://cides.chorum.fr/cides/f_actus/a_22f5146013e03237/Les-reactions-au-paquet-investissements-sociaux-de-la-Commission-.html

38 COMISIA EUROPEANĂ, *Investiții sociale: Comisia încurajează Statele membre să pună accentul pe creștere și coeziune socială*, Comunicat de presă, 20 februarie 2013: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-125_fr.htm

39 O. ROPKE (Raportor), CESE, Avizul secției specializate pe “Muncă, probleme sociale, cetățenie” privind “Comunicarea Comisiei în Parlamentul European, Consiliu, Comitetul economic și social European și Comitetul regiunilor – Investiția în domeniul social un factor al creșterii și coeziunii”, în special prin intermediul Fondului Social European, în perioada 2014 – 2020”. Pachetul de Investiții sociale, Bruxelles, 2013 (SOC / 481)

„în plus față de contribuția cu experiența proprie și un supliment de resurse, economia socială este adesea asociată în mod direct cu concretizarea obiectivelor politice, de exemplu furnizarea de servicii sociale”. CESE observă de asemenea potențialul economiei sociale în relansarea creșterii economice durabile care să consolideze cererea internă.

Dacă acest pachet a fost acceptat destul de pozitiv de către societatea civilă, această aprobare este însoțită de teama de a vedea statele renunțând la implicarea lor în serviciile publice sociale prin încurajarea investițiilor prin intermediul investitorilor privați (profit sau non profit). Conform opiniei anumitor actori ai economiei sociale, instituțiile publice trebuie să continue să finanțeze serviciile sociale și să mențină susținerea economiei sociale; de asemenea, trebuie amintit că *„participarea investitorilor privați [...] trebuie să fie însoțită de garanția că controlul întreprinderilor sociale rămâne în mâinile acestora din urmă”*⁴⁰. În concluzie, CESE regretă că problema finanțării Pachetului Investiții Sociale rămâne deocamdată în mare parte fără răspuns; Comitetul se teme de fapt că aplicarea recomandărilor nu este realizabilă, și afirmă în consecință că este indispensabilă găsirea unor noi surse de finanțare.⁴¹

Concluzie

Politicile europene care vizează susținerea economiei sociale au înflorit în ultimii ani, și aceasta, în ciuda diversității modelelor și accepțiunilor divergente ale economiei sociale din teritoriu; aceasta constituie o premisă încurajatoare pentru construirea unui viitor mai solid pentru acest sector la nivel european, lucru pentru care nu putem decât să ne bucurăm. Este de asemenea de bun augur faptul că acțiunile sunt întreprinse pentru a permite facilitarea schimburilor dintre actori, atât în ceea ce privește știința, bunele practici cât și cunoștințele privind problematica economiei sociale; de fapt, aceste schimburi sunt cele care vor constitui baza unei structurări colective a economiei sociale și antreprenoriatului social în Europa.

Dacă un prim pas a fost efectuat, va trebui totuși dublată atenția pentru ca demersul început să continue cu același avânt. Acum se trasează viitorul unei economii sociale la nivel european, și toți actorii acestui sector trebuie să ia parte la dezbaterile ridicate de marile probleme actuale, atât întreprinderile sociale și utilizatorii lor, cât și rețelele, actorii politici, cercetătorii, etc. Ne gândim în special la problematica finanțării întreprinderilor sociale, care ar putea la fel de bine să se dovedească o oportunitate pentru dezvoltarea acestui sector, dar și o amenințare dacă ar vicia identitatea atât de particulară a organizațiilor din acest sector. Necesitatea de a urma o finanțare hibridă ne pare o punte obligatorie pentru ca aceste organizații să ajungă la un echilibru peren.

În aceeași ordine de idei, ne gândim de asemenea la problema măsurării impactului social, care nu trebuie să contribuie la paralizarea dinamicii antreprenoriatului social aflat în urgență, prin generarea unei standardizări a întreprinderilor sociale care ar căuta astfel

40 Site-ul internet al CIDES-CHORUM, Reacțiile la “Pachetul de Investiții Sociale” al Comisiei, articol online din data de 15 mai 2013: http://cides.chorum.fr/cides/f_actus/a_22f5146013e03237/Les-reactions-au-paquet-investissements-sociaux-de-la-Commission-.html

41 O. ROPKE (Raportor), CESE, Avizul secției specializate pe “Muncă, probleme sociale, cetățenie” privind “Comunicarea Comisiei în Parlamentul European, Consiliu, Comitetul economic și social European și Comitetul regiunilor – Investiția în domeniul social un factor al creșterii și coeziunii”, în special prin intermediul Fondului Social European, în perioada 2014 – 2020”. Pachetul de Investiții sociale, Bruxelles, 2013 (SOC / 481)

să răspundă unor criterii prestabilite, piedici în calea inovației lor. În acest sens, premisele propuse de către sub-grupul care lucrează pe această tematică în cadrul GECES par să meargă într-o direcție coerentă. Așteptăm rezultatul final al muncii lor la sfârșitul anului 2013.

Ne gândim de asemenea la armonizarea statutului la nivel european, ceea ce ar putea facilita deschiderea, dezvoltarea, și mobilitatea întreprinderilor sociale, și în egală măsură extinde influența externalizărilor lor pozitive. Considerăm importante reacția la nivel comunitar, în ceasul în care Europa traversează o perioadă plină de evenimente; este timpul ca statele să se deschidă unele către celelalte, pentru a-și furniza reciproc soluții care să nu se limiteze doar la discuții, ci să consistă în acțiuni concrete, vehiculate prin inițiative bottom-up.

Astfel, întrebarea privind locul economiei sociale în Europa este încă deschisă; mai degrabă decât să găsim răspunsul potrivit, este timpul să îl scriem.

Bibliografie

Rapoarte și publicații:

- ALTERNATIVE ECONOMICE, *Economia socială de la A la Z*, Poche nr. 38, 2006
- ALTERNATIVE ECONOMICE, *Introducerea în serviciu a forței de muncă*, Poche nr. 30, 2007
- ARCHAMBAULT, *Există vreun model european non profit al sectorului?*, RECMA, nr. 282, 2001
- ARCHAMBAULT, KAMINSKI, *Lungul drum spre un cont satelit al economiei sociale: bilanț pornind de la experiența franceză*, Analele Cooperativei Economice Publice 80, 2, 2009: <http://halshs.archives-ouvertes.fr/docs/00/36/12/69/PDF/ANNALES.pdf>
- AVISE, *Inovația socială în Europa – Politici europene și practici de inovație socială în trei State membre*, Repererele Avise, Probleme europene nr. 5, 2012 : http://www.avise.org/IMG/pdf/Reperes_Avise_Europe5_IS.pdf
- AVISE, *Politica coeziunii europene 2014 – 2020, Perspective și oportunități pentru economia socială și solidară*, Repererele Avise, Probleme europene nr. 6, 2012: http://www.avise.org/IMG/pdf/201211_Avise_ReperesEurope6_Programmation2014-2020.pdf
- BECKER (Raportor), PARLAMENTUL EUROPEAN (Comisia pentru muncă și probleme sociale), *Raport cu privire la Inițiativa pentru antreprenoriat social – Construirea unui ecosistem pentru promovarea întreprinderilor sociale în centrul economiei și inovației sociale*, 2012 : <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A7-2012-0305+0+DOC+PDF+V0//FR>
- Centrul internațional de cercetare și informare privind economia publică, socială și cooperativă (CIRIEC), *Economia socială în Uniunea europeană*, Raport de informare elaborat pentru Comitetul economic și social european, 2012 : <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-fr-c.pdf>
- COMISIA EUROPEANĂ, *Propunere de Reglementare a Parlamentului european și a Consiliului care stabilește un program al Uniunii europene pentru schimbare socială și inovație socială*, Bruxelles, 6 octombrie 2011 (COM(2011) 609 final)

- DUBETZ, *Întreprinderile de integrare, în Strategia Europa 2020*, Think Tank european PENTRU SOLIDARITATE, Working paper, Noiembrie 2012
- DUBETZ, *Fondurile structurale în bugetul european 2014 – 2020 : stare de fapt și miză pentru economia socială (1) : Fondul social european*, THINK TANK EUROPEAN PENTRU SOLIDARITATE, Working Paper, februarie 2012
- COMISIA EUROPEANĂ, *Economie socială și antreprenoriat social, Social Europe guide, Volume 4*, 2013
- GLEIZE, Think Tank european PENTRU SOLIDARITATE, *Economia socială în Europa*, Working Paper Colecția Coeziune socială și economie socială, 2006 : http://www.pourlasolidarite.eu/IMG/pdf/WP2006_14ESS_Europe.pdf
- GLEMAIN, *Analiza economică a politicilor sociale în Europa*, curs de master 2 MDTESS IPSA UCO-ESSCA, pp. 35, 2012-2013
- LEPRETRE, Think Tank european PENTRU SOLIDARITATE, *Economia socială : alternativa la crize. Perspectivă și recomandări pentru o pledoarie în politicile europene*. Working Paper, 2012
- LENANCKER, ROIRANT, *Să întreprindem altfel: economia socială și solidară*, Opiniile Consiliului economic, social și de mediu, ianuarie 2013
- RODERT (Raportor), CESE, *Opinia Comitetului Economic și Social European cu privire la înființarea unei Mărci Sociale Europene (opțiune exploratoare)*, SOC/468, Bruxelles, 16 ianuarie 2013
- RÖPCKE (Raportor), CESE, *Avizul secției specializate pe « Muncă, probleme sociale, cetățenie » privind « Comunicarea Comisiei în cadrul Parlamentului european, Consiliului, Comitetului economic și social european și Comitetului regiunilor – Investiția în domeniul social în favoarea creșterii și coeziunii », în primul rând prin intermediul Fondului social european, în perioada 2014 - 2020 »*, SOC/481, Pachet Investiție socială, Bruxelles, 26 aprilie 2013
- ROUSSELLE, *Inovația socială : dincolo de fenomen, o soluție durabilă la provocările sociale*, Think tank european PENTRU SOLIDARITATE, Working Paper, septembrie 2011

Articole și comunicate de presă :

- AVISE,
2011- 2012 : Accelerarea dinamicilor în jurul inovației sociale, articol online din data de 29 martie 2012 : <http://www.avise.org/spip.php?article2172>
- CIDES – CHORUM,
Reacțiile Comisiei la « Pachetul investiții sociale », articol online din data de 15 mai 2013 : http://cides.chorum.fr/cides/f_actus/a_22f5146013e03237/Les-reactions-au-paquet-investissements-sociaux-de-la-Commission-.html
- COMISIA EUROPEANĂ,
Investiții sociale : Comisia încurajează Statele membre să pună accentul pe creștere și coeziune socială , Comunicat de presă, 20 februarie 2013 : http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-125_fr.htm
- COMISIA EUROPEANĂ,
Președintele Barroso vorbește despre mijloacele pentru a stimula « inovația socială », comunicat de presă dindata de 20 ianuarie 2009 : http://europa.eu/rapid/press-release_IP-09-81_fr.htm?locale=fr

- COMISIA EUROPEANĂ, (DG întreprinderi și industrie),
Inovația socială pe teren, articol online din data de 5 mai 2011 :
http://ec.europa.eu/enterprise/magazine/articles/innovation/article_10999_fr.htm
- COMISIA EUROPEANĂ (DG muncă, probleme sociale și intergare),
Nou program european pentru schimbare socială și inovație socială, articol online din data de 6 octombrie 2011 : <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=fr&catId=89&newsId=1093>
- EIF (Fondul European de Investiții),
JEREMIE – Resurse Europene Unite pentru Întreprinderile Mici și Mijlocii:
http://www.eif.org/what_we_do/jeremie/index.htm
- ATELIERUL ILE-DE-FRANCE,
Planificarea fondurilor europene 2014 – 2020 : care sunt oportunitățile pentru ESS ?, articol online din data de 5 februarie 2013 :
<http://www.atelier-idf.org/breves/2013-02-05,fonds-europeens-et-ess.htm>
- LIGA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI (Centrul de resurse pentru viața asociativă),
Publicarea unui ghid privind inovația socială la nivel european, articol online apărut la data de 7 mai 2013 :
<http://associations.laligue.org/fr/ressources/paysage-associatif/economie-sociale-et-solidaire/313/publication-d-un-guide-sur-l-innovation-sociale-au-niveau-europeen.html>

Resurse Internet :

- COMISIA EUROPEANĂ
Europa 2020 : strategie pentru dezvoltarea Uniunii europene :
http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/eu2020/em0028_fr.htm
- COMISIA EUROPEANĂ (Piață unică în UE),
Fond de antreprenoriat social :
http://ec.europa.eu/internal_market/investment/social_investment_funds/index_fr.htm
- COMISIA EUROPEANĂ ,
Fundația europeană :
http://ec.europa.eu/internal_market/company/eufoundation/index_fr.htm
- COMISIA EUROPEANĂ ,
Sub-grupul GECES cu privire la măsurarea impactului social – raportul GECES privind progresul: http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/docs/expert-group/social_impact/20130605-geces-subgroup-progress-report_en.pdf
- COMISIA EUROPEANĂ ,
Strategia Europa 2020 pe scurt :
http://ec.europa.eu/france/news/evenements/europe-2020/index_fr.htm
- COMISIA EUROPEANĂ, (EURES),
Ce puteți aștepta de la EURES? :
<https://ec.europa.eu/eures/main.jsp?catId=27&acro=eures&lang=fr> ;
- COMISIA EUROPEANĂ (Politica Regională – Inforegio),
Premiile RegioStars:

http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperate/regions_for_economic_change/regiostars_en.cfm

– EUROPA ÎN FRANȚA (portalul Fondurilor europene în Franța),
Fondul :

<http://www.europe-en-france.gouv.fr/L-Europe-s-engage/pour-la-cohesion-economique-et-sociale/Les-Fonds>

– ESS ÎN REGIUNE,
Europa 2020 și ESS, Obiective :

<http://www.essenregion.org/site/Definition,948>

– OBSERVATOR EUROPEAN AL ANTREPRENORIATULUI SOCIAL ȘI AL ESS,
www.ess-europe.eu

– OBSERVATOR EUROPEAN AL ANTREPRENORIATULUI SOCIAL ȘI AL ESS,
4 întrebări adresate lui Marc Tarabella cu privire la reforma piețelor publice :

http://www.ess-europe.eu/?page_id=5290

– PRO-BONO,
Investiția socială, mod de folosire :

<http://www.pro-bono.fr/2011/09/investissement-social-mode-d%E2%80%99emploi/>

– SOCIAL INNOVATION EUROPE :
<https://webgate.ec.europa.eu/socialinnovationeurope/about>

Altele :

– Document de lucru ce trasează premisele IES, actualizat pentru ultima reuniune a GECES din data de 6 iunie 2013 : *Social Business Initiative – Overview and status of actions, updated for the GECS meeting 06 iunie 2013:*

http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/docs/expert-group/20130606-follow-up_en.pdf

Economia socială și integrarea socio-profesională în Belgia: Regiunile Valonia și Bruxelles-Capitală

Introducere

Economia socială în Belgia este considerată ca făcând parte din cel de-al treilea sector, care se diferențiază de sectorul privat capitalist și de sectorul public. Organizațiile de economie socială, înscriindu-se în sectorul economiei, nu au ca obiectiv maximalizarea profitului, ci își folosesc creșterea ca un mijloc de a furniza activități ce servesc intereselor membrilor lor sau ale colectivității.

Pe lângă această abordare mai degrabă generală a economiei sociale, există și o definiție instituțională ce provine din decretul Regiunii valone privind economia socială din 20 noiembrie 2008 :

« Prin economie socială, în sensul prezentului decret, se înțeleg activitățile economice de producere a bunurilor și serviciilor, desfășurate de societăți, în principal cooperative și/sau cu scop social, asociații, organizații mutuale sau fundații, a căror etică se traduce prin următoarele principii:

- 1° scopul de a oferi un serviciu colectivității sau membrilor, mai degrabă decât scopul de a obține profit;*
- 2° autonomie privind gestionarea;*
- 3° proces de decizie democratic;*
- 4° prioritatea oamenilor și a muncii față de capital în distribuirea veniturilor.*

Prin acțiunea sa, permite sporirea performanței modelului de dezvoltare socio-economic a întregii Regiuni valone și vizează interesul colectivității, consolidarea coeziunii sociale și dezvoltarea durabilă. »

De asemenea, putem evidenția cinci principii-cheie ale economiei sociale:

- *Natura activităților:* se înscrie în domeniul unei activități economice de producție a bunurilor sau serviciilor.
- *Finalitatea:* tinde spre serviciul adus colectivității sau membrilor organizației.
- *Autonomia* de gestiune: face referire la independența față de alte organisme – exemple publice – în cadrul organelor de decizie.
- Un proces de decizie *democratic:* se bazează pe principiul «un membru=un vot»; acest lucru implică faptul că deținerea unui capital nu influențează cu nimic greutatea unui vot.
- Politica de *alocare a unui excedent:* tinde să dea întâietate oamenilor și muncii în fața de capitalului.

Date fiind acestea, este important să evităm confuziile între economia socială, întreprinderi sociale și responsabilitatea socială a întreprinderii. Economia socială se definește prin *statutele* organizațiilor care intră în componența acesteia: asociații, cooperative, organizații mutuale și fundații; antreprenoriatul social, în schimb, este caracterizat nu de statutul său, ci de obiectul social, și anume, finalitatea socială și/sau de mediu, al activității sale. Cu alte cuvinte, o firmă din

economia socială își demonstrează posibilitatea de a întreprinde într-un alt mod, datorită proceselor etice, pentru a răspunde problemelor societății. Dezvoltă inovații sociale de gestionare a societății, implică angajații și părțile interesate în luarea deciziilor și participă la «empowerment-ul» populațiilor defavorizate, prin educație, formare și consultare. Toate aceste abordări sunt impregnate de o anumită amprentă culturală: în Anglia, de exemplu, se folosește termenul de «social enterprise» pentru a desemna elemente foarte diferite; o multinațională clasică având o politică de donații oferite celor mai nevoiași este considerată, astfel, o «social enterprise».

Insertia socială a persoanelor vulnerabile reprezintă una din ramurile economiei sociale și în acest context s-au dezvoltat organizații în acest domeniu. Insertia socială este o chestiune importantă într-o perioadă de criză socială și economică, și într-un context de șomaj ridicat, percepută ca fiind benefică atât de cei care sunt interesați de aceste acțiuni, cât și de întreaga societate, cu ideea că insertia ar permite o coeziune socială consolidată, mai puține ajutoare de șomaj acordate de stat și mai multe cotizatii sociale. Aceste perspective trebuie nuanțate: chiar dacă rezultatele impactelor pozitive reale ale organismelor de insertie sunt foarte greu de cuantificat, obiectivul social al întreprinderilor sociale de insertie este atât insertia persoanelor defavorizate, dar și dezvoltarea cetățeniei. Astfel, putem să enumerăm caracteristicile fundamentale ale întreprinderilor sociale de insertie, care sunt de trei tipuri:

- Integrarea socială și profesională a indivizilor dezavantajați social și profesional, victime ale excluziunii și care au un rol marginal în cadrul societății (din cauza unui sau unui cumul de factori);
- O poziționare în inima sistemului economic: sunt întreprinderi reale care propun bunuri sau servicii și angajează persoane cu contracte de muncă;
- O puternică dimensiune pedagogică (sprijin permanent).

Există mai multe filozofii despre insertia în Europa, care depind în special de legislațiile naționale. În Franța, Germania și Austria, obiectivul întreprinderii sociale de insertie este de a fi o rampă de lansare pentru persoana aflată în dificultate către un loc de muncă stabil într-o întreprindere clasică; în Italia sau Anglia, în schimb, cooperativele sociale angajează aceste persoane cu o viziune pe termen lung, fiind vorba de "companii de insertie" care nu au obligația de înceta raporturile de muncă încheiate cu oameni aflați în insertie după 16 sau 18 luni.

Ne interesează aici cazul Belgiei, care are o anumită moștenire culturală în materie de economie socială și care trebuie să țină cont din ce în ce mai mult de aspectele privind insertia, într-un context de șomaj în creștere; de altfel, Belgia, ca și alte țări europene, va trebui să țină cont de politicile comunitare care se dezvoltă în acest domeniu. Acest raport propune astfel identificarea situației din Belgia, în materie de economie socială, în special în Regiunile Valonia și Bruxelles, și apoi concentrarea pe aspecte referitoare la insertie în aceste regiuni.

I. Economia socială în Belgia

1) Context istoric

Economia socială își are rădăcinile în secolul al XIX, sub imboldul muncitorilor care încercau să scape de exploatare. Fenomenul se concretizează prin crearea cooperativelor de producție și a cooperativelor de consum; în 1873 a fost emisă o lege privind cooperativele, conferindu-le un cadru juridic. Abia în 1885 cooperativele, organizațiile mutuale sau sindicatele sunt reunite de Partidul Muncitoresc Belgian și, tot atunci, acțiunea lor se dezvoltă în sectoare precum alimentație, sănătate, bănci și asigurări.

La începutul secolului XX, cooperativele se structurează la nivel regional, apoi național. În anii 1930, criza financiară îi face să se restructureze având la bază doi mari piloni: catolic pe de o parte, socialist pe de altă parte. În perioada prosperă de după cel de-al doilea război mondial și ca urmare a cererii în creștere din partea consumatorilor, cooperativele au întâlnit mari dificultăți de adaptare; multe dintre acestea dispar și mai supraviețuiesc doar cooperativele din sectorul bancar, asigurări și farmaceutic.

Apoi, șocul petrolier și criza anilor șaptezeci au un efect important asupra dezvoltării economiei sociale, în special în ceea ce privește sectorul inserției socio-profesionale. Aceste evenimente marchează, de fapt, începerea unei crize majore de lipsă a locurilor de muncă, care afectează în special persoanele cele mai vulnerabile și cu un nivel scăzut de calificare. Șomajul ridicat și excluziunea socială duc la înmulțirea inițiativelor locale de a contracara lipsa locurilor de muncă, lupta împotriva inegalităților și satisfacerea nevoilor tuturor.

Economia socială a anilor 1980 este în principal axată pe inserția celor excluși de pe piața muncii. În acest cadru, cea mai mare parte a inițiativelor se situează pe piețe competitive precum horticultura, «Horeca» (Hoteluri–Restaurante–Cafenele), renovare, curățenie etc. Dar apar și inițiative în noile sectoare, precum selectarea deșeurilor sau recuperarea materialelor; sunt concretizate și alte experiențe de către societăți emergente, animate de un obiectiv social. Totuși aceste inițiative se dezvoltă doar în mod local și fără nicio unitate și nicio structură; abia în anii 1980 și 1990 majoritatea acestor inițiative sunt legitime, oferindu-le astfel un cadru legal. Acest val de legislații reflectă recunoașterea utilității acestor inițiative de economie socială de inserție; cel mai adesea, organizațiile în cauză adoptă cadrul legal de AFSL (asociațiile fără scop lucrativ), acestea neavând nevoie de capital de început.

Pentru a se concentra asupra inserției socio-profesionale (ISP), inițiativele se succed astfel între anii 70 și până în prezent, în timp ce legislațiile referitoare la acestea nu apar decât începând cu anii 90. În continuare este prezentată cronologia legislației în materie de inserție în Belgia:

- 1974: crearea primelor viitoare EFT - OISP (Întreprinderi de Formare prin Muncă-Organisme de Inserție Socio-Profesională)
- din 1983 până în 1987: crearea federațiilor EFT - OISP
- 1987: primul decret OISP

- 1988: crearea *EAP Consultance* - viitoarea *Interfédéré* (Inter federația Întreprinderilor de Formare prin Muncă și Organisme de Inserție Socio-profesională asbl)
- 1995: decizia EFT în Valonia și decretul ISP la Bruxelles¹
- 1997: crearea «Traseului de Inserție»²
- 1998: decretul «Întreprinderi de inserție» oferă un cadru legal ÎI (Întreprinderilor de Inserție) valone.
- 1999: « Ordonanța referitoare la autorizarea și finanțarea întreprinderilor de inserție» pentru Regiunea Bruxelles.
- 2004: decretul DIISP (Dispozitiv Integrat de Inserție Socio-profesională) și decretul EFT - OISP în Valonia
- 2004: reforma care a creat un nou dispozitiv de inserție prin locul de muncă: «inițiativele locale de dezvoltare a ocupării forței de muncă» (ILDE),
- 2008: intră în vigoare decretul EFT - OISP în Valonia³

Astfel, economia socială, care traduce o manieră diferită de a practica economia cu un scop care nu este maximizarea profitului, ci căutarea unei plus-valori privind societatea, este un sector transversal tuturor sectoarelor economiei: agricultura, producția industrială, comerțul, servicii pentru persoane, servicii colective etc. Dacă practicile din acest sector pot fi considerate ca un proiect de alternativă, acesta nu trebuie perceput doar prin prisma economiei sociale, organismele din acest sector dezvoltă parteneriate cu sectorul privat, venind adesea în sprijinul politicilor publice.⁴ În prezent, dezvoltarea economiei sociale este în strânsă legătură cu dificultatea accesului la un loc de muncă și cu excluderea socială.

2) Statutele întreprinderilor din economia socială din Belgia

Întreprinderile din economia socială pot să adopte diferite statute, precum acela de societate cooperativă, de asociație fără scop lucrativ, de fundație, de organizații mutuale sau de societate cu scop social.

i. Societățile cooperative autorizate

În Belgia există diferite tipuri de societăți cooperative ce pot fi autorizate de Consiliul Național a Cooperării (CNC). Criteriile de autorizare sunt cele enunțate în Ordinul Regal din 8 ianuarie 1962, de aplicare a legii din 20 iulie 1955. Aceste criterii au ca scop asigurarea principiilor cooperative ale unei societăți. Cele 5 criterii decise de CNC sunt următoarele⁵ :

- ✓ Aderarea voluntară la cooperativă: orice persoană poate deveni membru al cooperativei cu condiția ca aceasta să se angajeze să respecte statutele.

¹ La Bruxelles, vom vorbi de « AFT » și nu de « EFT ».

² « Parcursul de Inserție este structurat în 4 etape: structurare-socializare; aducerea la nivel – pre-calificare orientare; formare pentru calificare și tranziția către un loc de muncă; îndrumarea de către operatori de formare ce provin din diverse sfere instituționale și asociative. » (J.-L. GUYOT, C. MAINGUET, B. VAN HAEPEREN, *La formation professionnelle continue – Enjeux sociétaux*, colecția institutului valon de evaluare, prospectivă și statistică (IWEPS), 2005)

³ Site internet ECONOSOC : www.econosoc.be

⁴ *L'économie sociale. Proposition de cartographie wallonne*, ConcertES asbl, a doua ediție Louvain-la-Neuve, 2008

⁵ S. MERTENS, *Définir l'économie sociale*, caietele Chaire Cera, vol. nr. 2, august 2007

- ✓ Egalitatea sau limitarea dreptului de vot la adunările generale: toți asociații au vot egal pentru orice domeniu sau adunare generală; este vorba de un proces de decizie democratic.
- ✓ Desemnarea de către adunarea generală a membrilor consiliului de administrație și, eventual, a unuia sau mai multor comisari sau asociați responsabili de control.
- ✓ O dobândă moderată, limitată la părți sociale: această dobândă este fixată printr-un Ordin Regal.
- ✓ O reducere pentru asociați: excedentul de exploatare, obținut după deducerea cheltuielilor generale, taxelor, amortizărilor, rezervelor și, dacă este cazul, dobânda la capitalul social, nu poate fi atribuită asociaților decât proporțional cu operațiunile pe care le-au desfășurat cu societatea.

ii. Asociațiile fără scop lucrativ și fundațiile

Asociațiile fără scop lucrativ (ASBL) sunt reglementate de legea din 2 mai 2002, care modifică legea din 1921, și care le definește după cum urmează: «asociația fără scop lucrativ este cea care nu se ocupă de operațiuni industriale sau comerciale și care nu caută să le aducă membrilor săi un câștig material.»⁶

Legea care reglementează fundațiile este aceeași ca și în cazul asbl. Au de asemenea în comun lipsa scopului lucrativ; după cum spune legea: «crearea unei fundații este rezultatul unui act juridic ce provine de la una sau mai multe persoane fizice sau juridice ce constă în atribuirea unui patrimoniu pentru realizarea unui anumit scop dezinteresat».

iii. Organizațiile mutuale

Societățile de ajutor mutual există de mult timp. În secolul XIX existau deja, iar scopul lor era acela de a le furniza membrilor alocații în caz de boală sau deces, în schimbul unor cotizații regulate. Odată cu înmulțirea locurilor de muncă după război, dispozitivul a fost inclus progresiv în asigurările sociale publice; această parte din activitățile lor nu poate fi considerată în sensul strict al termenului ca făcând parte din economia socială, și doar activitățile legate de asigurarea liberă sau de asigurările complementare trebuie considerate ca făcând parte din aceasta.

Conform legii din 6 august 1990, «organizațiile mutuale sunt asociații de persoane fizice care, în spiritul previziunii, asistenței mutuale și solidarității, au ca scop promovarea bunăstării fizice, psihice și sociale. Acestea își exercită activitățile fără scop lucrativ.»⁷ Organizațiile mutuale sunt responsabile de sănătatea propriilor membri, ocupându-se de rambursarea serviciilor medicale și acordând indemnizații de invaliditate, de boală și de maternitate. Au deci o finalitate de servicii prestate propriilor membri.

În ceea ce privește criteriul de democrație în luarea deciziilor, principiul unei persoane/un vot a fost înlocuit de un principiu de reprezentare, datorită dimensiunii importanței acestor organizații.

iv. Societățile cu finalitate socială (SFS)

⁶ Legea din 2 mai 2002 privind asociațiile fără scop lucrativ, asociațiile internaționale fără scop lucrativ și fundațiile.

⁷ Legea din 6 august 1990 referitoare la mutualități și la uniuni naționale de mutualități.

Este vorba de un statut juridic complementar pe care îl pot dobândi toate societățile comerciale. Această categorie a fost instituită în legea din 13 aprilie 1995, implicând condiții de obținere dar și sancțiuni în caz de nerespectare a acestora. Această lege a permis umplerea golului existent cu privire la întreprinderile comerciale ce au un scop social și nu îmbogățirea asociaților.

Pentru a obține acest statut trebuie să fie îndeplinite nouă condiții specifice:

- ✓ Beneficiu patrimonial limitat sau nul.
- ✓ Finalitate socială (sau scop social).
- ✓ Alocarea profitului.
- ✓ Limitarea puterii de vot.
- ✓ Limitarea profitului patrimonial la dobânda fixată a CNC.
- ✓ Raport special.
- ✓ Participarea angajaților.
- ✓ Modalități de obținere și de pierdere a calității de asociat.
- ✓ Alocarea surplusului de lichidare. »⁸

Astfel, toate formele de societate comercială care întrunesc un anumit număr de dispoziții statutare – dintre care unele fac referire la principiile cooperative – pot dobândi calitatea de „Societate cu Finalitate Socială”. Trebuie în mod obligatoriu să urmărească o finalitate socială – precizată în statut – și politica de alocare a veniturilor trebuie să fie în conformitate cu această finalitate. Remunerația din capital este autorizată, dar limitată. În cazul dizolvării societății, asociații nu pot să recupereze nicio parte în cazul unui eventual surplus de lichidare, deoarece primește o alocare care se apropie cât mai mult posibil de finalitatea SFS. În cele din urmă, statutele SFS implică de asemenea o limitare la putea de vot a asociaților, precum și participarea membrilor personalului la capitalul social.⁹

3) Economia socială în Belgia: o competență regională

Pentru a înțelege distribuția competențelor în materie de inserție socio-profesională de economia socială, trebuie mai întâi să asimilăm structura instituțională a țării în mod global.

i. Împărțirea competențelor la nivel național

Belgia devenit un stat federal între anii 1970 și 1993 după cinci reforme; puterea de decizie nu aparține deci în mod exclusiv Guvernului federal și Parlamentului federal și administrația țării este asigurată de diferite instanțe: organismele federale – Comunitățile și Regiunile; acestea își exercită în mod autonom competențele în domeniile specifice.

Împărțirea în Comunități provine de la apartenența lingvistică a populației: există astfel trei Comunități: franceză, flamandă și germanofonă. Aceste comunități au competențe în domeniile

⁸ « Ce viitor are societatea cu finalitate socială? Contribuția SAW la șantierul de reformă a statutului societății cu finalitate socială », nota Colocviului din 23/10/2003 de la Bruxelles, p. 2.: www.economiesociale.be/outils/doctrav/SFSynthese.pdf

⁹ *Ocuparea forței de muncă și incluziune: locul economiei sociale Raport transversal cu privire la cazul Belgiei*, Think Tank european Pentru solidaritate: <http://www.pourlasolidarite.eu/La-place-des-entreprises-sociales?lang=fr>

referitoare la oameni – cultura, învățământul, folosirea limbilor – și așa numitele domenii „personalizabile” – politica de sănătate și ajutor acordat persoanelor.

În ceea ce privește regiunile, acestea sunt rezultatul unei dorințe mai mari de autonomie la nivel economic. Țara se împarte în 3 regiuni: regiunea valonă, Regiunea Bruxelles-capitală și Regiunea flamandă. Competențele acestora se referă la domeniile privind ocuparea «teritoriului» în sensul larg al termenului, în materie de economie, ocuparea forței de muncă, agricultură, politica apelor, locuințe, lucrări publice, de energie, de transport, de mediu, de amenajare a teritoriului și de urbanism, de conservare a naturii, de credit, de comerț exterior, de autoritate privind provinciile, comunele și intercomunele.

Statul federal își păstrează totuși competențe în numeroase domenii precum afacerile externe, apărarea națională, justiția, finanțele, securitatea socială, precum și o parte importantă din sănătatea publică și afacerile interne.¹⁰

Competența aplicării și promovării economiei sociale aparține Regiunilor; fiecare Regiune are deci propria politică în materie de economie socială, care este atașată diferitelor Minister de Muncă existente la nivel regional. Totuși trebuie să distingem *întreprinderile sociale de inserție prin muncă*, care au ca scop formarea și depind astfel de Ministerul regional competent pentru formare (EFT/ OISP), cele care au ca scop un *obiectiv de inserție de durată* și care aparțin de Ministerul Regional al Economiei Sociale.

ETA (Întreprinderile de Muncă Adaptate) valone depind de Ministerul Afacerilor Sociale și ETA din regiunea Bruxelles-capitală, de Ministerul de ajutor acordat persoanelor. De altfel, întreprinderile active în reangajare depind, în ceea ce privește autorizarea lor ca EFT sau EI, de Ministerele de Mediu.

Consecința acestor împărțiri este «separarea» actorilor din economia socială în ceea ce privește competențele ministeriale, ceea ce poate duce la o lipsă de coordonare a diverselor politici în acest domeniu, în ciuda acordului încheiat între cele trei Regiuni și Statul federal de a coordona aceste politici la sfârșitul anilor 1990¹¹.

ii. Politică regiunii valone în materie de economie socială

Valonia a întocmit în 2008 un decret al economiei sociale și o consideră ca făcând parte din economia în sens larg: prin recunoașterea și promovarea sa, decretul din 2008 privind economia socială participă astfel pe deplin la dezvoltarea economică a Regiunii.

În Valonia, este necesară gestiunea paritară înainte de orice decizie în ceea ce privește crearea unui nou dispozitiv sau a unui nou acord, motiv pentru care s-a creat un Consiliu Valon al Economiei Sociale (CWES) și o Comisie Consultativă și de Acreditare care analizează problemele funcționale.

Patru structuri sunt susținute și subvenționate de Regiunea valonă:

- *Întreprinderile de inserție*: reprezintă structura cea mai importantă;

¹⁰ Portalul [belgium.be](http://www.belgium.be), informații și servicii oficiale : www.belgium.be

¹¹ *Emploi et inclusion : la place de l'économie sociale Rapport transversal sur le cas de la Belgique*, Think Tank european Pentru solidaritate : <http://www.pourlasolidarite.eu/La-place-des-entreprises-sociales?lang=fr>

- *Inițiativele de dezvoltare a locurilor de muncă în sectorul serviciilor de proximitate cu finalitate socială (IDESS):* sunt ASBL, sau societăți cu scop social, care lucrează cu persoane defavorizate sau a căror ofertă de servicii este destinată persoanelor defavorizate. IDESS sunt subvenționate de Regiune până la maximum 100 000€ pe an și pe activitate, în funcție de numărul de locuri de muncă și de publicul țintă. Pentru a deveni o IDESS, trebuie obligatoriu să obțineți acreditarea și să demonstrați relevanța, viabilitatea și plus-valoarea proiectului. Prețul serviciilor de proximitate este progresiv în funcție de venit și rămâne foarte modest pentru cei mai defavorizați;
- *Proiectul VESTA:* vizează luarea măsurilor legate de locuință, o problemă importantă a societății. Acest proiect încurajează cooperativele să investească în domeniul imobiliar pentru a face renovări cu scopul de a închiria imobile persoanelor defavorizate sau în proiecte sociale;
- *Întreprinderile de reciclare:* sunt ASBL și societăți cu scop social, active în reutilizarea deșeurilor, și răspund nevoilor sociale, de societate și de mediu.

Decretul prevede crearea Agențiilor-consiliu în economie socială și o Societate valonă de economie socială comercială (SOWECSOM), banca economiei sociale. O Agenție de Stimulare Economică (ASE) a fost de asemenea creată de Regiune pentru a contribui la toate activitățile economice, pentru a reprezenta o pârgie de dezvoltare și pentru a încuraja spiritul antreprenorial, prin atribuirea de burse de creativitate și inovare (structurile Impul'CERA și Entreprise'S).

În Valonia, ConcertES (Consultarea organizațiilor de economie socială) este o ASBL care servește drept interfață între guvern și structurile economiei sociale; această asociație are ca misiune reprezentarea, apărarea și promovarea economiei sociale. A lansat un *Observator al economiei sociale*¹², în colaborare cu regiunea Nord-Pas-de Calais din Franța și centre de cercetare francofone belgiene și a fost desemnată de guvernul valon drept organizația reprezentativă a întreprinderilor din economia socială, membrii săi fiind federații din economia socială.

Înainte de a merge mai departe, trebuie să menționăm că structurile stabilite în cadrul politicilor din regiunea valonă nu se referă decât la o mică parte din vasta totalitate reprezentată de economia socială în regiune: de fapt, nu toate ramurile sectorului sunt luate în considerare.

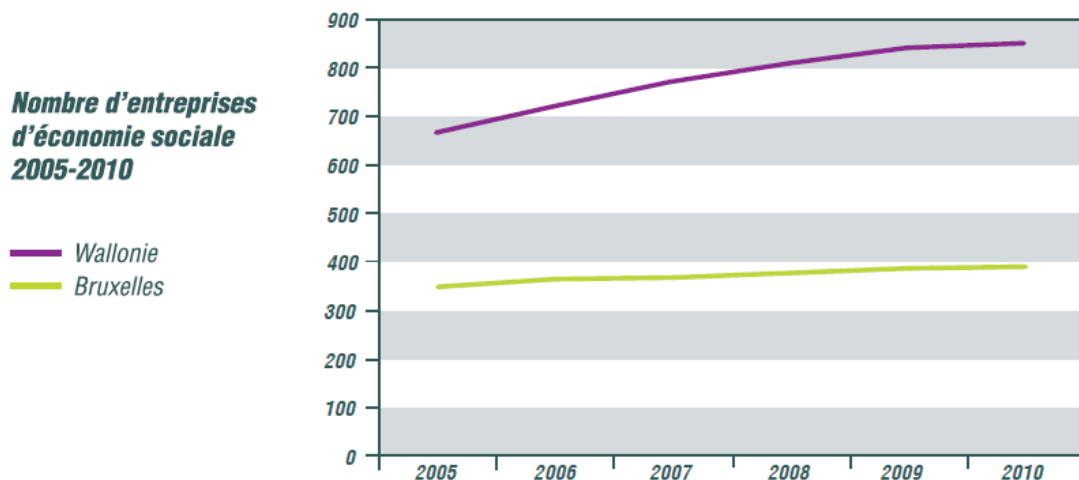
iii. Cifre și tendințe ale economiei sociale în Valonia și Bruxelles

Observatorul economiei sociale (creat grație inițiativei « ConcertES ») oferă mai multe viziuni cu privire la evoluția economiei sociale în Regiunea valonă și cea a capitalei Bruxelles între 2005 și 2010¹³.

¹² Site-ul internet al Observatorului economiei sociale, <http://www.observatoire-es.be>

¹³ Graficele ce urmează sunt extrase din: Observatorul economiei sociale, *Caietul observatorului*, nr. 0, decembrie 2011, pp. 11-15. Disponibil pe <http://www.observatoire-es.be/wp-content/uploads/2011/11/LES-se-d%C3%A9voile.pdf>

Numărul întreprinderilor din economia socială 2005-2010

În cinci ani, numărul întreprinderilor din economia socială, nu a încetat să crească în cele două Regiuni; totuși, putem remarca faptul că creșterea este mai mult marcată în Regiunea valonă. În această regiune, între 2005 și 2011, numărul întreprinderilor din economia socială a crescut foarte mult, înregistrând totuși o scădere în 2010-2011.

Altele

AFSL

FORMELE JURIDICE ÎN ECONOMIA SOCIALĂ

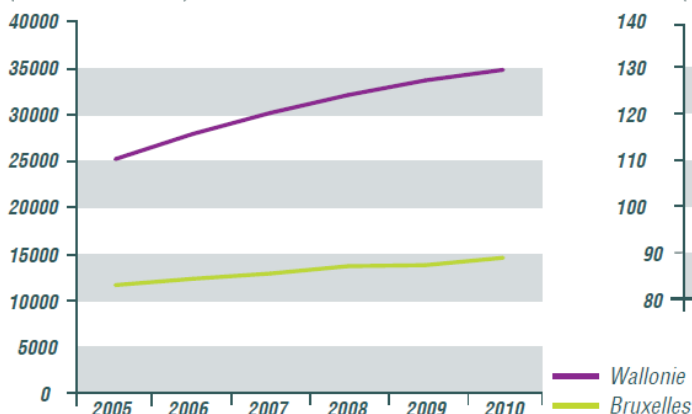
Dacă analizăm formele juridice ale întreprinderilor din economia socială prezente în Valonia, nu putem decât să constatăm procentul ridicat de asociații fără scop lucrativ față de alte organisme, chiar dacă procentul acestora scade puțin câte puțin pe parcursul anilor, în special ca urmare a promovării în Regiunea valonă a întreprinderilor cu finalitate socială de inserție. Astfel, în 2011 în această regiune, 72% dintre întreprinderile din economia socială sunt asbl și 24% sunt cooperative, cu un sector asociativ valon care reprezintă 10,15% din PIB regional. De asemenea, în acești ultimi ani, întreprinderile de inserție, în special întreprinderile de muncă adaptată (ETA) ce angajează persoane cu handicap, și-au mărit numărul de angajați, ceea ce

arată o dezvoltare a acestei categorii din economia socială. Este de remarcant, în cele din urmă că economia socială acoperă o importantă parte în regiune, în principal în orașele mari (Namur, Liège, Mons, Tournet, Charleroi).

Creșterea locurilor de muncă în economia socială

(în cifre absolute)

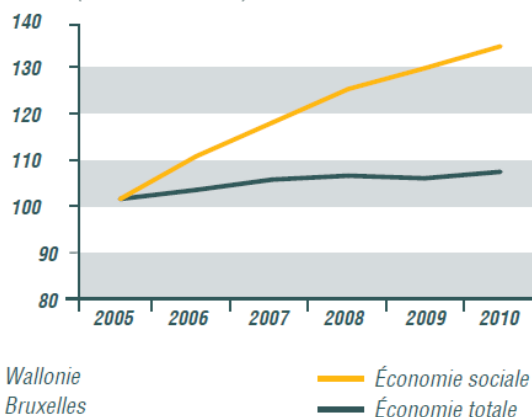
Croissance de l'emploi dans l'économie sociale
(en chiffres absolus)

Creșterea locurilor de

(în cifre relative)

Croissance de l'emploi
(en chiffres relatifs)

Economie Socială

Economie totală

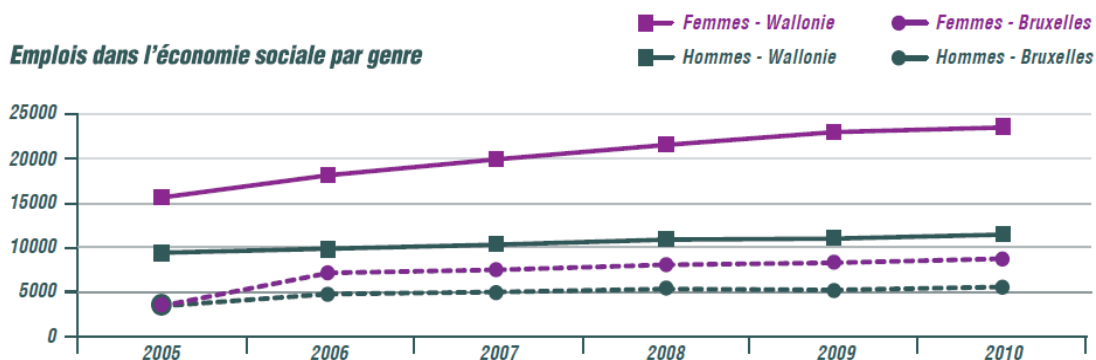
Creșterea economiei sociale este în strânsă legătură cu munca în acest sector. În perioada 2005-2011, locurile de muncă în economia socială sunt în creștere constantă în cele două Regiuni, înregistrând o creștere constantă și puternică (aproximativ 35 % între 2005 și 2010), în timp ce, dacă analizăm numărul locurilor de muncă din economia totală, curba arată o ușoară creștere (de doar 6%) și chiar o stagnare în crearea locurilor de muncă între 2008 și 2010. De exemplu, în 5 ani, Valonia a trecut de la 25 000 la 35 000 locuri de muncă în acest sector și de la aproximativ 12 000 la 15 000 locuri de muncă pentru Bruxelles: economia socială în cele două Regiuni reprezintă deci ea singură aproape 50 000 locuri de muncă în 2011. În regiunea valonă, sănătatea umană și acțiunea socială (spitalele nu sunt luate în considerare) sunt primele sectoare de activitate din economia socială din regiune, și anume cu 12 000 din 35 000 locuri de muncă. Apoi urmează societățile de muncă adaptată (8000 posturi), Titlul-serviciu¹⁴ (6000 locuri de muncă), sectorul formării profesionale și al ocupării forței de muncă (2000 locuri de muncă).

Locuri de muncă în economia socială pe sexe

Femei – Valonia Femei – Bruxelles

Bărbați – Valonia Bărbați – Bruxelles

¹⁴ Titlul-serviciu este o măsură federală pentru menajerele angajate la domiciliu. Are ca scop susținerea femeilor ce lucrează la negru. Familiile își cumpără cecuri de la Stat: 1 oră=1 cec de 8,50€ ora. Aceste cecuri sunt subvenționate în proporție de 66% de Stat după deducerile fiscale.

În cele două regiuni, procentul de femei angajate în economia socială a crescut în ultimii ani, dar în termeni relativi, în economia socială lucrează mai multe femei decât în economia totală; de fapt, acestea suferă de o mai mare excluziune pe piața locurilor de muncă «clasică» în comparație cu bărbații. În Valonia, diferența între locurile de muncă în funcție de sex este și mai mare decât în regiunea Bruxelles, cu o creștere mai mare în rândul femeilor. Însă pentru regiunea Bruxelles creșterea celor două procente tinde să fie asemănătoare.

II. Economia socială de inserție și inserția socio-profesională

Structurile de inserție pot fi clasificate sub forma economiei sociale de inserție (ESI) și a inserției socio-profesională (ISP).

Economia socială de inserție este o «ramură» a economiei sociale, care are ca scop îndrumarea persoanelor aflate în dificultate pentru a-și găsi locul pe piața muncii. Are trei obiective:

- Să ofere locuri de muncă contra-ciclice (de tranziție până la ieșirea din criză);
- Crearea de locuri de muncă, pe baza nevoilor, stabilind punți spre piața clasică a locurilor de muncă (tranziția spre întreprinderea clasică);
- Construirea unui model alternativ de antreprenariat (tranziția spre întreprinderea socială).

Inserția socio-profesională (ISP) desfășoară diverse acțiuni cu scopul de a-i reinsera pe cei care solicită locuri de muncă în lumea profesională și socială, în special prin intermediul stagiilor, formărilor, integrării profesionale, sprijin privind locul de muncă, inserție socială, munca într-o societate din economia socială, îndrumare în crearea de întreprinderi... Pe lângă ucenicie și practică într-o meserie, ISP se ocupă de asemenea de asistarea în construirea unui proiect de viață a stagiilor (profesional, familial, social...). Pedagogia ISP tinde să țină cont de individul adult în totalitatea sa și să caute o metodă de învățare care va funcționa acolo unde școala a eșuat, optând pentru calea învățării prin muncă.¹⁵

1) Ansamblul autorităților în materie de inserție în Regiunea Bruxelles-Capitală

Capitala belgiană este o regiune bogată, care produce 20% din resursele naționale, având în vedere că 10% belgieni sunt din Bruxelles; Bruxelles-capitală are astfel un potențial economic

¹⁵ Site-ul internet al Econosoc, intersecția economiei sociale, www.econosoc.be

foarte mare, în special în sectorul terțiar. Totuși, acest sector este mai ales favorabil persoanelor calificate, chiar foarte calificate și doar 40% din locuitorii Bruxelles-ului cu un nivel scăzut de calificare au un loc de muncă. În plus, jumătate din locurile de muncă din capitală sunt ocupate de persoane ce provin din cele două Regiuni vecine (Valonia și Flandra). De altfel, piața muncii din Bruxelles este extrem de selectivă: de exemplu, folosirea celor două limbi naționale este aproape obligatorie. Regiunea Bruxelles este deci marcată de un «paradox urban» și anume acela că un oraș bogat are un procent de șomaj mare - 20% din populația activă. Profilul persoanelor care sunt în căutarea unui loc de muncă în Regiunea Bruxelles este: nivel scăzut de calificare (fără să depășească învățământul primar sau secundar inferior sau fără diplomă recunoscută), tânăr și inactiv de peste un an.

Regiunea Bruxelles-Capitală dispune de diverse autorități active cu privire la chestiunile privind locurile de muncă și inserția. Ne referim aici la trei instituții-cheie: Actiris, COCOF și CPAS.

Actiris

Ministerul Muncii are o acoperire națională: totuși, fiecare din cele trei regiuni (Valonia, Flandra, Bruxelles-Capitală), dispune de un Minister al Muncii și de o organizare proprie, ce se ocupă de pilotarea și de asistarea persoanelor fără loc de muncă, având ca misiune principală implementarea politicii de muncă în regiunea lor.

La Bruxelles, Oficiul Regional de șomaj din Bruxelles se numește *d'Actiris*¹⁶; acesta îi ajută pe cei aflați în căutarea unui loc de muncă. Este de asemenea mandatat să coordoneze 3 servicii:

- *Observatorul Pieței Muncii*: acest Observator are ca misiune urmărirea tendințelor șomajului și dezvoltarea instrumentelor pentru a anticipa nevoile privind calificările sau noile competențe.
- *Pactul Teritorial pentru Muncă*: bazându-se pe studiile furnizate de Observator, acest organ lucrează asupra problematicilor pieței muncii din Bruxelles și poate lua anumite măsuri. Luptă în special împotriva discriminărilor și pentru egalitatea de șanse.
- «*Fondul Social European*» pentru Regiunea Bruxelles-Capitală: acest serviciu reflectă sprijinul Europei acordat acțiunilor în favoarea locurilor de muncă la Bruxelles.

COCOF

Regiunea Bruxelles este specială, pentru că este în mod oficial bilingvă (franceză și olandeză); are deci de două comunități, fiecare dintre acestea fiind reprezentate de o instituție comunitară specifică. Aceste instituții își desfășoară în regiunea Bruxelles propria lor politică în materie de competențe comunitare; totuși, acțiunea lor se poate adresa tuturor locuitorilor din Bruxelles, răspunzând principiului că nu există «sub-naționalitate». Astfel, *COCOF*¹⁷ este Comisia Comunitară Franceză în Regiunea Bruxelles-Capitală; are competențe în numeroase domenii, precum promovarea socială și poate crea și finanța instituții dar și să ia inițiative ce se înscriu în aria sa de competențe.

¹⁶ Site-ul internet al Actiris, *A propos d'Actiris*: <http://www.actiris.be/tabid/175/language/fr-BE/Default.aspx>

¹⁷ Portalul Regiunii Bruxelles-Capitală: <http://www.bruxelles.irisnet.be/a-propos-de-la-region/les-institutions-communautaires-a-bruxelles/cocof>

CPAS

Fiecare comună belgiană, și astfel fiecare comună din Bruxelles, dispune de un CPAS¹⁸ (Centru Public de Acțiune Socială) : această structură publică propune în special o indemnizație de bază în ultimă instanță indivizilor care nu au dreptul să primească ajutor de șomaj, în ideea de «a contribui la emanciparea socială a tuturor persoanelor defavorizate și/sau închise într-o formă de izolare socială, politică sau culturală»¹⁹. Fiecare CPAS propune un serviciu de bază și dezvoltă în paralele servicii complementare. O măsură de ocupare a forței de muncă care depinde de CPAS este contractul în baza articolului 60§7 (vorbit de «articolul 60» pentru a desemna indivizii care dispun de acest tip de contract)²⁰. De altfel, patruzeci CPAS din Valonia au creat o inițiativă de dezvoltare a locurilor de muncă în sectorul de servicii de proximitate cu scop social (IDESS).

CPAS au în special un departament de locuri de muncă și economie socială, cu scopul de a ajuta persoanele să găsească un loc de muncă durabil în aceste sectoare ce oferă locuri de muncă. Mai multe persoane aparținând grupului țintă își găsesc un loc de muncă în sectoare diverse, accesibile tuturor persoanelor motivate ce doresc să se integreze fără să fie nevoie să dispună de anumite specializări.

2) Actorii principali din sectorul inserției la Bruxelles

Diversele organisme active în domeniul inserției la Bruxelles, împărțite între sectorul economiei sociale de inserție și sectorul inserției socio-profesională, sunt regrupate în cadrul federației angajatorilor FEBISP (Federația din Bruxelles a Organismelor de Inserție Socio-profesională și de Economie Socială de Inserție) care este responsabilă în special de a prezenta revendicările autorităților regionale din Bruxelles.

Tabelul următor propune o prezentare de ansamblu a celor două sectoare de inserție din Bruxelles²¹.

Bruxelles: două sectoare ale inserției	
ISP Organisme de Inserție Socio-profesională (OISP)	ESI Economie Socială de Inserție
<i>Organizații pentru persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă fără diplomă de învățământ secundar superior, inferior sau primar</i>	<i>Organizații pentru reluarea activității, printr-un contract de muncă, pentru persoanele de pe piața muncii aflate în dificultate</i>
– <u>Misiune locală</u> ²² Asbl asistă persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă în construirea și realizarea proiectului profesional.	– <u>ILDE (Inițiativa Locală de Dezvoltare a Locurilor de Muncă)</u> ASBL ce includ în activitatea lor economică cel puțin 60% angajați

¹⁸ Portalul Regiunii Bruxelles-Capitală: <http://www.bruxelles.irisnet.be/a-propos-de-la-region/les-centres-publics-daction-sociale-cpas>

¹⁹ CPAS – Raport de activitate anual exercițiul 2011, CPAS din Bruxelles

²⁰ Fiecare chestiune este dezvoltată în sub-partea nr. 5.

²¹ Informații extrase din broșura FEBISP :

<http://www.febisp.be/ressource/static/files/BrochureFeBISP/BROCHURE-FEBISP.pdf>

²² Actiris subcontractează o parte din activitatea sa de îndrumare organismelor private, printre care misiunile locale. Specialitatea acestor afși este îndrumare celor care solicită un loc de muncă și sunt mai puțin calificați (nivel învățământ secundar), acești pot fi trimiși de Actiris, pot veni din propria inițiativă sau să fie ținta acțiunilor fixate de misiune locală (persoane ce au probleme de sănătate fizică sau mentală de exemplu).

<ul style="list-style-type: none"> - <u>Operatori de îndrumare</u> - <u>Organisme de formare</u> - <u>Ateliere de Formare prin Muncă (AFT)</u> 	<p>proveniți din «publicul-țintă»</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>ÎI (Întreprindere de Inserție)</u> <p>Societăți comerciale (activități de producție de bunuri și de servicii) a căror echipă de producție include cel puțin 30% angajați proveniți din «publicul-țintă».</p>
<p>Aceste organisme oferă servicii zilnice și gratuite în scopul orientării și calificării profesionale și accesul la calificare profesională și accesul la locuri de muncă de calitate. Oferă de asemenea formare profesională în sectoare ce oferă locuri de muncă precum Horeca, construcțiile, asistență socială, informatică, gestiune-contabilitate etc. Organizează de asemenea cursuri de formare profesională generale, dar întotdeauna orientate spre cererea de pe piața muncii. Durata acestor cursuri variază între câteva săptămâni și doi ani.</p>	<p>Organismele l'ESI formează, încadrează, motivează și le oferă muncitorilor ce nu au un loc de muncă o experiență de muncă utilă pentru a se relansa din punct de vedere profesional, propunându-le muncitorilor formări în diferite sectoare, precum renovarea locuințelor, Horeca, reciclare, servicii de asistență socială, titlurile-servicii, informatică și multimedia, transportul, grădinaritul, organizarea de evenimente etc. Aceste proiecte urmăresc rezolvarea problemelor de formare, de acces la locurile de muncă, de coeziune socială și de combatere a muncii la negru.</p>

Putem de asemenea să menționăm două tipuri de structuri particulare, care nu se concentrează direct pe inserția persoanelor, ci le încurajează să își dezvolte propria lor activitate economică: incubatoarele și laboratoarele pe de o parte, cooperativele de activități și cooperativele de locuri de muncă pe de altă parte.

Incubatoarele și laboratoarele

«Incubatoarele» sunt structuri care au ca scop sprijinirea proiectelor de înființare de întreprinderi. «Incubatoarele sociale» se referă în mod special la «sprijinirea inițiativelor economice inovatoare în serviciul de interes general», și «sprijinul celor care au proiecte și care nu caută doar o recompensă financiară, ci se angajează să analizeze, urmărească și să maximizeze beneficiile sociale asupra investițiilor»²³. Există o diferențiere între «laboratoarele» și «incubatoare»: primele intervin chiar înainte ca societatea să fie creată, pentru a permite testarea proiectului înainte de a-l lansa; cel de-al doilea caută să susțină o inovație, pentru a-i permite unei societăți să fie creată ulterior.

Cooperativele de activități și cooperativele de locuri de muncă

Cooperativele de activități se adresează celor care solicită un loc de muncă și doresc să-și testeze activitatea economică în mod protejat, timp de 18 luni, fără risc; cooperativa se ocupă de asemenea de activitățile administrative (contabilitate etc.). Spre deosebire de structurile similare din Franța, cooperativele de activități belgiene se adresează exclusiv șomerilor, care primesc ajutor de șomaj; aceștia primesc de asemenea o parte din ceea ce au produs la sfârșitul perioadei. O cooperativă de activități «are ca misiune socială permiterea fiecăruia să întreprindă și să își creeze propriul loc de muncă într-un mediu securizat care înlesnește demararea și învățarea funcționării unei întreprinderi. Permite începerea unei activități legale independente și testarea fără risc a activității pe piață timp maximum 18 luni, beneficierea de o îndrumare individuală și colectivă cu scopul de a dobândi o experiență de antreprenor și toate acestea, păstrându-și ajutoarele sociale. [...] O cooperativă de activități democratizează dreptul la

²³ *L'économie sociale de A à Z*, Alternatives économiques, în afara seriei practice nr. 38 bis

inițiativa economică și permite tuturor celor care doresc să lucreze pe cont propriu, să înceapă activitatea într-un cadru sigur și să se confrunte cu realitățile pieței. [...] O întreprindere care le permite celor cu care colaborează sau salariaților să își creeze propria lor mică firmă, iată ce înseamnă o cooperativă de activități.»²⁴ Regiunea Bruxelles subvenționează deja două cooperative de activități, care lucrează în conformitate cu principiile economiei sociale.

Cooperativele oferă locuri de muncă și aduc împreună persoane care au o serie de activități în comun: «spre deosebire de cooperativele de activități care sunt finanțate de Regiuni și care sprijină temporar lansarea de proiecte, cooperativa locurilor de muncă este un dispozitiv peren și autonom. Se adresează persoanelor care doresc să își conducă propriul proiect beneficiind în același timp de statutul de angajat». Se adresează persoanelor cu un proiect și care se încadrează deja într-o piață precisă, care nu doresc să profeseze ca independenți și «care caută un cadru de solidaritate pentru punerea în comun a aspectelor administrative și contabile»²⁵. Pe scurt, cooperatorii sunt salariați și independenți, stabilesc mijloacele de producție, de piață și își caută clientela, iar formalitățile de contabilitate și de gestiune salarială sunt reciproce și puse în comun în cooperativă. Cooperatorii finanțează cheltuielile cooperativelor lor prin renunțarea la 8% din marja brută (cifra de afaceri minus aprovizionările).

3) Măsuri de ajutorare și subvenții pentru economia socială de inserție

Economia socială este sprijinită de autoritățile publice prin măsuri care sunt special dedicate sectorului, precum subvenții, împrumuturi la dobânzi avantajoase, sprijinirea agenților consilieri, dar și prin măsuri deschise altor întreprinderi precum ajutoarele pentru IMM-uri și ASBL (cecuri pentru formare, prime de reducere a consumului de energie etc.). Mai exact, sectorul economiei sociale de inserție beneficiază de asemenea de diferite autorizări din partea politicilor publice, care pot da dreptul la subvenție, reducerea cotizațiilor patronale, accesul specific la ajutoarele pentru angajare etc.²⁶

Subvențiile sunt o compensație parțială a unei productivități reduse a publicului-țintă, datorate, printre altele, lipsei de competențe, de cunoștințe și a îndrumării socio-profesionale acordate acestor persoane. Pe lângă subvenții, pot fi create alte stimulente de organisme publice, precum împrumuturile de spații sau de bunuri, de exemplu.

Dispozitivele de ajutor destinate organizațiilor permit asocierea întreprinderilor sociale de inserție prin muncă: de exemplu, dispozitivul integrat de inserție socio-profesională în Regiunea Valonă (DIISP) vizează o mai bună coordonare a acțiunilor diverselor structuri active în inserția socio-profesională, și, în special, favorizarea organizațiilor de tranziție «formare/angajare».

Atribuirea subvențiilor se face în funcție de statutul organismului, dar și de publicul vizat. În Belgia, există diferite măsuri de ajutor pentru angajare existente în funcție de grupurile țintă – tineri, persoane cu handicap, cei care sunt de mult timp în căutarea unui loc de muncă sau dificil de plasat, muncitori în vârstă și cei cu un nivel scăzut de calificare aflați în căutarea unui loc de muncă. Angajând o persoană care aparține unuia din aceste grupuri țintă, angajatorii beneficiază

²⁴ Job Yourself, <http://www.jyb.be/fr/presentation/quest-ce-une-cooperative->

²⁵ Site-ul internet al Smart Be, *Cooperativa locurilor de muncă sau cum să fii propriul patron fiind în același timp și salariat:*

http://www.smartbe.be/fr/link/451/79b7b9?utm_medium=email&utm_source=createsend&utm_content=713305008&utm_campaign=SMartLinkJanvier2010+ +uutrdk&utm_term=lirelasuite

²⁶ *Emploi et inclusion : la place de l'économie sociale Rapport transversal sur le cas de la Belgique*, Think Tank european Pentru solidaritate : <http://www.pourlasolidarite.eu/La-place-des-entreprises-sociales?lang=fr>

de reduceri de la Oficiul Național al Asigurărilor Sociale (ONSS) și pot uneori să deducă din salariu o alocație de muncă acoperită de Oficiul Național de Șomaj (ONEM). La aceste reduceri se adaugă alte măsuri: reduceri structurale, subvenții acordate în cadrul Ajutorului pentru Promovarea Ocupării unui loc de muncă (APE) și alte prime (Prima de angajare în regiunea valonă pentru întreprinderile ce au mai puțin de 9 angajați echivalente cu normă întreagă, crearea unui site e-business etc.).²⁷

Anumite organisme pot solicita diferite certificări regionale, care să le permită să obțină o finanțare publică în anumite condiții: astfel, o ASBL ce prestează servicii, sau produce bunuri cu scopul inserției socio-profesionale a celor care sunt în căutarea unui loc de muncă și sunt greu de plasat, poate fi autorizată ILDE; o societate comercială ce desfășoară o activitate de producție de bunuri sau servicii și ce are ca scop, de asemenea, inserția acestor persoane poate fi autorizată ca ÎI.

Astfel, pe lângă veniturile generate de activitățile economice, organismele ce aparțin întreprinderilor sociale de inserție pot să primească mai multe tipuri de subvenții, de la diverse autorități și în cadrul diferitelor programe.

Ajutorul de la Statul federal pentru reangajare

Contractele de tip « articolul 60§7 » au ca scop furnizarea unui loc de muncă unei persoane ce nu are dreptul să primească ajutoare sociale complete și care beneficiază de ajutorul social sau de venitul de integrare socială (ajutorul strict minim acordat de CPAS în ultimă instanță). Există un obiectiv multiplu: se încearcă reinserția persoanei, nu doar pe piața muncii, ci și în sistemul de securitate socială. Astfel, ideea este de a dobândi o competență într-un anumit domeniu, dar și de a permite indivizilor să lucreze suficient pentru a avea acces la ajutorul de șomaj. În cea mai mare parte a cazurilor, CPAS (care este organismul de gestionare a articolelor 60) acționează el însuși ca și angajator: angajează astfel persoana în cadrul propriilor sale servicii. În cadrul acordurilor bilaterale cu o organizație din economia socială, CPAS va putea de asemenea să recurgă la un angajator terț cu care a încheiat un parteneriat în prealabil; astfel că și acesta din urmă are de câștigat, întrucât beneficiază de o forță de muncă la un cost mai redus. Se remarcă mai multe elemente problematice: există astfel o anumită concurență între ASBL pentru a obține aceste Art. 60 de la CPAS, întrucât ASBL sunt în căutarea finanțării; o altă posibilă problemă apare din faptul că autoritățile publice sunt judecători și juriu, întrucât contribuie la finanțare, dar au și proiecte (CPAS): acest lucru creează astfel o anumită suspiciune. În cele din urmă, se pune întrebarea adevăratei motivații a beneficiarilor: oare doresc cu adevărat să se reintegreze pe piața muncii sau pur și simplu ca să poată solicita din nou ajutoare sociale?

PTP (Programele de Tranziție Profesională) sunt programe ce aloacă subvenții colectivităților publice și ASBL de interes colectiv care angajează tineri cu un nivel scăzut de calificare în căutarea unui loc de muncă, pe o perioadă de maximum doi ani. Structurile vizate beneficiază de o primă regională, de o scutire de cotizații iar postul beneficiarului este finanțat în proporție de aproape 100%. Organizația obține finanțarea pentru îndrumare și încadrare.

²⁷ *Emploi et inclusion : la place de l'économie sociale Rapport transversal sur le cas de la Belgique*, Think Tank european pentru solidaritate: <http://www.pourlasolidarite.eu/La-place-des-entreprises-sociales?lang=fr>

Programele SINE/Activa sunt programe naționale ce vor fi curând regionalizate; au ca obiectiv permiterea angajării șomerilor de lungă durată.

- *SINE*: această măsură «economia inserției sociale» are ca scop favorizarea reinsertiei prin folosirea activă a ajutoarelor de șomaj. Angajatorii pot beneficia de o reducere a asigurărilor sociale și de o subvenție salarială²⁸. Publicul-țintă este stabilit în funcție de două criterii: persoana nu are studii secundare și este în șomaj de cinci ani. Măsura SINE oferă angajatorilor o reducere a cotizațiilor patronale de asigurări sociale în mod nelimitat pentru angajații ce fac parte din publicul țintă cu vârsta de peste 45 ani. Aceste măsuri le permit astfel angajaților să poată rămâne în cadrul societății de economie socială atâta timp cât doresc.²⁹
- *Planul Activa*: această măsură prevede o reducere a cotizațiilor patronale de asigurări sociale pentru angajator, dar și o «activare a alocației de șomaj sau a unei integrări sociale, în caz de angajare a unui șomer ce primește indemnizație completă sau a unui beneficiar a integrării sociale, pe care angajatorul poate să le deducă din salariul net de plată»³⁰. Criteriul este un an de inactivitate și deschis tuturor întreprinderilor sub orice formă.

Ajutoare și programe la Bruxelles

În legea de la Bruxelles din 2004, sunt fixate sumele subvențiilor; totuși, aceste sume sunt mai mari decât subvențiile distribuite în mod real, cifrele din textul legii corespund de fapt plafoanelor maxime care nu sunt atinse din cauza lipsei de buget. Având în vedere acest decalaj, li s-a cerut actorilor din economia socială de inserție din Bruxelles să găsească ei înșiși o soluție. După negocierile purtate între micile și marile organizații, s-a ajuns la un acord cu privire la următoarele sume:

Numărul de locuri de muncă cu normă întreagă (ETP) pe organizații de inserție	Subvenții Regionale
de la 1 la 4 ETP	46 000 €
de la 5 la 8 ETP	46 000 € + 5 000 €
de la 9 la 12 ETP	50 000 € + 14 000 €
de la 13 la 16 ETP	65 000 € + 5 000 €

Pierderea unui ETP în inserție poate duce la o importantă pierdere financiară, din cauza structurii finanțărilor publice. Se produce astfel un efect pervers care nu încurajează dezvoltarea organizațiilor de inserție: dacă apare o nouă organizație de inserție a angajaților, vor subvențiile vor crește mai puțin proporțional cu noile taxe. Cu cât apar noi proiecte, cu atât sunt mai fragile. Aceste noi proiecte sunt agreate pe regiune, dar bugetul regional alocat nu crește în aceleași proporții. Astfel, organizațiile de inserție sunt în situație de concurență crescută în ceea ce privește subvențiile regionale.

III. Organismele de inserție din Regiunea Bruxelles: câteva modele de bune practici

1) Fișe de identitate ale unor organisme de inserție

²⁸ Serviciul public federal de Ocupare, Muncă și Concertare Socială, *SINE (economia de inserție socială)* : <http://www.emploi.belgique.be/defaultTab.aspx?id=705>

²⁹ *Emploi et inclusion : la place de l'économie sociale Rapport transversal sur le cas de la Belgique*, Think Tank european pentru solidaritate: <http://www.pourlasolidarite.eu/La-place-des-entreprises-sociales?lang=fr>

³⁰ Serviciul public federal de Ocupare, Muncă și Concertare Socială, *Plan Activa* : <http://www.emploi.belgique.be/defaultTab.aspx?id=704>

FIAS/ACFI

«Federația Inițiativelor și Acțiunilor Sociale – Acțiunea Coordonată de Formare și Inserție»

Statut	FIAS - ACFI este o ASBL ce coordonează patruzeci de inițiative de inserție socio-profesionale și de economie socială. Asociațiile membre ale acestei federații au ca misiune principală îndrumarea persoanelor aflate în dificultate în ceea ce privește piața muncii. Această îndrumare se realizează prin diferite acțiuni: formare, inserție socială și profesională, sprijinul la locul de muncă, munca într-o întreprindere de economie socială, îndrumarea pentru crearea de întreprinderi...
Obiective	<p>Obiectivul ACFI este de a mări șansele de integrare socială și profesională a adulților cu un nivel scăzut de școlarizare excluși de pe piața muncii. Acest obiectiv se înscrie într-o perspectivă de emancipare și de educație permanentă.</p> <ul style="list-style-type: none">□ Obiectivul Centrelor de formare și de inserție prin muncă este acela de a oferi șansa de a învăța o meserie prin pedagogii specifice și adaptate. Bazate pe o punere în practică a muncii reale, aceste practici pedagogice permit stagiariilor să își recapete încrederea în ei înșiși pentru a avea acces și a se integra într-un loc de muncă de calitate și în societatea noastră.□ Obiectivul Centrelor care dezvoltă inițiative de economie socială (întreprinderi de inserție, servicii de proximitate, titluri-servicii...) este de a procura direct un loc de muncă într-un mediu de lucru specific. Acesta se bazează pe ucenicii, dezvoltarea competențelor angajaților, respectând comportamentele și atitudinile adecvate... În vederea integrării ulterioare a angajaților într-un cadru de lucru "clasic".
Misiuni	<p>Acțiunile l'ACFI se bazează pe 4 misiuni esențiale :</p> <p>► Regruparea</p> <p>Federația regroupează patruzeci de inițiative de inserție socio-profesională și de economie socială la Bruxelles și în Valonia. Este o rețea activă, energică și militantă. Printr-o ascultare reciprocă, dorește să favorizeze gândirea comună, împărtășirea experiențelor și punerea în comun a mijloacelor.</p> <p>► Apărarea și reprezentarea</p> <p>ACFI asigură o reprezentare activă a membrilor săi pe lângă numeroase instanțe de concertare socială, rețele de inserție și de economie socială. Apără, în fața autorităților publice, o viziune multiplă a muncii sociale care respectă diversitatea indivizilor, varietatea motivațiilor personale, bogăția legăturilor sociale și acțiunii colective.</p>

	<p>► Sprijinul și consilierea zilnică</p> <p>Pentru a-și sprijini membrii, desfășoară acțiuni de studiere, impulsione, implementare și de dezvoltare a inițiativelor ce vizează interesul persoanelor considerate actori ai schimbărilor sociale.</p> <p>► Coordonarea</p> <p>Ultima misiune constă în coordonarea acțiunilor comune, specifice și complementare acțiunilor de formare: promovarea egalității de șanse, îndrumarea către și în muncă, dezvoltarea parteneriatelor constructive cu lumea întreprinderii, dezvoltarea schimburilor transnaționale... Este vorba despre voința de a impulsi co-construcția viziunilor împărtășite, ambițioase și coerente în sectoarele economiei sociale și ale inserției socio-profesionale.</p>
Pentru mai multe informații	http://www.acfi.be/

<p>FEBRAP</p> <p>Federația din Bruxelles a Întreprinderilor de Muncă Adaptată</p>	
Statut	FEBRAP este o ASBL care regrupează ETA (întreprinderile de muncă adaptate) din Regiunea Bruxelles-Capitală.
Obiective	Inițiativa a fost creată în 1991 de câțiva directori ai ETA. Aceștia doreau să regrupeze ETA din Bruxelles în jurul aceleiași federații patronale, FEBRAP. Avea să se dovedească foarte repede primordială întrucât sectorul ETA – fostele Ateliere Protejate – avea să cunoască în anii următori o evoluție socială, economică, structurală și financiară spectaculoasă cu reglementări specifice fiecărei Regiuni, dintre care făcea parte și Regiunea Bruxelles-Capitală
Misiuni	<p>Favorizarea muncii persoanelor cu handicap întrucât munca:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Creează echilibru uman ☐ Asigură o structură de viață, relații sociale, o valorizare personală, un motiv de a trăi și mijloace financiare. ☐ Permite o mai bună integrare în viața socială <p>Apărarea intereselor ETA:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Prin participarea activă alături de lumea politică și autoritățile de tutelă la evoluțiile legislației în materie pe plan regional, național și european. ☐ Prin participarea activă împreună cu partenerii sociali la evoluțiile sociale. ☐ Prin numeroase grupuri de lucru cu privire la angajarea persoanelor

	<p>cu handicap în Belgia.</p> <p>Îmbunătățirea comunicării între ETA din Bruxelles căutând să se privilegieze:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Colaborările ☐ Schimburile ☐ Asocierile <p>Informarea ETA cu privire la evoluțiile reglementărilor din acest sector.</p>
Pentru mai multe informații	http://www.febrap.be

«APAM»	
Statut	APAM este o întreprindere de muncă adaptată. Este vorba de primul atelier protejat creat în Belgia (1960). APAM a trecut etapele marcând transformarea atelierelor protejate din trecut în întreprinderile sociale de astăzi, dezvoltând numeroase activități în domeniu subcontractării, împărțite în cele 6 secțiuni ale întreprinderii: prelucrarea lemnului, renovarea, electricitate, ambalaj, grădinarit și peisagistică și mailing.
Obiective	Oferirea unui loc de muncă ce pune în valoare angajații cu handicap, asigurându-le o reală inserție în lumea muncii, o autonomie financiară și o activitate adaptată nevoilor acestora.
Misiuni	
Pentru mai multe informații	http://www.apam.be/

«Le Petits Riens (Micile Nimicuri)»	
Statut	«Micile nimicuri» este o ASBL activă în combaterea excluziunii sociale și a sărăciei în Belgia.
Obiective	Asociația are ca scop combaterea excluziunii sociale și sărăciei. În special, are ca scop să ofere loc de cazare, ajutor material, îndrumare psihologică, medicală și socială, încadrare, formare și ajutor în căutarea unui loc de muncă persoanelor fără adăpost, precum și a celor care sunt sau riscă să fie în situație de excluziune.
Misiuni	Pentru a genera mijloacele financiare necesare realizării acțiunii sale, asociația își desfășoară activitățile de economie socială, precum colectarea, trierea, restaurarea și vânzarea diferitelor obiecte (textile, mobilier,

	<p>electrocasnice, cărți etc.).</p> <p>Aceste activități au de asemenea ca obiectiv formarea și (re)inserția socio-profesională a persoanelor deloc sau puțin calificate și persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă care sunt greu de plasat. Aceste activități au de asemenea scopul de a le da o ocupație persoanelor care acceptă să participe în mod benevol la propria lor inserție (așa cum sunt în special cei care stau în Casa de Primire "Micile Nimicuri" și prestarea activităților de interes general).</p> <p>În cele din urmă, activitățile de economie socială îndeplinesc de asemenea un obiectiv de mediu datorită recuperării și refolosirii diverselor mărfuri.</p>
Pentru mai multe informații	http://www.petitsriens.be

2) Exemplificarea cu un public-țintă specific: reinsertia deținuților

O persoană care iese din închisoare – fie că este vorba de o eliberare condiționată sau de sfârșitul pedepsei – nu are un statut specific care să o încadreze într-un grup-țintă special. Economia socială include astfel ca și beneficiari ai săi, foști deținuți și îi poate ajuta în procesul lor de reinsertie.

În Regiunea Bruxelles, există puține structuri destinate în mod special inserției foștilor deținuți; putem totuși să evidențiem existența serviciilor de asistență pentru persoanele aflate în conflict cu legea, deci cadrul este descris în decretul «referitor la oferta de servicii ambulatorii în domeniul asistenței sociale, al familiei și sănătății», din 5 martie 2009:

§4. În ceea ce privește inculpații, condamnații în libertate, foștii deținuți și apropiații acestora, serviciul de ajutor pentru justițiabili are următoarele misiuni:

1° asigură o permanență specifică în spațiile adecvate;

2° le oferă condamnaților în libertate, foștilor deținuți, precum și familiilor acestora, asistență psihologică, individual și colectiv;

3° îi îndrumă pe inculpați, pe condamnați, pe foștii deținuți care solicită sau acceptă un ajutor pentru a face față consecințelor propriilor acte;

4° îi informează și îi orientează pe inculpați, condamnați în libertate, foști deținuți sau familiile lor cu privire la relațiile lor cu poliția sau autoritățile judecătorești;

5° le facilitează accesul inculpaților, condamnaților în libertate, foștilor deținuți sau familiilor acestora la serviciile de asistență socială și la sănătate printr-un parteneriat cu actorii socio-sanitari;

6° susținerea inserției sau reinserției socio-profesionale a inculpaților, condamnaților în libertate sau foștilor deținuți

În materie de inserție socio-profesională, deținuții reprezintă un public la fel ca oricare altul și până în prezent nu este ținta niciunei politici speciale; astfel foștii deținuți șomeri sunt tratați ca și orice alt șomer. La Bruxelles, unde primul act legislativ privind economia socială datează din 2004 (modificat în 2012), este în proiect o nouă lege privind economia socială: ar trebui cu certitudine să indice deținuții ca un grup-țintă. Se remarcă în același timp că întreprinderile din economia socială de inserție sau grupurile de formare, preferă grupuri mixte în care diversitatea stimulează interacțiunile între tineri și cei mai în vârstă, deținuți, femei, bărbați etc.

În ceea ce privește problema reinserției publicului format din deținuți, în Belgia au fost desfășurate mai multe proiecte, în special în horticultură și grădinărit. Totuși, după cum spunea un specialist din domeniu: «este doar praf în ochi față de realitatea problemei»: de fapt, există aproximativ 12 000 deținuți și doar o mică parte sunt îndrumați într-un proiect de inserție (aproximativ 1% după spusele respectivului specialist din domeniu). Unele ASBL derulează proiecte de inserție în domeniul construcțiilor, horticulturii și propun stabilirea unor contacte cu exteriorul atunci când deținuții sunt la finalul pedepsei (cursuri de formare sau îndrumare), dar este clar că există foarte puține centre de primire pentru perioada post-detenție și persoanele care ies din închisoare sunt victimele discriminării, care creează bariere la intrarea în structurile de inserție. În Franța, sunt întreprinderi private ce lucrează în mediul penitenciar și angajează o parte din deținuți după eliberare: totuși, inserția trebuie să fie un proces inițiat încă din primele zile de închisoare, care nu trebuie să fie doar o pedeapsă. Din păcate în prezent recidiva este importantă și foștii deținuți sunt victime ale izolării după ce se întorc în societate. Ideal ar fi să îi putem îndruma pe întreaga pedeapsă și să îi responsabilizăm.

Conform unui specialist din departamentul de locuri de muncă și de economie socială a CPAS, inserția foștilor deținuți ce doresc să găsească un loc de muncă în sectorul privat tradițional generează mai multe probleme specifice. De fapt, acest public are nevoie de condiții de muncă speciale, legate de traumele psihologice ale detenției lor: astfel, foștii deținuți prezintă de exemplu dificultăți de a lucra în medii închise sau fără ferestre și preferă să lucreze afară. De asemenea, le este greu să se regăsească în grup deoarece pot să întâmpine probleme de comunicare sau de gestionare a conflictelor. În general, foștii deținuți sunt atunci orientați în cadrul CPAS, în departamentul de locuri de muncă și economie socială, care propune mai multe proiecte pentru persoanele aflate în mare dificultate; pot de asemenea să fie îndrumate către o societate de inserție.

APRES ASBL	
Statut	ASBL « Învățare Profesională, Reinsertie Economică și Socială (APRES) » este un operator de îndrumare.
Obiective	Asociația are ca obiectiv reinserția socială și profesională a persoanelor deținute sau a foștilor deținuți din Bruxelles. Printr-un demers de sprijinire, de evaluare și de bilanț, îi ajută pe cei care caută un loc de muncă să elaboreze un proiect coerent de reinsertie pentru a pune împreună cu aceștia bazele procesului de inserție.

<p>Misiune</p>	<p>Prin inserția profesională, se înțelege primirea, încadrarea și orientarea deținuților și foștilor deținuți în căutarea unei formări profesionale și/sau angajare, precum și asistarea individuală. Acest operator de îndrumare abordează persoana în ansamblul ei și în acest angajament situația sa administrativă, medicală, psihologică și socială. Aceste acțiuni sunt indispensabile pentru a obține o inserție socio-profesională reușită care îi va permite persoanei să își găsească un loc în societate. Pentru acest lucru, ASBL APRES propune diferite tipuri de ajutor legate de diferite convenții:</p> <p>A.R.A.E. (Atelier de Căutare Activă a unui loc de muncă) În cadrul unei convenții încheiate cu ACTIRIS³¹, din 1998, APRES îndrumă persoanele deținute ce beneficiază de un regim de semi-libertate sau sub supraveghere electronică și foștii deținuți în demersurile lor de căutare activă a unui loc de muncă în mod individual.</p> <p>A.P.S. (Asistarea personalizată a beneficiarilor) ASBL APRES propune beneficiarilor o muncă de îndrumare individuală și de orientare profesională. Interviuurile individuale pot să înceapă cât încă persoanele sunt închise, în închisorile din St-Gilles, Forest, Berkendael, Ittre și St-Hubert și să continue după eliberare până la concretizarea unui proiect profesional printr-o formare sau un loc de muncă. Cu ocazia acestor interviuri, pe lângă construirea unui proiect profesional coerent, situația administrativă, socială, medicală și psihologică a fiecărui justițiabil este gândită împreună cu acesta.</p> <p>Interfața pentru Formare și Ocuparea Forței de Muncă O Convenție încheiată cu ADEPPI, organism responsabil de educație în interiorul închisorilor, permite stabilirea unei filiere de inserție socio-profesională destinată acestui public. Astfel ASBL APRES asigură îndrumarea publicului format în închisoare de ADEPPI și le propune să continue această muncă la ieșirea din închisoare.</p> <p>S.A.D. (Serviciu de ajutor pentru Deținuți) Asociația este agreată și subvenționată de Comunitatea Franceză pentru circumscripția judecătorească Nivelles pentru a desfășura misiuni de ajutor pentru deținuți, mai exact în cadrul închisorii din Ittre. Lucrează în strânsă colaborare cu ASBL "La Touline", un alt S.A.D. autorizat pentru această circumscripție. Asistentul social al ASBL APRES asigură astfel o permanență de patru zile pe săptămână pentru a primi deținuții. Este vorba de un ajutor social de tip «generalist».</p> <p>Grupe de orientare și caracterizare profesională O convenție încheiată cu Bruxelles Formation îi permite acestei asociații să conducă un grup de orientare și de determinare a proiectului profesional în cadrul închisorilor din Ittre și St Gilles. Se lucrează pe trei axe în cadrul acestor module: informația profesională, socială și cetățenească, stabilirea</p>
-----------------------	--

³¹ Organism regional responsabil de politica locurilor de muncă pentru Regiunea de Bruxelles-Capitală.

	<p>proiectelor profesionale precum și dobândirea abilităților sociale (gestionarea emoțiilor și agresivității, prezentarea, capacitatea de exprimare ...). În paralel cu acest grup, au loc întâlniri individuale care permit orientarea către construcția unui proiect profesional realist.</p> <p>A.C.E. (Îndrumarea pentru crearea de locuri de muncă) În cadrul activităților sale de educație în închisoare, ADEPPI organizează module de gestionare în cadrul închisorii Saint-Gilles pentru a pregăti stagiarilor să se prezinte la examenul de la comisia organizată de Ministerul Claselor medii și care permit accesul la profesie. ASBL APRES propune un ajutor și o monitorizare practică a deținuților care urmează un curs de gestiune organizat în închisoare. Acest tip de ajutor este de asemenea propus tuturor persoanelor foste deținute ce doresc să fie îndrumate în demersurile lor de creare a întreprinderii.</p>
<p>Pentru mai multe informații</p>	<p>http://www.apresasbl.be</p>
<p>«ADEPPI»</p> <p>Atelier de Educație Permanentă pentru Persoanele aflate în Detenție</p>	
<p>Statut</p>	<p>ADEPPI este o ASBL de educație permanentă</p>
<p>Obiective</p>	<p>ADEPPI urmărește trei obiective principale:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Promovarea accesului la cultură și la educație permanentă pentru persoanele deținute; ☐ Promovarea inserției socio-profesionale prin organizarea cursurilor de formare calificativă și pre-calificativă; ☐ Promovarea informației referitoare la educația permanentă și la formări în mediul de detenție. <p>Pentru acest lucru, poate face toate actele care au direct sau indirect legătură cu obiectul său, sau să își dea concursul cu privire la orice activitate similară.</p>
<p>Misiuni</p>	<p>Misiunile sale se referă deci la învățământ și activități culturale și sociale în închisoare, în penitenciarele din Saint-Gilles, Berkendael Forest, la Bruxelles și în închisorile din Ittre, Nivelles, Mons, Tournai, Namur et Andenne, în Valonia. În mai multe închisori, ADEPPI coordonează și gestionează toate cursurile de formare în parteneriat cu Promovarea socială și alte ASBL.</p> <p>ADEPPI organizează diverse tipuri de cursuri de formare:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Întâlniri de informare și orientare

	<ul style="list-style-type: none"> - Formare de pregătire a examenului de cunoștințe de gestiune de bază - Curs de franceză toate nivelele, dintre care alfa și module pentru non francofoni - Curs de engleză și de olandeză - Ajutor pentru cursurile la distanță - Curs de informatică - Modul de pregătire pentru proces (poveste de viață) - Readucerea la nivel în cadrul formărilor profesionale date de Promovarea socială - Curs de deprinderi sociale <p>Asociația desfășoară de asemenea acțiuni culturale care fac apel la participarea activă a deținuților precum ateliere de teatru, ateliere de scriere, redactarea Jurnalului Inter-Închisori.</p> <p>Lucrează datorită parteneriatelor cu diverși intervenienți în cadrul sau în afara închisorii. ASBL propune de asemenea evenimente cu caracter informativ și preventiv în școli.</p>
<p>Pentru mai multe informații</p>	<p>http://www.adeppi.be</p>

Concluzii și perspective

La nivelul statelor europene, cât și la nivel comunitar, economia socială și inserția cunosc un interes în creștere într-un context de criză economică și socială, iar programe și politici sunt pe cale să fie angajate în acest sens.

Lansată de Comisia Europeană în 2011, inițiativa pentru antreprenoriatul social arată un interes în creștere cu privire la aceste problematice; această inițiativă reprezintă un capitol important din politicile comunitare pentru viitori ani, afișând ambiții atât economice, cât și sociale, cu ideea de a crește finanțarea și vizibilitatea întreprinderilor sociale în Europa, dar și de consolidare a cadrelor juridice. Fără să cunoască același răsunset în diferitele țări europene, dezvoltarea întreprinderilor sociale pare a fi legată de diferenții factori, precum dimensiunea culturală sau existența cadrelor juridice favorabile; cu statutul SFS (societate cu finalitate socială) existând din 1995 și o importantă tradiție a economiei sociale, dinamicele antreprenoriatului social în Belgia sunt mai degrabă active. Totuși, în țările în care antreprenoriatul social nu este încă dezvoltat și susținut, ar fi indicat să ne amintim de importanța definirii unei strategii și să ne gândim la proiectarea unui antreprenorat în avans, fără să uităm că doar statutul nu face și conținutul real al întreprinderii sociale; astfel, trebuie să veghem asupra participării efective a celor interesați și la respectarea obiectului de activitate al societății. De altfel, dezvoltarea sectorului depinde de asemenea de un pol de competențe la nivel guvernamental, de unde și interesul de a crea un Minister specializat pe aceste chestiuni care desemnează o strategie națională înainte de a o dezvolta în regiuni. Crearea unei strategii nu trebuie totuși să fie descendentă, ci să provină în egală măsură din societatea civilă ale cărei așteptări va trebui să le ascultăm. În cele din urmă, ar fi bine să ne bazăm pe un model existent și relativ similar cu modelul național pentru a se inspira din bunele practici stabilite în cadrul sprijinirii antreprenoriatului social: pentru România, de exemplu, situația Italiei poate să reprezinte un bun exemplu, ambele țări având puncte comune ce permit o comparație. Astfel, în modelul italian, cooperativele sociale (care corespund întreprinderilor sociale) sunt foarte răspândite, existând în domeniul inserției dar și în furnizarea de servicii sociale.

Un alt capitol care arată interesul european, se referă la noile clauze sociale în materie de contracte de achiziții publice, care se conturează și care pot avea consecințe importante asupra acțiunii organizațiilor active în domeniul inserției. De fapt, Uniunea Europeană emite reguli în materie de *achiziții publice*, care se definesc după cum urmează: «contractele de achiziții publice sunt contracte încheiate între autoritățile contractante [colectivități publice] și operatorii economici (publici sau privați) pentru a răspunde nevoilor în materie de lucrări, de furnizări sau de servicii. Obiectivul esențial al comenzilor publice este acela de a aproviziona cât mai bine statul. Mult timp, singurul criteriu de adjudecare era unul economic. Cel mai ieftin este cel care contează. În prezent, alte criterii sunt din ce în ce mai mult luate în considerare». Astfel, *clauza socială* este «o stipulare într-un caiet de sarcini și în avizul de contract care are un obiectiv de formare sau inserție profesională pentru cei slab calificați aflați în căutarea unui loc de muncă. Este vorba despre o obligație socială impusă societății contractante pe durata contractului»³². Această clauză socială este constituită în special pentru a depăși tendințele colectivităților publice, care atribuie adesea contractele de achiziții publice celor mai puțin costisitoare proiecte

³² Site-ul internet al Econosoc.be intersecția economiei sociale, *Contracte de achiziții publice și economia socială*, <http://www.econosoc.be/?rub=services&page=mpublics>

în detrimentul plus-valorii sociale sau de mediu. În prezent este în dezbatere un regulament referitor la clauzele sociale din contractele de achiziții publice: de fapt, la inițiativa Marii Britanii, este pe cale de a se modifica o măsură în dialog (negocieri între Comisie, Parlament și Consiliu) pentru ca întreprinderile ce au peste 75% din angajați foști funcționari să poată avea acces la contractele de achiziții publice ce cuprind clauze sociale. Organizațiile europene privind economia socială și ectoarele sociale s-au alarmat referitor la această propunere, care ar încuraja în cele din urmă privatizarea serviciilor publice și organismele publice în detrimentul dezvoltării economiei sociale. De altfel, o altă propunere de directivă cu privire la contractele de achiziții publice a fost emisă în 2011 de Comisia Europeană, incluzând posibilitatea pe care o au autoritățile publice de a limita licitațiile la întreprinderile ce au ca obiect social integrarea socială și profesională a persoanelor cu handicap sau defavorizate.

Dacă se stabilesc inițiative sau directive la nivel comunitar, problema inserției și a constituirii dispozitivelor ridică întrebarea referitoare la strategia ce trebuie adoptată în funcție de contextele naționale. De fapt, așa cum am văzut, economia socială de inserție poate să ia mai multe forme: poate servi drept tranziție pentru persoane ce sunt îndepărtate de locul de muncă sau în dificultate socială față de un nou loc de muncă stabil în economia clasică, dar pot să dea de asemenea un loc de muncă stabil pe termen lung în cadrul structurii economiei sociale de inserție după o perioadă de inserție. Prima filozofie (cea a tranziției) este cea care reprezintă logica politicii majoritare aleasă în Belgia și mai exact în Bruxelles. Or se pune întrebarea relevanței acestei strategii într-o perioadă de șomaj ridicat; pentru unii, economia socială ar trebui să privilegieze crearea unui loc de muncă stabil, în contextul unui șomaj ridicat. De altfel, s-a ajuns la 20% șomaj în Bruxelles, ceea ce reprezintă 106 000 șomeri; 30% sunt necalificați (în special nou-veniții) și 60% dintre aceștia sunt în șomaj de peste un an. Pentru a crea un loc de muncă stabil pentru un public-țintă atât de important, organizațiile de economie socială de inserție ar putea să se axeze în plus pe rentabilitate, ceea ce ar induce astfel necesitatea reorganizării politicii de inserție, în sensul durabilității acestor organizații. Astfel, dacă dorim să creăm un sistem de economie socială de inserție, trebuie să stabilim strategia sa globală, dezvoltată în funcție de situația economică și socială, ceea ce nu împiedică dezvoltarea celor două strategii în mod complementar. Nu putem să ne gândim doar la Bruxelles, va trebui să adăugăm la strategia de tranziție o strategie de creare de locuri de muncă durabile în structuri de economie socială, din cauza ratei mari de șomaj din capitala belgiană. Strategia de inserție de tranziție nu trebuie neglijată deoarece unele sectoare din economia clasică din Bruxelles recrutează, așa cum este cazul în sectorul Horeca (hoteluri, restaurante, cafenele). În același fel, întreprinderile de inserție pot să investească în anumite domenii unde este cerere de forță de muncă, unele nișe ale economiei: locurile de muncă în ecologie și sectorul eolian (reconversia industriei clasice), întreprinderile de reciclare, sau mobilitatea (reciclarea bicicletelor) etc.

Bibliografie

Publicații, rapoarte

- CPAS – Raportul de activitate anual exercițiul 2011, CPAS de Bruxelles
- *Ocuparea forței de muncă și incluziune: locul economiei sociale Raport transversal cu privire la cazul Belgiei*, Think Tank European pentru Solidaritate
- GUYOT, MAINGUET, VAN HAEPEREN, *La formation professionnelle continue-Enjeux sociétaux*, colecția Institutului Wallon de Evaluare, de Prospectivă și Statistică (IWEPS), 2005
- *L'économie sociale de A à Z*, Alternative economice, în afara-seriei practica nr. 38 bis
- *L'économie sociale. Proposition de cartographie wallonne*, ConcertES asbl, a doua ediție Louvain-la-Neuve, 2008
- MERTENS, *Définir l'économie sociale*, caietele Chaire Cera, vol. nr. 2, august 2007

Colocvii

- «Ce viitor are societatea cu finalitate socială? Contribuția SAW la șantierul de reformă a statutului societății cu finalitate socială», nota Colocviului 23/10/2003 de la Bruxelles, p. 2. Disponibil pe www.economiesociale.be/outils/doctrav/SFSynthese.pdf

Resurse Web

- ACFI :
<http://www.acfi.be/>
- ACTIRIS,
A propos d'Actiris :
<http://www.actiris.be/tabid/175/language/fr-BE/Default.aspx>
- ADDEPI :
<http://www.adeppi.be>
- APAM :
<http://www.apam.be/>
- APRES :
<http://www.apresasbl.be>
- BELGIUM.BE, INFORMAȚII ȘI SERVICII OFICIALE:
www.belgium.be
- ECONOSOC, INTERSECȚIA ECONOMIEI SOCIALE :
www.econosoc.be
Achiziții publice și economie socială:
<http://www.econosoc.be/?rub=services&page=mpublics>
- FEBRAP :
<http://www.febrap.be>
- JOB YOURSELF,
Ce este o cooperativă de activitate:
<http://www.jyb.be/fr/presentation/quest-ce-une-cooperative->
- LES PETITS RIENS :
<http://www.petitsriens.be>
- OBSERVATOIRE DE L'ECONOMIE SOCIALE
<http://www.observatoire-es.be>
Cahier de l'observatoire, n° 0, decembrie 2011, pp. 11-15.
<http://www.observatoire-es.be/wp-content/uploads/2011/11/LES-se-d%C3%A9voile.pdf>
- PORTAL AL REGIUNII BRUXELLES-CAPITALĂ,

Instituțiile comunitare de la Bruxelles:

<http://www.bruxelles.irisnet.be/a-propos-de-la-region/les-institutions-communautaires-a-bruxelles/cocof>

Centre publice de acțiune socială:

<http://www.bruxelles.irisnet.be/a-propos-de-la-region/les-centres-publics-daction-sociale-cpas>

- Serviciul public federal de ocupare a forței de muncă, de muncă și de Concertare Socială, *SINE (economia inserției sociale)* :
<http://www.emploi.belgique.be/defaultTab.aspx?id=705>
- *Plan Activa* :
<http://www.emploi.belgique.be/defaultTab.aspx?id=704>
- SMART BE,
Cooperativa ocupării forței de muncă sau cum să fii patronul tău fiind în același timp și salariat:
http://www.smartbe.be/fr/link/451/79b7b9?utm_medium=email&utm_source=createsend&utm_content=713305008&utm_campaign=SMartLinkJanvier2010+_uutrdrk&utm_term=lirelasuite

Alte resurse

- Brochure FEBISP,
Cetățeni formați pentru locuri de muncă de calitate :
<http://www.febisp.be/ressource/static/files/BrochureFeBISP/BROCHURE-FEBISP.pdf>

Economia Socială și Solidară în Franța: să înțelegem mai bine trecutul pentru a proiecta viitorul

Introducere

Pentru a defini **economia socială și solidară** (ESS), ar trebui inițial să revenim separat asupra conceptelor de economie socială și de economie solidară așa cum sunt concepute în Franța.

Economia socială include structurile cu statute specifice, și anume asociații, case de ajutor reciproc, co-operative și fundații. Acestea sunt grupuri de persoane fizice, a căror finalitate nu este economică, ci socială și care caută să răspundă nevoilor și așteptărilor colective. Economia socială este organizată în jurul valorilor democrației, libertății și solidarității.

Economia solidară se axează pe tematici cum ar fi serviciile personale, reintegrarea prin muncă, dezvoltarea durabilă, comerțul echitabil sau chiar finanțele solidare. Organizațiile economiei solidare fac eforturi pentru a lupta împotriva excluderilor și integrează adesea o dimensiune teritorială în acțiunea lor; în general, ele reiau statutele economiei sociale.

Cu valorile și scopurile comune de aspirație la dezvoltarea umană și la solidaritate, aceste două domenii majore se reunesc sub numele de "ESS". Diferite de activitățile lucrative și de serviciile publice, ESS este o modalitate de a concepe economia, replasând omul în centrul său: se pot identifica apoi nu numai dimensiunile sale economice și sociale, dar se poate evoca, cu prudență totuși, o anumită fațetă politică. Într-adevăr, invitând la interogare asupra sistemului și modelelor economice contemporane, scopul ESS este emanciparea tuturor.

Raportul pe care îl are în prezent Franța cu ESS este rezultatul unei istorii lungi, în cadrul căreia se pot identifica rădăcinile încă de la începutul secolului 19; modul în care este organizat astăzi acest sector face parte din această tradiție. Cufundându-ne în primele zile ale ESS în Franța (I), vom putea apoi înțelege aspectele prezente (II), și vom încheia cu o imagine de ansamblu a ESS în practici, concentrându-ne asupra anumitor structuri de inserție (III).

1. Istoria și bazele ESS în Franța

Economia socială reunește asociații, cooperative, case de ajutor reciproc și fundații; în această parte, împărțită în trei mari perioade, se revine asupra apariției acestor patru tipuri de structuri și asupra circumstanțelor în care acestea s-au dezvoltat în Franța până în prezent.

1.1. Din 1791 până în 1884: primii pași ai ESS într-un mediu mai puțin favorabil pentru implementarea acesteia

Apariția caselor de ajutor reciproc și cooperativelor datează de la începutul secolului 19, perioadă în care mișcările mutualiste și cooperatiste prind formă, constituind astfel premisele ESS așa cum o cunoaștem noi astăzi.

În contextul inegalităților sociale puternice, Revoluția Franceză din 1789 marchează apogeul luptei pentru abolirea privilegiilor. Coalițiile și corporațiile¹ constituie unul din simbolurile acestor nedreptăți pe care omul încearcă să-l îngroape, distrugând libertățile individuale; acestea sunt apoi eliminate în 1791 prin decretul Allarde. Câteva luni mai târziu, legea Le Chapelier pune capăt "companionajului", organizațiilor muncitorești precum și adunărilor țăranilor; aceasta interzice de fapt orice posibilitate de a constitui sindicate și permite modelului capitalist să se răspândească, de dragul concurenței libere². În plus, odată cu sosirea Revoluției Industriale se formează o nouă clasă muncitoare proletară.

În acest context mișcarea mutualistă prinde rădăcini. În fața imposibilității de a constitui reuniuni ale profesiunilor, dar vis-a-vis de o nevoie evidentă de a răspunde împreună nevoilor sociale tot mai mari, muncitorii se întâlnesc și decid crearea societăților de ajutor reciproc, sub forma grupurilor de previziune. Acordând în special ajutor muncitorilor pentru a-și finanța datoriile în urma bolilor și înmormântările, acestea duc, de asemenea, lupte revendicative. Aceste regrupări, deși, în afara legii Le Chapelier, nu sunt reprimite; conștienți de potențialul lor în lupta împotriva sărăciei și menținerea unei anumite păci sociale, Louis Napoleon Bonaparte publică în 1852 decretul instituind Societatea de Ajutor Reciproc aprobată. Prezenta decizie oferă Franței prima sa legislație socială a secolului XIX, dar rămâne totuși un eveniment izolat și nu reflectă astfel un sprijin real al statului față de cauza civilă. Dacă aceste societăți sunt singurele care scapă de represiune, acestea sunt strâns controlate de autorități³.

Spre deosebire de mișcarea mutualistă, mișcarea cooperatistă se bazează mai puțin pe necesitatea de a răspunde problemelor societății decât pe o abordare elaborată sau experimentală. Marii cugetători și specialiști utopici, popularizând ideile comunității și

1 Sub Vechiul Regim, organismul social care reunea toți membri unei profesii, de jos în sus. (Sursa: Dicționarul Larousse)

2 *Glosarul ESS*, CRESS Ile-de-France;

Legea Le Chapelier din 14 iunie 1791, rodul amar al Revoluției, Dossier, Cărțile de istorie socială, Institutul Cgt de Istorie Socială;

Istoria ESS, Conducerea școlii de la Rheims, Departamentul de economie socială și solidară;

Legea din 14 iunie 1791 (Legea le Chapelier), Lexinter, Repertoriul legislativ III

3 *Mutualitate Imperială*, Site-ul Internet al Muzeului Francez de Mutualitate;

Economia socială de la A la Z, Alternatives Economiques, Poche n° 22, ianuarie 2006

democrației, inspiră și susțin crearea clandestină de asociații care au ca scop apărarea drepturilor muncitorilor. Din acest motiv, Claude-Henri de Saint-Simon, precursorul ideilor asociaționiste, are la origine crearea numeroaselor asociații de muncitori și/sau de producție din anii 1830. Strămoșii viitoarelor cooperative constituie un "refugiu tolerat al solidarității corporative" pentru muncitori și meșteșugari⁴. Aceste asociații de producție și de consum se dezvoltă începând din 1840, dar sunt sprijinite de lovitura de stat a lui Louis Napoleon Bonaparte în 1851⁵.

Astfel, într-un mediu juridic și instituțional nefavorabil regrupării oamenilor, această realitate în construcție indică o mișcare veritabilă ascendentă, din partea persoanelor societății civile care caută sa-și contureze colectiv cadrul de viață. Pe de o parte, societatea de ajutor reciproc a mișcării mutualiste și pe de cealaltă parte, asociația muncitoare a mișcării cooperative, iau parte la curentul asociaționist, al cărui scop este reorganizarea socială. Această căutare partajată pentru emancipare constituie terenul insituirii economiei sociale, în care însuși conceptul prinde formă în 1830 când economistul liberal Charles Dunoyer, militant pentru o abordare morală a economiei, îi consacră o primă definiție, în *Traité d'économie sociale*⁶ (Tratatul de economie socială).

1.2. Din 1884 până în 1980: deplasarea spre recunoașterea ESS

Regimul lui Napoleon Bonaparte, nefavorabil reuniunilor persoanelor, se stinge în 1870. Deși a fost flexibil în ultimii săi ani, în special cu legea din 1867 care recunoaște cooperativele muncitorești⁷, legea Waldeck-Rousseau din 1884 este cea care marchează punctul inițial de plecare al unei legitimări progresive a grupărilor de persoane și a economiei sociale. Legea în cauză autorizează formarea de syndicate, dar aceasta constituie în special abrogarea legii Le Chapelier din 1791; din acel moment, cadrele juridice în favoarea regrupării persoanelor se ridică treptat. Mișcările mutualiste și cooperatiste continuă, și doi noi actori încep să se contureze: fundațiile și asociațiile.

Originile foarte îndepărtate ale fundațiilor datează din Evul Mediu, epocă în care biserica își desfășoară activitățile de binefacere; se pot găsi astfel fundații sub forma abațiilor sau mănăstirilor. Mai târziu, aceste activități ating sfera privată prin intermediul asociațiilor evlavioase, în timp ce statul, neavând mijloacele suficiente, este incapabil să acționeze în acest domeniu. Acesta din urmă este totuși neîncrezător față de aceste structuri care scapă de drepturile de succesiune și de taxele regale; drepturile fundațiilor existente sunt restrânse și devine imposibil de a crea altele noi, de vreme ce legea le Chapelier interzice integral intervenția lor, invocând principiul monopolului de stat asupra activităților de interes general. Atunci este începutul unei perioade fără sens a

4 *Economia socială de la A la Z*, Ediția 2, Alternatives Economiques, Poche n°38 bis, martie 2009

5 *Guide de l'Economie Sociale et Solidaire, A l'usage des maires, des élus locaux et de leurs services, L'économie sociale et solidaire au service du développement des territoires*, Colegiul Cooperativ Provence Alpi Mediteraneeni, ianuarie 2012;

Istoria, Site-ul Internet al confederației generale a Scop

6 *Câteva date cheie*, Site Internet al CRES Alsacia

7 *Legea din 1 iulie 1901 referitoare la contractul de asociere, Formarea unui text important*, Site-ul Internet al Ansamblului Național Francez

activităților fundațiilor până în 1887, anul creării Institutului Pasteur care constituie prima inițiativă de acest fel de atunci. Din acel moment, fundațiile vor începe să roiască până după al doilea război mondial, unde dezvoltarea lor încetinește în mare măsură; astfel, înainte de anii 1970, fundațiile franceze sunt prea puține și aproape deloc operaționale, în comparație cu vecinii lor anglo-saxoni. Este necesar să așteptăm sfârșitul anilor 1960, astfel încât dezvoltarea să înceapă din nou; într-adevăr, voința Statului de a încuraja mecenatul în Franța și conștientizarea progresivă a întreprinderilor asupra problemei constituie două acceleratoare importante. Fundația din Franța, foarte activă în zilele noastre, a apărut în 1969, la inițiativa Generalului de Gaulle și a lui Andre Malraux⁸. În același mod ca fundațiile, asociațiile se dezvoltă după abrogarea legii le Chapelier, deși grupurile de persoane nu sunt încă autorizate în mod expres de lege. Astfel, în anul 1900, Biroul de Muncă înregistrează aproape 45.000, în funcție de o tipologie largă (societățile mutuale, cooperativele și sindicatele sunt incluse). În acest context va fi dezbătută soarta unei legi cu privire la contractul de asociere; legea 1901 va fi stabilită de Waldeck-Rousseau, stabilind libertatea pentru orice cetățean care se alătură și recunoscând juridic grupurile de persoane⁹.

Primul caz remarcabil în dezvoltarea mișcării mutualiste, în conformitate cu legea din 1884, este implementarea Cartei Mutualității în 1898¹⁰. Este o lege republicană care specifică vocația societăților mutuale, și anume accesul tuturor la îngrijire și la servicii de calitate, și care își extinde domeniul de aplicare pentru crearea operațiunilor medicale și sociale. În plus, prezenta cartă stabilește caracterul non profit al societăților mutuale și definește valorile sale fundamentale (libertate, solidaritate, democrație și responsabilitate). De asemenea, aceasta desființează limitarea numărului de membri pe grupări și autorizează crearea de societăți libere în urma unei declarații simple. Mai târziu, mișcarea mutualistă se federalizează, urmată de mișcarea cooperatistă: astfel, se formează în 1902 FNMF (Federația Națională a Mutualității Franceze), care deține rolul de reprezentant în cadrul autorităților publice, apoi în 1912 FNCC (Federația Națională a Cooperativelor de Consumatori), care contribuie la structurarea cooperativelor de consum. Dacă aceste două organizații sunt similare ca formă, trebuie amintit faptul că ele diferă din mai multe motive, incluzând un punct esențial: FNCC are legătură directă cu mișcarea muncitorească, în timp ce FNMF este separată de aceasta și se dezvoltă în mod autonom¹¹. La sfârșitul celui de-al doilea război mondial, se identifică două măsurători noi importante pentru mișcările mutualiste și cooperatiste. Pe de o parte, ordonanța referitoare la statutul mutualității pune în 1945 noi condiții și o nouă denumire: de acum, "societatea mutualistă"¹² este complementară securității sociale, creată în același an; obiectivele și mijloacele de acțiune sunt lărgite și modernizate. Ulterior, Codul Mutualității este instituit în 1955. Legea privind cooperarea din 1947¹³ servește ca un cadru legislativ de referință tuturor cooperativelor, prin definirea normelor lor generale de operare și de administrare în comparație cu alte forme de

8 *Istoria sectorului*, Site-ul Internet al Centrului Francez al fondurilor și fundațiilor; *Istoria noastră*, Site-ul Internet al Fundației din Franța

9 *Legea din 1 iulie 1901 și libertatea de asociere*, Site-ul internet al Ministerului sportului, tineretului, a educației populare și a vieții asociative

10 Site-ul internet al Muzeului Mutualității Franceze

11 *Les deux France du Front Populaire*, G. MORIN, edit. L'Harmattan

12 Site-ul internet al Muzeului Mutualității Franceze

13 *L'Économie Sociale de A à Z*, Alternatives Economiques, Poche n°22, ianuarie 2006

întreprinderi. Textele legislative specifice (aproximativ 20) dezvoltă, derogă sau completează legea generală pentru a lua în considerare specificul fiecărei categorii de cooperative (de producție, de credit, agricole, etc). În cele din urmă, crearea CNLAMCA¹⁴ (Comitetul Național de Legătură al Activităților Mutualiste, Cooperative și Asociative) în 1970, la inițiativa grupărilor reprezentative ale mișcărilor cooperatiste, mutualiste și asociative, marchează simbolul unei aproprieri între părțile implicate ale economiei sociale așa cum o percepem noi în zilele noastre.

Astfel, cu o recunoaștere progresivă a statului, secolul XX a cunoscut în Franța implementarea efectivă a mișcărilor cooperatiste și mutualiste, dar și dezvoltarea mișcării asociative și a fundațiilor. Termenul economic «solidar» se remarcă la sfârșitul perioadei prospere de trei decenii după război (1945-1970), întrucât criza economică vede șomajul și nevoile sociale ca fiind accentuate; într-adevăr, în acest context se dezvoltă noile solidarități, iar conceptul prinde contur¹⁵.

1.3. Din 1980 până în prezent: punctul de cotitură al ESS în Franța

Perioada din 1980 până în zilele noastre cunoaște o adevărată structurare a sectorului ESS: asistăm inițial la recunoașterea deplină a economiei sociale, atât în ceea ce privește părțile implicate cât și în ceea ce privește statul; apoi economia solidară, concept nou, este încetul cu încetul acceptată, pentru ca la final să fie parte integrantă a politicilor publice alături de economia socială. Mai recent, antreprenoriatul social se îmbină cu mișcările sale și crearea Ministerului ESS în anul 2012 marchează o recunoaștere fără egal a sectorului.

În anii 1980, întrucât condițiile se deteriorează și Franța trebuie să facă față inflației, creșterii șomajului și creșterii inegalităților, economia socială se dezvoltă și se afirmă. Identitatea sectorului este susținută de părțile implicate; astfel, în anul 1980, CNLAMCA publică "Carta economiei sociale"¹⁶, care stabilește principiile, valorile și specificul sectorului¹⁷. La rândul său, statul stabilește o Delegație Interministerială a Economiei Sociale (DIES) în 1981, marcând astfel oficial intrarea economiei sociale în legea franceză; misiunile acestei delegații sunt de a propune și de a coordona măsurile destinate să sprijine dezvoltarea cooperativelor, societăților mutuale și asociațiilor având activități economice. Doi ani mai târziu, legea privind economia socială¹⁸ devine baza juridică a sectorului; constituind o primă etapă a proiectului de dezvoltare a activităților, aceasta acordă o consacrare legislativă conceptului de "economie socială". Jean Le Garrec, Secretarul de stat al Primului-ministru, declară apoi: "Franța face muncă de pionierat. În nicio altă țară nu există acest concept...Deschidem o cale nouă care constituie unul dintre răspunsurile la schimbarea formidabilă a structurilor economice și tehnologice". Tot în anul 1983 o nouă formulă juridică, Uniunea Economiei Sociale (UES) intră în vigoare, cu ambiția de a permite asociațiilor, cooperativelor și societăților

14 *Câteva date cheie*, Site-ul internet al CRES Alsace

15 *Economie Sociale et Solidaire : quelques repères*, Efigip, muncă formare integrare – Grupare de Interes Public, mai 2011

16 *Câteva date cheie*, Site-ul internet al CRES Alsace

17 Informațiile recapitulative privind această Cartă sunt consultabile în anexă.

18 *Legea din 20 iulie 1983, Prima lege a economiei sociale*, Grupul ESFIN-IDES, decembrie 2003

mutuale de a pregăti proiecte comune; prezentul statut nu va întâlni totuși succesul scontat din cauza unei poveri juridice¹⁹. Mai târziu, cu legea din 1987 privind mecenatul, fundațiile intră de asemenea în câmpul legislativ, și perimetrul lor este specificat; de acolo, mai multe texte specifică regimul și prerogativele fundațiilor²⁰.

Dacă această recunoaștere în creștere a economiei sociale are loc încă din 1980, pentru economia solidară are loc doar mai târziu; într-adevăr, acest concept este mult mai tânăr, deoarece nu apare decât în anii 1970. Inițial, acesta indica faptul că acțiunile efectuate față de populațiile excluse, în special cu privire la introducerea prin activitatea economică în contextul șomajului; în timpul anilor 1990, influența sa se extinde la diverse practici, cum ar fi comerțul echitabil sau solidaritatea financiară. Abia din anii 2000 funcționează efectiv sensul economiei solidare și este integrat în politicile publice; astfel, în 2002 este creat Secretariatul de Stat al Economiei Solidare, dependent de Ministerul Muncii. Acesta va fi menținut foarte puțin timp, dar marchează începutul unei schimbări în acțiunile publice la nivel local, care sunt apoi dedicate economiei sociale, dar și economiei solidare.

În 2001, o nouă formă juridică specifică este creată, SCIC (Societatea Cooperatistă de Interes Colectiv); aceasta urmează după raportul Lipietz, care evocă necesitatea de a crea o entitate juridică pentru inițiativele economice care produc externalități pozitive și colective. Această formă juridică nu a fost cea mai solicitată, dar constituie un important simbol al unei anumite fuziuni între economia socială și economia solidară. Este o structură originală, care funcționează conform principiilor democratice și susține economia alternativă, în diverse domenii: locuințe sociale, mediu, inițiative culturale, micro-finanțe²¹...De asemenea, în anul 2001 o altă structură "hibrid" este încadrată legislativ, cu crearea "aprobării întreprinderii solidare" (aprobarea va fi redefinită prin legea de modernizare a economiei în 2008). Un alt eveniment specific anului 2001 este transformarea CNLAMCA care devine CEGES (Consiliul Întreprinderilor și Grupărilor Economiei Sociale)²².

În Franța, unde a apărut inițial economia socială, căreia i s-a alăturat mai târziu economia solidară, asistăm în anii 2000 la afirmarea unei noi mișcări care pretinde a face parte din marea familie a ESS: este vorba despre antreprenoriatul social, federalizat în Franța prin Mouves din 2010²³ (mișcarea antreprenorilor sociali). Întrucât criza face ravagii din 2008, punctele forte ale acestei mișcări, care caută să combine eficiența și finalitatea socială inovatoare, sunt foarte apreciate. Structurile acestei mișcări pot lua forma de cooperativă, de asociație, de societăți mutuale, dar și de întreprindere tradițională: astfel, mișcarea nu este reglementată de statutele specifice. Antreprenoriatul social este predispus la mai multe dezbateri și nu este în unanimitate integrat în sectorul ESS; fenomenul dă naștere totuși interesului statului: în 2011, după lansarea *Inițiativei pentru Antreprenoriatul Social* la nivel european, organismul de expertiză și de consultanță al Primului-ministru (Centrul de Analiză Strategic CAS)

19 *L'économie Sociale de A à Z*, Alternatives Economiques, Poche n°22, ianuarie 2006

20 *Istoria sectorului*, Site-ul internet al Centrului francez al fondurilor și fundațiilor

21 *Images and concept of the third sector in Europe*, J. DEFOURNY, V. PESTOFF (eds.), WP no. 08/02, EMES European Research Network, 2008

22 *Câteva date cheie*, Site-ul internet al CRES Alsace

23 *Chronologie de l'économie sociale et solidaire*, Centrul regional al resurselor Atelierul Ile-de-France

publică o notă care indică locul antreprenoriatului social în Franța și propune recomandări pentru a ajuta la modificarea dimensiunii sale la nivel național²⁴. Astfel, peisajul ESS în Franța în anii 2010 se extinde, dar permite observarea mai multor zone de confuzii; dacă sectorul este recunoscut din ce în ce mai mult, este încă prada unei anumite lipse de vizibilitate și a unei lipse de consens, în special în rolul antreprenoriatului social. Cu toate acestea, ansamblul inițiativelor este atașat Ministerului Economiei Sociale și Solidare, delegat Ministerului Economiei și Finanțelor, care se formează în 2012.

2. Descriere și legislații

2.1. Care realități?

2.1.1. Structurile ESS în Franța astăzi

Stabilirea unei tipologii a structurilor economiei sociale duce la identificarea celor patru mari familii. Definite de statutul lor ca grupări de persoane și nu de capital, acestea sunt, de asemenea, implicate într-un proiect colectiv²⁵.

Asociația (legea 1901) este cel mai răspândit tip de structură în cadrul sectorului ESS. Constituită liber între două sau mai multe persoane care urmăresc un scop social non-lucrative, o asociație nu este menită să facă profit, dar poate totuși desfășura activități economice.

O asociație nu este obligată să se înregistreze la prefectură pentru a exista; totuși, acest demers îi va permite să fie recunoscută ca o entitate morală și juridică, și astfel, de a-și extinde activitățile. Cu toate acestea, pentru a fi recunoscută ca o utilitate publică, o asociație va trebui inevitabil să fie declarată.

Cooperativa (legea 1947) reunește voluntar persoane care vizează satisfacerea aspirațiilor și nevoilor lor economice, sociale și culturale comune. Aceasta ia forma unei întreprinderi a cărei proprietate este colectivă și unde puterea este exercitată democratic. Legată de păstrarea independenței, cooperativa este gestionată în mod autonom de membrii săi care contribuie într-o manieră echitabilă la capital; o remunerare a capitalului este posibilă, dar aceasta va fi limitată. Un element important este principiul dublei calități: utilizatorul cooperativei este, de asemenea, membru.

Există mai multe mari categorii de cooperative, în special cooperativele de credit și băncile cooperatiste, cooperativele de consum, cooperativele agricole, societățile cooperative muncitorești de producție (SCOP) sau societățile cooperative de interes colectiv (SCIC).

²⁴ CAS este interesat de antreprenoriatul social, site-ul internet al Programelor de Convergență 2015

²⁵ Informațiile conținute în această sub-partă cu privire la descrierea asociațiilor, cooperativelor, societăților mutuale și fundațiilor, provind din resursele următoare:

Economie Sociale et Solidaire : quelques repères, Efigip, muncă formare inserție - Grupare de Interes Public, mai 2011;

Glosar ESS, CRESS Ile-de-France ;

L'économie Sociale de A à Z, 2ème Edition, Alternatives Economiques, Poche n°38 bis, martie 2009

Societatea mutuală nu are un scop lucrativ; aceasta reunește persoanele care aleg să împartă în mod colectiv costurile de prevenire și de reparație a riscurilor la care sunt supuse. Având ca principale resurse contribuția membrilor lor, societățile mutuale au ca stâlp fondator solidaritatea; fondurile colectate sunt destinate pentru realizarea acțiunilor de integrare și de compensare pentru membrii săi atunci când aceștia din urmă sunt victimele daunelor sau dezastrelor naturale. Se disting societățile mutuale de sănătate (complementare Securității Sociale și privind Codul de Mutualitate), societăți mutuale de asigurări (pentru bunuri și persoane și privind Codul de Asigurări).

Fundația (legea 1987) răspunde unui criteriu de non-profitabilitate și definește o grupare a bunurilor, un patrimoniu adresat irevocabil și gratuit realizării unui scop de interes general. Să precizăm în acest sens că se consideră că organizațiile de interes general îndeplinesc mai multe condiții, inclusiv o administrare dezinteresată și exercitarea de activități filantropice, sociale, culturale, etc.; organismul ar trebui să efectueze în principal numai activități non-profit și să nu funcționeze în beneficiul unui cerc restrâns de persoane.

O fundație poate avea diverse forme: poate fi vorba despre o fundație recunoscută de utilitate publică, despre o fundație corporativă, despre o fundație universitară, etc. Fondurile de dotare constituie una dintre formele fundațiilor existente: pentru a putea efectua o lucrare sau o misiune de interes general, aceasta se ocupă în special de primirea și gestionarea bunurilor și drepturile care sunt aduse gratuit și irevocabil.

Pentru a completa categoria ESS, se pot menționa, de asemenea, structurile care dispun de aprobarea "**întreprindere solidară**". Această afectează, încă de la legea de modernizare a economiei din 2008, întreprinderile ale căror titluri de capital (dacă există) nu sunt cotate la bursă și care îndeplinesc cel puțin una din următoarele două condiții:

- întreprinderea trebuie să angajeze salariați prin contracte asistate sau în situația integrării profesionale (la o valoare totală de cel puțin 30% din numărul de salariați)
- întreprinderea trebuie să fie constituită sub forma asociației, cooperativei, societății mutuale, instituției de asigurări sociale sau a societății ai cărei lideri sunt aleși de către angajați sau membri, în măsura în care acestea îndeplinesc anumite reguli în ceea ce privește remunerația liderilor și salariaților.

Această aprobare afectează de drept structurile de inserție prin activitate economică și a întreprinderile adaptate subvenționate de către stat²⁶. În cazul în care aceasta permite o anumită recunoaștere și o valorizare a întreprinderii, constituie de asemenea accesul la fondurile solide, gestionate de societățile specializate în economisirile salariale²⁷.

Pentru a continua: [Zoom pe inserția prin activitatea economică \(IAE\)](#)

Scopul structurilor de Inserție prin Activitatea Economică este de a permite persoanelor excluse de pe piața muncii de a găsi un loc de muncă: aceasta înseamnă în special un acompaniament adaptat, dar și o formare a individului. În general, persoanele în cauză sunt șomerii de lungă durată, tinerii fără calificare, persoanele fără adăpost, foștii

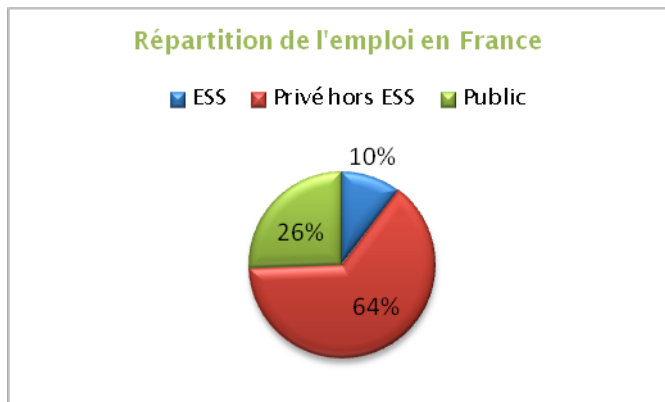
²⁶ Aprobare *Întreprindere Solidară*, Site-ul internet al CRESS Normandia de Sus

²⁷ Aprobarea « *întreprindere solidară* », un instrument practic, Site-ul internet al Consiliului General din Val de Marne

deținuți, etc. Organizațiile IAE pot avea diverse forme: ateliere și șantiere de inserție (ACI), întreprinderi de inserție (EI), întreprinderi cu angajare temporară de inserție (ETTI), asociații intermediare (AI), grupări de angajatori pentru inserție și calificare (Geiq), asociații de cartier, grupuri economice solidare (GES)²⁸.

2.1.2. Cifre-cheie

Vom reveni aici asupra anumitor cifre care ne dau o imagine de ansamblu a formării sectorului și a semnificației sale în economia franceză.

În Franța, în 2010, sectorul ESS reprezintă **10%** din locurile de muncă franceze.

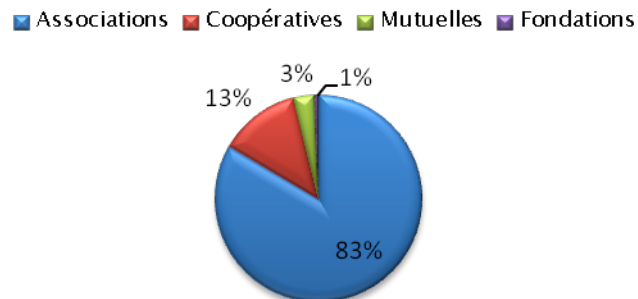
Sursa: INSEE, CLAP – Prelucrare Observatorul Național al ESS/CNCRES²⁹

În Franța, în anul 2010, instituțiile economiei sociale includ:

- 165.750 asociații
- 25.255 cooperative
- 6.515 societăți mutuale
- 1.150 fundații

è Și anume **198.670** instituții

Composition de l'ESS : les établissements en 2010

Sursa: ACOSS-URSSAF și MSA - Prelucrare R & S³⁰

²⁸ *Inserția prin activitatea economică*, Alternatives économiques, Poche n°44

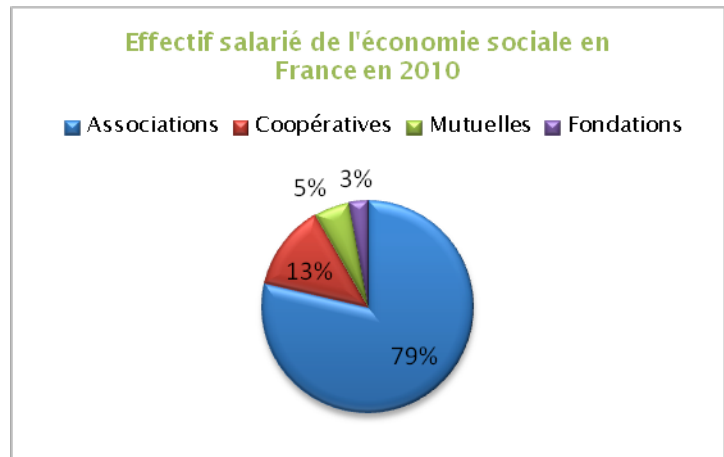
²⁹ *Panorama Economiei Sociale și Solidare în Franța și în regiuni*, CNCRES, ediția 2012

³⁰ *Economia socială, bilanșul muncii în 2010, în cooperare cu ACOSS-URSSAF și CCMSA*, C. BAZIN – J. MALET, Recherches et Solidarités, 17 iunie 2011

În Franța, în 2010, personalul salariat al economiei sociale este de:

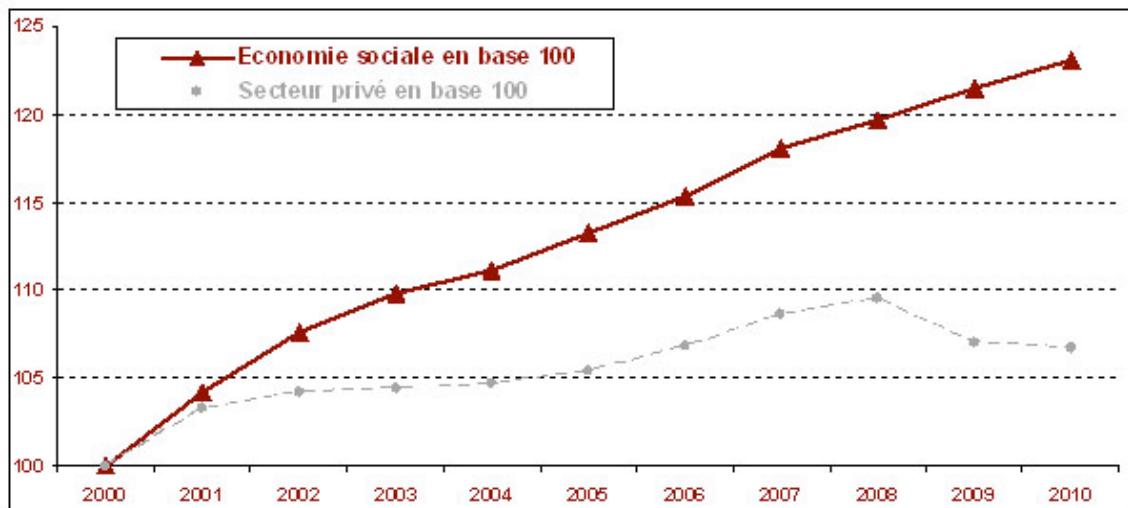
- 1.840.864 în asociații
- 306.424 în cooperative
- 126.125 în societăți mutuale
- 67.933 în fundații

Și anume **2.341.346 salariați**

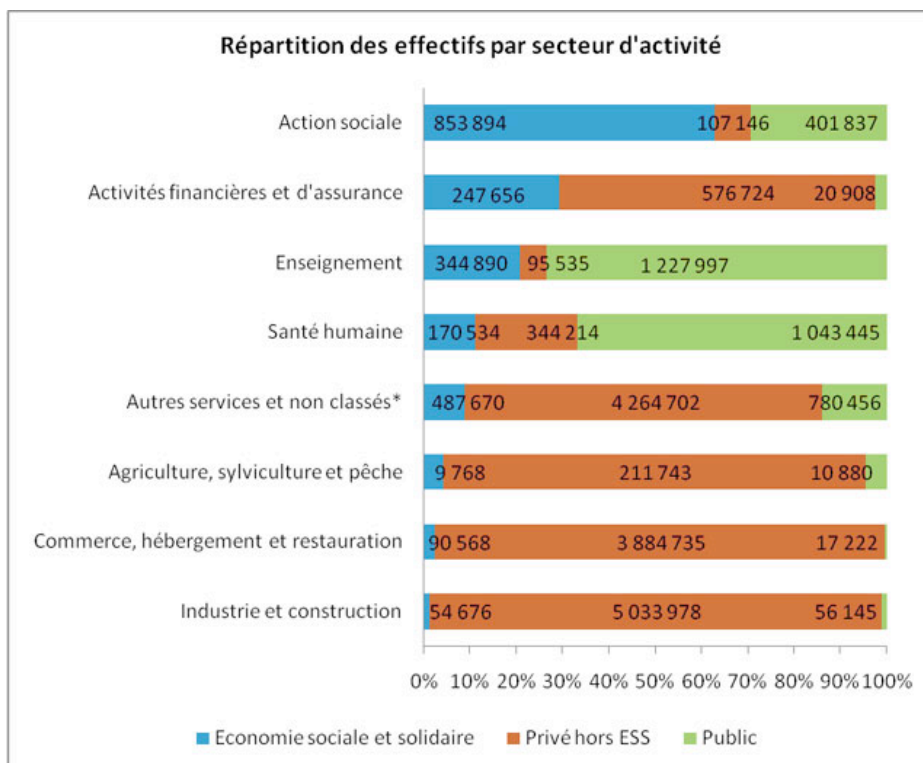
Sursa: INSEE, Clap³¹

Graficul de mai jos reprezintă evoluția comparativă a locurilor de muncă în economia socială și în întregul sector privat. Se poate observa o evoluție negativă a locurilor de muncă în sectorul privat începând din 2008, perioada când se instalează criza; munca în cadrul sectorului economiei sociale continuă pozitiv.

Sursa: ACOSS-URSSAF - Traitare R & S

Cu majoritatea acestor activități în acțiunea socială, în activitățile financiare și de asigurare, în învățământ și sănătate, se observă o prezență puternică a structurilor ESS în sectorul serviciilor, inducând o ancorare teritorială puternică la nivel local; prin principiile fondatorii ale ESS care determină implicarea părților interesate în guvernarea structurilor, aceste servicii de proximitate constituie activități ușor relocalizate.

Sursa:

Insee, clap 2008 - Prelucrare: Observatorul Național al ESS /CNCRES Câmp: Franța, personal salariat și ETP

De asemenea, sectorul ESS se poate observa sub un alt unghi și poate fi luat în considerare nu din punctul de vedere al pieței muncii ci din punctul de vedere al cetățenilor francezi. Astfel, la o populație totală de 65 milioane de francezi în 2012³²:

- 19 milioane de francezi aderă la o societate mutuală de asigurări de sănătate
- 22 milioane de francezi sunt membri ai unei bănci cooperatiste
- 21,1 milioane de francezi sunt membri ai unei societăți mutuale de asigurări
- Între 11 și 16 milioane de francezi lucrează voluntar în asociații
- Mai mult de 1 francez din 4 aderă la o asociație³³

Astfel, sectorul ESS reprezintă o cotă semnificativă a locurilor de muncă în economia franceză și pare a câștiga teren în comparație cu sectorul privat, cu o supra-reprezentare a asociațiilor ca instituții angajatoare. Cu toate acestea, cetățenii au legătură cu activitatea întregului sector ESS, în calitate de aderenți sau membri, dar și beneficiari sau utilizatori, în funcție de principiul dublei calități.

³² *Evoluția populației până în 2013*, Insee, estimări ale populației

³³ *Panorama Economiei Sociale și Solidare în Franța și în regiuni*, CNCRES, ediția 2012

2.2. Organizarea sectorului ESS

2.2.1. Diverse instituții reprezintă sectorul ESS

În Franța, unde ESS are un trecut tumultuos, mai multe instituții și organizații sunt înființate pentru a reprezenta sectorul și a transmite mesajul părților implicate.

O reprezentare a marii familii ESS

Diferitele familii ale ESS sunt reprezentate de organizațiile naționale specifice³⁴:

- Pentru asociații: **CPCA** (Conferința Permanentă a Coordonărilor Asociative)
- Pentru cooperative: **GNC** (Gruparea Națională a Cooperăției)
- Pentru societățile mutuale de asigurări de sănătate: **FNMF** (Federația Națională Franceză de Ajutor Reciproc)
- Pentru societățile mutuale de asigurări: **GEMA** (Gruparea Societăților Mutuale de Asigurări)
- Pentru fundații: **CFF** (Centrul Francez al Fondurilor și Fundațiilor)

Aceste organizații naționale se regrupează în organismul care federalizează părțile implicate din economia socială, **CEGES** (Consiliul Întreprinderilor, Angajatorilor și Grupărilor Economiei Sociale). Obiectivul acestei asociații este de a face ESS cunoscută autorităților publice și societății civile; de asemenea, intenționează să participe la dezbateri. De altfel, CEGES regrupează reprezentanții angajatorilor din economia socială, precum și CRES (S) și CNCRES³⁵.

O reprezentare teritorială a ESS

CRES(S) (Camerale Regionale pentru Economia Socială (și Solidară)) reprezintă douăzeci și șase asociații distribuite pe douăzeci și șase regiuni franceze (continentală și peste ocean); acestea regrupează părțile implicate ale ESS pe teritoriul lor.

Acestea există din anii 1970, inițial sub forma GRC (Grupări Regionale ale Cooperăției), care implică încetul cu încetul cooperativele organizațiilor mutualiste și asociative. În 1993 aceste grupări adoptă denumirea de "CRES", (Camera Regională pentru Economia Socială), apoi de "CRESS" (Camera Regională pentru Economia Socială și Solidară). Unele persoane au preferat să păstreze numele inițial "CRES", cu ideea că economia solidară era parte integrantă a economiei sociale.

³⁴ *Les valeurs et les acteurs de l'économie sociale et solidaire : une culture de réseaux pour développer le tiers-secteur*, INSEE

³⁵ *Economie Sociale et Solidaire : quelques repères*, Efigip, muncă formare inserție – Grupare de Interes Public, mai 2011

Disponând, pentru majoritatea, de o echipă permanentă de angajați, activitățile CRES(S) variază în funcție de identitățile și specificul fiecărei zone. Cu toate acestea, acțiunile lor sunt structurate în jurul celor trei mari axe:

- Structurarea și reprezentarea ESS pe teritoriul regional față de autoritățile publice
- Însoțirea creării și dezvoltării întreprinderilor și filierelor ESS
- Creșterea gradului de conștientizare și promovarea ESS publicului general, părților interesate de ESS, autorităților publice și schimburilor de informații.

În anul 2004, CRES(S) crează CNCRES (Consiliul Național al Camerelor Regionale pentru Economia Socială). Acesta promovează, apără, reprezintă CRES(S) și le întărește acțiunea, elaborând poziții și propuneri comune. Cele mai importante cinci axe în jurul cărora gravitează activitățile CNCRES sunt următoarele:

- Consolidarea reprezentării CRES(S) la nivel național
- Contribuția la structurarea ESS
- Sprijinirea structurării CRES(S) și mutualizarea inter CRES(S)
- Cunoașterea, promovarea și recunoașterea ESS
- Favorizarea dezvoltării acțiunii în serviciul inovației sociale

În anul 2008, CNCRES implementează Observatorul Național al ESS, în coordonare directă cu observatoarele regionale ale CRES(S). Furnizând servicii de studii, de supraveghere și de observații ale dinamicilor teritoriale în domeniul ESS, dispozitivul contribuie la informarea și la luarea deciziilor părților interesate ESS și autorităților publice, în Franța și în regiuni³⁶.

2.2.2. Ministerul ESS și proiectul de lege-cadru³⁷

În 2012, guvernul francez instaurează un Minister delegat pentru Economia Socială și Solidară, marcând astfel afirmarea politică SSE. Această recunoaștere este mai puternică decât cea atașată Ministerului Economiei și Finanțelor, care ocupă un loc fundamental în scena politică franceză³⁸. Se poate spune că percepția ESS se schimbă și că de la un sector de "reparație" trece la un sector de "dezvoltare", temeinic susținut de Stat.

Odată cu aplicarea sa, cele șapte teme principale de parcurs ale ministerului sunt următoarele³⁹:

- Acordarea unui *cadru legislativ* pentru ESS
- Implementarea unei *bănci publice de investiții* care va aloca 500 milioane de euro sectorului

³⁶ *Atlas Commenté de l'économie sociale et solidaire*, Observatorul național al ESS 2012, CNCRES, Juris associations, Dalloz, Hors-série, ianuarie 2012

³⁷ *O lege « Economia socială și solidară » în primăvara 2013*, portalul Economiei și Finanțelor, Ministerul Economiei și Finanțelor, 31 octombrie 2012

³⁸ *Création d'un Ministère pour l'Economie Sociale et Solidaire en France*, Politici Publice în Economia Socială și Solidară, RELIESS, 31 mai 2012

³⁹ *Ce este economia socială și solidară ?*, Portalul Guvernului, 29 octombrie 2012

- Asigurarea consolidării politicii de *inserție prin activitatea economică*, acordând sectorului un rol major în implementarea locurilor de muncă ale viitorului și contractelor de generație
- Dezvoltarea rolului părților interesate ESS în *dialogul social*
- Restaurarea condițiilor de *transmisie și recuperarea întreprinderilor de către angajații lor*
- Facilitarea accesului la structuri pentru *achizițiile publice*
- Asigurarea *recunoașterii* ESS la nivel european

Concentrându-se pe inserția prin activitatea economică și încercând să încurajeze reluarea activității în întreprinderi de către angajați, sprijinul sectorului ESS de către stat se înscrie în dorința de a face față chestiunii unui șomaj crescut, care urcă în Franța pentru al patrulea trimestru 2012 la 10,6% conform INSEE⁴⁰. În acest context de criză, sectorul ESS este perceput ca fiind transportator al unui potențial important în crearea și menținerea locurilor de muncă care nu pot fi delocalizate; astfel, ministrul delegat pentru economia socială și solidară în Franța declară: "*Criza financiară și daunele pe care le-a produs pe teritoriile noastre ne lasă un testament: avem datoria de a promova un model economic mai răbdător, mai temperat, mai durabil. ESS reprezintă răspunsul și trebuie să-l ajutăm să schimbe scala*"⁴¹. Din această perspectivă de dezvoltare a sectorului, finanțarea structurilor ESS constituie o miză importantă pentru stat; accesul facilitat achizițiilor publice, precum și contribuția băncii publice de investiții reprezintă două elemente care sunt destinate să ofere răspunsuri. În plus, oferirea unui cadru legislativ către ESS și asigurarea recunoașterii acesteia sunt două elemente care sunt destinate pentru a crește vizibilitatea sectorului, permițându-i apoi să se dezvolte mai mult.

În acest sens, o lege-cadru se află în stadiu de proiect. Aceasta își propune să se poziționeze ca text de referință și să clarifice orientările strategice ale ESS, concentrându-se în special pe capacitatea sa de a răspunde problemelor societății cu care se confruntă Franța și de a identifica mizele sectorului vis-a-vis de modelul economic capitalist. Următorul tabel oferă o prezentare generală a principalelor elemente ale acestui proiect de lege-cadru.

⁴⁰ Creșterea ratei de șomaj continuă în trimestrul 4 din 2012, Site-ul internet INSEE

⁴¹ Benoît Hamon se réjouit de l'avis « *Entreprendre autrement : L'économie sociale et solidaire* » adopté aujourd'hui par le CESE, Comunicat de presă, Ministerul economiei și finanțelor, Paris, 22 ianuarie 2013

Proiectul legii-cadru pentru anul 2013

"Guvernul a decis să includă în agenda sa adoptarea unui cadru legislativ pentru acest sector. Acest proiect de lege va include următoarele dispoziții:

- **Recunoașterea legală a economiei sociale și solidare**, a părților implicate, a singularității scopurilor lor și a contribuției lor la economia națională și definirea condițiilor (de exemplu în ceea ce privește guvernarea) care vor permite să beneficieze de sprijin specific;
- **Definirea instrumentelor** prin care statul și autoritățile regionale și locale sprijină și integrează economia socială și solidară în politicile lor publice;
- **Modernizarea dispozițiilor legislative** care reglementează statutul cooperativelor, evoluția normelor care înconjoară activitatea societăților mutuale, precum și cele care reglementează finanțarea asociațiilor;
- **Consolidarea cadrului juridic** al instituțiilor care contribuie la desfășurarea acestei politici publice și convocarea regulată a unei Conferințe naționale pentru economia socială și solidară.

Proiectul de lege referitor la economia socială și solidară va fi prezentat în cursul primului semestru din 2013 după o consultare aprofundată cu părțile interesate din acest sector, în principal în cadrul Consiliului Superior al Economiei Sociale și Solidare (CESE), precum și cu comunitățile locale și Consiliul Economic, Social și de Mediu."

Sursa: *Sprijinul pentru Economia Socială și Solidară*, Portalul Guvernului

Având în vedere acest tabel, Ministerul pare să încerce să lucreze asupra ansamblului de structuri ale sectorului; una din prioritățile sale rămâne totuși sprijinirea dezvoltării modelului cooperativ. Cooperativele sunt, într-adevăr, un element catalizator pentru ocuparea forței de muncă; nu numai modelul cooperativ demonstrează o rezistență deosebită la criză, dar se desfășoară, de asemenea, în sectoarele de activități variate și moderne. Problema "modernizării dispozițiilor legislative care reglementează statutul cooperativelor", discutată în acest proiect de lege-cadru, va fi în special de a favoriza reluarea întreprinderilor de către angajați, de vreme ce societatea este în dificultate, dar și atunci când situația este favorabilă. În acest ultim caz, este vorba de crearea unei noi forme legale a SCOP, numit "SCOP de amorsare"⁴²: acest statut tranzitoriu permite angajaților răscumpărarea companiei lor pentru a adopta forma unui SCOP, și aceasta, datorită sprijinului unei entități externe care va putea aduce fondurile necesare

⁴² Benoît Hamon se réjouit de l'avis « *Entreprendre autrement : L'économie sociale et solidaire* » adopté aujourd'hui par le CESE, Comunicat de presă, Ministerul economiei și finanțelor, Paris, 22 ianuarie 2013

temporar dacă salariații nu ar dispune de suficiente mijloace în momentul răscumpărării.

Opinia CESE (Consiliul Economic, Social și de Mediu), așteptată de Minister, a fost redată în ianuarie 2013; tabelul următor își propune o prezentare generală a unor elemente abordate. Astfel, CESE oferă abordarea sa sectorului ESS (1) și importanța rolului jucat de CRESS (2), adâncește problema cooperativelor (3), insistă pe importanța favorizării dezvoltării locale a ESS (4) și menționează, de asemenea, problemele vizibilității și recunoașterii sectorului (5)⁴³.

Unele puncte importante ale opiniei redată de CESE	
1.	CESE vede ESS ca o economie de utilitate socială care, întreprinzând altfel, acționează în interesul persoanelor, datorită valorilor și principiilor înscrise în statutul lor; acest ultim element este foarte important, deoarece înseamnă că după părerea CESE, ESS este definită numai prin statutele sale.
2.	CESE insistă pe rolul important jucat de CRESS în susținerea, promovarea și sensibilizarea din jurul ESS pe de o parte, dar și în observarea părților interesate, ceea ce permite de a deține datele statistice pentru importanța sectorului. Totuși, nu ar fi necesar ca CRESS să substituie șefii rețelelor marilor familii ESS.
3.	CESE recunoaște că cooperativele (și în special SCOP) sunt perene. Provocarea este de a încuraja desfășurarea acestei forme legale, în cazul preluării întreprinderilor în dificultate dar și de transmiterea întreprinderilor viabile, unde ar fi nevoie de supravegherea de informații ale angajaților (care constituie această "forță de recuperare"). Ideea SCOP de amorsare este apoi susținută, mai ales în cazul întreprinderilor de dimensiuni semnificative (mai mult de 100 salariați) unde poate fi mai dificil de a mobiliza capitalul necesar pentru recuperarea întreprinderii; intervenția temporară a unei terțe părți ar permite într-adevăr depășirea acestei dificultăți.
4.	Un alt element pe care CESE insistă este ancorarea teritorială a structurilor ESS: astfel, activitățile afectate de sector sunt bazate pe nevoile, așteptările și concluziile exprimate pe plan local de locuitori. Dezvoltarea ESS este inseparabilă de dezvoltarea teritoriilor și persoanelor.
5.	CESE sprijină cauza de recunoaștere a părților interesate, insistând pe faptul că pentru a le recunoaște trebuie inițial să le cunoască. Totuși, există astăzi neînțelegeri cu privire la ESS și o vizibilitate redusă a părților implicate. Ideea este de a dispune de mai multe informații asupra sectorului, de instrumente, care să permită măsurarea valorii sociale și civice. Unul dintre proiectele susținute este, de asemenea, înscrierea ESS în programa școlară.

3. O prezentare generală a ESS în practică

În această parte, se ține cont de anumite tipuri de structuri din sectorul ESS care funcționează în special în domeniul inserției⁴⁴.

43 *Entreprendre autrement : l'économie sociale et solidaire*, P. LENANCKER, J.-M. ROIRANT, Opiniile CESE, Edițiile MONITORELOR OFICIALE, ianuarie 2013

44 Informațiile conținute în această parte provin din vizite pe teren și/sau din site-urile oficiale ale structurilor prezentate.

3.1.1. Asociația Acta Vista

Fondată în 2002 de Arnaud Castagnède (director), asociația ACTA VISTA este o structură de inserție prin activitate economică (SIAE) situată în Marsilia⁴⁵. Obiectivul este de a permite angajaților în inserție sub contracte asistate de a beneficia de un sprijin în muncă și o formare profesională. Compus din 30 persoane permanente (șefi de proiect, personal administrativ, maiștri, ingineri de construcții, ingineri de mediu, etc.) și de 200 salariați în inserție (mai mult de 800 din 2002), grupul dispune de o rată de revenire la muncă de 60 % în medie.

Activitățile sale duc la realizarea șantiierelor de inserție și de formare profesională în domeniul restaurării monumentelor istorice și construcției durabile. Asociația funcționează în strânsă cooperare cu BAO, organismul său de formare specializată în meseriile vechiului patrimoniu, construcțiilor eco și construcției durabile. Echipa sa de maiștri formatori specialiști în domeniul pietrei, zidăriei vechilor clădiri, lemnăriei și tâmplăriei, încadrează și formează cei 200 de angajați în inserție pe diversele șantiere de construcții ale Acta Vista. Asociația primește sprijinul, atât a întreprinderilor, cât și a sectorului public, a persoanelor particulare și a Comisiei Europene (FEDER). Într-adevăr, dincolo de acțiunea sa locală (regiunea PACA) Acta Vista se implică de asemenea și în conducerea proiectelor europene (programul Léonardo Da Vinci), a proiectelor internaționale cu înființarea întreprinderii SCHWAB și a clubului internațional al antreprenorilor sociali.

Grupul Acta Vista este, prin urmare, o adevărată structură de inserție prin activitate economică (SIAE), aprobat pentru protecția mediului N° 2008-48, în curs de certificare ISO 14001, aprobat ca utilitate socială, aprobat ca asociație de protecția mediului, etichetat "2008 anul european al dialogului intercultural", etichetat ENVOL 2010/2011 și Câștigătorul Trofeului RSE PACA 2010.

3.1.2. Fundația „Acționați Împotriva Excluderii” (FACE)

Fondată în 1993 la inițiativa lui Martine Aubry și a 15 mari patroni ai întreprinderilor prin semnarea unei Carte care luptă împotriva excluderii, FACE este o fundație recunoscută de utilitate publică. Aceasta este prezentă pe întreg teritoriul francez, cu 64 unități⁴⁶ și regroupează 4.000 întreprinderi active și 200 colaboratori pe teren.

FACE urmărește să oprească în mod concret fenomenul de excludere și să contribuie la dezvoltarea economică și socială a teritoriilor în dificultate, prin crearea asocierilor între patroni, partenerii instituționali și structurile asociative locale. Obiectivul fundației este crearea poliilor de competențe în jurul a 5 axe de intervenție: în întreprindere, pentru ocuparea forței de muncă, la școală, în viața de zi cu zi și cu părțile interesate de pe teritoriu. Aceste angajamente sunt efectuate și sub forma parteneriatului și a sponsorizării.

În practică, fiecare oraș care dispune de o unitate FACE dezvoltă un club de întreprinderi și pune în aplicare mai multe acțiuni de sensibilizare și de formare, efectuate prin

45 Mai multe informații găsiți pe site-ul internet al Acta Vista: www.actavista.fr

46 Mai multe informații găsiți pe site-ul internet al Fundației FACE : <http://www.fondationface.org/>

participarea activă a întreprinderilor partenere și a angajaților lor. De exemplu, FACE Lille a dezvoltat un parteneriat cu o societate de angajare temporară; sub numele de "Job Academy", scopul este acompanierea tinerilor în dificultate spre un loc de muncă durabil.

Datorită acestei fundații, 30.000 de persoane au beneficiat de un acompaniament spre ocuparea forței de muncă, 20.000 elevi au descoperit întreprinderea și 20.000 cazuri de mediere socială au fost procesate.

3.1.3. Uniunea Regională a Societăților de Inserție

UREI este un sindicat constituit în rețea, care reunește antreprenori ai întreprinderilor mici și mijlocii (IMM) punând proiectul lor economic în serviciul unui scop social. Această rețea își propune să favorizeze accesul la muncă persoanelor în dificultate (socială și profesională) datorită celor două activități de inserție.

Cu mai mult de 30 întreprinderi foarte mici/IMM-uri de inserție, UERI PACA acoperă o duzină de activități diferite (hoteluri, restaurare, clădiri, etc.). În logica de IAE (Inserție prin Activitatea Economică) sectorul comercial UERI PACA (regruparea IE și ETTI)

Resursele lor provin în principal din comercializarea bunurilor și serviciilor pe care le produce, UERI PACA are o cifră de afaceri de aproape 25,5 milioane, cu nu mai puțin de 36 membri (20 întreprinderi de inserție (I.I.) din 90 posibile din regiune și 16 întreprinderi de angajare temporară de inserție (ETTI) din 30 în regiunea PACA), acest grup utilizează aproape 2300 angajați. Angajații sunt 70% din persoane în curs de inserție și aproximativ jumătate își găsesc un loc de muncă (contract cu durată determinată, contract cu durată nedeterminată).

Dar acesta se aseamănă cu un alt model numit ACI (Atelier și santier de inserție) care se prezintă sub forma unei asociații a cărei cifră de afaceri este generată în proporție de 70% de finanțările publice și în proporție de 30% de propria activitate.

Inserția și formarea acestor persoane excluse de pe piața muncii pot urma o formare până la maxim 24 de luni. Se încearcă respectarea unui echilibru în absența unei anumite omogenități a publicului selectat (Minime sociale (Venitul de Solidaritate Activă), etc), DELD (Solicitanți de Muncă de Lungă Durată), tineri fără calificare, muncitori cu dizabilități, persoane aflate în conflict cu legea (aproximativ 10 %).

Media este de o persoană în inserție pentru un angajat. Statul, prin ajutoarele sale compensează productivitatea mai scăzută a angajaților în inserție. De exemplu, pentru șantierele de inserție (CI) există inclusiv așa-numitele contracte unice de inserție (CUI) (ex: la un salariu de 1000€ diferitele ajutoare permit atelierelor și santierelor de inserție să nu depășească 200€⁴⁷) și pentru întreprinderile de inserție (EI) există Contracte de Drepturi Comune (9600 € /an/ETP (echivalent normă întreagă)).

⁴⁷ Acest tip de contract este posibil pentru o întreprindere tradițională, dar ajutorul financiar este mai scăzut.

În cele din urmă, întreprinderile de inserție au un model foarte apropiat de întreprinderea tradițională.

Din punct de vedere istoric, statul a ajutat foarte mult inserția prin activitatea economică, dar există o scădere a mijloacelor de câțiva ani și devine necesar să-și diversifice sursele de finanțare. În plus, atelierile și santierele de inserție sunt obligate să realizeze 30% din cifra lor de afaceri, excluzând un anumit public foarte îndepărtat de piața muncii (obligația de productivitate).

- câștigătorul celui de-al doilea val de cereri de proiecte "grupuri de întreprinderi" (atașate ministerului agriculturii) care mobilizează 15 milioane pentru a sprijini întreprinderile câștigătoare ale grupului.
- se înscrie perfect în ancorarea teritorială solicitată de dezvoltarea durabilă în Agenda 21 (care rezultă din obiectivele Mileniului).

3.1.4. Asociația Pain et partage

"Brutăria solidară" Pain et Partage a apărut sub forma unei asociații de drept 1901 în Marsilia în anul 1993; aceasta are ca deviză: "*Dacă oferi o pâine unui om, va mânca o zi, dacă îl înveți să facă pâine, va mânca întotdeauna*"⁴⁸.

Formată în mare parte din voluntari, asociația, caracterizată ca un șantier de inserție, intervine în Franța, dar organizează de asemenea parteneriate în diferite țări în ideea de a sprijini învățarea meseriei de brutar; astfel, această structură produce pâine, o parte o vinde și pe cealaltă o donează. Pain et Partage are scopul de a acorda populațiilor mijloacele de a-și produce pâinea, prin instalarea și furnizarea laboratoarelor de producție, prin formarea personalului și acompaniamentul viitoarelor persoane responsabile cu funcționarea acestor brutării și cu distribuția pâinii, scopul final fiind de a facilita viitoarea inserție profesională.

La Marsilia, asociația funcționează pe 3 axe diferite: inserția, inițierea în meseriile referitoare la panificație și solidaritatea (distribuția pâinii produse în formare). Din acest motiv, șantierul de inserție a realizat deja parteneriate cu asociațiile caritabile precum "Restos du Cœur" sau "Crucea Roșie", ca răspuns la cererea lor de pâine ce urmează a fi distribuită. Șantierul de inserție găzduiește 18 posturi în inserție, cu un dispozitiv de încadrare prevăzut și întâlniri individuale. Există, de asemenea, un acompaniament colectiv (informatic, cazare, sănătate, etc.), asociația fiind legată de dinamica grupului și de lucrul în echipă; aceasta îi permite să se reconecteze cu valorile uitate, precum încrederea, partajarea și respectul.

Pain et Partage este prima asociație la nivel național în domeniul său, dar aceasta acționează, de asemenea, pe plan internațional. A dezvoltat în 1993 un prim proiect în România, bazându-se pe un solid parteneriat local cu Arhiepiscopia Ortodoxă din Moldova Bucovina. Asociația oferă materialul și know-how-ul, propunând populației locale o formare în meseriile referitoare la panificație. La rândul său, Arhiepiscopia pune la dispoziție clădirile și materiile prime și organizează distribuția pâinii la orfeline,

48 Mai multe informații pe site-ul internet al asociației: <http://painetpartage.pagesperso-orange.fr/>

copiilor de pe străzi, la azilele de bătrâni. Succesul proiectului ține de motivația populației locale; astfel, acest parteneriat permite preoților ortodocși să participe la reconstrucția solidarității și dinamicii de proximitate într-un mod nou. În 1995 asociația reiterează operațiunea în Filipine, prin instituirea unui atelier de fabricare a pâinii în Manila.

Pentru a cita un alt proiect special al asociației Pain et Partage, se poate adăuga că aceasta a instituit o școală de panificație în cadrul unei închisori din Toulon, Franța; aceasta permite fabricarea pâinii de calitate pentru prizonieri, oferirea de locuri de muncă și o formare.

3.1.5. Incubatorul Inter Made

Creat în Marsilia în anul 2002, Inter Made se prezintă sub forma unui incubator de activități care se încadrează în economia socială și solidară⁴⁹. Acesta propune un acompaniament față de cei care gestionează proiectele, care trebuie să respecte 4 mari axe: ancorarea teritorială, utilitatea socială, generarea veniturilor și activităților economice și guvernanta participativă. Astfel, Inter-Made nu aduce finanțarea, obiectivul său fiind propunerea unui cadru.

Inter-Made promovează și contribuie la crearea și integrarea în rețea a activităților economice colective, răspunzând unei mize locale și/sau internaționale. Aceasta propune 3 tipuri de servicii:

- **STARTER:** Timp de 3 luni, gestionarii proiectului pot participa la formări datorită unui atelier colectiv pe săptămână și sunt urmăriți individual. La sfârșitul acestei formări, beneficiarii au realizat un studiu solid de prefigurare a proiectului lor și au dobândit bazele tehnicii gestionării și promovării. Aceștia au informații suficiente pentru a decide continuarea sau reorientarea proiectului.
- **Incubatorul:** Adevăratul test în proiectele economice cu scop social și/sau de mediu, incubatorul pune la dispoziția gestionarilor de proiect un spațiu de muncă echipat pentru o perioadă de 9 luni, care poate fi reînnoit o dată. În această perioadă, creatorii activităților aprofundează competențele lor în management și în comunicare, lansează primele lor prestații economice, consolidează rețeaua de parteneri și mobilizează voluntarii în cazul asociațiilor.
- **Ajutorul reciproc pentru dezvoltare (ARD):** Un fel de STARTER "delocalizat", Inter-Made se deplasează în districtele din Marsilia pentru lansarea de acțiuni cât mai apropiate de locuitori, în parteneriat cu centrele sociale.

În plus, Inter Made însoțește părțile implicate în cauză în tranziția între trecerea de la statutul de asociație la cel de întreprindere de inserție (EI). Incubatorul propune toate

⁴⁹ Mai multe informații pe site-ul internet al Inter-Made: <http://www.inter-made.org/>

tipurile de informații și de soluții posibile, activitatea de bază fiind cu adevărat acompaniamentul persoanelor (fizice sau juridice).

Partenerii financiari și operaționali ai incubatorului sunt numeroși; există Consiliul regional Provence-Alpi-Coasta de Azur, Consiliul General din Bouches-du-Rhône, Primăria din Marsilia, Comitetul Catolic Împotriva Foamei, Fundația Macif, Fundația Franței, etc. Partenerii operaționali sunt reprezentați de APEAS, SCOP PLACE, Incubatorul ADIJE, Serviciile Publice de Ocupare a Forței de Muncă (ANPE, DDTEFP, Misiuni locale, etc.), Platforma, dar și de către gestionarii vechi de proiect sau antreprenorii ESS.

3.1.6. Asociația Appel d'Aire

Asociația de drept 1901 Appel d'Aire este formată în 1997 la Lille și, apoi este delocalizată în Marsilia în 2001. Este o structură de inserție pentru grupuri vulnerabile aflate în dificultate, care conduce proiecte de amenajare și echipare a spațiilor, în jurul unui centru de ateliere de creație-formare-inserție și unui centru de eco-design. Appel d'Aire intervine în strânsă colaborare cu beneficiarii direcți ai acestor facilități⁵⁰.

Centrul atelierelor de creație-formare-inserție propune două formule. Va fi o chestiune de orientare a tinerilor între 16 și 25 ani spre învățământul general (franceză, matematică, informatică, etc.) în primul caz, sau spre învățarea unei meserii în al doilea caz. Perioada de desfășurare este de aproximativ 10 luni, dar poate ajunge până la un an și jumătate dacă este necesar. Tinerii sunt recompensați cu până la 130 €/lună pentru minori și 310 €/lună pentru majori. Majoritatea programelor sunt bazate pe un ritm care dedică 70% din timp know-how-ului și 30% învățământului general; în urma formării nu se eliberează diplome, ci un certificat prezentat sub forma unui certificat de competențe, care constituie o posibilă pre-etapă unei formări de calificare. Astfel, dacă tânărul dorește o diplomă, Appel d'Aire îl pregătește și îl direcționează spre un CAP (Certificat de Formare Profesională); dacă nu este pregătit, acesta poate fi reorientat spre șantierele de inserție precum Acta-Vista. Proiectele Appel d'Aire permit tinerilor recuperarea cunoștințelor adeseori pierdute (punctualitate, respectul ierarhiei, etc.), precum și o valorizare a muncii lor.

Polul eco-design a fost inițiat de Yannick Le Guiner în ianuarie 2007 pentru a implica persoanele în dificultate de inserție în proiectele de design. Începuturile acestui pol au fost efectuate în închisori, în ideea de a lucra cu prizonierii pentru a îmbunătăți mobilierul din mediul lor; pentru a-și extinde domeniul său de activitate și pentru a împărți experiența sa cu întreprinderile, polul adoptă statutul de întreprindere în ianuarie 2009. Demersul folosit de polul proiectare eco este implicarea tuturor în proiect, încercând să includă viitorii utilizatori în design: după o reflectare colectivă asupra design-ului (funcționalitate etc.) este o chestiune de desen și conceptualizare. Un exemplu de proiect relevant al acestui pol este proiectarea unei "bucătării solare exterioare" la ferma pedagogică a lui Roy D'Espagne; acest proiect a câștigat premiul întâi pentru inovație la salonul MIEC (Materiale Inovație Eco-Design) în octombrie 2008

50 Mai multe informații site-ul internet al Appel d'Aire : <http://www.appeldaire.com/>

și a fost de asemenea câștigătorul concursului *Envie d'Environnement 2008* din orașul Marsilia.

Concluzie

Implementarea în Franța a ceea ce se numește astăzi economia socială și solidară nu a fost efectuată cu ușurință. Născându-se din inițiativele societății civile de la începutul secolului al nouăsprezecelea, are loc într-un context post revoluționar sau mediul juridic care nu este favorabil regroupărilor de persoane care apără mișcările mutualiste și cooperatiste, care trebuie apoi să lupte pentru a se impune în fața statului. Prin voință, recunoașterea acestor mișcări este adoptată încetul cu încetul, iar cadrele juridice devin mai favorabile în timpul secolului al XX-lea, permițând părților interesate ale economiei sociale de a reuni și de a se organiza. Începând din anul 1980, recunoașterea devine eficientă și statul sprijină cu adevărat economia socială și solidară.

În prezent, sectorul este o realitate care are o importanță veritabilă în Franța. În peisajul economic, structurile ESS reprezintă o parte importantă și o creștere a locurilor de muncă, în special în domeniul serviciilor. Acesta este, de asemenea, un sector organizat, bazându-se pe diverse instituții care se unesc și reprezintă părțile interesate ale ESS. În sfârșit, ESS este, de asemenea, pe cale de a deveni o componentă importantă a scenei politice, care îi consacră o importanță deosebită odată cu crearea unui Minister al Economiei Sociale și Solidare și unui proiect iminent de adoptare a unei legi-cadru.

Astfel, dacă aceasta s-a dezvoltat în dificultate și luptă, ESS se modifică astăzi și apare ca un sector plin de speranță. **LUPTA ÎMPOTRIVA ȘOMAJULUI ȘI EXCLUDERII**. Este important să reținem că această nouă efervescență pentru sector nu trebuie să fie făcută în detrimentul armoniei sale: într-un mediu în plină transformare, ESS poate face din flexibilitatea sa un atu pentru a răspunde provocărilor de mâine, să presupunem, totuși, că evoluția acesteia se efectuează într-un mod inteligent și în cadrul unei reflecții comune.

Cu un picior într-un trecut agitat și cu celălalt într-un viitor promițător, ESS în Franța va ajunge la echilibru numai dacă își ține capul pe umeri.

Anexă

O CARTĂ PENTRU ESS

Economia socială și solidară în Franța se distinge de societățile private prin aplicarea a cinci mari principii înscrise în cartă economiei sociale, elaborată în 1980 de CNLAMCA (devenit CEGES), și întotdeauna de actualitate.

- **Libertatea de adeziune:** acest principiu presupune libertatea de a adera la instituție și de a se retrage în orice moment.
- **Non lucrativitate individuală:** însușirea individuală a excedentelor financiare este interzisă. Acest principiu este strict în cadrul asociațiilor, dar mai relativ în cooperative unde angajații pot primi o cotă din profitul realizat sub formă de acționariat sau dividende.
- **Gesiunea democratică:** gestiunea în cadrul structurilor ESS răspunde principiului "o persoană = un vot", care presupune că fiecare membru, fără a lua în considerare importanța contribuției lui, este în măsura să ia parte la deciziile strategice.
- **Utilitatea colectivă sau utilitatea socială a proiectului:** organizarea ESS trebuie să fie în serviciul unui proiect colectiv, și nu în interesul propriu al unei persoane. "Colectivul" se poate referi la un teritoriu, la un grup social, la un colectiv de muncă, sau la o idee, la un proiect. "Utilitatea socială" induce o abordare participativă a multiplilor parteneri în jurul activităților organizației.
- **Amestecul de resurse:** organizațiile ESS sunt independente cu privire la autoritățile publice; resursele acestui sector sunt fie private (cooperative și societăți mutuale), fie mixte (asociații). Acest lucru nu împiedică dreptul la subvenții, la ajutoare sau avantaje specifice, în calitate de interlocutor privilegiat în punerea în aplicare a politicilor de interes general (ocuparea forței de muncă, cetățenia, etc).

Informații sustrate din următoarele resurse:

- *Economia Socială și Solidară: câteva repere*, Efigip, muncă formare inserție - Gruparea de Interes Public, mai 2011
- *Economia socială de la A la Z, Ediția 2*, Alternatives Economiques, Poche n°38 bis, martie 2009

Bibliografie

Lucrări, manuale, publicații și articole :

- *Atlas Commenté de l'économie sociale et solidaire*, Observatorul național al ESS 2012, CNCRES, Juris associations, Dalloz, Hors-série, ianuarie 2012
- *Economie Sociale et Solidaire : quelques repères*, Efigip, muncă formare inserție – Grupare de Interes Public, mai 2011
- *Entreprendre autrement : l'économie sociale et solidaire*, P. LENANCKER, J.-M. ROIRANT, Les avis du CESE, Les éditions des JOURNAUX OFFICIELS, ianuarie 2013
- *Guide de l'Economie Sociale et Solidaire, A l'usage des maires, des élus locaux et de leurs services, L'économie sociale et solidaire au service du développement des territoires*, Collège Coopératif Provence Alpes-Méditerranée, ianuarie 2012
- *Images and concept of the third sector in Europe*, J. DEFOURNY, V. PESTOFF (eds.), WP no. 08/02, EMES European Research Network, 2008
- *L'économie Sociale de A à Z*, Alternatives Economiques, Poche n°22, ianuarie 2006
- *L'économie Sociale de A à Z, 2ème Edition*, Alternatives Economiques, Poche n°38 bis, martie 2009
- *L'insertion par l'activité économique*, Alternatives économiques, Poche n°44
- *La loi du 20 juillet 1983, 1ère loi d'économie sociale*, Groupe ESFIN-IDES, decembrie 2003
- *La Loi Le Chapelier du 14 juin 1791, fruit amer de la Révolution*, Dossier, Les Cahiers d'histoire sociale, Institutul Cgt de Istorie Socială
- *Le monopole de la Sécurité Sociale est abrogé*, Ordonanța n°2001-350 din 19 aprilie 2001, Institutul Superior al Muncii (IST), mai 2001
- *Le mouvement coopératif en France*, Rapport du Conseil Supérieur de la Coopération 2002, Délégation Interministérielle à l'Innovation et à l'Economie Sociale (DIES), 2002
- *Les deux France du Front Populaire*, G. MORIN, edit. L'Harmattan, 2008
- *Panorama de l'Economie Sociale et Solidaire en France et dans les Régions*, CNCRES, ediția 2012

Resurse Web

- Site-urile Camerelor Regionale ale Economiei Sociale (și Solidaire) (CRES(S)) :
 - CAMERA REGIONALĂ A ECONOMIEI SOCIALE DIN ALSACIA,
Câteva date cheie :
<http://www.cres-alsace.org/spip/spip.php?article234>

- CAMERA REGIONALĂ A ECONOMIEI SOCIALE DIN NORMANDIA DE SUS,
Agrément Entreprise Solidaire :
<http://www.cres-haute-normandie.org/fr/publications/autres-ressources/134-titre-de-la-publication>
 - CAMERA REGIONALĂ A ECONOMIEI SOCIALE ȘI SOLIDARE DIN ILE-DE-FRANCE,
Glosarul ESS :
<http://www.cressidf.org/ess/glossaire/>
- Site-urile oficiale ale organismelor reprezentante ale părților interesate în economia socială și solidară:
- CENTRUL FRANCEZ AL FONDURILOR ȘI FUNDAȚIILOR (CFF),
Istoria sectorului:
<http://www.centre-francais-fondations.org/fondations-fonds-de-dotations/de-quoi-parle-t-on/historique-du-secteur>
 - CONFEDERAȚIA GENERALĂ A SCOP,
Istorie :
<http://www.les-scop.coop/sites/fr/les-scop/culture-scop/histoire>
 - ALIANȚA INTERNAȚIONALĂ A COOPERĂȚIEI (ICA) :
<http://ica.coop/fr/>
 - RELIESS, POLITICI PUBLICE ÎN ECONOMIA SOCIALĂ ȘI SOLIDARĂ,
Crearea unui Minister pentru Economia Socială și Solidară în Franța:
<http://reliess.org/creation-dun-ministre-pour-leconomie-sociale-et-solidaire-en-france/>
- Site-urile instanțelor guvernamentale franceze:
- ADUNAREA NAȚIONALĂ,
Legea din 1 iulie 1901 referitoare la contractul de asociere, Formarea unui text important:
<http://www.assemblee-nationale.fr/histoire/loi-1901/loi1901-6.asp>
 - CONSILIUL ECONOMIC, SOCIAL ȘI DE MEDIU,
A întreprinde altfel: economia socială și solidară :
http://www.lecese.fr/sites/default/files/pdf/Fiches/2013/FI05_economie_sociale_solidaire.pdf
 - MINISTERUL SPORTURILOR, TINERETULUI, EDUCAȚIEI POPULARE ȘI VIEȚII ASOCIATIVE,
Legea din 1 iulie 1901 și libertatea de asociere :
<http://www.associations.gouv.fr/626-la-loi-du-1er-juillet-1901-et-la.html>
 - PORTALUL ECONOMIEI ȘI AL FINANȚELOR,
Benoît Hamon se réjouit de l'avis « Entreprendre autrement : L'économie sociale et solidaire » adopté aujourd'hui par le CESE, Comunicat de presă, Ministerul din Paris, 22 ianuarie 2013 :
<http://proxy-pubminefi.diffusion.finances.gouv.fr/pub/document/18/14042.pdf>

Economia Socială și Solidară – Statul se mobilizează pentru o economie de care beneficiază toți:

<http://www.economie.gouv.fr/ess-economie-sociale-solidaire/>

O lege « Economia socială și solidară » în primăvara anului 2013

<http://www.economie.gouv.fr/ess-economie-sociale-solidaire/loi-economie-sociale-et-solidaire-au-printemps-2013>

- PORTALUL GUVERNULUI,

Sprrijinul față de Economia socială și solidară:

<http://www.gouvernement.fr/gouvernement/le-soutien-a-l-economie-sociale-et-solidaire>

Ce reprezintă economia socială și solidară ? :

<http://www.gouvernement.fr/gouvernement/qu-est-ce-que-l-economie-sociale-et-solidaire-0>

- Site-urile surselor privind datele statistice:

- INSTITUTUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ ȘI DE STUDII ECONOMICE (INSEE),

Estimări ale populației, Evoluția populației până în 2013

http://www.insee.fr/fr/themes/tableau.asp?ref_id=NATnon02145

Economie Socială:

http://www.insee.fr/fr/themes/detail.asp?ref_id=eco-sociale

Creșterea ratei de șomaj se continuă în trimestrul 4 din 2012 :

<http://www.insee.fr/fr/themes/info-rapide.asp?id=14>

- RECHERCHES&SOLIDARITES (R&S),

Economia socială, bilanș al locurilor de muncă în 2010, în cooperare cu AcoSS-URSSAF și CCMSA :

<http://www.recherches-solidarites.org/media/uploads/esbilandelemploien2010.pdf>

- Alte resurse web :

- ACTA VISTA:

www.actavista.fr

- APPEL D'AIRE:

<http://www.appeldaire.com/>

- CONSILIUL GENERAL DIN VAL-DE-MARNE,

Agrementul « întreprindere solidară », un instrument practic:

<http://www.cg94.fr/article/20817-l-agrement-%C2%AB-entreprise-solidaire-%C2%BB-un-outil-pratique.html>

- CONVERGENCES 2015,

CAS se interesează de antreprenoriatul social:

<http://www.convergences2015.org/fr/Article?id=419>

- FONDATIO DE FRANCE:

Istoria noastră:

<http://www.fondationdefrance.org/La-Fondation-de-France/Notre-histoire>

- FONDATION FACE:

<http://www.fondationface.org/>

- INSEE,
Valorile și părțile interesate în economia socială și solidară: o cultură de rețele pentru a dezvolta terțele-sectoare:
http://www.insee.fr/fr/insee_regions/nord-pas-de-calais/themes/dossiers_de_profils/DP_92/dp_92_03.pdf
- INTER-MADE:
<http://www.inter-made.org/>
- L'ATELIER ILE-DE-FRANCE (Centru de resurse regionale),
Cronologia economiei sociale și solidarare:
<http://www.atelier-idf.org/economie-sociale-solidaire/histoire.htm>
- LEXINTER,
Legea din 14 iunie 1791 (Legea le Chapelier), Repertoriu legislativ III:
http://www.lexinter.net/lois/loi_du_14_juin_1791_%28loi_le_chapelier%29.htm
- MUZEUL MUTUALITĂȚII FRANCEZE,
Mutualitate Imperială :
<http://www.musee.mutualite.fr/musee/musee-mutualite.nsf/PopupFrame?openagent&Etagex=x&Piecex=x&Nb=1&Ref=lamutimpe>
- PAIN ET PARTAGE :
<http://painetpartage.pagesperso-orange.fr/>
- PLACE PUBLIQUE,
Un minister pentru economia socială și solidară:
<http://www.place-publique.fr/article/un-ministere-pour-l-economie>
- REIMS MANAGEMENT SCHOOL, CHAIRE ECONOMIE SOCIALE ET SOLIDAIRE,
Istoria ESS :
<http://www.chairemaes-rms.com/docs/ess/histoire.pdf>

Economia socială în Spania: un bilanț al legislației naționale și regionale

Introducere

Spania cunoaște deja de câțiva zeci de ani diverse practici privind economia socială (ES). Constituția spaniolă din 1978, elaborată după căderea regimului franchist, menționează mai multe tipuri de organizare ale economiei sociale: cooperative, asociații și fundații¹. Spre deosebire de multe țări europene, Spania cunoaște o inflație legislativă în domeniul economiei sociale „*cu legi diferite pentru fiecare tip de cooperativă sau nivel de guvernare (național sau regional)*”.² Ultima versiune a legii naționale privind cooperativele datează din 1999 și, în același timp, cincisprezece legislații regionale au fost create în Comunitățile autonome. De fapt, Spania este un stat federal în care regiunile, Comunitățile autonome, au foarte multe competențe.

Totuși, abia în 2011 a fost adoptată o lege națională ce încadrează sectorul economiei sociale și o recunoaște din punct de vedere instituțional ca favorizând în același timp dezvoltarea economică și socială a țării. CEPES, Confederația Spaniolă a Întreprinderilor de Economie Socială creată în 1992, este organizația intersectorială ce reprezintă economia socială în Spania. Importanța lobbying-ului său în anii 2000 a permis recunoașterea utilității sociale a economiei sociale de către toate partidele politice spaniole. Acțiunea sa a fost apoi decisivă în elaborarea legii din 2011.³

Într-un context european în care mai multe țări au decis să pună în aplicare măsuri ce se referă la încadrarea și recunoașterea economiei sociale ca sector economic cu drepturi depline (legea-cadru privind economia socială și solidară din Franța din anul curent 2013), cazul spaniol este remarcabil prin reglementarea puternică a economiei sociale care permite organizarea instituțională a țării, federalismul. Este interesant ca în același timp să ne punem întrebări cu privire la eficiența acestei diversități de măsuri și la concurența care poate exista între dreptul Statului și diverse regiuni.

Într-o primă parte este studiată legislația spaniolă națională privind economia socială, în special legea-cadru, prima de acest tip din Europa. În cea de-a doua parte, este examinată mai atent încadrarea juridică regională. În cele din urmă, în cea de-a treia parte este descrisă funcționarea

¹ Regatul Spaniei, Constituția spaniolă din 1978, <http://www.boe.es/legislacion/enlaces/documentos/ConstitucionFRANCES.pdf>, consultat la data de 08/04/2013.

Art. 129.2: „Autoritățile publice vor încuraja în mod eficient diversele forme de participare socială și vor favoriza printr-o legislație adecvată societățile cooperative. Vor crea de asemenea mijloacele care facilitează accesul angajaților la proprietatea mijloacelor de producție.„
Articolul 22: dreptul de asociere. Articolul 34: dreptul de fundație.

² Raportul de informare elaborat pentru Comitetul Economic și Social European de Centrul Internațional de Cercetări și Informare privind Economia Publică, Socială și Cooperativă (CIRIEC), Economia socială în Uniunea Europeană, <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-fr-c.pdf>, 2012, p. 79, consultat la data de 20/03/2013.

³ Ibid. pag. 93

diverselor organisme din economia socială spaniolă (societăți ale angajaților asociați, cooperative de inițiativă socială).

I. Legislația națională privind economia socială în Spania

A. Legea privind economia socială din 2011

Legea 5/2011 din 29 martie privind economia socială a fost publicată pe 30 martie 2011 în Monitorul Oficial. *„Este vorba despre o lege cadru ce se referă în primul rând la stabilirea unui cadru legal comun pentru toate organismele care fac parte din economia socială definind principiile comune ale acestora, respectând în același timp normele specifice în vigoare pentru fiecare familie.”*⁴ În plus, sprijinul din partea instituțiilor publice și o mai bună vizibilitate a sectorului sunt anunțate în mod formal.⁵

În preambulul legii sunt citate referințele acestui text: „Carta economiei sociale” franceze, „Consiliul Valon al economiei sociale”, Regulamentul CE 1435/2003 al Consiliului din 22 iulie 2003 și Directiva 2003/72/CE a Consiliului din 22 iulie privind statutul societății cooperative europene precum și Carta Social Economy Europe, asociația europeană a economiei sociale.

Articolul 2 din lege definește clar economia socială ca fiind *„ansamblul activităților economice și patronale care în sectorul privat sunt desfășurate de organisme care, conform principiilor menționate la articolul 4, urmăresc fie interesul colectiv al membrilor lor, fie interesul economic sau social, sau ambele.”* Aceste principii sunt în număr de patru:

- persoanele și finalitatea socială primează asupra capitalului printr-o gestionare autonomă, transparentă, democratică și participativă;
- aplicarea rezultatelor obținute din activitatea economică în principal în funcție de munca și activitatea efectuată, precum și din serviciile prestate de asociați;
- promovarea solidarității pe plan intern și social;
- independența față de autoritățile publice.

Articolele 5 și 6 au de asemenea o mare importanță, întrucât definesc organismele ce fac parte din economia socială. Este vorba despre *„cooperative, societăți mutuale, fundații și asociații, societăți ale angajaților [Sociedades laborales], societățile de inserție, centre speciale de ocupare a forței de muncă, asociații de pescari, societăți agricole de transformare și organisme independente*⁶ *create prin reguli specifice ce au la bază principiile stabilite în articolul [4]. De asemenea, din economia socială fac parte și organismele care desfășoară o activitate economică și patronală, ale căror reguli de funcționare sunt în conformitate cu principiile menționate în articolul [4], și care sunt*

⁴ Rafael Chaves, Legislația spaniolă privind economia socială: evaluare din punctul de vedere al politicii publice, <http://www.recma.org/node/1405>, RECMA, 2011, consultat la data de 20/03/2013.

⁵ Ministerul Muncii și Imigrării din Spania, Legea 5/2011 privind economia socială din 29 martie, traducere în limba franceză, http://www.socialeconomy.eu.org/IMG/pdf/LEY_E_SOCIAL_TRADUCCION_FRANCES.pdf, 2011, consultat la data de 20/03/2013.

⁶ De exemplu, Organizația Națională a Nevăzătorilor Spanioli (ONCE): grupul ONCE generează peste 115 000 locuri de muncă directe și indirecte, în special pentru persoane nevăzătoare sau cu probleme de vedere. Site-ul ONCE, Prezentare, <http://www.once.es/new/que-es-la-ONCE>, consultat la data de 20/03/2013.

include în catalogul organismelor prevăzut la articolul 6 din această Lege.” (Art. 5). De fapt, articolul 6 prevede elaborarea și actualizarea, de către Ministerul Muncii și Imigrării a unui catalog al organismelor implicate în economia socială.

În preambul și în articolul 8 din lege este recunoscut interesul general, promovarea și dezvoltarea organizațiilor din economia socială și organizațiilor care o reprezintă. În acest sens, s-a creat un Consiliu pentru promovarea economiei sociale în Administrația generală a Statului, în cadrul Ministerului Muncii și Imigrării, care pe lângă misiunile sale de promovare și de dezvoltare a economiei sociale, este un organ de consiliu consultativ pentru toate activitățile legate de economia socială, în special referitoare la elaborarea și la actualizarea catalogului organismelor din economia socială. Acest consiliu regroupează administrațiile naționale, regionale și municipale, sindicatele, reprezentanți naționali din economia socială și experți din acest domeniu ceea ce permite recunoașterea în peisajul instituțional spaniol al economiei sociale ca fiind un adevărat actor politic, un interlocutor social credibil, prin CEPES printre altele, care are capacitatea de a lua parte la elaborarea politicilor publice.⁷

În ciuda progreselor importante aduse de această lege pentru recunoașterea economiei sociale, aceasta nu a fost însoțită de niciun efort bugetar suplimentar, într-un context de contradicție privind cheltuielile publice, ca urmare a diverselor planuri de austeritate. „În al doilea rând, Spania este un Stat format din comunități autonome, ceea ce generează temeri cu privire la dificultăți de coordonare între eșaloanele naționale și regionale pe de o parte și, pe de altă parte, cu privire la faptul că această mare capacitate de acțiune riscă să accentueze diferențele dintre regiuni, unele regiuni profitând de oportunitatea unei politici ambițioase privind economia socială.⁸

B. Recunoașterea juridică a diverselor organisme din economia socială înainte de 2011

Așa cum am arătat în introducere, Constituția spaniolă din 1978 menționează cooperativele, asociațiile și fundațiile. În cei trezeci de ani care au urmat, au fost votate noi acte normative care au lărgit spectrul economiei sociale. La cooperative, asociații și fundații s-au adăugat societățile mutuale, societățile angajaților, societățile de inserție, centrele speciale de ocupare a forței de muncă, grupări specifice precum Organizația națională a nevăzătorilor spanioli sau asociațiile agrare de transformare⁹ care au fost recunoscute din punct de vedere juridic:¹⁰

- Legea generală 27/1999 din 16 iulie 1999, privind cooperativele;

⁷ Rafael Chaves, Legislația spaniolă privind economia socială: evaluare din punctul de vedere al politicii publice, <http://www.recma.org/node/1405>, RECMA, 2011, consultata la data de 20/03/2013.

⁸ Ibid.

⁹ Raportul de informare elaborat pentru Comitetul Economic și Social European de Centrul Internațional de Cercetări și Informare privind economia publică, socială și cooperativă (CIRIEC), Economia socială în Uniunea Europeană, <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-fr-c.pdf>, 2012, pag. 47, consultat la data de 20/03/2013.

¹⁰ Ibid. pag. 80-81;

Observatorul spaniol al economiei sociale, Domeniul juridic, <http://www.observatorioeconomiasocial.es>, consultat la data de 20/03/2013

- Mai multe decrete regale de încadrare a societăților mutuale între 1998 și 2008;
- Legea organică 1/2002 din 22 martie 2002, de reglementare a dreptului de asociere;
- Legea 50/2002 din 26 decembrie 2002, privind fundațiile;
- Legea 4/1997 din 24 martie 1997, privind societățile angajaților;
- Legea 44/2007 din 13 decembrie 2007, de reglementare a societăților de inserție;
- Decretul Regal 2273/1985 din 4 decembrie 1985, referitoare la centrele speciale pentru ocuparea forței de muncă privind persoanele cu handicap;
- Legea 31/1985 din 2 august 1985, de reglementare a caselor de economii;
- Decretul Regal 1776/1981 din 3 august 1981, de reglementare a societăților agrare de transformare.

C. Regimul fiscal privind organismele din economia socială

În paralel cu recunoașterea juridică de către Stat, economia socială spaniolă cunoaște un regim fiscal specific, în special în ceea ce privește organizațiile clasice ale ES (cooperative, societăți mutuale, asociații și fundații).¹¹

Legea 20/1990 din 19 decembrie 1990 a stabilit regimul fiscal al cooperativelor prin trei sisteme de impozitare speciale pentru aceste organisme: sistemul general pentru cooperativele protejate justificat prin forma organizației și obiectivele sale sociale, sistemul pentru cooperativele protejate justificat prin publicul său țintă (agricultori, muncitori, persoane aflate în șomaj etc.) și sistemul cooperativelor de credit. ¹² Cooperativele «sunt din punct de vedere fiscal considerate a fi „cooperative special protejate”. Plătesc pe 20% din profit, cu o bonificație de 50%, un impozit pe profitul societăților de 10%.”»¹³

Legea 49/2002 din 23 decembrie 2002, definește la rândul său regimul fiscal al organizațiilor nonprofit (asociații și fundații), care este un regim mai favorabil decât cel al cooperativelor.¹⁴

¹¹ Raportul de informare elaborat pentru Comitetul Economic și Social European de Centrul Internațional de Cercetări și Informare privind Economia Publică, Socială și Cooperativă (CIRIEC), Economia socială în Uniunea Europeană, <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-fr-c.pdf>, 2012, pag. 85, consultat la data de 20/03/2013.

¹² Rafael Chaves, Public Policies and Social Economy in Spain and Europe, <http://redalyc.uaemex.mx/src/inicio/ArtPdfRed.jsp?iCve=17412442002>, CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa, N° 62, 2008, pag. 48, consultat la data de 20/03/2013.

¹³ Centrul de resurse și inovații europene privind Preluarea Societăților de Salariați din Cooperativă, Preluarea Societății de Salariați din Cooperativă, ghid transnațional, realizat în cadrul dispozitivului ACȚIUNI INOVATOARE TRANSNAȚIONALE, http://www.les-scop.coop/export/sites/default/fr/media/docs-res/res-en-coop_guide-transnational.pdf, Confederația generală a Scop, consultat la 20/03/2013.

¹⁴ Observatorul spaniol al economiei sociale, Domeniul juridic, Asociații și Fundații, <http://www.observatorioeconomiasocial.es/area-juridica-asociaciones-fundaciones.php>, consultat la data de 20/03/2013.

II. Economia socială în Comunitățile autonome: o legislație bogată

A. Prezentare generală a legislațiilor regionale din domeniul economiei sociale

Spania fiind un stat federal, regiunile, numite Comunități autonome, au competențe extinse. Statul federal a făcut multe demersuri în ceea ce privește reglementarea și promovarea organismelor din economia socială în ultimii treizeci de ani. De asemenea, Comunitățile autonome au încadrat și promovat foarte mult economia socială pe teritoriile lor începând cu anii 1990. *„Regiunile cele mai sărace au și mai mult tendința de a susține ES. Acest lucru este corelat cu modul lor de a înțelege politica de dezvoltare a ES concepută drept instrument de creare a locurilor de muncă și asociere antreprenorială. [...] Cele trei regiuni care au alocat cel mai redus efort bugetar au de asemenea cele mai scăzute niveluri de dezvoltare a ES și viceversa.”*¹⁵

Legile constituționale, Statutele de autonomie au fost reformate între 2006 și 2008 în Andaluzia, Valencia, Catalonia, Castilla y León și Aragón, cu scopul de a include referințe în economia socială și pentru ca aceasta să fie sprijinită de guvernele regionale. În plus, au fost create politici publice de mare anvergură după consultările dintre politicienii regionali, reprezentanții din acest sector și uneori, sindicate: Acordurile pentru economia socială din Andaluzia (2002-2005, 2006-2010), Planul regional de economie socială din Murcia (2009-2011) și Planurile Directoare de dezvoltare a economiei sociale din Insulele Baleare (2002-2004, 2007-2008)¹⁶.

Așa cum am menționat anterior, Spania a cunoscut o inflație legislativă în sectorul economiei sociale. Acest lucru se datorează în mare parte competențelor extinse ale Comunităților autonome care au legiferat foarte mult în acest sector economic, în special în anii 2000. Tabelul următor, întocmit în baza datelor din Observatorul spaniol al economiei sociale¹⁷, arată acțiunea juridică a Comunităților autonome în domeniul economiei sociale. Doar societățile mutuale au fost puțin încadrate de regiuni. De remarcat că aceste Comunități autonome nu au legiferat cu privire la societățile anonime ale angajaților asociați (SAL). *„Problemele de concurență dintre administrațiile centrale și cele autonome (în cazul [SAL]) au încetinit această inflație în domeniu.”*¹⁸

¹⁵ Rafael Chaves, Politici publice și economie socială în Europa: cazul Spaniei, *Annals of Public and Cooperative Economics*, 73:3, 2002, pag. 472.

¹⁶ Rafael Chaves, Legislația spaniolă privind economia socială: evaluare din punctul de vedere al politicii publice, <http://www.recma.org/node/1405>, RECMA, 2011, consultat la data de 20/03/2013.

¹⁷ Observatorul spaniol al economiei sociale, Domeniul juridic, <http://www.observatorioeconomiasocial.es/>, consultat la data de 20/03/2013.

¹⁸ Rafael Chaves, Politici publice și economie socială în Europa: cazul Spaniei, 2002, pag. 467.

	Cooperative	Societăți mutuale	Case de economii	Asociații și fundații	Societăți de inserție și centre speciale de ocupare a forței de muncă	Societăți agricole de transformare
Andaluzia	X		X	X	X	X
Aragón	X		X		X	X
Principatul Asturias	X		X			X
Insulele Baleare	X			X	X	X
Comunitatea autonomă a Țării bascilor	X	X	X	X	X	X
Insulele Canare			X	X	X	X
Cantabria			X			X
Castilla-La Mancha	X		X		X	X
Castilla y León	X		X	X	X	X
Catalonia	X	X	X	X	X	X
Extremadura	X		X	X		X
Galicia	X		X	X	X	X
Comunitatea Madrid	X	X	X	X	X	X
Regiunea Murcia	X		X		X	X
Comunitatea Foral de Navarra	X			X	X	
La Rioja	X		X	X	X	X
Comunitatea valenciană	X	X	X	X	X	X

Figura 1: Încadrarea juridică actuală a economiei sociale în Comunitățile autonome spaniole.

Legendă: - X: text de reglementare a unui organism din economia socială

Comunitățile autonome care au încadrat cel mai mult economia socială sunt Comunitatea autonomă a Țării bascilor, Catalonia, Comunitatea Madrid, Comunitatea valenciană, Andaluzia, Castille y León, precum și La Rioja și Galicia. Acestea sunt primele șase regiuni în ceea ce privește numărul organizațiilor din economia socială¹⁹:

1°) Andaluzia: 8634 ; 2°) Catalonia: 6524 ; 3°) Comunitatea valenciană: 4092 ; 4°) Castilla-La Mancha: 2919 ; 5°) Comunitatea Madrid: 2812 ; 6°) Țara bascilor: 2407.

¹⁹ CEPES, Annual Report 2010/2011, http://www.cepes.es/view_cepes_publications=89, pag. 98-99, consultat la data de 20/03/2013.

B. Inițiative inovatoare în regiunile pioniere

Anumite Comunități autonome sunt pionieri în sprijinirea și promovarea economiei sociale precum Comunitatea valenciană, Catalonia, Andauzia sau Țara bascilor încă de la începutul anilor 1990. În paragrafele următoare, sunt evidențiate mai multe inițiative ale acestor Comunități autonome.

1. Comunitatea valenciană

Guvernul valencian a participat la dezvoltarea sectorului cooperativ în anii 1990 prin sprijinul financiar adus cooperativelor agricole pentru industrializarea produselor agricole regionale. Regiunea a participat cu 40% din capitalul social al societății de industrializare Agrion SA apoi s-a retras treptat, facilitând în același timp accesul altor cooperative la capital. Această idee a avut un succes evident întrucât producția industrială a cunoscut o creștere importantă.²⁰ Comunitatea valenciană a organizat în prezent un sistem de ajutor complet de sprijinire a cooperativelor: ajutor financiar pentru crearea cooperativelor sau societăților ce aparțin angajaților sau pentru integrarea șomerilor. Un ajutor unic în Spania a fost de asemenea creat pentru a facilita accesul angajaților la proprietatea întreprinderii lor. Regiunea valenciană este de asemenea foarte avansată în promovarea economiei sociale; a participat la crearea rețelei valenciene a antreprenorilor și a economiei sociale (Red Emprendes). În plus, a creat Focoop, Fundația Regiunii valenciene pentru promovarea cooperativismului, care este un instrument foarte util de promovare și de ajutor pentru guvernul valencian.²¹

2. Catalonia

Catalonia a participat și ea la această mișcare de promovare a cooperativelor în anii 1990. Este de fapt, „prima regiune care în 1991 a redus la 3 numărul minim de membrii necesari constituirii unei CTA [cooperativă muncitorească de producție]. În 1991, au fost create în această

²⁰ Rafael Chaves, Public Policies and Social Economy in Spain and Europe,

<http://redalyc.uaemex.mx/src/inicio/ArtPdfRed.jsp?iCve=17412442002>, 2008, pag. 51-52, consultat la 20/03/2013

²¹ CEPES, Annual Report 2010/2011, http://www.cepes.es/view_cepes_publications=89, pag. 120-121, consultat la data de 20/03/2013.

regiune 136 CTA, adică 14% din totalul țării și 855 în 1993, adică 40% din numărul național [...].”²² Catalonia este și în prezent regiunea care cuprinde cel mai mare număr de cooperative din Spania.²³ O altă modalitate de finanțare le impune Caselor de economii, fundațiilor financiare cu interes social, ca o parte din investițiile lor să fie adresate sectorului cooperativ.²⁴ În cele din urmă, „în Catalonia, 30% din profit trebuie să fie direcționat spre rezervele obligatorii și 10% în fondul destinat educației și acțiunilor sociale.”²⁵

3. Comunitatea Andaluzia

În Andaluzia, tradiția economiei sociale este veche și sectorul s-a organizat începând cu 1993 odată cu crearea CEPES andaluză care reunește diversele organisme de economie socială a Comunității autonome. Economia socială reprezenta 13% din PIB-ul andaluz în 2010 și apără interesele sale.²⁶ Economia socială a fost inclusă progresiv în organele consultative și decizionale din regiune; este în prezent reprezentată în mai multe instituții (Consiliile economice și sociale din Andaluzia și autoritățile locale, Consiliul social al universităților publice, Serviciul de ocupare a forței de muncă andaluz, asociațiile caselor de economii și mai multe organizații de dezvoltare provinciale și locale) ceea ce îi permite să își promoveze valorile. Rezultatul cel mai important obținut de CEPES a fost semnarea Acordurilor andaluze din economia socială dintre guvernul regional, CEPES andaluză, Federația andaluză a societăților cooperative și angajaților asociați (FAECTA) și sindicatele Uniunea Generală a Muncitorilor (UGT) și Confederația Sindicală a Comisiilor Muncitorești (CCOO) din Andaluzia: primul, pe 8 octombrie 2002, al doilea, pe 23 octombrie 2006 și ultimul pe 16 decembrie 2011. Aceste trei acorduri pioniere în Spania stabilesc strategiile de dezvoltare și de promovare a societăților din economia socială în Comunitatea autonomă Andaluzia.²⁷ Impactul acestor acorduri este important întrucât „din 2002, [...] ocuparea forței de muncă din sectorul economiei sociale a crescut cu 10,3% (s-au creat 7000 locuri de muncă).”²⁸

²² Rafael Chaves, Politici publice și economie socială în Europe: cazul Spaniei, 2002, pag. 467-468.

²³ CEPES, Annual Report 2010/2011, http://www.cepes.es/view_cepes_publications=89, pag. 104, consultat la data de 20/03/2013.

²⁴ Rafael Chaves, Politici publice și economie socială în Europe: cazul Spaniei, 2002, pag. 469.

²⁵ Éric Larpin, Dosar, Spania, cooperarea în forme multiple, http://www.les-scop.coop/export/sites/default/fr/media/docs-participer/P_637_Dossier_Espagne.pdf, Participer, n° 637, 2010, pag. 18, consultat la 20/03/2013.

²⁶ CEPES Andalucía, What is CEPES Andalucía?, <http://www.cepes-andalucia.es/index.php?id=194>, consultat la data de 25/03/2013.

²⁷ CEPES Andalucía, CEPES-A in society, <http://www.cepes-andalucia.es/Institutional-Relations.1087.0.html>, consultată la data de 25/03/2013.

²⁸ ESS în regiune, Europe 2020, Andalousie, <http://www.essenregion.org/site/Andalousie>, consultat la data de 24/03/2013.

Cel de-al treilea acord andaluz privind economia socială „cuprinde o sută de obiective și de acțiuni concrete regrupate în șase domenii strategice: promovarea principiilor, valorilor și practicilor din economia socială în ansamblul societății și sistemului productiv; crearea și consolidarea întreprinderilor sociale cu scopul dezvoltării durabile; promovarea locurilor de muncă de calitate, îmbunătățirea condițiilor de muncă și dezvoltarea competențelor profesionale, parcursul și evoluția actorilor, membrilor și muncitorilor; îmbunătățirea calității vieții și coeziunea economică și socială în sectorul local și rural; consolidarea și poziționarea economiei sociale ca fiind un interlocutor cu drepturi depline al societății civile; constituirea unei comisii generale responsabilă de dezvoltarea Acordului, de monitorizarea acestuia și de evaluarea sa „pentru a atinge nivelul maxim de eficacitate și de eficiență în obiectivele și în acțiunile pe care le cuprinde”²⁹ Peste 50 milioane de euro vor fi deblocați pe un timp de patru ani de Comunitatea autonomă pentru dezvoltarea cooperativelor (2,4 milioane euro), din rețeaua andaluză de economie socială (10 milioane de euro) și programul de promovare a economiei sociale (41 milioane de euro).

Dinamismul CEPES andaluz poate de asemenea să fie pus în evidență prin crearea în toamna anului 2002 a Fundación Escuela Andaluza de Economía Social, Fundația Școala Andaluză de Economie Socială, care este un instrument de promovare a economiei sociale andaluze la nivel local, național și internațional în colaborare cu Federația andaluză a întreprinderilor cooperative și a angajaților asociați. Domeniile sale de activitate sunt formarea în domeniul economiei sociale, dezvoltarea economică a ES, inovarea și cooperarea internaționale.³⁰ „În 2006, cel de-al doilea Acord pentru economia socială face din școală „centrul permanent de formare din zonă”. Școala formează atât studenți proaspăt absolvenți sau la începutul vieții lor profesionale, care doresc să se orienteze spre proiecte privind societățile din economia socială, cât și salariați, administratori aflați în căutarea formării continue. În jur de 200 de persoane participă astfel în fiecare an la unul din cele patru cursuri privind crearea unei societăți, managementul (două nivele) sau conducerea [...] Un ultim curs orientat asupra sectorului sanitar și social intitulat economie socială și dependență.”³¹

4. Țara bascilor

Țara bascilor este o excepție în Spania. Efortul public este important în ceea ce privește încadrarea juridică și promovarea economiei sociale. În același timp, „dinamica sectorului ES este

²⁹ Pentru paragraful privind cel de-al treilea acord andaluz privind economia socială: EES în regiune, Europe 202, Andalousie, <http://www.essenregion.org/site/Andalousie>, consultat la data de 24/03/2013

³⁰ CEPES Andalucía, Andalusian Social Economy School, <http://www.cepes-andalucia.es/And-Social-Economy-School.1052.0.html>, consultat la data de 23/03/2013.

³¹ ESS în regiune, Spania: la școala economiei sociale andaluze, http://www.essenregion.org/site/Espagne-a-l-ecole-de-l-economie?id_mot=6, 2011, consultat la data de 24/03/2013.

*importantă (grație Grupului MCC [Mondragon Corporacion Cooperativa] și este capabilă să se auto-reproducă și să se extindă.*³² Grupul MONDRAGON este o firmă cooperativă internațională ce își desfășoară activitatea, în principal, în Țara bascilor. 85066 angajați lucrează acolo și veniturile lor totale au ajuns la 14,8 miliarde de euro în 2009³³, fiind una din cele mai mari firme spaniole. Grupul este prezent în sectorul finanțelor, prin Casa sa de economii, în industrie, în distribuție și în cel al cunoașterii, existând o activitate importantă de Cercetare și Dezvoltare, dar și în cel al formării întrucât Grupul MONDRAGON cuprinde o universitate.³⁴ Prezența sa în educație, formare și finanțe îi permite să crească economia socială în interiorul Grupului său dar și în întreaga Țara bascilor.

³² Rafael Chaves, politici publice și economie socială în Europa: cazul Spaniei, 2002, pag. 473.

³³ Corporația MONDRAGON, Cifre importante, <http://www.mondragon-corporation.com/language/fr-FR/FRA/Magnitudes-%C3%A9conomiques/Chiffres-importants.aspx>, consultat la data de 20/03/2013.

³⁴ Corporația MONDRAGON, Mesajul Președintelui, <http://www.mondragon-corporation.com/language/fr-FR/FRA/Qui-Nous-Sommes/Message-du-Pr%C3%A9sident.aspx>, consultat la data de 20/03/2013.

III. Funcționarea mai multor organisme din economia socială spaniolă

A. „Societades Laborales” (societăți ale angajaților asociați): o specificitate spaniolă³⁵

„Societades Anonimas Laborales” (SAL) au apărut după criza dezindustrializării spaniole în anii 1975 - 1980. Numeroase societăți s-au reconvertit prin intermediul propriilor angajați care au preluat mai multe societăți și au adoptat statutul de SAL, un nou organism antreprenorial din economia socială. Prima lege, legea 15/1986, ce recunoștea SAL a fost votată abia în aprilie 1986. Înainte, doar regulamentele ministeriale le definea din punct de vedere juridic și le acorda acces la credite avantajoase. De exemplu, Decretul Regal 1044/85 din 19 iunie 1985 le-a dat posibilitatea angajaților să capitalizeze indemnizațiile de șomaj într-o singură plată (plată unică) pentru a putea investi în societățile angajaților asociați sau în cooperativele muncitorești de producție. Această posibilitate are un puternic efect de dezvoltare: „aproximativ 10 000 angajați au beneficiat de aceasta în fiecare an” în anii 1990 ceea ce este echivalentul a 50% - 80% din angajații asociați ai SAL nou create.³⁶ În 1997, legea 4/1997 din 24 martie a înlocuit-o pe cea precedentă și a introdus posibilitatea de a crea societăți muncitorești cu responsabilitate limitată (SLL) cu un capital de minimum 3 005 € și cu minimum trei membri asociați pe lângă societățile anonime de angajați asociați (SAL) pentru care capital minimum cerut este mult mai important, 60 101 €. În plus, 10% din profitul SAL trebuie să fie destinat unui fond de rezervă pentru a preveni viitoarele crize. În cele din urmă, 15% din totalul orelor prestate în societate sau maximum 25% din totalul orelor prestate pentru societățile ce au mai puțin de 25 de angajați sunt limitele la angajarea personalului care nu este asociat, ceea ce stimulează societățile angajaților să asocieze la capitalul societății noi angajați. Devin astfel co-gestionari al societății angajaților cu drepturi și obligații noi.

Societățile angajaților asociați nu sunt cooperative muncitorești. Pot fi societăți anonime (SAL) sau societăți cu răspundere limitată (SLL). În ambele cazuri, majoritatea capitalului societății, cel puțin 51%, aparține angajaților. O persoană nu poate deține mai mult de o treime din capital și doar organismele publice și asociațiile nonprofit pot să dețină peste o treime din acțiuni, limita fiind fixată la 49% din capitalul social. Conducerea societăților angajaților este

³⁵ Pentru paragraful privind SAL: Coordinarea lui Marie Spaey, Studiu realizat pentru Ministrul Serge KUBLA, Vice-președinte al Guvernului valon, responsabil pe Economie, Cercetare și Tehnologii noi, Antreprenariat colectiv și crearea de societăți într-un cadru de economie socială, http://www.pourlasolidarite.eu/IMG/pdf/Cahier3_entrepreneuriat_collectif.pdf, Pour la Solidarité, 2004, pag. 27-33, consultat la data de 20/03/2013.

³⁶ Rafael Chaves, Politici publice și economie socială în Europa: cazul Spaniei, 2002, pag. 470.

democratică și este asigurată de 51% din capitalul deținut de angajați, ceea ce le permite să dețină majoritatea de voturi în adunarea generală a societății. Principiul de vot este „o acțiune – un vot” și nu „o persoană – un vot”, ca și în cooperative.

Societățile angajaților spaniole se diferențiază foarte bine de cooperative, dar aparțin economiei sociale întrucât democrația internă este principiul de funcționare de bază a acestor societăți anonime sau cu răspundere limitată. Trebuie de asemenea să menționăm că succesul SAL a fost posibil doar cu ajutorul financiar al Statului și fondurilor create de economia socială pentru economia socială.

<p style="text-align: center;">SAL (Societate anonimă a angajaților)</p>	<p style="text-align: center;">SLL (Societate muncitorească cu răspundere limitată)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Societate de capitaluri ☐ acțiune = un vot ☐ Salariații dețin majoritar capitalul (cel puțin 51 %) ☐ Niciun asociat nu poate deține mai mult de o treime din capital ☐ Rezerve (10 % din profit) ☐ Indemnizațiile de șomaj pot constitui capitalul 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Societate de capitaluri ☐ acțiune = un vot ☐ Salariații dețin majoritar capitalul (3 005 euro minimum) ☐ Niciun asociat nu poate deține mai mult de o treime din capital ☐ Rezerve (10 % din profit) ☐ Indemnizațiile de șomaj pot constitui capitalul

Figura 2: Principale caracteristici ale societăților angajaților asociați ³⁷

B. Cooperativele muncitorești spaniole

Funcționarea cooperativelor spaniole a fost încadrată în mai multe legi în ultimii douăzeci de ani. Legea generală privind cooperativele din 1999 precum și legea din 1990 de reglementare a sistemului fiscal servește și astăzi drept referință. În același timp, așa cum am văzut și în capitolul precedent, Comunitățile autonome au legiferat mult și „*fiecare lege stabilește numărul minim de asociați, capitalul social de plecare etc.*”³⁸ Ne vom concentra în acest paragraf asupra analizei cadrului general și național al cooperativelor spaniole ale căror principale

³⁷ Éric Larpin, Dosar, Spania, cooperarea în forme multiple, http://www.les-scop.coop/export/sites/default/fr/_media/docs-participer/P_637_Dossier_Espagne.pdf, Participer, nr. 637, 2010, pag. 17, consultat la data de 20/03/2013.

³⁸ Centrul de resurse și inovații europene privind Preluarea Societăților de Salariații din Cooperativă, Preluarea Societății de Salariații din Cooperativă, ghid transnațional, realizat în cadrul dispozitivului ACȚIUNI INOVATOARE TRANSNAȚIONALE, http://www.les-scop.coop/export/sites/default/fr/_media/docs-res/res-en-coop-guide-transnational.pdf, Confederația generală a Scop, pag. 21, consultat la data de 20/03/2013.

caracteristici sunt enumerate în tabelul de mai jos.³⁹ La fel ca SAL sau SLL, șomerii pot folosi indemnizațiile de șomaj pentru o „Plată unică” cu scopul de a crea un capital ce poate constitui o cooperativă. Munca angajaților obișnuiți este de asemenea reglementată în funcție de angajații asociați; nu pot să efectueze mai mult de 30% din totalul de ore prestate de aceștia din urmă.⁴⁰ Două fonduri specifice trebuie să fie susținute din profitul cooperativei: un fond de rezervă obligatorie de cel puțin 20% din excedente înainte de impozit și un fond de educație și de promovare culturală și socială a relațiilor inter-cooperative susținut cu 5% din excedente înainte de impozit (variații în funcție de legislațiile regionale)⁴¹. „Excedentele disponibile pot fi: virate asociaților în funcție de activitatea lor (niciodată în funcție de părțile lor din capitalul social); destinate creșterii fondului obligatoriu sau voluntar sau creșterii participării la profit a angajaților salariați ai cooperativei”.⁴² În cele din urmă, „cooperativele muncitorești beneficiază de ajutoare specifice:

Cooperativele muncitorești

- Societate de persoane
- O persoană = un vot
- Salariații dețin capitalul (trei asociați minimum)
- Rezerve obligatorii
- Rezerve pentru formarea obligatorie
- Regim general sau statut de muncitor independent
- Indemnizațiile de șomaj pot constitui capitalul

Figura 3: Principalele caracteristici ale cooperativelor spaniole

- venituri de subzistență (pentru partenerii noi), asistență tehnică, subvenții;
- privind dobânzile pentru împrumuturi;
- cooperativele muncitorești pot alege regimul Asigurărilor Sociale pentru angajații-asociați, optând între regimul general și regimul special al autorității locale. Alegând regimul general al Asigurărilor Sociale sunt scutite de plata la Fondul de Garanție Salarială.”⁴³

C. „Cooperativas de iniciativa social”: cooperative sociale spaniole

Cooperativele de inițiativă socială sunt o invenție recentă în domeniul economiei sociale spaniole întrucât au fost introduse din punct de vedere juridic în 1999. Corespund cooperativelor sociale italiene ce au o tradiție mai veche. Cooperativele de inițiativă socială spaniole sunt considerate ca fiind organisme nonprofit care „au ca obiect de activitate fie prestarea de servicii de asistență, prin intermediul realizării de activități sanitare, educative,

³⁹ Éric Larpin, Dosar, Spania, cooperarea în forme multiple, http://www.les-scop.coop/export/sites/default/fr/_media/docs-participer/P_637_Dossier_Espagne.pdf, 2010, p. 17, consultat la data de 20/03/2013.

⁴⁰ Centrul de Resurse și Inovații Europene privind Preluarea Societăților de Salariații din Cooperativă, Preluarea Societății de Salariații din Cooperativă, ghid transnațional, realizat în cadrul dispozitivului ACȚIUNI INOVATOARE TRANȘNAȚIONALE, http://www.les-scop.coop/export/sites/default/fr/_media/docs-res/res-en-coop_guide-transnational.pdf, Confederația generală a Scop, pag. 22, consultat la data de 20/03/2013

⁴¹ Ibid.

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

culturale sau alte acțiuni cu caracter social, fie desfășurarea oricărei activități economice, cu condiția ca să aibă ca obiectiv integrarea profesională a persoanelor ce suferă de orice formă de excluziune socială și, în general, satisfacerea cererilor sociale pentru care piața nu oferă răspuns”

44

Cooperativele de inițiativă socială nu pot fi recunoscute cu acest nume decât în condițiile enumerate în legea generală din 1999. Sunt recunoscute ca fiind nonprofit „cooperativele ce gestionează servicii de interes colectiv sau servicii referitoare la domeniul public [...] precum și cele care realizează activități economice orientate spre integrarea profesională a persoanelor ce suferă de orice formă de excluziune socială, cu condiția de a se menționa expres în statutul lor:

- a) *că profitul nu va fi împărțit între asociați;*
- b) *că aporturile de capital ale asociaților nu vor putea genera o dobândă mai mare decât rata dobânzii legale;*
- c) *caracterul gratuit al mandatelor în cadrul consiliului rector, independent de compensarea cheltuielilor generate cu ocazia exercitării funcțiilor sale;*
- d) *că remunerația salariaților (asociați sau nu) nu va putea depăși 150% din salariul normal acordat în regiune pentru aceeași activitate.⁴⁵*

Astfel, legiuitorul a vrut să se asigure de caracterul nonprofit al cooperativei de inițiativă socială și că nu pot să existe abateri de la această regulă. Nici posesia de capital, nici participarea la management, nici calitatea de salariat sau de asociat nu poate face ca asociații cooperativei de inițiativă socială să obțină un câștig financiar și economic din participările lor, în sensul larg, la activitatea cooperativei.⁴⁶

În pofida acestor condiții mai drastice, cooperativele de inițiativă socială nu au avantaje nici fiscale, nici în ceea ce privește piețele publice în comparație cu cooperativele clasice. Țara bascilor face excepție întrucât cooperativele de inițiativă socială din Țara bascilor sunt tratate din punct de vedere fiscal mai favorabil, privind aceleași aspecte, decât celelalte organisme nonprofit precum fundațiile și asociațiile recunoscute de utilitate publică.⁴⁷

⁴⁴ Sub conducerea lui David Hiez, Drept comparat privind cooperativele europene, http://books.google.be/books?id=nDaaMwCAxSIC&pg=PA69&lpg=PA69&dq=coop%C3%A9ratives+d%27initiative+sociale+espagne&source=bl&ots=HS8m7fxeDE&sig=qNN7A3UAZA6iwN1_nj_1LbWWjxNo&hl=en&sa=X&ei=4ZtjUev6D4GF0-iZgZAP&redir_esc=y#v=onepage&q=coop%C3%A9ratives%20d'initiative%20sociale%20espagne&f=false, Colecția Facultatea de Drept, de Economie și de Finanțe de la Universitatea din Luxembourg, Editura Larcier, 2009, pag. 69-70, consultat la data de 20/03/2013.

⁴⁵ Ibid. pag. 70.

⁴⁶ Angélica Díaz de la Rosa, Cooperativele de inițiativă socială, <http://ruc.udc.es/dspace/bitstream/2183/2495/1/AD-11-14.pdf>, Anuarul facultății de drept de la Universitatea a Coruña, 10, 2006, pag. 207, consultat la data de 20/03/2013.

⁴⁷ Sub conducerea lui David Hiez, Drept comparat privind cooperativele europene, http://books.google.be/books?id=nDaaMwCAxSIC&pg=PA69&lpg=PA69&dq=coop%C3%A9ratives+d%27initiative+sociale+espagne&source=bl&ots=HS8m7fxeDE&sig=qNN7A3UAZA6iwN1_nj_1LbWWjxNo&hl=en&sa=X&ei=4ZtjUev6D4GF0-iZgZAP&redir_esc=y#v=onepage&q=coop%C3%A9ratives%20d'initiative%20sociale%20espagne&f=false, 2009, pag.

Concluzie

Federalismul spaniol a permis dezvoltarea economiei sociale în diferitele Comunități autonome voluntariste în timp ce autoritățile naționale, chiar dacă sunt active în acest sector, au promovat-o mai puțin decât Andaluzia, Comunitatea Valenciană, Catalonia sau Țara bascilor. Legea din 2011 dă un nou suflu politicii naționale privind economia socială recunoscându-o ca fiind un sector economic și social cu drepturi depline și angajându-se să o promoveze cu scopul de a facilita dezvoltarea sa. În timp ce autoritățile regionale au recunoscut economia socială ca un partener instituțional important în elaborarea politicilor publice, guvernul național abia a inițiat demersurile.

Din 2011, s-a deschis un nou capitol pentru economia socială spaniolă. Totuși, criza economică și socială actuală poate să distrugă acest nou avânt. Promovarea economiei sociale necesită noi mijloace care trebuie puse la dispoziție. Or, constrângerile și reducerile bugetare sunt extrem de puternice în Spania și legea din 2011 nu a fost însoțită de credite suplimentare. Economia socială nu este suficient de susținută în dezvoltarea sa astfel că rezistă mai bine la criza decât economia clasică și răspunde nevoilor sociale ale populației. Acest nou avânt se dovedește a fi o iluzie dacă evoluția legislativă nu este urmată de o mobilizare concretă.

Numeroase legi au fost elaborate sau fac obiectul discuțiilor în cadrul Uniunii Europene în domeniile economiei sociale și a societății sociale în Grecia, Portugalia și în curând în Franța. Legea spaniolă din 2011 poate fi un model pentru toate țările europene. Totuși, recunoașterea economiei sociale este cu siguranță un element care facilitează dezvoltarea acesteia, dar crearea unui cadru juridic nu îi permite să genereze singură creșterea economiei sociale. Uniunea Europeană, în special Spania, se află într-o criză economică incredibil de întărită de planurile de austeritate și economia socială este de asemenea victima acesteia. După un an de la votarea legii, la 31 decembrie 2012, 354.357 persoane lucrează în cooperative sau societăți ale angajaților asociați, cu 10.379 persoane mai puțin (-2,8%) decât anul precedent. Societățile anonime ale angajaților asociați au cunoscut o reducere a efectivelor lor cu 10,3% și societățile angajaților asociați cu răspundere limitată cu 9,1%. Sectorul construcțiilor ce aparține economiei sociale a

pierdut 21,4% din angajații săi într-un an.⁴⁸ Recunoașterea juridică este inutilă dacă nu are sprijin economic ulterior. Cele două sunt complementare și necesare pentru ca economia socială să cunoască un adevărat boom în anii următori.

Bibliografie

Opere colective

- Sub conducerea lui David Hiez, Drept comparat privind cooperativele europene, http://books.google.be/books?id=nDaaMwCAxSIC&pg=PA69&lpg=PA69&dq=coop%C3%A9ratives+d%27initiative+sociale+espagne&source=bl&ots=HS8m7fxeDE&sig=qNN7A3UAZA6iwN1_nJ_1LbWWjxNo&hl=en&sa=X&ei=4ZtjUev6D4GFO-iZgZAP&redir_esc=y#v=onepage&q=coop%C3%A9ratives%20d'initiative%20sociale%20espagne&f=false, Colecția Facultatea de Drept, de Economie și de Finanțe de la Universitatea din Luxembourg, Editura Larcier, 2009, pag. 69-70, consultat la data de 20/03/2013.

Articole și rapoarte științifice

- Raport de informare elaborat pentru Comitetul Economic și Social European de Centrul Internațional de Cercetări și de Informare privind Economia Publică, Socială și Cooperativă (CIRIEC), Economia socială în Uniunea Europeană, <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-fr-c.pdf>, 2012, consultat la data de 20/03/2013.
- Rafael Chaves, Legislația spaniolă privind economia socială: evaluare din punctul de vedere al politicii publice, <http://www.recma.org/node/1405>, RECMA, 2011, consultat la data de 20/03/2013.
- Rafael Chaves, Public Policies and Social Economy in Spain and Europe, <http://redalyc.uaemex.mx/src/inicio/ArtPdfRed.jsp?iCve=17412442002>, CIRIEC-Spania, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa, N°. 62, 2008, pag. 35-60, consultat la data de 20/03/2013.
- Rafael Chaves, Politici publice și economie socială în Europa: cazul Spaniei, *Annals of Public and Cooperative Economics*, 73:3, 2002, pag. 453-480.
- Angélica Díaz de la Rosa, Cooperativele de inițiativă socială, <http://>

⁴⁸ Observatorul economiei sociale, Actualitate Observator, 2012 s-a încheiat cu 354.000 angajați în cooperative și societăți muncitorești, <http://www.observatorioeconoiiriasodal.es/actualidad-observatorio.php?id=2228>, 2013, consultat la data de 12/04/2013.

[/ruc.udc.es/dspace/bitstream/2183/2495/1/AD-11-14.pdf](http://ruc.udc.es/dspace/bitstream/2183/2495/1/AD-11-14.pdf), Anuarul facultății de drept de la Universitatea a Coruña, 10, 2006, pag. 201-210, consultat la data de 20/03/2013.

Publicații ale actorilor din economia socială

- Centrul de resurse și inovații europene privind Preluarea Societăților de Salariații din Cooperativă, Preluarea Societății de Salariații din Cooperativă, ghid transnațional, realizat în cadrul dispozitivului ACȚIUNI INOVATOARE TRANSNAȚIONALE, [http://www.les-scop.coop/export/sites/default/fr/_media/docs-res-res-en-coop_guide-transnational.pdf](http://www.les-scop.coop/export/sites/default/fr/_media/docs-res/res-en-coop_guide-transnational.pdf), Confederația generală a Scop, consultat la data de 20/03/2013.
- Éric Larpin, Dosar, Spania, cooperarea în forme multiple, http://www.les-scop.coop/export/sites/default/fr/_media/docs-participer/P_637_Dossier_Espagne.pdf, Participer, n° 637, 2010, pag. 13-18, consultat la data de 20/03/2013.
- Sub coordonarea lui Marie Spaey, Studiu realizat pentru Ministrul Serge KUBLA, Vicepreședinte al Guvernului valon, responsabilul pe Economie, Cercetare și Tehnologii noi, Antreprenoriat colectiv și crearea de societăți într-un cadru de economie socială, http://www.pourlasolidarite.eu/IMG/pdf/Cahier3_entrepreneuriat_collectif.pdf, Pour la Solidarité, 2004, pag. 27-33, consultat la data de 20/03/2013.
- ESS în regiune, Europa 2020, Andaluzia, <http://www.essenregion.org/site/Andalousie>, consultat la data de 24/03/2013.
- ESS în regiune, Spania: la școala de economie socială andaluză, http://www.essenregion.org/site/Espagne-a-l-ecole-de-l-economie?id_mot=6, 2011, consultat la data de 24/03/2013.

Texte legislative

- Regatul Spaniei, Constituția Spaniolă din 1978, <http://www.boe.es/legislacion/enlaces/documentos/ConstitucionFRANCES.pdf>, consultat la data de 08/04/2013.
- Ministerul Muncii și Imigrării din Spania, Legea 5/2011 privind economia socială din 29 martie, traducere în limba franceză, http://www.socialeconomy.eu.org/IMG/pdf/LEY_E_SOCIAL_TRADUCCION_FRANCES.pdf, 2011, consultat la data de 20/03/2013.

Organizații spaniole din economia socială

- Observatorul spaniol al economiei sociale, <http://www.observatorioeconomiasocial.es/>,

consultat la data de 20/03/2013.

- ONCE (în engleză), <http://www.once.es/new/otras-webs/english>, consultat la data de 20/03/2013.
- CEPES, Annual Report 2010/2011, http://www.cepes.es/view_cepes_publications = 89, consultat la data de 20/03/2013.
- CEPES Andaluzia (în engleză), <http://www.cepes-andalucia.es/Main.1113.0.html>, consultat la data de 25/03/2013.
- Corporația MONDRAGON (în franceză), <http://www.mondragon-corporation.com/language/fr-FR/FRA/Magnitudes-%C3%A9conomiques/Chiffres-importants.aspx>, consultat la data de 20/03/2013.

ITALIA

A. Descriere generală a economiei sociale din Italia

Este dificil să definim economia socială italiană, pentru că putem adopta diverse definiții în funcție de categoriile de organizații sau grupuri pe care le includem. În general, vorbim despre al treilea sector, sectorul social privat sau sectorul non-profit, dar aceste denumiri se referă la realități mai largi. Clasificarea organizațiilor care funcționează, să spunem, pentru binele social și care nu sânt instituții publice sau organizații asociate, nu este unică. Datele și teoriile sânt, în consecință, greu de clasificat. Pentru a analiza economia socială din Italia este, prin urmare, mult mai important să înțelegem cum a apărut, cum s-a dezvoltat și semnificația acesteia per ansamblu pentru populație.

Istoria nu este niciodată simplă și poate fi povestită în tot atâtea moduri câte viziuni există. Prin urmare, credem că este important să clarificăm faptul că punctul de vedere pe care îl adoptăm aici aparține unor organizații din cadrul sectorului non-profit, care se ocupă de ameliorarea dezechilibrelor sociale și care își propun să promoveze solidaritatea, pe care o considerăm a fi sufletul economiei sociale.

Istoric

Economia socială italiană a fost, cel puțin la început, strâns legată și finanțată de către partide politice, sindicate și Biserica Catolică. Târziu a fost recunoscută oficial ca actor independent cu voce proprie, acest lucru marcând o nouă fază în dezvoltarea acesteia și o nouă dezbatere despre rolul ei. De fapt, unii¹ susțin că, în ciuda faptului că recunoașterea oficială a generat o anumită creștere și a adus anumite beneficii, această recunoaștere nu operează o distincție fermă între diferitele organizații care funcționează în cadrul economiei sociale. Acestea sânt evaluate drept instrumente care compensează lipsa prezenței statului sau drept instrumente care ameliorează eșecurile pieței, în loc să fie privite drept factori cheie în dezvoltarea socială, politică și economică, așa cum aceste organizații și-au propus ca obiective chiar de la început.

Economia socială sau, cum ar trebui să o numim mai precis, *mișcarea cooperativă* s-a înființat în Italia în secolul al XIX-lea, ca în majoritatea țărilor europene. Primele structuri care au apărut au fost cooperativele de consum și băncile cooperative, a căror răspândire a fost susținută de noua legislație.² Aici este necesară o paranteză: Italia, în acel moment, era încă în plin proces de unificare, iar legislația la care ne referim aici este cea dezvoltată de către partea nordică a peninsulei, care conducea mișcarea de unificare și care domină țara de atunci și până în prezent. Nu este surprinzător că în partea de sud a țării astfel de inițiative erau destul de rare, firav susținute³ și în mare parte în mâinile Bisericii.⁴ Această diferență s-a menținut în timp și, în ciuda legislației uniforme existente astăzi,⁵ se poate observa că Nordul conduce dezvoltarea economiei sociale. Următoarele decade au fost caracterizate de multiple perioade de avânt și explozie ale mișcărilor cooperative⁶ și ale economiei sociale în general, datorate în mare schimbărilor la nivelul voinței politice și a cadrului legislativ. Acest fapt a dus, în anii '50 la apariția marilor

¹ Surse: Sinteze ale unor opinii bazate pe articole publicate în presa de specialitate, precum și pe discuții personale cu diverși actori de teren.

² http://www.infocooperazione.it/storia_coop.aspx

³ Acesta nu este decât eufemist folosit pentru a evita abordarea unei discuții pe tema unificării Italiei și a nemulțumirilor legate de aceasta. Vezi, de asemenea, <http://www.emilia-romagna.legacoop.it/DesktopPortalMain.aspx?menuid=1237>

⁴ http://www.infocooperazione.it/storia_coop.aspx

⁵ Diferențe minore există încă la nivel regional, dar aspectele de bază sânt identice în întreaga țară.

⁶ http://www.infocooperazione.it/storia_coop.aspx

consorții naționale (adică grupuri de cooperative), asemănătoare cu structurile economice globale în curs de apariție.⁷

O nouă perioadă a început în anii '70. Economia socială încerca în acel moment să-și găsească calea ei proprie, astfel încât la începutul anilor '90 își căuta și se baza pe surse de finanțare diferite de cele pe care se baza în mod obișnuit.⁸ Consecințele acestei schimbări merită a fi luate în discuție. Pe de o parte, deschiderea înspre surse noi de finanțare – și în special înspre piața pentru capital privat – a ridicat problema necesității de a proteja natura economiei sociale și finalitatea acesteia;⁹ pe de altă parte, acest fapt a însemnat un potențial important pentru extinderea și profesionalizarea sectorului. Ultimile două decade sânt marcate de relația caracteristică dintre sectorul public și economia socială; cele două sânt în prezent într-o strânsă relație de interdependență, statul permițând economiei sociale să asigure un număr de servicii, în ciuda faptului că acesta nu susține până la capăt economia socială și că politicile sale rămân destul de pasive în acest sens.¹⁰

Legitimitatea în cadrul societății italiene

Astăzi, acest sector este bine încheșat și rolul său corect recunoscut. Politicile și legile pot cateodată susține sau împiedica dezvoltarea acestuia, dar sectorul funcționează în continuare. Economia socială și cooperativele în special constituie o parte importantă a istoriei italiene și sunt recunoscute atât de către academici cât și de către profesioniști. Fără îndoială, partenerii externi ai întreprinderilor sociale încă o confundă cu caritatea sau se așteaptă să funcționeze cu costuri mai mici decât sectorul tradițional de business.¹¹

B. Cadrul Legislativ

Cadrul legislativ italian nu este facil, în principiu, și reglementările privind economia socială nu fac excepție. Cadrul prezent a fost dezvoltat în special după al doilea Război Mondial, când a fost înființată Republica Italiană,¹² și se află într-o continuă evoluție sub multe aspecte. Putem identifica câteva elemente importante.

Constituția italiană, intrată în vigoare în 1948, recunoaște deja valoarea cooperativelor, așa cum se arată în Art. 45:

„Republica recunoaște funcția socială a cooperativelor de ajutor reciproc, fără scopul de a face profit. Legea promovează și favorizează creșterea acestora prin cele mai potrivite mijloace și garantează, prin control adecvat, caracteristicile și scopul acestora.”¹³

Legile multiple legate de economia socială au drept scop identificarea actorilor, caracterizarea acestora și reglementarea activității lor, precum și stabilirea unor beneficii fiscale și de altă

⁷ Pentru a înțelege importanța și impactul social al acestor actori, este de observat faptul că două dintre cele mai mari lanțuri de supermarketuri din Italia au fost produsul mișcării cooperative.

⁸ Motivele acestui traiect de dezvoltare sânt multiple și diverse și atât de strâns legate de istoria Italiei încât ne vom ocupa aici doar de consecințele și nu de cauzele acestei schimbări. Pentru un studiu al acestei perioade, vezi *The Third sector in Italy*, by Simonetta Patanè – Centro Italiano di Solidarietà, and Borzaga C., Ianes A. (a cura di), *Economia della solidarietà. Storia e prospettive della cooperazione sociale*, Donzelli, Roma, 2006.

⁹ http://www.infocooperazione.it/storia_coop.aspx

¹⁰ *The Third sector in Italy*, by Simonetta Patanè – Centro Italiano di Solidarietà.

¹¹ Sursă: discuții private cu actori de teren, având drept scop principal redactarea exemplarelor anexate.

¹² Republica Italiană a fost înființată în 1946, după un referendum popular al cărui scop a fost acela de a alege între Republică și Monarhie. Constituția a intrat în vigoare în 1948.

¹³ Traducerea noastră.

natură.¹⁴ E important să accentuăm că, în ciuda faptului că cele mai multe legi care reglementează economia socială, și care sânt valabile astăzi, au fost implementate în anii '90, economia socială italiană era bine încheată cu mult înainte, așa cum am arătat în secțiunea precedentă. E posibil ca aceste legi să fi ajutat dezvoltarea sectorului, dar ele sânt rezultatul unei lungi istorii legislative, fiind de regulă rezultatul inițiativelor sociale solidare și nu cauza acestora.

Actorii economiei sociale italiene pot adopta o varietate de statute legale în prezent. Fiecare statut legal este format dintr-un număr de legi care îl definesc și îl reglementează. Datorită faptului că aceste legi sânt în continuă evoluție, în special în legătură cu aspectele fiscale, și că inclusiv aspectele minore sânt reglementate, sfârșim prin a avea un număr mare de legi și reglementări. Toate entitățile legale ale economiei sociale sânt supuse unui cadru fiscal special care, prin faptul garantării diverselor beneficii, recunoaște valoarea socială a acestor entități și contribuția lor la bunăstarea țării.

Statute Legale

a. Asociații: asociații recunoscute (statut legal și autonomie patrimonială deplină) și asociații nerecunoscute (fără statut legal și fără autonomie patrimonială deplină); asociații pentru promovare socială; legea 383/2000

b. Organizații voluntare, instituite de către legea 266 în 1991. Organizațiile voluntare sânt instituții non-profit și activitățile lor se centreză pe scopuri solidare cu interesul comunității; aceste organizații trebuie să aibă o structură democratică și aproximativ 95% din personalul organizațiilor voluntare este compus din voluntari.

c. Cooperative sociale de tip A și tip B. Acestea sânt cooperative instituite de legea 381 din 1991 (N.B. acum se introduce conceptul pentru întâia oară). Legea împarte cooperativele sociale în trei categorii:

- Cooperativele de tip A se ocupă de activități în domeniul sănătății, social sau în cel al serviciilor educaționale.

- Cooperativele de tip B se ocupă de integrarea persoanelor defavorizate pe piața forței de muncă.

- Cooperative mixte – desfășoară ambele tipuri de activități.

d. Fundații (fundații bancare - legea 218/1990)

- ONG-uri, legea 49/1987

- și un alt grup care cuprinde diverse structuri, ca de exemplu entități eclesiastice, societăți fraternală și entități morale.

- organizații umbrelă

O nouă lege, DLGS 115/2006, fundamentează statutul de întreprindere socială, pe care o definește ca „întreprindere care realizează cel puțin 70% din venituri din activități cu scop social.”

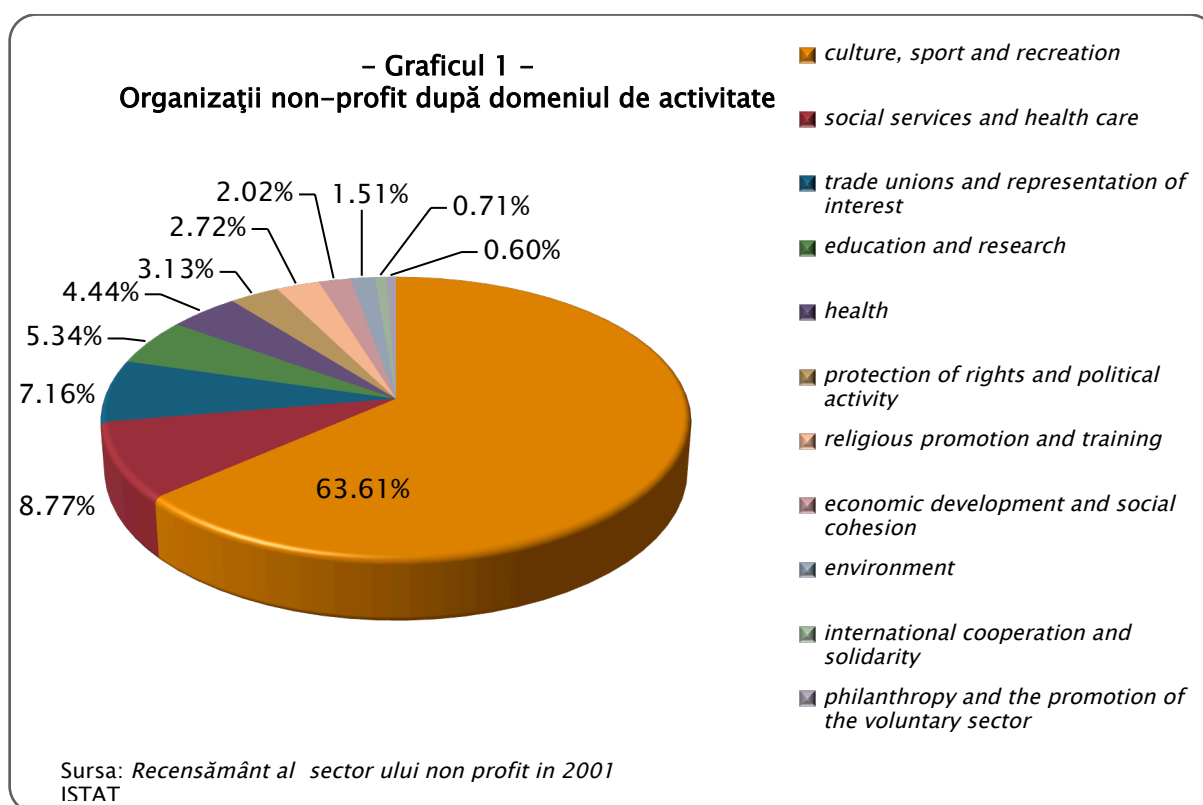
¹⁴ Pentru o descriere completă a legilor privitoare la cooperare și la cooperative, vezi <http://www.cooperazione.net/pagina.asp?pid=127&uid=77> pentru cele naționale și <http://www.cooperazione.net/pagina.asp?pid=75&uid=11> pentru cele regionale.

C. Structura Economiei Sociale

Conform unui studiu referitor la organizațiile non-profit, publicat de Institutul Național de Statistică italian, ISTAT, intitulat „Recensământul sectorului non-profit din 2001,” societatea civilă numără 235,232 entități, care reprezintă 5.4% din totalul întreprinderilor italiene. Jumătate dintre aceste entități se găsesc în Nord, 20% în Centru și 30% în Sud,¹⁵ însă la o privire asupra venitului generat observăm că procentajele se schimbă în 50.1%, 32% și respectiv 14.1%.¹⁶

Este interesant de observat că doar aproximativ un sfert din sectorul non-profit are relevanță economică¹⁷ și că 1.1% dintre organizații angajează 42% din totalul de angajați plătiți. Într-adevăr, numai 15% dintre structuri angajează cel puțin o persoană, în timp ce patru din cinci structuri beneficiază de muncă voluntară. Asociațiile¹⁸ însumează mai mult de jumătate din întreprinderi. Persoanele angajate într-o formă sau alta în sectorul non-profit sânt în proporție de 60% femei, în timp ce 65% dintre aceste persoane au vârste sub 40 de ani.¹⁹

Este important de menționat că aceste date iau în considerare toate entitățile menționate mai sus, nefiind, prin urmare, elocvente pentru dimensiunile economiei sociale sau pentru caracterul acesteia. De fapt, în conformitate cu acest studiu, 63.1% din sectorul non-profit funcționează în domeniul culturii, sportului și agrementului. Graficul de mai jos arată distribuția organizațiilor non-profit funcție de câmpul de activitate:

¹⁵ Pentru o descriere generală, vezi <http://www.vita.it/guide/view/37>

¹⁶ Datele ISTAT, 1999.

¹⁷ Luăm în considerare aici doar acele entități cu venit anual de cel puțin 50 de mii de euro.

¹⁸ Ne referim aici atât la cele recunoscute cât și la cele nerecunoscute, active în cele mai disparate domenii.

¹⁹ Conform unui raport al *Banca Prossima*, martie 2009.

Actorii Principali și Finanțarea

Cei mai interesanți actori ai economiei sociale italiene sânt organizațiile voluntare și cooperativele, în special cooperativele sociale. Acești actori sânt foarte prezenți și activi în domeniile serviciilor sociale, sănătății, dezvoltării economice și coeziunii sociale.²⁰

-Organizații voluntare

Conform cu ISTAT, existau 21021 organizații voluntare în 2003, cele mai multe fiind situate în nord-estul (31.5%) și nord-vestul Italiei (28.5%).

Statutele legale predominante ale acestor organizații sânt acelea de asociații recunoscute și nerecunoscute. Activitățile se desfășoară în special în domeniile serviciilor sociale și ale sănătății, în care sânt angajate doua treimi din totalul organizațiilor voluntare, dar și în domeniile culturii și sportului, în care sânt angajate aproximativ o seșime dintre acestea.

Venitul generat depășește 1,5 milioane euro datorită resurselor financiare rezultate din fonduri private (mai mult de doua treimi) și din fonduri publice, acestea din urmă fiind adresate în special asociațiilor recunoscute și regiunilor sudice.

-Cooperativele

Există mai mult de 70000 de cooperative,²¹ care sânt grupate sub câteva organizații umbrelă, cele mai importante fiind *Legcoop*, de influență socialistă, și *Confcooperative*, de influență Catolică, apărute amândouă la începutul secolului al XX-lea.

Aceste organizații angajează mai mult de un milion de persoane,²² fiind bine integrate în viața economică a țării. Sânt active de fapt în toate industriile, de la cele bancare până la vânzări și de la agricultură la imobiliare. Resursele financiare sânt generate de venituri din activități.

-Cooperativele Sociale

Numărul cooperativelor sociale este în creștere în Italia din momentul introducerii legii din 1991. Conform cu datele ISTAT, existau în 2005 7363 de cooperative sociale, care au înregistrat o creștere de 20% din 2003.

Răspândirea teritorială: cooperativele de tip A sânt cele mai răspândite, reprezentând 59% din total, adică aproximativ 4345. Mai mult de o treime din cooperativele sociale (33.8%) sânt stabilite în sudul țării.

Tipuri de activități: în 2005, mai mult de 3.3 milioane de italieni au folosit serviciile de sănătate, sociale și educaționale oferite de tipul A de cooperative sociale, numărul crescând cu aproximativ 40% din 2003 până în prezent. Aproximativ 30 de mii de persoane dezavantajate au beneficiat de slujbe angajându-se în cooperative sociale de tip B.

Sursele de venit. Aproximativ 66% din sursele de venit ale cooperativelor sociale provin de la gurven.

Cooperativele sociale de tip A se bazează pe fonduri publice mai des decât cele de tip B. Astfel, 72.8% dintre cooperativele sociale de tip A susțin că folosesc fondurile publice drept sursa principală de venit, în timp ce doar 53% dintre cooperativele de tip B sânt în aceeași situație.

²⁰ Sursă: date ISTAT, 2003 și 2005. Acestea și alte studii sânt accesibile electronic la <http://www.istat.it/en>

²¹ Aceste cifre privesc doar cooperativele membre ale organizațiilor umbrelă *Legcoop* și *Confcooperative*, care oricum însumează marea majoritate a organizațiilor.

²² Cifrele privesc, din nou, cooperativele membre ale *Legcoop* și *Confcooperative*.

Forță de muncă platită: Cooperativele sociale folosesc un număr mai mare de angajați decât de voluntari. În 2005, aproximativ 278849 de persoane lucrau în cooperativele sociale, dintre care 244223 erau angajați.

Forță de muncă voluntară: În 2005 existau aproximativ 34626 de voluntari implicați în cooperativele sociale, care însumează 12% din totalul persoanelor angajate în aceste organizații.

Fundații: conform ISTAT, în 2005 existau 4720 de fundații, dintre care două treimi funcționau în nordul Italiei. Fundațiile sânt active în domeniile filantropiei, educației și cercetării, culturii și sportului și serviciilor sociale. În domeniul educației, câteva școli private de un înalt calibru au statutul social de fundații.

Resursele financiare ale acestor fundații provin în cea mai mare part din surse private, în principal proprietăți și bunuri. Mai mult de 100. 000 de persoane lucrează ca angajați în aceste fundații și aproximativ 50 000 de persoane lucrează ca voluntari.²³

²³ Date ISTAT, 2005.

D. EXEMPLE DE BUNE PRACTICI DIN ITALIA

SOLIGRAF

SOLIGRAF ESTE O COOPERATIVĂ SOCIALĂ CE ANGAJEAZĂ DEȚINUȚI, FOȘTI DEȚINUȚI, PERSOANE CU DIZABILITĂȚI ȘI OFERĂ PRODUSE ȘI SERVICII TERȚILOR.

ÎN 2010 A OFERIT PRODUSE DE SIDERURGIE; SERVICIILE INCLUD INTRODUCEREA DE DATE ȘI OBLITERAREA DE PRESCRIPȚII MEDICALE PENTRU ARHIVARE.

Soligraf, împreună cu o organizație parteneră – *Il Bivacco*- au ca obiectiv (re)integrarea deținuților în comunitate. Asta înseamnă nu doar a le oferi un loc de muncă, ci și de a-i ajuta să își găsească o locuință, de a le oferi sprijin psihologic lor și familiilor acestora și de a trata cu toate părțile interesate (închisori, societăți, ...), pentru mai mult timp după încheierea relației profesionale cu *Soligraf*.

Soligraf este organizația care se ocupă de tot ce ține de muncă, dar activitățile sale pot avea loc doar în parteneriat cu *Il Bivacco*, ce se ocupă de toți profesorii, de toate aspectele mai degrabă sociale și psihologice ale integrării.

Abordarea globală nu este doar de dorit, ci este indispensabilă în viziunea *Soligraf*. Vor să evedențieze ideea că deținuții sunt de obicei dependenți de droguri, alcool, jocuri de noroc sau suferă de afecțiuni mintale. Mai mult, acești oameni nu au modele pozitive și nici o alternativă viabilă la delicvență. Astfel, pentru o acțiune eficientă, munca devine un instrument pentru obiectivul mai mareț al oferirii unei a doua șanse.

Ceea ce *Soligraf* consideră a fi marea sa reușită este nu doar meritul de a fi supraviețuit, ci chiar de a fi crescut în vremuri de criză economică. Ei consideră că această reușită se datorează valorii aduse de cei ce lucrează acolo, deținuți și nu numai, care oferă mult mai mult decât li se cere la locul de muncă. Fondatorii consideră acest lucru un cerc virtuos: fac tot ce se poate pentru societate și stagiați, care mai apoi dau tot ce au mai bun, învățând să fie responsabili și demni de încredere.

MISIUNE ȘI ACTIVITĂȚI

Misiunea, după cum s-a menționat deja, este de a-i ajuta pe deținuți să își găsească locul în comunitate și, mai ales, de a-i ajuta să învețe o meserie bine cotate în societate. Obiectivul este de a-i pregăti pe muncitori să facă trecerea de la un mediu de lucru *protejat* la unul *normal*.

Activitățile s-au schimbat de-a lungul timpului, variind de la tipografie la sudare. Alte exemple: introducerea de date, lucrul cu marmură, dulgherie, siderurgie, tâmplărie. Întotdeauna lucrează în numele unei alte companii, astfel că nu trebuie să fie în contact direct cu consumatorii, despre care s-ar crede că ar complica lucrurile.

Se preferă, de regulă, dezvoltarea acelor competențe care sunt cerute pe piața muncii, însoțindu-le, dacă este posibil, de o instruire certificată, și, în special, acelor profesii vechi care dispar, dar sunt necesare.

ISTORIA PROIECTULUI ȘI FINANȚAREA.

Soligraf a fost înființat oficial în 1995, la aproape 6 ani după *Il Bivacco*, o asociație care desfășoară activități de voluntariat în închisoarea *Milano-Opera* pentru a favoriza trecerea în libertate și care găzduiește deținuți atunci când sunt eliberați pentru câteva zile (semi-libertate) și foștii deținuți care au probleme în găsirea unei locuințe.

Voluntarii au realizat că deținuții aflați în stare de semi-libertate și foștii deținuți aveau, de asemenea, nevoie de un loc de muncă pentru a câștiga un venit; aici a apărut *Soligraf* pentru a răspunde direct acestei nevoi. La început au fost doar voluntari și s-au bazat în principal pe propriile venituri pentru a acoperi cheltuielile inițiale.

Având obiectivul de a-i face pe deținuți să își găsească un loc de muncă în afara închisorii, au căutat profesiile cele mai cerute pe piață și care nu se regăseau în număr mare pe piața muncii; au făcut cercetare, au căutat profesioniști pensionați dispuși să devină profesori, au adaptat activitățile spațiului disponibil în închisoare, și au început. Ei urmează acești pași ori de câte ori încep o nouă activitate.

Soligraf există datorită profiturilor obținute din activitățile sale și a muncii voluntarilor. Profiturile, după ce au fost acoperite costurile și salariile, sunt întotdeauna reinvestite în afacere și instruire, care este destul de costisitoare. *Soligraf* aplică, de asemenea, pentru obținerea de finanțare publică sau subsidii de la fundații private, atunci când este posibil, dar, adesea, aceste instrumente sunt legate de extinderea activităților.

METODE ȘI REZULTATE

Soligraf lucrează cu deținuți și foști deținuți, menținând contactul. De obicei, nu acceptă foști deținuți care nu au mai lucrat pentru ei înainte, fiind de părere că este nevoie de o colaborare totală și de lungă durată, care începe cât timp stagiarii/muncitorii sunt înăuntrul închisorii.

Activitățile de lucru au loc în interiorul închisorii pentru cei ce nu pot ieși și în afara acesteia pentru cei aflați în stare de semi-libertate; spațiul exterior găzduiește activitățile administrative și unele activități ce pot avea loc într-un birou normal, cum ar fi introducerea de date. În închisoare, *Soligraf* are acces la un spațiu dedicat în care dispun de tot echipamentul necesar. Clădirea nu a fost gândită și proiectată pentru astfel de scopuri, astfel că apar dificultăți în ceea ce privește adaptarea și uneori chiar afectează activitatea. De exemplu, când au lucrat cu marmură pentru *Veneranda Fabbrica del Duomo di Milano*, societatea care se ocupă de renovarea bisericii principale din Milano, au fost nevoiți să încheie colaborarea de îndată ce bucățile de marmură au devenit prea mari pentru a încăpea în spațiul de lucru din cadrul închisorii.

Pentru a avea o idee despre rezultate, în ultimii trei ani au început activități de sudură, pregătindu-i pe deținuți să obțină certificare oficială italiană (scumpă și recunoscută în toată Europa). După ieșirea din închisoare, două treimi din acești muncitori au căutat și au găsit un loc de muncă în acest domeniu în ciuda crizei, alții au găsit în alte domenii. În general, foștii deținuți care au lucrat cu *Soligraf* și-au găsit un loc de muncă și nu au mai comis delict.

STRUCTURA OPERAȚIONALĂ

Soligraf este o cooperativă de tip B în conformitate cu legile italiene. Funcționează în cadrul închisorii *Milano-Opera* și are și o clădire în afara închisorii, în Melegnano, în apropiere de Milano. Clădirea exterioară este construită recent, din moment ce a fost nevoie să păstreze contactul cu firmele pentru care lucrează, iar mai apoi a devenit locul de activitate pentru deținuții aflați în stare de semi-libertate.

Înăuntrul închisorii, puterea este în mâinile conducerii închisorii, mai ales de când *Milano-Opera* are mai mulți condamnați pe viață și condamnați speciali²⁴.

Momentan, timpul alocat activităților este de luni până vineri de la orele 8:30 până la 15:30, astfel că un program de lucru full-time este imposibil²⁵; paznicii sunt mereu prezenți la locul desfășurării activității; motivele de natură disciplinară pot exclude muncitorii pentru o zi și chiar justifica un eventual transfer. Toate acestea fac lucrul mai dificil ca înainte, când deținuții erau “mai puțin periculoși” și regulile nu erau așa de stricte, dar nu și imposibil.

Puterea conducerii închisorii se extinde și la procesul de selecție, asupra căruia, după ce regulile au devenit mai stricte, *Soligraf* nu mai are libertatea de a hotărî. Personalul închisorii face o selecție inițială, încercând să respecte anumite criterii stabilite de *Soligraf*, cum ar fi nivelul de pregătire și unele aptitudini de lucru manual, dar de obicei oamenii selectați sunt departe de a fi ideali; *Soligraf* poate face apoi o a doua selecție și pot începe pregătirea. Alte constrângeri asupra activităților provin din planurile de dezvoltare a sistemului închisorii, care decid tipurile de activități ce sunt permise în fiecare închisoare.

Rotația personalului, din pricina caracteristicilor închisorii, care de obicei transferă deținuți din motive disciplinare sau din cauza suprapopulării, are un grad ridicat și foarte rar se aprobă păstrarea unui muncitor la *Opera* din motive de lucru. Acest aspect le pune bețe în roate în a deveni membri ai cooperativelor (de fiecare dată când un nou membru se înscrie sau pleacă, trebuie organizate întâlniri și întocmite documente). Astfel, statutul lor este de angajați și devin membrii de îndată ce ies din închisoare.

Un sfat? Găsirea de voluntari în acest domeniu este foarte dificil. Efortul este mare și responsabilitățile la fel. Pe deasupra, implicarea emoțională este inevitabilă de ambele părți, astfel că este necesar un angajament serios. În orice caz, voluntarii sunt cheia succesului.

COOPERATIVA ALICE

COOPERATIVA SOCIALĂ *ALICE* ANGAJEAZĂ DEȚINUȚI ȘI FOȘTI DEȚINUȚI, NUMAI FEMEI. OFERĂ SERVICII DE CROITORIE TERȚELOR, ORGANELOR PUBLICE ȘI PRODUCE OBIECTE DIN STOFĂ PENTRU SOCIETĂȚI ȘI CLIEȚI PRIVAȚI.

RECENT, S-A DESCHIS UN MAGAZIN DE COMERȚ CU AMĂNUNTUL ÎN CENTRUL ORAȘULUI MILANO PENTRU A COMERCIALIZA ÎN MOD DIRECT PROPRIA COLECȚIE DE ROCHII DE CALITATE, MARCA *SARTORIA SAN VITTORE*.

Totul a început cu un curs de pregătire în materie de costume teatrale, organizat în secția pentru femei din închisoarea *Milano-San Vittore* de către cel ce avea să devină în curând fondator al societății *Alice*, care deține o diplomă în domeniu. Cursul a fost un succes, iar femeile au cerut alte activități.

²⁴ cum ar fi cei condamnați pentru activități în cadrul grupărilor criminale mafioate, care au posibilități mult mai reduse de a interacționa cu lumea exterioară.

²⁵ luând în considerare și faptul că, dacă prizonierii trebuie să meargă la doctor sau să își vadă familiile sau avocatul, aceasta este perioada special destinată

La început nu a existat nici un fel de organizare, doar doi oameni și dorința de a face ceva pentru a satisface această dorință expresă de învățare. Astfel au început activitățile cu cursuri de cusut, pentru a pune pe picioare un magazin de croitorie. În timp, aceste activități s-au axat pe croitorie teatrală și artizanală, iar *Alice* a lucrat chiar pentru bine-cunoscutul și prestigiosul *Teatro alla Scala* din Milano.

Aceste colaborări, împreună cu altele din lumea modei, și prezentările de modă din cadrul închisorii au făcut societatea *Alice* destul de cunoscută. Produsele lor de înaltă calitate nu au nevoie în prezent de publicitate.

Ceea ce consacrează *Alice* este și modul lor de abordare. Angajații sunt supravegheați îndeaproape ca un întreg. Societatea nu se ocupă doar de introducerea profesională a membrilor, ci este interesată și de aspectele sociale aferente, probabil și mai importante. Calea aleasă de femei este lungă și complexă, accentul se pune pe problemele personale și de familie, iar stabilitatea relațională este foarte importantă.

Activitățile artizanale au avantajul de a fi ușor de învățat de către cei cu o educație limitată și de a fi creativă și non-repetitivă, stimulând astfel dezvoltarea deplină a abilităților fiecărui individ în parte.

Ceea ce resimt membrii ca fiind reușita supremă este, într-adevăr, puterea relațiilor apărute grație *Alice*. Majoritatea femeilor revin destul de des pentru a-i saluta pe ceilalți, mult timp după plecarea din cooperativă, încă simțindu-se legate de aceasta; acest lucru este una dintre cele mai bune dovezi despre cum procesul de integrare în societate poate fi eficient și de lungă durată.

MISIUNE ȘI ACTIVITĂȚI

Misiunea cooperativei *Alice* este aceea de integrare în câmpul muncii a persoanelor dezavantajate, într-un cadru de recuperare și dezvoltare a abilității de a stabili relații pe termen lung. Obiectivul mai amplu este de a le ajuta pe femei să își găsească un loc de muncă după eliberare și, din acest motiv, cooperativa încearcă să stabilească parteneriate cu societăți din economia tradițională, unde foștii membri pot lucra.

Inițiatorii proiectului și toți ceilalți angajați aflați în libertate sunt de părere că este foarte important să redai persoanelor dezavantajate demnitatea de lucru și de a-i face membri activi ai comunității, unde au dreptul/datoria de a fi responsabili și "utili" din punct de vedere social. În acest context, lucrul în cadrul închisorii le ajută pe femei să capete abilități sociale fundamentale și să obțină un venit pentru a-și întreține familiile, atenuând sentimentului de vină ce apare din cauza abandonării lor. Desigur, învățarea și atingerea statutului de muncitor calificat este baza re-integrării în comunitate, însă imaginea în ansamblu este importantă pentru atingerea potențialului de reeducare.

Activitățile principale sunt i) cursul de pregătire, prin care se inițiază relația cu deținuții, ii) servicii de croitorie comandate de societăți private și publice, cum ar fi producerea de uniforme și dispozitive, iii) producerea de dispozitive marcă proprie care sunt mai apoi vândute magazinelor terțe și iv) producerea și vânzarea directă de rochii.

ISTORIA PROIECTULUI ȘI FINANȚARE

Cooperativa a apărut în mod oficial în 1992, ca urmare a succesului înregistrat de un curs de pregătire în materie de costume teatrale. Și-au început activitatea în aceeași clădire în care fusese gândit cursul, închisoarea *San Vittore* din Milano, cu un grup mic de femei. Apoi, în 1997 au realizat că este nevoie de o structură exterioară pentru a păstra contactul cu societățile pentru care lucrează și această structură a devenit spațiul de lucru pentru deținuții aflați în stare de semi-libertate. În următorul an, un al treilea atelier a fost deschis în închisoarea *Milano-Opera*, care s-a mutat apoi în *Milano-Bollate* când secția pentru femeilor a fost transferată.

Cooperativa Alice este o firmă de croitorie cunoscută în prezent, lucrând în principal pentru alte societăți și pe bază de comenzi. În 2010, s-a deschis în centrul orașului Milano un magazin propriu, unde se vând rochii create în întregime de societate. Importanța magazinului este dată de faptul că poate întări autonomia activităților cooperativei și, prin diversificare, garanta stabilitate afacerii, mai ales în timpul crizei economice, cum s-a întâmplat în ultimul an.

Cooperativa manifestă o dorință puternică de independență financiară. La început, cursul de pregătire (în materie de costume teatrale) a fost finanțat integral de către *Fondul Social European* dar, de cum a început producția, cooperativa a devenit din ce în ce mai independentă financiar. Proiectul este în mare parte cu finanțare proprie, având profit din activități. Unele donații publice (de la administrația orașului Milano, a regiunii și Ministerul Justiției) și private (fundații), când sunt disponibile, sunt folosite pentru a finanța cursul anual de croitorie, altfel fondurile proprii sunt folosite pentru acoperi cheltuielile.

METODE ȘI REZULTATE

După cum s-a menționat deja, cooperativa are trei ateliere, dintre care unul este în afara închisorii unde se află și sediul. În fiecare atelier sunt între 6 și 8 femei. Cooperativa organizează cursurile de pregătire pentru a menține echilibrul și pentru a asigura continuitatea și bunul mers al activităților.

Relația cu deținuții începe printr-un curs de cusut. Procesul de selectare este realizat de personalul *Alice* în mod direct, chiar dacă administrația închisorii are un cuvânt de spus și se termină cu instruirea unui grup de 25 de femei. Cursul este predat de un vechi croitor profesionist, voluntar al cooperativei, și începe cu aspectele de bază (nu există croitori în închisoare). La sfârșitul cursului, în medie, 4 femei sunt gata să se alăture cooperativei și să înceapă să lucreze într-un atelier înăuntrul închisorii, unde vor continua să lucreze până vor finaliza procesul de reintegrare în societate, de obicei după un an de la ispășirea pedepsei.

Atelierele sunt deschise de ora 8 până la 20, de luni până vineri. Unele femei lucrează în regim de jumătate de normă, altele cu normă întreagă, însă tuturor le place (și li se permite) să rămână în incintă, deoarece mediul este cu siguranță plăcut. După un an, de obicei pot coase și folosi echipamentele corespunzător, după doi ani pot croi piese simple, iar după 3 ani dobândesc abilitățile și competențele unui croitor profesionist. Deținuții sau foștii deținuți execută, de obicei, operațiuni de coasere, în timp ce modelarea și stilizarea este realizată de ceilalți membri.

Rezultatele sunt încurajatoare. În rândul femeilor care lucrează pentru *Alice*, doar 2% ajung înapoi în închisoare, iar unele chiar și-au deschis propriul atelier de croitorie; majoritatea se duc să lucreze pentru clienții vechi și restul își găsesc de lucru în alte domenii.

STRUCTURA OPERAȚIONALĂ

Alice este o cooperativă de tip B în conformitate cu legile italiene. După cum s-a menționat anterior, desfășoară activități atât în cadrul cât și în afara închisorilor, cu deținuți, dar și cu foști deținuți. Angajații sunt aproape în totalitate femei și devin membri imediat ce încep să lucreze pentru cooperativă, de îndată ce termină cursul de pregătire și cât încă sunt la închisoare. Rămân membri până când își pot găsi un alt loc de muncă în afara închisorii.

Relația cu conducerea închisorii este una de încredere și respect reciproc, care implică mai puține formalități și mai puțină strictețe în ceea ce privește procedurile de securitate. Acest tip de relație este rezultatul a ani întregi de colaborare și a seriozității și responsabilității manifestate de cooperativă în desfășurarea activităților. Conducerea vede, de asemenea, rezultatele pozitive ale activităților și le prețuiește. Astfel, procedurile birocratice necesare îndeplinirii activităților sunt aplicate cu mai puțină strictețe, facilitând bunul mers al afacerii. Gradul de strictețe depinde, însă, de tipul închisorii: *Milano-Opera* are mulți prizonieri condamnați la sentințe mai dure, astfel că flexibilitatea acesteia nu o poate

egala pe cea de la *Milano-Bollate*, unde este relativ ușor, de exemplu, să introduci și să scoți materiale de lucru.

Un sfat? Pentru a începe o afacere în interiorul unei închisori, sunt necesare multe autorizații și activitatea este supusă controalelor zilnice. Poate fi foarte dificil de inițiat și devine imposibil dacă nu se dețin cunoștințe excelente în ceea ce privește cadrul legislativ.

Apoi, este foarte important să se înțeleagă ce spații pot fi folosite și ce activități sunt permise, pentru a putea avea o imagine clară asupra unor piedici sau restricții ulterioare.

Germania

INTRODUCERE

În cadrul unui proiect al Think – Tank-ului european «Pour la Solidarité» privind reintegrarea socioprofesională a deținuților din România grație economiei sociale și solidară, sunt analizate diferite state europene din perspectiva practicilor lor de integrare pentru a obține o imagine detaliată a diferitelor modele. Această lucrare se va concentra pe economia socială și solidară din Germania, concepția și amploarea sa, înainte de a prezenta cadrul legislativ al detenției în penitenciar și măsurile de integrare existente. Ca pentru toate statele prezentate în acest studiu, vor fi evidențiate și modelele de bune practici, permițând astfel concretizarea măsurilor care ar putea fi aplicate în România și crearea oportunității de interacțiune a actorilor în teren.

Pentru a înțelege legătura dintre economia socială și integrarea deținuților, este utilă introducerea unei definiții precise încă de la început. Dat fiind că economia socială nu are o ancoră reală în politica sau societatea germană, ne vom referi aici la o definiție oficială utilizată în Belgia care pare a fi cea mai adaptată la sistemul german. Primul articol al decretului 2008/04798 al Guvernului Regiunii Valone definește economia socială în felul următor¹:

"Prin economie socială, (...) înțelegem activitățile economice producătoare de bunuri sau servicii, exercitate de către societăți, în principal cooperative și/sau cu scop social, asociații, case de ajutor reciproc sau fundații, a căror etică se traduce prin ansamblul principiilor următoare:

1. Scopul serviciului în slujba colectivității sau a membrilor, mai degrabă decât a profitului;
2. Autonomie de gestiune;
3. Proces de decizie democratic;
4. Prioritatea persoanelor și a muncii înaintea capitalului în repartizarea veniturilor.

Prin acțiunea sa, ea permite dezvoltarea modelului de dezvoltare socioeconomică (...) și vizează interesul colectivității, consolidarea coeziunii sociale și dezvoltarea durabilă."

În Germania, este vorba despre un sector economic aflat între stat și economie – numit și sectorul terțiar – care intervine adesea în domenii în care găsim inegalități pe care cei doi actori așa-numiți «tradiționali» nu reușesc să le reducă, urmare a unor servicii colective neadaptate la nevoile individuale sau a prețurilor inaccesibile pentru unii.² Excluderea socială reprezintă una dintre aceste inegalități trăite de anumite categorii: dacă integrarea în societate se face în principal prin muncă, valorificarea sa și o viață independentă, anumite persoane experimentează mari dificultăți și discriminări în ceea ce privește accesul la piața locurilor de muncă – în lipsa unei calificări, a capacităților fizice, originii sau de altă origine.

¹ Monitorul belgian, Decret cu privire la economia socială. URL http://www.concertes.be/joomla/images/documents/decretes_20081120_moniteur20081231.pdf 12.09.2011

² DEFOURNEY Jacques, PESTOFF Victor pentru EMES European Research Network: *Images and concepts of the third sector in Europe*, 2008. Lucrarea nr. 08 / 02, pag. 6

Economia socială se dovedește a fi o reală alternativă economică în acest domeniu, prin adoptarea de noi modalități de integrare pe piața muncii a persoanelor aflate în dificultate. Deținuții sau foștii deținuți fac parte din acest grup "cu dificultăți", stigmatizați și excluși din cauza șederii lor în închisoare. Una dintre posibilitățile de a evada din acest cerc vicios în care discriminarea înseamnă șomaj și excludere care poate (re)conduce la criminalitate, trece și ea prin recalificarea individului, prin muncă. Astfel, economia socială – și în special economia socială de integrare – face un pariu pe termen lung în beneficiul individual și societal.

Aceasta este o viziune pe care totuși Germania amână să o implementeze într-o manieră coerentă după cum o va arăta și prezenta lucrare. Pentru a înțelege mizele și problematicile, lucrarea va prezenta mai întâi o imagine globală a economiei sociale din Germania, rădăcinile sale istorice și încadrarea legislativă înainte de a detalia drepturile și obligațiile deținuților, pentru ca mai apoi să se concentreze pe măsurile de integrare existente. Vor fi prezentați și câțiva actori implicați pentru a analiza bunele lor practici.

I. ECONOMIA SOCIALĂ ÎN GERMANIA

În vreme ce principalii actori al economiei sociale – asociațiile (printre care organizațiile caritabile sau de ajutor social), cooperativele și fundațiile – sunt foarte răspândite de mult timp, **sectorul terțiar nu este nici până în ziua de astăzi considerat, în realitate, ca entitate de sine stătătoare în Germania.** Conform opiniei lui Annette Zimmer, profesor de politici sociale la universitatea Münster din Westphalie, și Eckhard Priller, cercetător la centrul științific de cercetări sociale din Münster, acest lucru se explică pe de o parte prin faptul că sectorul terțiar nu este considerat separat în statistici și pe de altă parte prin faptul că nu există un sentiment real de uniune din partea organizațiilor care preferă să pună accentul pe diferențele dintre ele mai mult decât pe punctele lor comune.³

La aceasta se mai adaugă și faptul că în Germania **este adesea dificilă diferențierea clară a sectorului terțiar și a sectorului de stat**, ca urmare a instaurării economiei sociale de piață după Al Doilea Război Mondial. Influențat de activitatea ministrului Economiei din perioada 1949 – 1963, Ludwig Erhard, acest model economic favorizează teoria conform căreia statul este responsabil să reechilibreze puterile pieței prin limitarea barierelor de acces la aceasta pentru a favoriza concurența, asigurând în același timp egalizarea socială.⁴ Astfel, **statul intervine deja ca actor social** și este doar susținut de organizațiile economiei sociale din anumite domenii, de exemplu domeniul caritabil: acesta este în mare parte finanțat de Stat și preia responsabilități de stat.⁵

³ PRILLER Eckhard, ZIMMER Annette: *Der Dritte Sektor in Deutschland : Wachstum und Wandel*, Gütersloh: Verlag Bertelsmann Stiftung, 2001, pag. 1

⁴ Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie, *Soziale Marktwirtschaft*. URL <http://www.bmwi.de/BMWi/Navigation/Wirtschaft/soziale-marktwirtschaft.html> 19.09.2011

⁵ Vezi mai sus

A. PERSPECTIVĂ ISTORICĂ ȘI IDEOLOGICĂ A ECONOMIEI SOCIALE ÎN GERMANIA

Faptul că asociațiile caritabile sunt independente, majoritatea fiind în același timp finanțate de stat, se explică prin dezvoltarea istorică a Economiei Sociale în Germania: țara nu a cunoscut un sistem în care societatea civilă organizată sau statul să fi fost motorul reformelor politice.⁶ Împărțit în sute de ducate și principate după Războiul de Treizeci de Ani, ducii și prinții electori păstrau puterea politică, fără vreo reală participare a cetățenilor.

Abia în 1848, atunci când apare o nouă clasă, proletariatul, iar libertatea comerțului este din ce în ce mai limitată de prinții electori, poporul se regrupează și se revoltă împotriva clasei conducătoare, cerându-și drepturile.⁷ Revoluția nu a adus însă o ruptură între populația civilă organizată și statul feudal; din contră, s-a dezvoltat o cooperare puternică mai ales în domeniile educației și sănătății. Aici, munca asociațiilor și a organizațiilor caritabile a putut să elibereze statul de anumite responsabilități și pentru aceasta era acceptată și susținută de acesta.⁸ În special după sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial, această susținere cunoaște o recunoaștere odată cu introducerea modelului economiei sociale de piață pentru Germania. Din aceste evenimente reies în paralel cele trei principii pe care se bazează sectorul terțiar german⁹:

Principiul de gestiune autonomă	Principiul de subsidiaritate	Principiul de economie colectivă
→ Originar în secolul 19, acest principiu permite crearea de organizații non profit într-un stat autocratic	→ Garantează organizațiilor de ajutor social o independență față de stat în timp ce primesc susținere financiară	→ Scopul acestor organizații nu trebuie să fie îmbogățirea personală sau o maximizare a veniturilor

Particularitatea principiului de subsidiaritate face ca organizațiile caritabile/de ajutor social (de exemplu Caritas, Crucea Roșie germană, etc.) să fie, prin susținerea financiară pe care o primesc, foarte apropiate de stat, spre deosebire de alte organizații. Acest lucru atrage nu numai critici puternice la adresa independenței lor ci și o divizare în interiorul sectorului terțiar. Din această cauză, actorii implicați sunt dificil de diferențiat. Karl Birkhölzer, cercetător în cadrul «Technische Universität» din Berlin, distinge două tipuri de actori: pe de o parte cei mai vechi, precum cooperativele, fundațiile, asociațiile ideale și organizațiile de ajutor social, precum și pe

⁶ ANHEIER Helmut K., SEIBEL Wolfgang: *Defining the Nonprofit Sector: Germany*, Maryland: The Johns Hopkins University Institute for Policy Studies, 1993, pag. 3

⁷ *Deutsche Revolution 1848/49* URL http://de.wikipedia.org/wiki/Deutsche_Revolution_1848/49 02.09.2011

⁸ ANHEIER Helmut K., SEIBEL Wolfgang: *Defining the Nonprofit Sector: Germany*, Maryland: The Johns Hopkins University Institute for Policy Studies, 1993, pag. 3

⁹ PRILLER Eckhard, ZIMMER Annette: *Der Dritte Sektor in Deutschland : Wachstum und Wandel*, Gütersloh: Verlag Bertelsmann Stiftung, 2001, pag. 14, 15

cele mai recente cum ar fi agențiile de voluntariat, întreprinderile de integrare («Integrationsbetriebe»¹⁰), centrele socioculturale sau grupurile de întraajutorare.¹¹

În ciuda vizibilității sale reduse, sectorul terțiar este în creștere în Germania începând cu secolul 19, în special în domeniile ajutorului social și al sănătății¹². Începând cu 1980, se dezvoltă cu precădere grupurile de întraajutorare și inițiativele cetățenești.¹³ Ca urmare a reunificării din 1990, au fost înființate multe asociații și întreprinderi non profit în Landurile Germaniei de Est.¹⁴

Mai recent, noi legi acordă o importanță mai mare sectorului terțiar din Germania: **în 2006, legea privind cooperativele a fost extinsă și asupra activităților non comerciale**. Un an mai târziu, a fost adoptată o lege de promovare a angajamentului cetățenesc. Aceste legi se explică prin creșterea continuă a sectorului terțiar, în Europa și chiar și în Germania, unde erau înființate aproximativ 18 fundații pe săptămână în anul 2009.¹⁵

B. MARILE FAMILII ALE ECONOMIEI SOCIALE GERMANE

În condițiile în care statisticile naționale nu tratează separat acest sector, nu există date valide în totalitate valide cu privire la amploarea structurilor și locurilor de muncă. Graficele următoare oferă o imagine aproximativă a dimensiunilor sectorului terțiar din Germania.

¹⁰ „Integrationsbetriebe„ sunt întreprinderi așa numite „tradiționale„, non profit, care încearcă să îmbunătățească situația persoanelor aflate în dificultate pe piața muncii. Astfel, ele oferă cel puțin 25% (și maxim 50%) din locurile lor de muncă acestor persoane, și se adresează în principal persoanelor cu handicap. În general „Integrationsbetriebe„ sunt subvenționate de Land.

¹¹ BIRKHÖLZER Karl, KISTLER Ernst, MUTZ Gerd : *Der Dritte Sektor. Partner für Wirtschaft und Arbeitsmarkt*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2004, pag. 14.

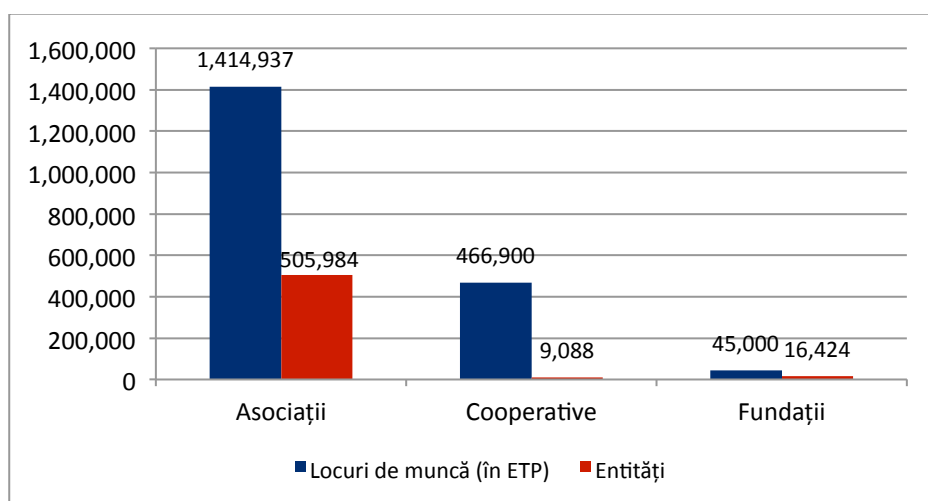
¹² PLANET WISSEN: *Vereine in Deutschland*. URL http://www.planet-wissen.de/politik_geschichte/organisationen/rotes_kreuz/vereine_in_deutschland.jsp 02.09.2011

¹³ Vezi mai sus

¹⁴ PRILLER Eckhard, ZIMMER Annette: *Der Dritte Sektor in Deutschland : Wachstum und Wandel*, Gütersloh: Verlag Bertelsmann Stiftung, 2001, pag. 37

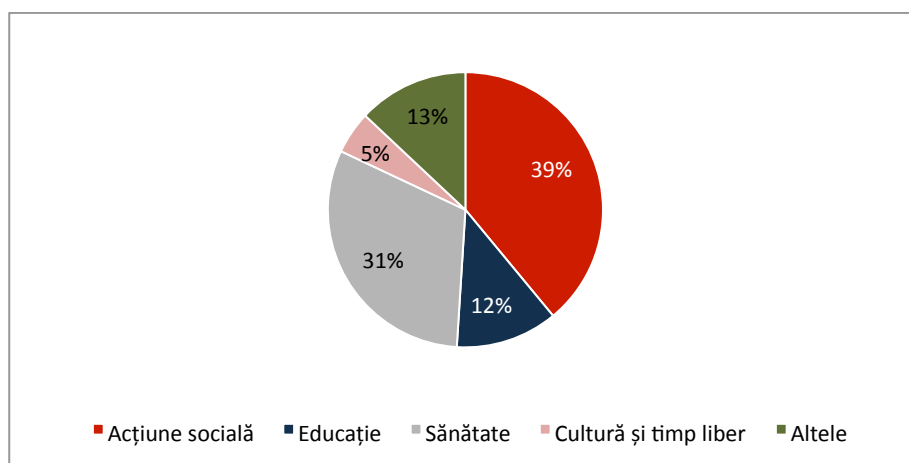
¹⁵ FLEISCH Hans, *Das Stiftungswesen 2009 – Bilanz eines Krisenjahre*, URL http://www.stiftungen.org/fileadmin/bvds/de/Presse/Dokumente/Statement_Fleisch.pdf 02.09.2011

Economia socială în Germania

Imaginea 1: Entitățile sectorului terțiar și locurile de muncă din cadrul acestora în Germania¹⁶

Repartizarea locurilor de muncă asociativă pe sector de activitate în 1995

Imaginea 2: Repartizarea locurilor de muncă asociativă pe sector de activitate în Germania în 1995¹⁷

¹⁶ Surse:

- CHAVES AVILA Rafael, MONZON CAMPOS José Luis: *The Social Economy in the European Union*, Nr. CESE/COMM/05/2005
- Entități Fundații : BUNDESVERBAND DEUTSCHER STIFTUNGEN : *Stiftungen in Zahlen : Errichtung und Bestand rechtsfähiger Stiftungen des bürgerlichen Rechts in Deutschland im Jahr 2010*, pag. 2,3,4.
- Locuri de muncă Fundații (cifra aproximativă, între 40 000 și 50 000 locuri de muncă, conform site-ului internet de mai jos): *Verbesserte Gesetzeslage fördert den Stiftungsgedanken* URL <http://www.valuenet.de/php/ratContent.php?objid=566254&type=steuer> 02.09.2011

¹⁷ PRILLER Eckhard, ZIMMER Annette: *Der Dritte Sektor in Deutschland : Wachstum und Wandel*, Gütersloh: Verlag Bertelsmann Stiftung, 2001, pag. 25, imaginea 5

C. CADRUL LEGISLATIV AL ECONOMIEI SOCIALE GERMANE

Din cauza unei slabe ancorări a economiei sociale în Germania, în realitate, nu există o legislație proprie acestui sector. În continuare sunt prezentate legile cu privire la economia socială din Germania, dintre care «Sozialgesetzbuch» și «Bundessozialhilfegesetz» sunt cele care definesc revendicările pe care cetățenii le pot avea față de stat în materie socială. «Gesetz zur weiteren Stärkung des bürgerschaftlichen Engagements» adoptată în anul 2007 și care vizează consolidarea angajamentului social, în principal prin reducerea impozitelor pentru societățile sectorului terțiar, este o primă lege către recunoașterea economiei sociale în Germania. Cadrul legislativ pentru asociații și fundații este codul civil german (Bürgerliches Gesetzbuch) din data de 1 ianuarie 1990, modificat după aceea de mai multe ori și ultima oară în august 2011. Nici pentru întreprinderile economiei sociale nu există o lege specifică: ele sunt atașate legilor generale pentru întreprinderi, din care menționăm AG – Gesetz (*legea privind societățile anonime*), Handelsgesetzbuch (*Codul comerțului german*) și Abgabenordnung (*codul fiscal*). Numai cooperativele beneficiază de o lege proprie, «Genossenschaftsgesetz» (GenG), bazată pe legea din anul 1889 și modificată ultima oară în mai 2009.

1. SOZIALGESETZBUCH¹⁸

«Sozialgesetzbuch» este o lege compusă din douăsprezece cărți menită să promoveze echitabilitatea și siguranța socială pentru a asigura o viață decentă fiecăruia dintre indivizi. Fiecare carte este dedicată unui aspect diferit al vieții societale și vizează în general contribuția la egalitatea de șanse, protecția și susținerea familiei sau asigurarea mijloacelor de subsistență. Pentru a atinge aceste obiective, statul trebuie să se asigure că există suficiente organizații și instituții de întrajutorare socială – ca de exemplu agențiile forței de muncă, casele de ajutor de sănătate, etc. – la dispoziția cetățenilor.

2. BUNDESSOZIALHILFEGESETZ¹⁹

Această lege concretizează mijloacele financiare care pot fi alocate ca și ajutoare în situații de viață particulare pentru a permite destinatarului o viață decentă. În plus, ajutorul trebuie să fie în mod obligatoriu un instrument pentru a permite destinatarului să stabilească o bază pentru o viață independentă, fără asistență din partea statului.

3. GESETZ ZUR WEITEREN STÄRKUNG DES BÜRGERSCHAFTLICHEN ENGAGEMENTS²⁰ (LEGEA PENTRU CONSOLIDAREA ANGAJAMENTULUI SOCIAL)

Această lege, intrată în vigoare cu efect retroactiv pentru 2007, modifică codul fiscal german pentru a promova angajamentul societal prin stimulente financiare. Din momentul intrării în vigoare al acestei legi, întreprinderile non profit, precum și asociațiile și voluntarii beneficiază

¹⁸ Sozialgesetzbuch I, §1: *Aufgaben des Sozialgesetzbuchs*. URL

http://www.sozialgesetzbuch.de/gesetze/01/index.php?norm_ID=0100100 25.10.2011

¹⁹ Bundessozialhilfegesetz, §1: *Inhalt und Aufgabe der Sozialhilfe*. URL

http://www.sozialgesetzbuch.de/gesetze/13/index.php?norm_ID=1300100 25.10.2011

²⁰ Bundesrat, *Gesetzesbeschluss des Deutschen Bundestages – Gesetz zur weiteren Stärkung des bürgerschaftlichen Engagements*. URL http://www.bundesrat.de/cln_051/SharedDocs/Drucksachen/2007/0501-600/579-07.templateId=raw.property=publicationFile.pdf/579-07.pdf 27.09.2011

de anumite avantaje fiscale precum reducerea impozitelor sau creșterea sumei scutite de taxe de exemplu.

4. ASOCIAȚIILE (VEREINE)²¹

Paragrafele de la 21 la 79 din codul civil german reprezintă baza legislativă pentru asociațiile care sunt clasificate în trei categorii:

- Non profit și persoană juridică prin înregistrarea la registrul asociațiilor de pe lângă tribunalul de instanță, după care asociația obține statutul «e.V.» pentru «eingetragener Verein» (*asociație înregistrată*)
- Cu scop lucrativ și persoană juridică prin denumire a Statului²²
- Non profit și persoană fizică, supusă legii privind societățile civile, «Gesellschaft bürgerlichen Rechts» conform paragrafului 54 din codul civil.

Asociațiile sunt grupări de cel puțin 7 persoane care urmăresc un scop comun și sunt reprezentate de un comitet director. Aderenții au puterea de decizie asupra liniilor directe ale asociației, ei aleg comitetul director și se asigură că acesta își execută atribuțiile. Singura diferență dintre asociațiile care sunt persoană juridică și cele care nu sunt este cea cu privire la responsabilitatea penală. Astfel, dacă este vorba despre o persoană juridică, asociația sau unul dintre reprezentanții săi nu este personal responsabil de daunele cauzate unor terți, cu excepția cazurilor când acestea sunt provocate dintr-o eroare gravă. În schimb, dacă o asociație are statut de persoană fizică, aceasta sau unul dintre reprezentanții săi sunt personal responsabili pentru daunele cauzate unor terți.²³

a. GRUPĂRILE DE ASOCIAȚII (VERBANDE)

Există și excepții printre asociații, iar acestea sunt «Verband»: asociațiile cu finalități similare – persoană juridică sau fizică și al căror scop lucrativ sau nu – se regroupează adesea într-un «Verband» pentru o mai bună apărare a intereselor la nivel regional și național și pentru a crea o erțea de schimb și de informație. «Verband» poate ea însăși să îmbrace forma unei asociații.

5. FUNDAȚIILE²⁴

Paragrafele de la 80 la 89 din codul civil, modificate pentru ultima dată la data de 15 iulie 2002, reprezintă baza legilativă pentru fundațiile private care sunt persoane juridice, deci înregistrate la autoritatea locală competentă. Acestea sunt recunoscute drept fundații dacă mijloacele puse la dispoziție permit într-adevăr o îndeplinire continuă a scopului pe care îl urmărește o fundație și dacă acesta nu afectează interesul general. Fundația trebuie să fie reprezentată de un comitet director.

²¹ Juristischer Informationsdienst, *Bürgerliches Gesetzbuch*. URL <http://dejure.org/gesetze/BGB/21.html> 27.09.2011

²² Este vorba de exemplu de asociații de întraajutorare care sunt numite de Statul federal deoarece ele activează în domeniile publice (sănătate, educație, integrare ...) și sunt finanțate de Stat, rămânând cu toate acestea independente.

²³ Kanzlei Weber, Haftungsrisiken der Vorstandsmitglieder eines Vereins. URL <http://www.kanzleiweber.com/haftung-vereinsvorstand.html>

²⁴ Gabler Wirtschaftslexikon, *Stiftung*. URL <http://wirtschaftslexikon.gabler.de/Definition/stiftung.html> 15.09.2011

Există și alte tipuri de fundații, printre care și cele cu formă de persoană fizică. În general nu este vorba despre înființarea unei adevărate organizații ci, cel mai adesea, de o donație unică, sub forma unei moșteniri spre exemplu.

Fundație poate de asemenea să fie și o instituție publică, care în general nu acceptă membri ci oferă posibilitatea de a crea o fundație non autonomă în și cu scopuri comparabile cu cele ale structurii deja existente. Fundația este creată prin plata unei sume minime prestabilite către instituția publică care regrupează și administrează toate fundațiile non autonome.

6. COOPERATIVELE

Legea privind cooperativele precum și codul comercial reprezintă bazele juridice pentru cooperative. În 1846 este creată prima cooperativă la Weyerbusch în Germania de către Friedrich Wilhelm Raiffeisen. Finanțat din donații private, el creează în calitate sa de primar o organizație care vizează favorizarea intereselor economice ale membrilor săi, bazată pe principii de întraajutorare, responsabilitate și administrare autonomă. În 1889 este introdusă în sfârșit o lege specifică privind cooperativele, fondată pe ideile lui Hermann Schulze, jurist și deputat în Reichstag. Totuși, abia în 2006, după intrarea în vigoare a legii europene a cooperativelor, este introdusă noțiunea de „interese socioculturale”, iar cooperativele nu mai sunt limitate la activități comerciale în Germania.²⁵ De atunci, cooperativele non profit își exercită activitatea în special în sectorul locativ.

7. ÎNTRINDERILE

O întreprindere este recunoscută ca fiind de utilitate publică dacă urmărește unul dintre scopurile menționate în paragraful 52 al codului fiscal german.²⁶ Acest paragraf a intrat în vigoare în anul 2007, ca urmare a introducerii „Gesetz zur weiteren Stärkung des bürgerschaftlichen Engagements „. Printre cele 25 de puncte ale paragrafului figurează scopuri precum promovarea cercetării științifice, regliei, sistemului de sănătate publică, artei și culturii, educației, sportului, protecției mediului, egalității dintre bărbați și femei, protecției sociale, prevenirii criminalității sau asistenței deținuților și foștilor deținuți. Dat fiind că **diferențierea dintre întreprinderile cu scop lucrativ de cele non profit se face numai prin impozitare diferită**, o clasificare conform codului fiscal este suficientă.

În afară de aceasta, toate întreprinderile se supun aceluiași legi, în funcție de statutul lor juridic: acestea pot fi legea privind societățile cu răspundere limitată (GmbH – Gesetz) sau cea privind societățile anonime (AG – Gesetz) de exemplu.

²⁵ Gabler Wirtschaftslexikon, *Genossenschaft*. URL <http://wirtschaftslexikon.gabler.de/Definition/genossenschaft.html> 15.09.2011

²⁶ Bundesministerium der Justiz, Abgabenordnung §52: *Gemeinnützige Zwecke*. URL http://www.gesetze-im-internet.de/ao_1977/_52.html 27.09.2011

Eventualele beneficii nu pot fi distribuite societărilor, nici măcar în cazul în care întreprinderea își încetează activitatea. Pentru a diferenția o întreprindere non profit, la numele întreprinderii este alipit adesea un «g» de la „gemeinnutzig„ (*de utilitate publică*), de exemplu gGmbH. Din punct de vedere juridic totuși, întreprinderile nu au dreptul să integreze această literă în denumirea lor²⁷ - o dovadă în plus că mai sunt de făcut numeroși pași spre o definiție clară a sectorului terțiar în Germania.

D. CONCENTRARE PE INTEGRAREA PRIN ECONOMIE SOCIALĂ

Integrarea prin muncă este în general una dintre soluțiile cele mai folosite pentru a promova coeziunea socială. De altfel, beneficiile legate de activitate sunt multiple:

- integrarea în societate,
- asumarea responsabilității,
- autonomie,
- crearea și menținerea unei legături sociale.

Astfel de beneficii valorifică și favorizează integrarea menținând în același timp un ritm de viață stabil.

În Germania, sunt propuse diferite modele de integrare socioprofesională de către patru actori importanți: Landul, una dintre marile organizații caritabile, asociațiile și organizațiile locale sau întreprinderile sociale.²⁸ Există de asemenea «**Integrationsbetriebe**» menționate anterior, care vizează în principal – chiar exclusiv – persoanele cu handicap și sunt subvenționate de Land. Însă acesta din urmă poate de asemenea să pună la dispoziție și alte ajutoare financiare în domeniul integrării socioprofesionale, ca și camerele comerciale și/sau de comerț precum și agențiile de plasare a forței de muncă. Camera de comerț din Landul Hamburg, spre exemplu, a pus în aplicare un program pentru persoanele tinere defavorizate susținând financiar întreprinderile care le propun o formare.²⁹

La un nivel mai global, există mai multe programe naționale implementate de agențiile de plasare a forței de muncă și în general cofinanțate de Land care vizează facilitarea accesului pe piața muncii pentru persoanele care întâmpină dificultăți în momentul în care își caută un loc de muncă. Aici menționăm **alocațiile pentru crearea de întreprinderi de către șomerii sau „mini-job-rile„** adică **locuri de muncă cu normă parțială a căror remunerație nu depășește 400 de euro și nu face astfel subiectul cotizățiilor sociale**. Există de asemenea **„Ein-Euro-Jobs„** **locuri de muncă punctuale pentru care nu sunt plătite salarii ci doar cheltuielile angajatului** (estimate în general în limita a 1 euro până la 1.50 euro pe oră). Agențiile de plasare a forței de muncă pot de asemenea să aloce un ajutor financiar întreprinderilor care oferă locuri de muncă persoanelor ce necesită într-o manieră generală o asistență particulară. Astfel, angajatorului îi poate fi rambursată o parte a salariului plătit printr-

²⁷ Oberlandesgericht München, Aktenzeichen: 31 Wx 84/06. URL <http://www.juraforum.de/urteile/olg-muenchen/olg-muenchen-beschluss-vom-13-12-2006-az-31-wx-8406>

²⁸ SCHULZ Andreas for EMES, *National Profiles of Work Integration Social Enterprises: Germany*. Lucrarea nr. 03/05

²⁹ Handwerkskammer Hamburg, *Förderung betrieblicher Ausbildungsplätze*. URL <http://www.hwk-hamburg.de/print/ausbildung/foerderung-betrieblicher-ausbildungsplaetze.html> 05.09.2011

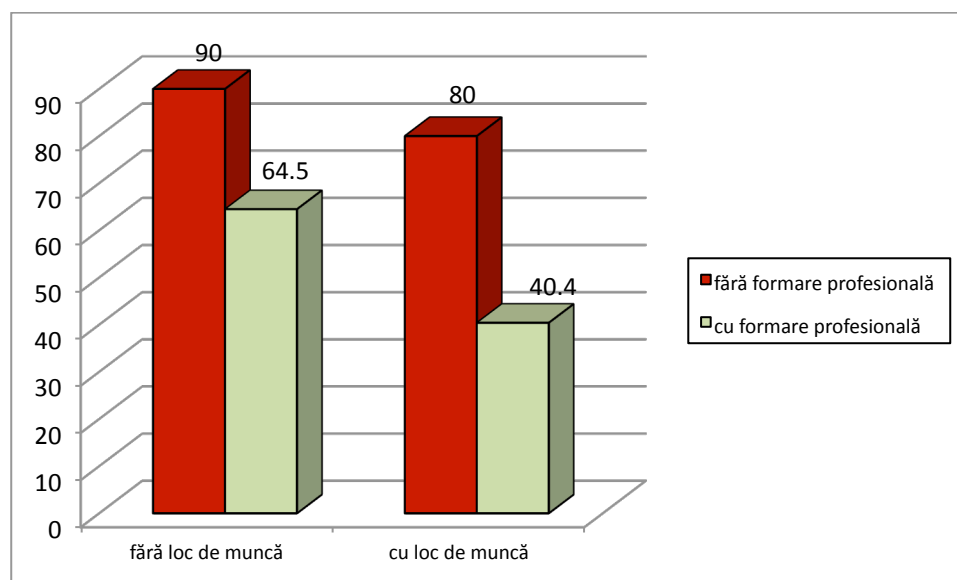
o «alocație de integrare» (Eingliederungszuschuss) care compensează diferența dintre munca pe care ar fi prestat-o un muncitor fără nevoie speciale și cea efectuată de persoana angajată.³⁰

Începând cu ianuarie 2011, mai multe agenții de plasare a forței de muncă din Landul Saxe – Anhalt și din Landul Thuringe au introdus o nouă formă de ajutor pentru șomerii de lungă durată: persoanele care nu pot fi îndrumate către un loc de muncă fix sunt formate pentru a ocupa posturi în domeniul social, adică în serviciul comunității. Aceste locuri de muncă sunt remunerate și se asigură de asemenea asistență sau «coaching» individual pentru a crește șansele la un loc de muncă pe piața muncii așa numite «primară».

În fine, paragraful 46 din «Sozialgesetzbuch» introdus în ianuarie 2009, permite tuturor agențiilor de plasare a forței de muncă să finanțeze întreprinderile care plasează în cadrul structurii lor, pe o perioadă cuprinsă între două și patru săptămâni, persoane care se află în căutarea unui loc de muncă. Acest plasament trebuie să evidențieze punctele de dezvoltare ale persoanei aflate în căutarea unui loc de muncă pentru a-i crește șansele de a găsi un loc de muncă stabil, pe perioadă nedeterminată.³¹ Măsurile menționate anterior vizează în principal menținerea și dezvoltarea experiențelor profesionale ale angajaților pentru a-i putea integra mult mai ușor la alte locuri de muncă, așa numite «normale».

În mod special, pentru deținuți sau foști deținuți, integrarea profesională poate fi primordială pentru a diminua riscul de recidivă, așa cum o arată și graficul următor:

Rata recidiviștilor din detenție în Rhenania de Nord – Westphalia în funcție de situația lor profesională

³⁰ Bundesagentur für Arbeit, *Eingliederungszuschuss*. URL

http://www.arbeitsagentur.de/nn_27670/Navigation/zentral/Unternehmen/Hilfen/Rehabilitation/Eingliederungszuschuss/Eingliederungszuschuss-Nav.html 19.10.2011

³¹ Bundesagentur für Arbeit, *Maßnahmen zur Aktivierung und beruflichen Eingliederung nach § 46 SGB III*, URL

http://www.arbeitsagentur.de/nn_508554/zentraler-Content/A04-Vermittlung/A044-Vermittlungshilfen/Allgemein/Massnahmen-Aktivierung-Eingliederung.html#d1.1 19.10.2011

Imaginea 3: Rata recidiviștilor din detenție în Rhenania de Nord – Westphalia în funcție de situația lor profesională³²

Totuși, în ciuda inițiativelor de integrare socioprofesională existente, delincvenții au două probleme majore în ceea ce privește accesul pe piața locurilor de muncă: discriminarea legată de șederea lor în închisoare și lipsa de experiență profesională (70% dintre deținuți nu aveau loc de muncă în momentul încarcerării lor, 40% nu aveau nici o formare profesională anterioară).³³ Landurile în calitate de actori principali în ceea ce privește integrarea socioprofesională a deținuților recunosc această problematică și încearcă să adapteze viața în detenție, cât mai mult posibil, la cerințele pe care le vor întâmpina deținuții în momentul eliberării lor.

Deja de mai bine de douăzeci de ani, există de asemenea și o altă metodă de integrare prin muncă, specifică pentru delincvenți, care vizează reducerea perioadei de detenție. Persoanele condamnate să plătească o amendă care se află în incapacitate de plată trebuie în mod normal să execute o pedeapsă cu închisoarea («Ersatzfreiheitsstrafe»). Introducerea programului «Schwitzen statt Sitzen» permite însă plata acestei amenzi prin muncă. Acest lucru se încadrează în interesul general căci astfel sunt evitate costurile legate de detenție și în plus condamnații muncesc pentru binele colectiv. Asociațiile și Landul respectiv sunt însărcinate să găsească un loc de muncă neplătit în cadrul unei organizații non profit pentru a evita pedepsele cu închisoarea și în același timp pentru a favoriza integrarea. Programul se bucură de un mare succes: în Landul Rhenania – Palatine, de exemplu, 56% dintre persoanele condamnate să plătească o amendă au ales să muncească în loc să execute pedeapsa cu închisoarea în 2009.³⁴

II. DETENȚIE ȘI INTEGRARE ÎN GERMANIA

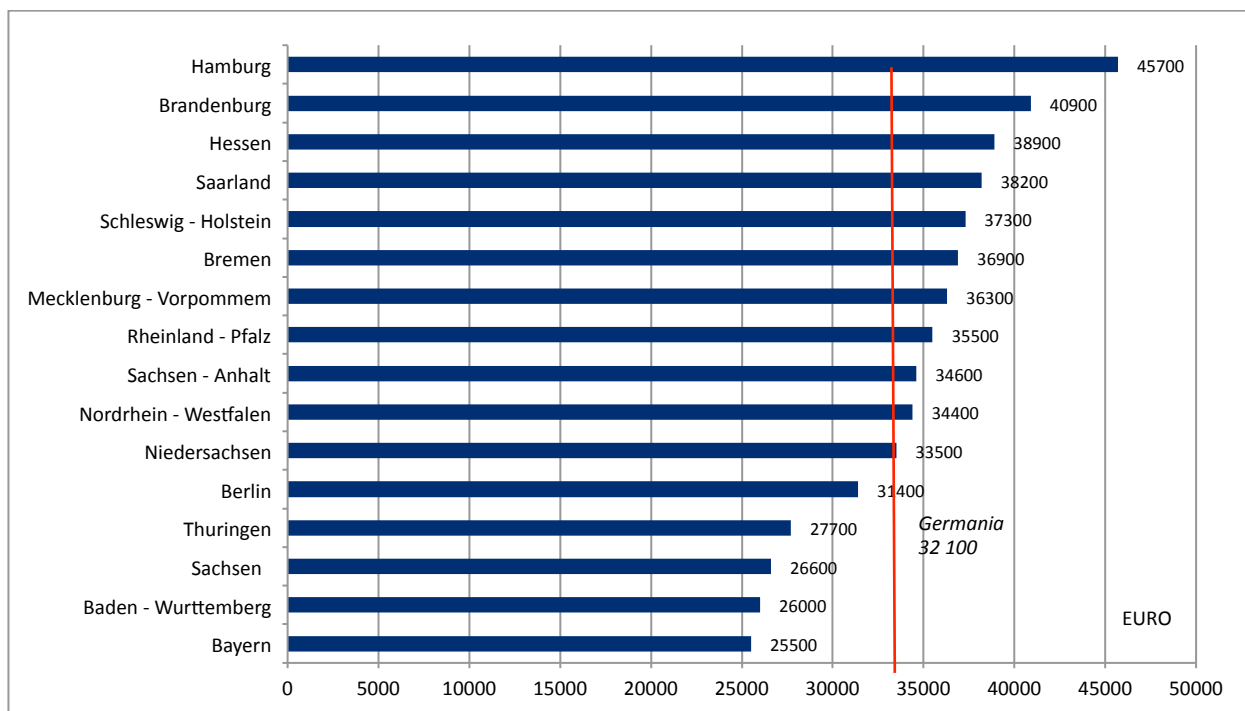
Sistemul federal german face ca fiecare dintre cele 16 Landuri să fie responsabile de politica sa penitenciară. Cele 194 de închisori existente în țară sunt de asemenea organizate în mod independent, deoarece, în conformitate cu funcția lor, primesc diferite tipuri de deținuți (diferențiere pe gen, vârstă, durata pedepsei de executat, natura crimei comise, etc.). Această diferențiere a competențelor Landurilor a fost consolidată prin reforma din 2006, «Föderalismusreform» care acordă mai multă putere de decizie Landului ceea ce face dificilă abordarea omogenă.

Diferențele din cadrul legislativ devin evidente în momentul comparării, de exemplu, a cheltuielilor anuale pe deținut în toate Landurile:

³² Kriminologischer Dienst des Landes Nordrhein-Westfalen, disponibil pe site-ul <http://www.mabis-net.de/> 28.09.2011

³³ Discursul lui REINDL Richard în cadrul unei reuniuni generale a organizației „Katholische Bundes-Arbeitsgemeinschaft“: *Was leistet die Straffälligenhilfe der verbandlichen Caritas und was sollte sie leisten? Bestandsaufnahme und Erwartungen*. Frankfurt, 4 mai 1999

³⁴ Landesregierung Rheinland-Pfalz, *Schwitzen statt Sitzen*, URL: <http://www.rlp.de/einzelansicht/archive/2010/march/article/schwitzen-statt-sitzen/> 11.10.2011

Imaginea 4: Cheltuieli anuale în Euro pe deținut pentru fiecare Land german în anul 2007³⁵

În general, Landul respectiv și agenții săi administrează toate aspectele detenției. Numai de puțină vreme au apărut cooperativele între sectorul public și sectorul privat, ca de exemplu în Landurile Bavaria, Hesse sau Bade-Wurtemberg unde un total de cinci închisori au fost construite de investitori privați care administrează de asemenea anumite aspecte ale vieții din penitenciar. Ei se ocupă în special de întreținerea spațiilor, restaurare sau anumite aspecte referitoare la securitate, cu excepția supravegherii directe a prizonierilor care nu poate fi exercitată decât de către agenții de Stat.³⁶

A. CADRUL LEGISLATIV AL DETENȚIEI

Până în 2010, cinci din cele 16 State Federale germane au adaptat legislații specifice în ceea ce privește detenția prizonierilor. Este vorba de Landurile Bade-Wurtemberg, Bavière, Hambourg, Hesse și Basse-Saxe. Celelalte unsprezece Landuri aplică o lege federală a penitenciarelor, «Strafvollzugsgesetz» (StVollzG), din anul 1976.³⁷ Bazele legislative descrise în continuare sunt totuși valabile pentru toate Landurile.

³⁵ DESTATIS, Statistisches Bundesamt, *Justiz auf einen Blick – Ausgabe 2011*. Wiesbaden, 2011. URL <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Content/Publikationen/Fachveroeffentlichungen/Rechtspflege/Querschnitt/BroschuereJustizBlick0100001099004,property=file.pdf> 05.10.2011

³⁶ STERN, *Geiz jetzt auch bei Gefängnissen geil*. URL <http://www.stern.de/panorama/jva-huenfeld-geiz-jetzt-auch-bei-gefaengnissen-geil-551165.html> 12.09.2011

³⁷ FEEST Johannes: *Aktuelles zur Gesetzgebung*. URL <http://www.strafvollzugsarchiv.de/index.php> , 31.08.2011

Obiectivul primar al detenției în penitenciar, conform legii din 1976, este ca deținutul să fie – o dată pedeapsa executată – capabil să ducă o viață responsabilă, din punct de vedere social, și lipsită de infracțiuni.³⁸ Pentru aceasta, **detenția trebuie să se adapteze pe cât posibil condițiilor de viață generală și trebuie să vizeze asistarea deținuților pentru reintegrare în momentul liberării.**³⁹ Securitatea reprezintă un obiectiv secundar care se dorește a fi atins prin integrare. Noile legi ale statelor federale plasează securitatea puțin înaintea integrării: în consecință, punctele de vedere privind măsurile de integrare corespunzătoare și mijloacele alocate acestora pot varia.

În general, deținuții sunt obligați să muncească în timpul detenției conform articolului 5, paragraful 41 din legea penitenciarelor germane – cu excepția persoanelor cu vârstă mai mare de 65 de ani, femeilor însărcinate sau femeilor care alăptează. Această obligație este valabilă pentru lucrări adaptate la capacitățile fizice ale deținutului pentru o perioadă minimă de 3 luni pe an, sau mai mult în acord cu deținutul.⁴⁰ Dacă deținutul nu este capabil să urmeze o activitate profesională, îi sunt alocate activități terapeutice.

Scopul general este acela de a transmite, de a menține sau de a cultiva mijloace care să permită deținutului să urmeze o activitate profesională din momentul punerii sale în libertate.⁴¹ Ținând cont de capacitățile și dispozițiile deținuților trebuie asigurat pentru fiecare un loc de muncă ce contribuie din punct de vedere economic, o formare conform modelului german⁴² sau o formare continuă pentru deținuții considerați apti.⁴³ Pentru aceasta, sunt puse la dispoziție cursuri pentru a permite fie un «Hauptschulabschluss» (comparabil cu certificatul colegiilor din Franța) dacă acesta nu a fost încă obținut, fie asigurarea părții teoretice a învățării sau a formării continue.⁴⁴

Însă deținuții au de asemenea posibilitatea de a urma o activitate profesională, cursuri sau o formare continuă în afara centrului de detenție dacă acest lucru permite o mai bună integrare socioprofesională în momentul punerii lor în libertate.⁴⁵

Fiecare dintre aceste activități este remunerată sau compensată, parțial în perioada de detenție sau cel mai târziu în momentul punerii în libertate. Suma depinde de tipul de activitate (activitate profesională, formare, etc.), de loc (în centrul de detenție sau în exterior) și de durata detenției, ca și plata acestei sume.⁴⁶ În general această sumă este net inferioară sumei pe care ar primi-o un muncitor încadrat pe piața muncii normale.

B. MĂSURI DE INTEGRARE APLICATE ȘI ACTORI IMPLICAȚI

³⁸ Strafvollzugsgesetz, Absatz 1, §2 : *Aufgaben des Vollzugs*

³⁹ Strafvollzugsgesetz, Absatz 1, §3 : *Gestaltung des Vollzugs*

⁴⁰ Strafvollzugsgesetz, Absatz 5, §41 : *Arbeitspflicht*

⁴¹ Strafvollzugsgesetz, Absatz 5, §37, (1) : *Zuweisung*

⁴² Formarea în Germania este compusă în general alternativ dintr-o parte practică, deci muncă și stagiul în întreprindere de aproximativ trei zile pe săptămână, și o parte teoretică în școală de aproximativ 2 zile pe săptămână unde sunt transmise bazele meseriei, de exemplu cadrulul legislativ, gestiunea, etc.

⁴³ Strafvollzugsgesetz, Absatz 5, §37, (2), (3) : *Zuweisung*

⁴⁴ Strafvollzugsgesetz, Absatz 5, §38, (1) : *Unterricht*

⁴⁵ Strafvollzugsgesetz, Absatz 5, §39, (1) : *Freies Beschäftigungsverhältnis, Selbstbeschäftigung*

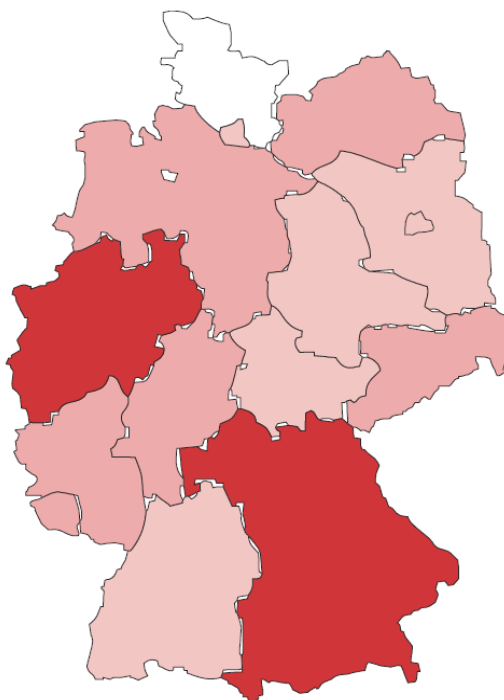
⁴⁶ Strafvollzugsgesetz, Absatz 5, §43 : *Arbeitsentgelt, Arbeitsurlaub und Anrechnung der Freistellung auf den Entlassungszeitpunkt*

Deși Landurile intervin deja ca și actor social la mai multe nivele, iar munca de integrare este remarcabilă în anumite închisori, lipsa de personal și de mijloace nu permite întotdeauna un tratament adaptat. În plus, dat fiind că fiecare stat federal își administrează singur politica penitenciară, anumite Landuri au un sistem foarte dezvoltat de asistență și susținere a deținuților și foștilor deținuți, în timp ce altele sunt foarte dependente de munca organizațiilor din sectorul terțiar pentru a efectua sau pentru a completa acest serviciu. Trebuie menționat că aceste asociații sunt în general organizate și de statul federal, sau de regiune sau comună și că o vedere globală asupra măsurilor de integrare este deci foarte dificil de obținut chiar și în interiorul unei singure organizații. Dacă una dintre cele mai mari asociații de ajutor social german, de exemplu, Caritas, propune numeroase măsuri de integrare, acestea variază în funcție de Land, nu numai în ceea ce privește conținutul, ci și în amploarea lor.

Imaginea următoare demonstrează până la ce nivel pot varia măsurile aplicate de Landuri în cadrul unei organizații:

Numărul centrelor de asistență a (foștilor) deținuți [coloana din dreapta] pe Stat federal german [coloana din stânga] administrate de toate asociațiile Caritas Germania.

Bundesland	Straffälligenhilfe-Einrichtungen
Bayern	27
Nordrhein-Westfalen	25
Niedersachsen	5
Rheinland-Pfalz	4
Sachsen	3
Saarland	3
Mecklenburg-Vorpommern	3
Hessen	3
Thüringen	2
Brandenburg	2
Baden-Württemberg	2
Sachsen-Anhalt	1
Hamburg	1
Berlin	1
Schleswig-Holstein	0
Bremen	0

Imaginea 3: Numărul centrelor de asistență a (foștilor) deținuți, ale Caritas pe Stat federal.⁴⁷

⁴⁷WICHMANN, Cornelius pentru Deutscher Caritasverband e.V.: *Leistungen, Finanzierung und Trägerstruktur der Einrichtungen der Straffälligenhilfe in der verbandlichen Caritas- Umfrage: Leistung, Struktur und Finanzierung der Straffälligenhilfe in der verbandlichen Caritas 200*, p. 21 sur URL http://www.kags.de/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=14&Itemid=69 15.09.2011

În mod manifest, două state federale, mai precis Bavaria și Rhenania de Nord Westphalia, au un mare număr de centre de asistență (în roșu închis) în timp ce alte două, mai precis Landul Breme și Schleswig – Holstein, nu au deloc (alb).

Munca asociației în domeniul integrării depinde deci de mai mulți factori. În primul rând, de numărul de închisori din Land: în Bavaria, de exemplu, există 36 de închisori, în Rhenania de Nord Westphalia 37, în timp ce în Landul Breme nu există decât o singură închisoare. Munca asociațiilor este astfel, în mod evident, mai necesară în unele regiuni decât în altele. Însă aceasta nu poate fi singura explicație, deoarece Landul Bade – Wurtemberg nu deține decât două centre de asistență a (foștilor) deținuților pentru 19 închisori. Un al doilea motiv pentru diferențele dintre amploarea muncii pe care o efectuează această asociație trebuie căutată în finanțare: fiind în mare parte finanțată de stat și de Landuri, munca pe care organizația o poate întreprinde depinde foarte mult de mijloacele care îi sunt alocate. În același timp, acest lucru depinde și de munca pe care fiecare Land o depune el însuși deja în domeniul integrării deoarece acolo unde se intervine deja pe mai multe nivele, lucrările complementare ale asociațiilor nu sunt indispensabile.

1. MUNCA ÎN PENITENCIAR

Pe motivul existenței unor legislații diferite, la nivelul statelor federale și în cadrul acestora, există multe divergențe în ceea ce privește posibilitățile de a munci în penitenciar. Într-o manieră generală, pot fi distinse trei tipuri. Totuși, în funcție de mărimea lor și de resursele financiare, anumite penitenciare nu propun întotdeauna toate aceste forme de muncă.

«WIRTSCHAFTSBETRIEBE»⁴⁸

Proprii penitenciarului și zonei de non profit, aceste întreprinderi nu se ocupă de aspectele necesare întreținerii acestuia. Poate fi vorba despre lucrări remunerate de mentenanță, de curățenie sau de bucătărie.

«EIGENBETRIEBE»⁴⁹

«Eigenbetriebe» sunt întreprinderi lucrative proprii penitenciarului. Putem găsi în anumite întreprinderi o mare varietate de ateliere precum cele de tâmplărie, atelierele de croitorie, panificație, spălătorii, etc. în timp ce altele propun în principal lucrări la bandă, de exemplu ambalarea materialului publicitar. Produsele sunt fie fabricate pentru nevoile proprii ale administrației Landului (echipament de birouri de exemplu), fie în subantrepriză pentru întreprinderi sau particulari.⁵⁰ Are loc din ce în ce mai mult comercializarea produselor fabricate în penitenciar prin vânzare în magazinele proprii penitenciarului sau prin comerțul

⁴⁸Ministerium der Justz und Verbraucherschutz Rheinland-Pfalz, *Justizvollzug*. URL <http://www.mjv.rlp.de/Justizvollzug/#Produkt> 20.09.2010

⁴⁹Justiz in Sachsen, *Arbeitsmöglichkeiten*. URL <http://www.justiz.sachsen.de/content/974.htm> 20.09.2011

⁵⁰Informație primită de GOECKENJAN Jörn, Leitender Regierungsdirektor în cadrul Ministerului de Justiție și pentru Europa în Saxonia

online. În 2005, de exemplu, în Landul Rhenania de Nord Westphalia, 8 penitenciare din 37 s-au lansat în vânzarea pe Internet⁵¹.

Prețurile solicitate de penitenciare sunt stabilite în avans și acoperă minim cheltuielile pentru materiale, salariile plătite deținuților și țin cont de uzura mijloacelor de producție puse la dispoziția penitenciarelor de către Land. Profiturile sunt prevăzute însă dacă prețul negociat depășește cheltuielile, atunci surplusul este plătit direct către Land.⁵²

«UNTERNEHMERBETRIEBE»⁵³

A treia formă de muncă în penitenciar este reprezentată de punerea la dispoziție a spațiilor și a forței de muncă de către penitenciar contra unei sume stabilite în avans, care să acopere toate cheltuielile pe care penitenciarul le va fi efectuat cu ocazia punerii la dispoziție, sau cu salariile deținuților, apă, electricitate, etc. Întreprinderea «tradițională» își implantează aici mijloacele sale de producție precum mașinile și uneltele și păstrează dreptul de proprietate.

Salariul deținuților este în fiecare caz plătit de către Land, nu există contracte individuale cu întreprinderile.

Aceste măsuri au un efect pozitiv: pe de o parte, ele permit penitenciarelor să se refinanțeze și să mențină sau să varieze oferta de activități și de cursuri de formare; pe de altă parte, aceste măsuri permit deținuților să scape de monotonia zilnică din celulă. Totuși, acestea trebuie privite și cu un oarecare spirit critic: produsele făcute în penitenciar sunt solicitate în principal de acele întreprinderi care doresc să reducă costurile de producție, care nu caută să aducă în discuție problema condițiilor de lucru care se află în responsabilitatea Landului. Acesta din urmă obține beneficii din aceasta cooperare, ceea ce face ca condițiile și contribuția reală a muncii să poată deveni secundare atâta timp cât munca deținuților generează venituri chiar dacă în mod oficial nu este cazul. În ceea ce îi privește pe deținuți, aceștia sunt obligați prin lege să muncească pentru un salariu mic dacă nu doresc să fie sancționați. Nu se pune astfel, doar problema unei concurențe neloiale, ci și problema încălcării drepturilor omului. Acest reproș pare să confirme, dacă îl luăm în considerare, că timpul muncit de deținuți în penitenciar nu este luat în calcul de către casele de pensii; aceștia nu vor avea dreptul la nici o compensație pentru timpul lucrat.⁵⁴

2. MUNCA ÎN AFARA PENITENCIARULUI

Întreprinderile care propun muncă în afara penitenciarului sunt în principal întreprinderi locale care sunt amplasate adesea în spațiile clădirilor locale.⁵⁵ Acestea nu sunt actori ai sectorului terțiar, însă cu toate acestea nu sunt mai puțin importante pentru integrarea deținuților.

⁵¹ Întâlnire cu ROTH Karin, Directoarea Departamentului „Vollzugliches Arbeitswesen”, din cadrul Ministerului de Justiție al Landului Schleswig – Holstein

⁵² BRENNER Jana, pour JUNGLE WORLD, Die Linke Wochenzeitung: *Heisse Ware aus dem Knast*. URL <http://jungle-world.com/artikel/2007/37/20315.html> 14.09.2011

⁵³ Justiz in Sachsen, *Arbeitsmöglichkeiten*. URL <http://www.justiz.sachsen.de/content/974.htm> 20.09.2011

⁵⁴ Bundesarbeitsgemeinschaft für Straffälligenhilfe e.V., *Wegweiser für Inhaftierte, Haftentlassene und deren Angehörige – Informationen zu Sozialleistungen und ihren Anspruchsvoraussetzungen*. Bonn: BAG-S e.V., 2010. pag. 13

⁵⁵ Justizvollzug Bayern, *Linkliste zu den Kurzübersichten der bayerischen Justizvollzugsanstalten und der Bayerischen Justizvollzugsschule*. URL <http://www.justizvollzug-bayern.de/IV/Anstalten/Kurzuebersichten> 20.09.2009

a. MUNCĂ PENTRU FOȘTII DEȚINUȚI

i. STAT

Inițiativele statului pentru integrare socioprofesională sunt numeroase, însă nu vizează în mod particular foștii deținuți. Este vorba în principal de stimulente financiare, așa cum este descris în I.D., printre care figurează «Ein-Euro-Jobs», «Minijobs» sau alocațiile de integrare.

ii. ACTORII SECTORULUI TERȚIAR

Dacă actorii sectorului terțiar care propun locuri de muncă foștilor deținuți sunt rari, organizațiile care oferă asistență și susținere în căutarea unui loc de muncă sunt mult mai numeroase. Unele dintre ele au înființat centre grupate pentru persoanele aflate în dificultate, altele se adresează mult mai precis foștilor deținuți propunând o asistență regulată pentru a facilita căutarea unui loc de muncă, în special prin scrierea CV-ului și informarea cu privire la posibilitățile de susținere oferite de stat. Servicii similare – în afara centrului grupat – sunt oferite și de alte organizații.

3. SUSȚINERE FINANCIARĂ

a. STAT

În plus față de subvențiile alocate întreprinderilor care angajează persoane aflate în dificultate pe piața locurilor de muncă, descrise anterior, Landurile utilizează și alte instrumente financiare pentru a ajuta aceste persoane: birourile de ajutor social, sub tutela Landului, alocă ajutoare financiare oricărei persoane în nevoie sau care întâmpină «dificultăți sociale». Acest termen include de exemplu persoanele fără domiciliu stabil, tinerii care prezintă probleme de comportament sau foști deținuți.

În plus, Landurile au pus în aplicare un fond de reintegrare. Destinate foștilor deținuți îndatorați, aceste fonduri alocă în anumite condiții credite fără dobândă pentru a ieși din stadiul de îndatorare în perspectiva unei vieți stabile și independente.⁵⁶

b. ACTORII SECTORULUI TERȚIAR

Numeroși actori ai sectorului terțiar, în special fundațiile, oferă susținere financiară mai ales foștilor deținuți. Anumite fundații completează oferta Landului acordând ele însele împrumuturi în condiții favorabile. Altele susțin proiecte de reintegrare, care vizează în principal prevenirea și integrarea tinerilor delincvenți.

⁵⁶ Forum Schuldnerberatung e.V., *Stiftungen und Entschuldungsfonds*. URL http://www.f-sb.de/service_ratgeber/stiftungen/stiftungneu.htm 05.09.2011

4. SUSȚINERE PSIHOLOGICĂ ȘI CONSILIERE

A. SUSȚINERE ÎN TIMPUL DETENȚIEI

Susținerea psihologică a deținuților în penitenciar reprezintă adesea fructul colaborării dintre asistenții sociali și actorii sectorului terțiar pentru a completa oferta statului care în anumite structuri poate fi insuficientă. Organizațiile caritabile de exemplu, oferă consiliere deținuților și familiilor acestora. Alte asociații propun activități sportive sau culturale, asistență juridică și administrativă sau o pregătire adaptată la viața în afara penitenciarului înainte de punerea în libertate. Anumiți voluntari se angajează individual în penitenciare, oferind activități comune, timpul lor și atenția lor.

B) ASISTENȚĂ DUPĂ PUNEREA ÎN LIBERTATE

Susținerea psihologică a foștilor deținuți este principala activitate a organizațiilor germane active în domeniul integrării. Aproape toate aceste organizații propun înainte de toate asistarea foștilor deținuți pentru a-i ajuta să își structureze viața în libertate. De fapt, acestora le lipsesc adesea contactele sociale și sunt dezorientați după ce au petrecut un anumit timp în penitenciar.

i. SERVICIUL DE PROBAȚIUNE

Serviciul de probațiune⁵⁷ reprezintă o formă de susținere psihologică ce ocupă un loc oarecum aparte din moment ce statul este cel care ordonă asistarea deținutului. Această asistare, care vizează susținerea individului în orice mod favorabil integrării sale, poate fi efectuată de către agenții statului, iar în cazuri mai puțin grave, chiar și de asociații sau de voluntari. Numai în Landul Bade – Wurtemberg, serviciul de probațiune a fost privatizat și este astfel administrat de o întreprindere austriacă, NEUSTART, sub forma unei societăți cu răspundere limitată și non profit.⁵⁸

III. MODELE DE BUNE PRACTICI

A. PROIECTUL «RECHENFIX & WORTGEWANDT»⁵⁹

Cuvinte cheie: Educație și integrare

Loc: Berlin – Kreuzberg (nivel local)

⁵⁷ În anumite condiții, o pedeapsă poate fi pusă sub probațiune, în totalitate sau parțial (punere în libertate înainte de terminarea pedepsei). Persoanele aflate sub probațiune sunt urmărite de agenți pe perioada pedepsei pentru a le facilita integrarea, pentru a le favoriza schimbarea și pentru a permite urmărirea dezvoltării personale.

⁵⁸ TAZ, *Bewährungshilfe ganz privat*. URL <http://www.taz.de/1/archiv/archiv/?dig=2006/12/05/a0084> 13.09.2011

⁵⁹ Orice informație cu privire la acest proiect a fost extrasă de pe site-ul fundației germane Bertelsmann (Bertelsmann-Stiftung): <http://www.unternehmen-fuer-die-region.de/406.0.html>

Tip: Educație și Integrare – Cooperare între SA (Wall AG) și școala primară (Jens-Nydahl-Grundschule)

Prezentare: În cooperare cu școala primară Jens-Nydahl-Grundschule, Wall AG caută să încurajeze și să promoveze învățarea la copiii imigranților prin proiectul «rechenfix & wortgewandt».

Metodă și funcționare: Rezultatele nesatisfăcătoare ale studiului PISA pentru Germania și constatarea că există o puternică legătură între nivelul de educație și origine la tinerii care au participat la acest studiu au determinat Wall AG să investească pentru o dezvoltare incluzivă la nivel local.

În școala primară Jens-Nydahl-Grundschule, situată într-un cartier cu probleme din Berlin, 98% din elevi sunt copii de imigranți. Adesea, părinții lor nu îi pot susține să continue școala, din lipsa de cunoaștere a sistemului educațional sau a limbii statului. Pentru a încuraja învățarea, susținerea și valorificarea eforturilor sunt totuși indispensabile.

Wall AG și Jens-Nydahl-Grundschule au recunoscut asta și astfel au semnat pentru prima dată, pentru anul școlar 2005 / 2006, un contract de cooperare. De atunci, întreprinderea pune la dispoziție 18.000 de euro în fiecare an școlar – fonduri care permit efectuarea de cursuri suplimentare, specializate sau efectuarea de excursii. O dată pe an, între 40 și 60 de copii care participă la acest proiect vizitează întreprinderea iar angajații acesteia vin în mod regulat să îi viziteze pe elevi la școală.

Proiectul caută în special să încurajeze elevii dotați să învețe mai mult. Astfel, ei transmit mesajul cheie al proiectului tuturor copiilor din școala primară Jens-Nydahl-Grundschule: merită să înveți.

B. PROIECTUL «GEFANGENE HELFEN JUGENDLICHEN»⁶⁰

Cuvinte cheie: Prevenire și integrare

Loc: Hamburg

Tip: Integrare și prevenție – Asociație creată la inițiativa a trei deținuți de la JVA Fuhlsbüttel din Hamburg

Prezentare: Deținuții din penitenciarului Fuhlsbüttel întâlnesc tineri care au deja cazier judiciar pentru a le prezenta imaginea reală a vieții din închisoare și pentru a-i ajuta să nu mai alunece în mediul infracțional.

Metodă și Funcționare: În anul 1998, trei deținuți din penitenciarul Fuhlsbüttel au avut ideea de a-i ajuta și de a-i avertiza pe tinerii delincvenți prin întâlniri în închisoare, pentru a le

⁶⁰ Orice informație cu privire la acest proiect a fost extrasă de pe site-ul: <http://www.gefangene-helfen-jugendlichen.de/index.php?idcat=21>

prezenta viața cotidiană în închisoare și pentru a le împărtăși din experiențele lor. Un an mai târziu, este stabilită o cooperare între deținuți, experți în asistență juridică pentru minori, instituțiile de asistență pentru tineri, școli, poliție și închisoarea însăși.

De atunci, au loc vizite însoțite de 4,5 ore în care tinerii vizitează închisoarea, discută cu deținuții membrii ai asociației și trăiesc câteva momente din cotidianul din închisoare, mai precis micul dejun la cantina închisorii. La o săptămână după această vizită, tinerii se reîntâlnesc în grup pentru a discuta despre experiențele lor.

Grație susținerii crescute a proiectului de către întreprinderi, asociații și fundațiile regionale și naționale, oferta a putut fi diversificată și ea: dacă la început proiectul nu se adresa decât tinerilor delincvenți de sex masculin, de câțiva ani el este realizat de asemenea și cu tinerele fete într-o închisoare pentru femei.

În plus, foști deținuți membrii ai asociației vizitează școala și grupurile de tineri pentru a le vorbi despre consecințele (financiare, profesionale, familiale sau sociale, de exemplu) pe care le-au suferit ca urmare a trecutului lor infracțional și perioadei de detenție.

C. PROIECTUL «FAIR ZUM BAUERN»⁶¹

Cuvinte cheie: Dezvoltare regională durabilă și comerț echitabil

Loc: Landkreis Neumarkt in der Oberpfalz (departamentul Neumarkt; nivel regional)

Tip: Dezvoltare teritorială durabilă – Cooperare între o fabrică de bere (Neumarkter Lammsbräu Gebr. Ehrnsperger e.K.) și 104 agricultori ecologici din departamentul Neumarkt.

Prezentare: Începând cu anii 80, berea «Neumarkter Lammsbräu» este produsă în mod ecologic pe baza produselor furnizate de agricultura ecologică din regiune.

Metodă și funcționare: Regiunile rurale – din care face parte și Neumarkt – trebuie să înfrunte numeroase provocări: globalizarea, schimbările demografice sau depopularea sunt doar câteva dintre ele. Este importantă menținerea, și chiar atragerea, de locuri de muncă pentru regiune, fără a influența prea mult structurile rurale, protejând în același timp mediul pentru o dezvoltare durabilă a departamentului.

⁶¹ Orice informație cu privire la acest proiect a fost extrasă de pe site-ul fundației germane Bertelsmann (Bertelsmann-Stiftung): <http://www.unternehmen-fuer-die-region.de/423.0.html>

Relativ timpuriu, fabrica de bere Neumarkter Lammsbräu dezvoltă conceptul unei beri făcută integral pe bază de produse ecologice și printr-un procedeu de fabricare ecologic. Pentru a garanta acest lucru, este necesară achiziționarea de ingrediente de la agricultorii regionali – însă agricultura ecologică nu este încă suficient de dezvoltată în anii 80 iar agricultorii se tem de riscurile unei schimbări către agricultura «bio». Astfel, fabrica de bere și agricultorii s-au pus de acord cu privire la un model de cooperare inedit: prețul și cantitatea de comenzi sunt stabilite cu fabrica de bere, pentru ca riscul să fie calculabil pentru agricultori. Aceștia se organizează sub forma unei asociații de producători de materii prime ecologice (EZÖB – Erzeugerzusammenschluss für ökologische Braurohstoffe) pentru a facilita comunicarea între fabrica de bere și agricultorii individuali. De atunci, la fiecare cinci ani se negociază un nou contract între asociație și fabrica de bere. Prețul plătit este în medie mai ridicat decât prețul de piață «normal» și permite astfel agriculturilor să își păstreze locurile de muncă. În același timp, cooperarea promovează dezvoltarea ecologică și durabilă a regiunii și îi permite să se evidențieze în raport cu alte regiuni.

CONCLUZIE

În vreme ce istoria sa este amplă iar actorii implicați sunt numeroși, economia socială nu se ancorează în cultura politică sau economică germană. Și doar prin aplicarea la un domeniu concret, detenția și integrarea deținuților, această lipsă a ancorării și problemele aferente devin evidente.

În primul rând, statul preia deja rolul de «gardian social» însemnând că prin implementarea unei economii sociale de piață el își asumă responsabilitățile față de cetățeni pentru o conciliere socială și, deci, un plus de securitate. În mod natural, acest lucru a condus spre o cooperare puternică între stat și organizațiile sectorului terțiar și deci către o diferențiere, câteodată dificilă, a celor doi actori. Iar o distincție clară și precisă pentru Germania devine și mai dificilă când ținem cont de faptul că în anumite domenii, printre care și politica penitenciarelor, fiecare dintre cele 16 State Federale are puterea de decizie pentru Landul său.

În al doilea rând, actorii economiei sociale nu simt că aparțin unui anumit sector și în consecință marea majoritate a inițiativelor prezintă un caracter unic, aparte, în loc să se caute cooperarea cu alte organizații. Această multitudine de măsuri face de asemenea să apară inițiative puțin oportune și cărora le lipsește anvergura. Mijloacele alocate și resursele puse la dispoziție în domeniul integrării care sunt repartizate numeroaselor mici inițiative ar putea eventual să fie mai bine utilizate dacă acestea din urmă ar fi regrupate într-un singur organism.

O mai mare armonizare a sectorului terțiar din Germania ar putea deci să fie favorabil dezvoltării și influenței sale. În același timp, acest lucru ar permite aplicarea de inițiative pertinente, de mare anvergură care ar mai elibera statul.

Mai precis, în domeniul integrării, inițiativele existente ar putea și ar trebui să fie armonizate la nivel național pentru a garanta aceeași susținere și desfășurare peste tot în țară. Analiza câtorva modele de bune practici din Landurile în care integrarea pune puține probleme, și în care rata recidivei este scăzută, ar putea să ajute la implementarea unei lucrări de integrare mai omogene și astfel să contribuie la binele comun.

BIBLIOGRAFIE

SITE-URI INTERNET

<http://www.arbeitsagentur.de/> Bundesagentur für Arbeit. 19.10.2011

<http://www.bmwi.de/BMWi/Navigation/Wirtschaft/soziale-marktwirtschaft.html>

Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie. 19.09.2011

http://www.concertes.be/joomla/images/documents/decretes_20081120_moniteur20081231.pdf Moniteur belge, *Décret relatif à l'économie sociale*. 12.09.2011

http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Content/Publikationen/Fachveroeffentlichungen/Rechtspflege/Querschnitt/BroschuereJustizBlick0100001099004_property=file.pdf DESTATIS, Statistisches Bundesamt, *Justiz auf einen Blick – Ausgabe 2011*. Wiesbaden, 2011. 05.10.2011

http://www.f-sb.de/service_ratgeber/stiftungen/stiftungneu.htm Forum Schuldnerberatung e.V., *Stiftungen und Entschuldungsfonds*.

<http://www.gefangene-helfen-jugendlichen.de/index.php?idcat=21> Verein Gefangene helfen Jugendlichen. 05/01/2012

<http://www.hwk-hamburg.de/print/ausbildung/foerderung-betrieblicher-ausbildungsplaetze.html> Handwerkskammer Hamburg, *Förderung betrieblicher Ausbildungsplätze*. 05.09.2011

<http://jungle-world.com/artikel/2007/37/20315.html> BRENNER Jana, pour JUNGLE WORLD, *Die Linke Wochenzeitung: Heisse Ware aus dem Knast*. 14.09.2011

<http://www.justiz.sachsen.de/content/974.htm> Justiz in Sachsen, *Arbeitsmöglichkeiten*. 20.09.2011

http://www.justizvollzug-bayern.de/IV/Anstalten/Kurzuebersichten_20.09.2009 Justizvollzug Bayern, *Linkliste zu den Kurzübersichten der bayerischen Justizvollzugsanstalten und der Bayerischen Justizvollzugsschule*.

<http://www.juraforum.de/urteile/olg-muenchen/olg-muenchen-beschluss-vom-13-12-2006-az-31-wx-8406> Oberlandesgericht München, *Aktenzeichen: 31 Wx 84/06*.

<http://www.kanzleiweber.com/haftung-vereinsvorstand.html> Kanzlei Weber, *Haftungsrisiken der Vorstandsmitglieder eines Vereins*.

<http://www.mabis-net.de/> Kriminologischer Dienst des Landes Nordrhein-Westfalen. 28.09.2011

<http://www.mjv.rlp.de/Justizvollzug/#Produkt> Ministerium der Justiz und Verbraucherschutz Rheinland-Pfalz, *Justizvollzug*. 20.09.2010

http://www.planet-wissen.de/politik_geschichte/organisationen/rotes_kreuz/vereine_in_deutschland.jsp PLANET WISSEN: *Vereine in Deutschland*. 02.09.2011

<http://www.rlp.de/einzelansicht/archive/2010/march/article/schwitzen-statt-sitzen/> Landesregierung Rheinland-Pfalz, *Schwitzen statt Sitzen*. 11.10.2011

<http://www.stern.de/panorama/jva-huenfeld-geiz-jetzt-auch-bei-gefaengnissen-geil-551165.html> STERN, *Geiz jetzt auch bei Gefängnissen geil*. 12.09.2011

http://www.stiftungen.org/fileadmin/bvds/de/Presse/Dokumente/Statement_Fleisch.pdf FLEISCH Hans, *Das Stiftungswesen 2009 – Bilanz eines Krisenjahre*, URL

<http://www.strafvollzugsarchiv.de/index.php> , FEEST Johannes: *Aktuelles zur Gesetzgebung*. 31.08.2011

<http://www.taz.de/1/archiv/archiv/?dig=2006/12/05/a0084> TAZ, *Bewährungshilfe ganz privat*. 13.09.2011

<http://www.unternehmen-fuer-die-region.de/423.0.html> Neumarkter Lammsbräu: *Fair zum Bauern*. 05/01/2012

<http://www.unternehmen-fuer-die-region.de/406.0.html> WALL AG: *rechenfix & wortgewand*. 05/01/2012

<http://wirtschaftslexikon.gabler.de/> Gabler Wirtschaftslexikon. 15.09.2011

PUBLICAȚII (CĂRȚI ȘI LUCRĂRI)

ANHEIER Helmut K., SEIBEL Wolfgang: *Defining the Nonprofit Sector: Germany*, Maryland: The Johns Hopkins University Institute for Policy Studies, 1993, pag. 3

BIRKHÖLZER Karl, KISTLER Ernst, MUTZ Gerd : *Der Dritte Sektor. Partner für Wirtschaft und Arbeitsmarkt*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2004, pag. 14

Bundesarbeitsgemeinschaft für Straffälligenhilfe e.V., *Wegweiser für Inhaftierte, Haftentlassene und deren Angehörige – Informationen zu Sozialleistungen und ihren Anspruchsvoraussetzungen*. Bonn: BAG-S e.V., 2010

BUNDESVERBAND DEUTSCHER STIFTUNGEN : *Stiftungen in Zahlen : Errichtung und Bestand rechtsfähiger Stiftungen des bürgerlichen Rechts in Deutschland im Jahr 2010*, pag. 2,3,4.

DEFORNEY Jacques, PESTOFF Victor for EMES European Research Network: *Images and concepts of the third sector in Europe*, 2008. *Lucrarea nr. 08 / 02*, pag. 6

PRILLER Eckhard, ZIMMER Annette: *Der Dritte Sektor in Deutschland : Wachstum und Wandel*, Gütersloh: Verlag Bertelsmann Stiftung, 2001, pag. 1

SCHULZ Andreas for EMES, *National Profiles of Work Integration Social Enterprises: Germany*.
Lucrarea nr. 03/05

WICHMANN, Cornelius pour Deutscher Caritasverband e.V.: *Leistungen, Finanzierung und Trägerstruktur der Einrichtungen der Straffälligenhilfe in der verbandlichen Caritas- Umfrage: Leistung, Struktur und Finanzierung der Straffälligenhilfe in der verbandlichen Caritas 200*, pag. 21.

COMUNICĂRI

CHAVES AVILA Rafael, MONZON CAMPOS José Luis : *The Social Economy in the European Union*,
Nr. CESE/COMM/05/2005

TEXTE LEGISLATIVE

Abgabenordnung: §52

Bundessozialhilfegesetz: §1

Bürgerliches Gesetzbuch §22 - 89

Gesetz zur weiteren Stärkung des bürgerschaftlichen Engagements

Sozialgesetzbuch I: §1

Strafvollzugsgesetz §1, §3, §37, §38, §39, §41, §43.

REUNIUNI ȘI DISCURSURI

GOECKENJAN Jörn, Leitender Regierungsdirektor în cadrul Ministerului de Justiție și pentru Europa în Saxe.

REINDL Richard, discurs în cadrul unei reuniuni generale a organizației „Katholische Bundes-Arbeitsgemeinschaft“: *Was leistet die Straffälligenhilfe der verbandlichen Caritas und was sollte sie leisten? Bestandsaufnahme und Erwartungen*. Frankfurt, 4 mai 1999

ROTH Karin, Directoarea Departamentului « Vollzugliches Arbeitswesen » din cadrul Ministerului de Justiție al Landului Schleswig-Holstein.

Sectorul terțiar în Regatul Unit: istoric, situația actuală și perspective

Introducere

Regatul Unit nu posedă un sector al economiei sociale recunoscut și instituit, ci numeroase organizații care pot fi considerate ca aparținând acestui univers¹. În modelul britanic, sectorul a cunoscut un trecut tumultuos și nu afișează în prezent aceeași unitate ca în alte state europene; astfel, întâmpinăm o realitate mai fluidă, mai flexibilă și după ce a cunoscut diferite denumiri, reținem în prezent termenul de Sector terțiar pentru a caracteriza societățile mutuale, cooperativele, asociațiile, fundațiile și întreprinderile sociale.

Trebuie să precizăm că în Irlanda de Nord sau în Scoția, termenul de «economie socială» poate fi, de asemenea, utilizat. Cu toate acestea, acest raport se va referi în principal la Sectorul terțiar care este centrul unui proiect politic instaurat în urmă cu doi ani și asupra căruia vom reveni: proiectul «Big Society».

Ne vom referi mai întâi la modul în care organizațiile societății civile britanice au evoluat și au fost construite și vom vedea modul în care locul acordat de stat sectorului în trecut face parte din situația sa actuală. Apoi, vom reveni asupra alcăturii sectorului, formele legale utilizate de structurile sale, precum și asupra câtorva date statistice care le caracterizează în prezent, care au în vedere câteva bune practici în materie de inserție a foștilor deținuți. În final, vom vedea cum se organizează sectorul, care sunt rețelele și instituțiile care contribuie la susținerea sa și la ce face trimitere proiectul «Big Society».

¹ Site-ul Observatorului european al antreprenoriatului social și al Economiei sociale și solidare, *Regatul Unit*: www.ess-europe.eu

I. Istoricul organizațiilor societății civile din Regatul Unit

a. Până la începutul secolului 20, organizațiile societății civile sunt înființate și instituționalizate

În baza valorilor puritane și a responsabilității morale, dar și pentru a face față inegalităților în creștere, sunt înființate organizații ale societății civile din Marea Britanie, sub forma asociațiilor („charities”²-organisme de binefacere), a societăților mutuale (cu „building societies”-societăți de credit imobiliar și „friendly societies”-societăți mutuale), a cooperativelor (care au luat forma de „industrial and provident societies”-societăți industriale și de binefacere).

Se poate identifica o instituționalizare a organizațiilor societății civile din Regatul Unit încă din secolul 17, în 1601 având loc instaurarea “Charitable Uses Act” (calificat și ca “Statute of Elizabeth I”). Chiar dacă nu definește clar conceptul de „charities”, acesta elaborează totuși o listă a domeniilor de acțiune principale și a condițiilor necesare pentru ca o instituție să poată pretinde acest statut. În acel moment, aceste organizații se bazau pe ideea de responsabilitate morală și socială față de nevoiași, dar și pe existența unei datorii creștine față de cei săraci³. La sfârșitul secolului 18, organismele de binefacere își orientau activitatea către apărarea intereselor (“advocacy”), cea mai remarcabilă ilustrare a acesteia fiind reprezentată de lupta împotriva comerțului cu sclavi și apoi pentru abolirea sclavagismului⁴. În 1853 este înființată „Charity Commission” (Comisia de binefacere) cu „Charitable Trusts Act”; această comisie, încă activă în prezent, reprezintă un organ permanent⁵, responsabil pentru controlul activităților organismelor de binefacere, precum și a utilizării fondurilor lor⁶.

Primele experiențe identificabile de societăți mutuale datează din 1775⁷ atunci când prima „Building Society” permitea indivizilor să își construiască locuințele prin mutualizarea economiilor; imediat ce construcția era terminată, societatea dispărea⁸. Prima recunoaștere oficială a acestor societăți are loc în 1836 prin “Regulation of Building Societies Act” care încorporează și “Friendly Societies Act” din 1793⁹, acesta din urmă definind un cadru pentru societățile mutuale care operează în activitățile de asigurări, trecând și prin mutualizare; acesta este momentul în care fondurile nu mai sunt destinate exclusiv locuințelor și în care societățile devin permanente¹⁰. În secolul 19, asistăm odată cu apariția Revoluției Industriale la creșterea

² « Charity » se poate traduce prin „organism de binefacere”

³ T. WOODIN, J. STARKS, *The Third Sector in the United Kingdom*, CIES, The Co-Operative College

⁴ O. SAVAGE, with B. PRATT, *The history of UK civil society*, INTRAC (International NGO Training and Research Centre), Briefing paper 38, ianuarie 2013

⁵ N. MALIK, *Defining “Charity” and “Charitable Purposes” in the United Kingdom*, The International Journal of Not-For-Profit Law (ICNL)

⁶ Site-ul ARCW (Archives and Records Council Wales), *Charity Commission Record* : http://www.archiveswales.org.uk/anw/get_collection.php?inst_id=29&coll_id=2413&expand=

⁷ Site-ul Building Societies Association, *The History of Building Societies* : <http://www.bsa.org.uk/consumer/factsheets/100009.htm>

⁸ Site-ul Building Society, *History of Building Societies*:

<http://www.buildingsociety.com/history.shtml>

⁹ M. BOLEAT, *Building Societies – a descriptive study*, octombrie 1981

¹⁰ Site-ul The Times 100, *Building societies and other types of organization* : <http://businesscasestudies.co.uk/building-societies-association/building-societies-and-other-types-of-organisation/introduction.html>

populației, combinată cu un exod rural și cu schimbări ale modului de viață: statul este depășit de evenimente și se dezvoltă inițiative de solidaritate pentru a lupta împotriva consolidării inegalităților care rezultă de aici¹¹. Ajutorul mutual ia amploare și organele care reprezintă aceste societăți apar încă din 1855 și din 1869 „Building Societies Protection Association” (*Asociația de Protejare a Societăților de credit imobiliar*) din Londra se constituie ca organism național. În 1874 este instituită legea „Building Societies Act”; existau mai mult de 1700 societăți de credit imobiliar la începutul anilor 1900. Acestea sunt apoi reprezentate de „Building Societies Association” care apare în 1926 reunind 300 de societăți membre.

În același context al Revoluției industriale care implică condiții de muncă dificile, primele societăți cooperative apar tot în secolul 19, în paralel cu aceste societăți mutuale. La originea diverselor experiențe cu caracter social în domeniul industrial încă din 1791, bazate pe dorința de a construi o „nouă lume morală”, Robert Owen este considerat ca fiind fondatorul cooperării engleze; acesta își bazează proiectul pe îmbunătățirea condițiilor de muncă ale lucrătorilor, respingerea muncii copiilor și accesul la educație¹². Cu toate acestea, *Societatea Pionierilor Echitabili din Rochdale* este cea care în 1844 era adevăratul simbol al lansării mișcării cooperative din Anglia. Nemulțumită de experiențele cooperative anterioare, această societate a decis să se bazeze pe principiile mai puternice ale solidarității, în urma cărora aceasta a cunoscut o dezvoltare reală; cele opt principii¹³ propuse de această cooperativă de consum au inspirat concepția contemporană a cooperării la nivel mondial. În 1862, „Industrial and provident societies Act” propune o formă legală care corespunde societăților cooperative; în 1870 apare „Cooperative Union” care reunește aceste societăți, iar în 1900 se înregistrează peste 1400 cooperative pe teritoriul britanic.

După instituționalizarea treptată a organizațiilor societății civile, opinia publică dă dovadă de un sprijin tot mai mare față de stat și acțiunile pe care le întreprinde în unele domenii sociale încă din primii ani ai secolului 20: legitimitatea adusă sectorului îi este astfel atribuită¹⁴. Cu toate acestea, aceste organizații s-au confruntat cu un nou suflu în perioada interbelică, apoi apariția statului-providențial dă o lovitură fatală acțiunii lor, pentru care politica Thatcher care a urmat nu va fi în niciun fel un remediu.

b. De la mijlocul secolului 20 până în anii 1990: recunoașterea organizațiilor societăților civile dispare¹⁵

În 1942, *Raportul Beveridge* reunește premisele proiectelor unui stat-providențial, care propune printre altele furnizarea de servicii publice universale pentru reducerea celor cinci „Giant Evils” („*Rele Majore*”) prezente în societatea britanică, adică „Want, Disease, Ignorance, Squalor and Idleness” („*Lipsa, Boala, Ignoranța, Mizeria și Inactivitatea*”)¹⁶. Astfel, imediat după al doilea război mondial, statul-providențial este înființat și consolidat pentru a fi asociat cu progresul social, în timp ce sectorul organizațiilor societății civile este perceput treptat ca fiind ineficient

¹¹ O. SAVAGE, with B. PRATT, *The history of UK civil society*, INTRAC (International NGO Training and Research Centre), Briefing paper 38, ianuarie 2013

¹² *Economia socială de la A la Z – Ediția a doua*, Alternative Economice, Ediție practică în afara seriilor nr. 38 bis, iunie 2009

¹³ Cele 8 principii ale cooperării pot fi consultate în Anexa 1

¹⁴ T. WOODIN, D. CROOK, V. CARPENTIER, *Community and Mutual ownership, a historical review*, July 2010

¹⁵ P. ALCOCK, *A strategic unity: defining the third sector in the UK*, Third Sector Research Center, Working Paper n°24, 2010

¹⁶ Traducere : « Lipsa, boala, ignoranța, mizeria și inactivitatea »

sau chiar conservator și paternalist; organizațiilor societății civile li se acordă un rol minor în domeniul sănătății, a acțiunilor sociale, a locuinței, a educației sau a luptei împotriva șomajului. De acum înainte, aceste domenii sunt finanțate prin taxe și devin organe de stat. Se observă că până și fondatorii statului-providențial (Michael Young, William Beveridge) critică mărimea acestuia, regretând slăbirea acțiunii civile pe care a cauzat-o. Acesta este contextul în care sectorul nu mai are decât un rol marginal și în care acțiunea organismelor de binefacere se modifică, pentru a se îndrepta mai mult către rolul de purtător de cuvânt al societății civile (advocacy), apărând interesele celor mai marginalizați și consiliind statul pe chestiuni sociale¹⁷.

La sfârșitul anilor 1970, apariția crizei generează o încetinire a statului-providențial. Acesta este contextul în care politicile se îndreaptă către dreapta; intrăm astfel în anii de guvernare ai lui Margaret Thatcher¹⁸, un prim-ministru carismatic a cărui politică este privatizarea și retragerea statului din chestiunile sociale. Pentru aceasta, impunerea unei „justiții sociale colective” reprezintă o „contra-libertate” și totul trebuie să se rezolve prin politica de laissez-faire pe piață; apoi, aceasta a inițiat o privatizare masivă a întreprinderilor publice. În cazul în care acest lucru oferă noi oportunități structurilor societății civile, în același timp acestea nu se pot baza pe subvenții publice pentru obținerea de finanțări, ci numai pe realizarea de contracte cu statul; astfel, de exemplu, în 1983, este adoptată o reformă a finanțării universităților, care stabilește un sistem de licitații care le pune în concurență unele cu altele. Politica Thatcher duce de asemenea o luptă gratuită împotriva sindicatelor încercând să le îndepărteze definitiv de la putere; de altfel, guvernul Doamnei de Fier este axat în special pe consolidarea industriei financiare britanice¹⁹. În 1978, raportul Wolfenden („The future of Voluntary Organisations”-„Viitorul organizațiilor voluntare”) sporește legitimitatea acestor organizații, oferă un cadru unitar pentru sector definindu-i frontierele și întărește ideea că statul ar trebui să le sprijine. Acest lucru pune în evidență potențialul sectorului în furnizarea de servicii publice, cu numele legitim de „Voluntary Sector” („sectorul voluntar”) și introduce ideea de trecere de la un stat-providențial la o „Mixed Economy of Welfare” („Economie mixtă de Bunăstare”)²⁰. În 1986, „New Building Societies Act” extinde domeniul de intervenție al societăților mutuale la serviciile bancare, în linia dreaptă a financiarizării economiei conform lui Thatcher; la puțin timp după, în 1989, este implementată o decizie care permite acestor societăți să adopte statutul de bănci private. În urma acestei dereglementări are loc un val de demutualizare începând cu anii 1990; astfel, în cazul în care există o dorință a 75% din aderenții săi, societatea mutuală renunță la forma sa juridică originală pentru a deveni o bancă privată; atunci când se întâmplă acest lucru, membrii împart între ei capitalul societății acumulat de generații²¹. Trecem astfel de la 227 societăți de credit imobiliar în 1989 la 47 în prezent²², deși începutul anilor 2000 este marcat printr-o reînnoire relativă în revendicarea identitară a acestor structuri.

¹⁷ Site-ul NCVO: *History of the Voluntary Sector in Public Service Delivery, A transformative role*

¹⁸ Mandatul de prim-ministru britanic al lui M. Thatcher a durat din 1979 până în 1990

¹⁹ P.-F. GOUIFFES *Sfârșitul conformismului lui Thatcher*, Societal nr. 70, 2010

²⁰ P. ALCOCK, *A strategic unity: defining the third sector in the UK*, Third Sector Research Center, Working Paper 24, 2010

²¹ *Regatul Unit: valul mareic al demutualizării*, articol apărut în *Alternativele Economice* nr.189, februarie 2001 :

http://www.alternatives-economiques.fr/royaume-uni-le-raz-de-maree-de-la-d_fr_art_144_15069.html

²² *The mutual for the future, Creating the building society for the next 100 years... and beyond*, Raport realizat de Deloitte UK :

http://www.deloitte.com/view/en_GB/uk/industries/financial-services/sector-focus/retailbanking/8a4a5b1e17f19310VgnVCM2000001b56f00aRCRD.htm

c. Din 1990 până în prezent, peisajul organizațiilor societății civile se reconfigurează

După întreaga stare a statului-providențial, apoi întreaga piață a anilor Thatcher, din anii 1990 intrăm într-o perioadă în care tendințele politice sunt de căutare tot mai mare a redistribuirii puterii către societatea civilă. Locul organizațiilor din sector se retrasează, iar unele structuri ocupă un loc mai important. De fapt, în mijlocul valului de demutualizare, anii 1990 au înregistrat un declin al societăților de credit imobiliar, dar asociațiile progresează, primind fonduri directe de la stat care consideră că răspund chiar anumitor provocări²³. Se observă și apariția întreprinderilor sociale, care pătrund treptat în peisajul sectorului terțiar; asistăm astfel la o susținere crescândă a statutului față de aceste structuri.

În 1990, noul prim-ministru John Major își începe mandatul; din 1991, acesta instituie o „Cartă a Cetățeanului” care vizează ca serviciile publice să corespundă cât mai bine nevoilor cetățenilor; „Charter Mark” („Carta Mark”) recompensează și recunoaște excelența celor mai performante infrastructuri ale sectorului public. Cu toate acestea, acest program nu a generat nici o aprobare reală, nici o acceptare sinceră din partea publicului său care îi percepea aceste obiective ca fiind destul de puțin clare; o idee a supraviețuit totuși, aceea că serviciile publice trebuie să afișeze o performanță maximă²⁴. Tony Blair a fost succesorul lui John Major în 1997; conștient de limitele guvernului și după Comisia Deakin din 1997 care a pus în evidență și mai mult potențialul organizațiilor societății civile, acesta stabilește un nou rol pentru structurile VCS (Voluntary and Community Sector – Sectorul voluntar și comunitar). Astfel, în 1998, „Compact”²⁵ instituie relații de cvasi-parteneriat între cele două sfere în materie de acțiune socială și acordă un nou rol statului în materie de servicii sociale care se orientează de acum înainte mai mult către finanțare și reglementare. Interesul unui parteneriat constă totodată în capacitatea sectorului terțiar de a furniza servicii publice, dar și de a promova cetățenia și implicarea civică prin intermediul acestor inițiative; mai mult decât un acord, „Compact”, care încă este activ în prezent, ține locul unei obligații reciproce între stat și VCS (în prezent sectorul terțiar). Asistăm astfel la o extindere a rolului organizațiilor societății civile în furnizarea de servicii publice: fondurile alocate contractelor ajung de la 8,4 miliarde de lire în 2000 la 12 miliarde în 2007, în timp ce finanțările subvențiilor au scăzut (de la 4,6 miliarde la 4,2 miliarde).

În 2001, „Voluntary Services Unit” („Unitatea de Servicii Voluntare”) devine „Active Community Unit” („Unitatea Comunității Active”) și primește fonduri suplimentare pentru a desfășura un program de susținere a sectorului; aceasta devine apoi „Active Communities Directorate” („Direcția Comunităților Active”) după integrarea „Charities Unit” („Unitatea organismelor de binefacere”)²⁶. În urma importanței tot mai mari a întreprinderilor sociale din anii 1990, acestea au cunoscut instituționalizări, statul acordând un interes deosebit structurilor sale. Astfel, în 2002, este înființată „Social Enterprise Unit” (SEU-„Unitatea întreprinderilor sociale”), urmată puțin mai târziu de instituirea „Social Enterprise Coalition” („Coaliția întreprinderilor sociale”), care reprezintă organul național al întreprinderilor sociale din Regatul Unit; acesta și-a schimbat numele apoi pentru a deveni „Social Enterprise UK”. Misiunile sale principale sunt în special

²³ Site-ul NCVO *History of the Voluntary Sector in Public Service Delivery, A transformative role* : http://www.ncvo-vol.org.uk/psd/public_services_history

²⁴ Site-ul Parlamentului Marii Britanii, *The Citizen's Charter* : <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200708/cmselect/cmpubadm/411/41105.htm>

²⁵ Site-ul NCVO, *About the Compact* : <http://www.ncvo-vol.org.uk/thecompact>

²⁶ P. ALCOCK, *Partnership and mainstreaming : voluntary action under New Labour*, Third Sector Research Centre, Working Paper 32, Martie 2010

²⁷ Site-ul Social Enterprise UK, *About us* : <http://www.socialenterprise.org.uk/about/about-us>

reprezentarea intereselor sectorului, efectuarea cercetărilor conexe, crearea de sinergii între întreprinderile sociale²⁷. O certificare independentă este creată pentru a recunoaște caracteristicile specifice ale acestor organizații și pentru a le oferi vizibilitate, „Social Enterprise Mark”: lansată oficial în 2010, aceasta nu a cunoscut totuși succesul scontat deocamdată²⁸.

Acest câmp larg al instituțiilor face ca politicile să fie dificil de realizat, iar peisajul este astfel raționalizat în 2006 cu introducerea „Office of the Third Sector” („Biroul Sectorului terțiar”-OTS)²⁹, parte integrantă a „Cabinet Office” („Biroul Cabinetului”) și care reprezintă o entitate guvernamentală dedicată politicilor pentru acest sector. Acest demers permite acordarea unui loc legitim termenului și conceptului de sector terțiar, care reunește societăți mutuale, cooperative, structuri ale VCS și întreprinderi sociale. În 2010, Regatul Unit a avut un guvern de Coaliție (conservator liberal democrat) în care Prim-ministrul David Cameron a propus un proiect nou și inovator: proiectul «Big Society». Ideea face parte dintr-o dorință de ruptură după perioadele de „Big Government” („Guvern mare”) și de „Big Business” („Societate mare”), în ideea de a remedia relele „broken society” („Societate distrusă”)³⁰; este vorba astfel de realizarea unei descentralizări, de reformare a serviciilor publice prin consolidarea locului sectorului terțiar în furnizarea acestora și încurajarea participării cetățenilor; cu dorința de a oferi din nou un loc societății civile, „Office for Civil Society” (“Oficiul pentru Societatea Civilă”) devine „Office of the Third Sector” („Oficiul Sectorului Terțiar”) în 2010. Astfel, proiectul marchează o creștere în cercetarea consolidării parteneriatului dintre stat și sectorul terțiar. Astfel, în acești ultimi ani, Sectorul terțiar nu a fost niciodată atât de susținut de guvern și se poziționează de acum înainte ca un sector unificat care reunește cooperative, societăți mutuale, întreprinderi sociale³¹.

În prezent, după anii de centralizare ai lui Blair, proiectul *Big Society* al lui Cameron este instituit și sectorului terțiar i se recunoaște un rol important în furnizarea de servicii alături de stat și piață.

²⁸ G. ALLINSON, P. BRAIDFORD, M. HOUSTON, F. ROBINSON, I. STONE, *Business support for Social enterprises: findings from longitudinal study*, BIS, Policy Research Group, University of Durham, Octombrie 2011 : https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/32229/12-566-business-support-for-social-enterprises-longitudinal.pdf

²⁹ P. ALCOCK, *Partnership and mainstreaming : voluntary action under New Labour*, Third Sector Research Centre, Working Paper 32, Martie 2010

³⁰ F. GLORANT, *La Big Society contre le Big Government: reformer l'Etat après Thatcher*, Sociétal nr. 79, 2013

³¹ P. ALCOCK, *Partnership and mainstreaming : voluntary action under New Labour*, Third Sector Research Centre, Working Paper 32, Martie 2010

II. Definiții și structurarea sectorului terțiar

În prezent, terminologia „sectorului terțiar” este utilizată în mod comun pentru a caracteriza organizațiile societății civile din Regatul Unit; cu toate acestea, abordarea sectorului rămâne complexă și confuziile pot persista: în cele ce urmează vom reveni asupra anumitor aspecte ambigue.

a. Revenirea la diferitele abordări ale sectorului terțiar

Pentru a avea o idee mai bună asupra măsurii în care intervin organizațiile societății civile, putem caracteriza termenul de „societate civilă” ca un spațiu care regrupează indivizi și în care se dezvoltă valorile cetățenești care sunt asociate cu „societatea bună”, în scopul progresului economic, social și politic; societatea civilă se referă, de asemenea, la spațiul din sfera publică, în care deliberarea și dezbaterile permit urmărirea interesului public³².

Prin această abordare, nu se elaborează totuși decât cadrul general și teoretic în care evoluează organizațiile societății civile; o primă ambiguitate constă într-o definiție a sectorului însuși. Perceput ca reziduu între public și privat, sectorul rămâne în principal desemnat de abordările „exogene” care afirmă ceea ce acesta nu este: calificative precum „non-profit”, „neguvernamental” sau „nestatutar” sunt astfel utilizate pentru desemnarea organizațiilor.

Diferite denumiri s-au succedat pentru a desemna sectorul în mod „endogen”. La început, s-a vorbit despre *Voluntary Sector* („Sectorul Voluntar”), apoi de *Voluntary and Community Sector* (VCS - „Sectorul Voluntar și Comunitar”) care regrupează asociații „voluntare”, organisme de binefacere, fundații (fără a lua în calcul totuși societățile mutuale și cooperativele); cu toate acestea, odată cu acceptarea treptată a noilor entități ca parte integrantă a sectorului, aceste denumiri nu au fost stabilite în mod durabil și univoc³³. De fapt, apariția întreprinderilor sociale la începutul anilor 1990 a condus la utilizarea unui nou termen mai generic care s-a impus treptat: „sectorul terțiar” care își găsește consacarea odată cu crearea în 2006 a unui „Office of the Third Sector” (OTS-„Birou al Sectorului Terțiar”) în cadrul guvernului. Acesta enunță după cum urmează: „termenul [sector terțiar] include organizațiile VCS, organismele de binefacere, întreprinderile sociale, cooperativele și societățile mutuale”³⁴. Deși utilizarea acestui termen găsește un anumit consens, denumirea de VCSE (Voluntary, Community, Social Enterprise – *Întreprindere Voluntară, Comunitară, Socială*) este utilizată totuși în egală măsură.

Astfel, Kendall și Knapp vorbesc despre un „loose and baggy monster” („monstru liber și umflat”) pentru a defini acest sector terțiar care evocă un „tot” amplu și aproximativ și a cărui traducere propusă este de „mărunțișuri”³⁵. Recunoscând că nu există o definiție exactă, Alcock și Kendall văd în această lipsă de consens ceva ce ar permite sectorului afișarea unei anumite flexibilități față de schimbările contextelor; astfel, este vorba mai degrabă de dezvoltarea unei

³² Site-ul NCVO, *What is the voluntary sector? The voluntary sector and civil society* : <http://www.ncvo-vol.org.uk/policy-research/what-voluntary-sector>

³³ P. ALCOCK, *A strategic unity: defining the third sector in the UK*, Third Sector Research Center, Working Paper nr. 24, 2010

³⁴ P. ALCOCK, *Partnership and mainstreaming : voluntary action under New Labour*, Third Sector Research Centre, Working Paper 32, Martie 2010

³⁵ R. MACMILLAN, *“Distinction” in the third sector*, Third Sector Research Center, Working Paper nr. 89, octombrie 2012

anumite sensibilități decât de stabilirea unei definiții fixe. Mai multe caracteristici proprii organizațiilor din care este compus pot fi astfel ridicate, precum autogestiunea și caracterul privat (independența față de guvern), aspectul formal (instituție, structură juridică), recurgerea la voluntariat, caracterul non-profit, scopul organizației axat pe interesul public³⁶.

b. Structurile sectorului terțiar și formele juridice

În această parte, vom face referire la caracterul specific al structurilor care alcătuiesc sectorul terțiar, mai precis cooperativele, societățile mutuale și structurile VCS (asociații voluntare, organisme de binefacere, fundații), precum și întreprinderile sociale; chestiunea dificilă a formelor juridice luată de aceste structuri este, de asemenea, aprofundată³⁷.

Cooperativele și societățile mutuale

În concepția britanică, cooperativa și societatea mutuală prezintă numeroase asemănări: deținute și administrate colectiv de către membrii lor, acestea acționează în interesul lor. Acestea se disting totuși prin câteva aspecte esențiale.

O cooperativă este o asociație autonomă de persoane reunite voluntar în cadrul unei întreprinderi, deținută colectiv și administrată democratic conform principiului „un membru, o voce”. Asociații cooperativei împărtășesc aspirații și nevoi economice, sociale și culturale comune și își distribuie beneficiile societății. Există peste 5400 de cooperative în Regatul Unit, care pot, de exemplu, să ia forma de cooperative agricole, de locuințe, de consumatori, de lucrători sau de cooperative financiare (denumite „Credit Union”)³⁸.

Dacă în cooperative accentul se pune în special asupra administrării democratice și a proprietății colective, în societatea mutuală, aspectul care este promovat este împărțirea riscului între membrii care beneficiază de serviciile sale³⁹. După valul de demutualizare, majoritatea societăților mutuale s-au transformat în bănci; în 2010, mai rămăseseră 47, susținute de 50.000 de angajați. Societățile mutuale din sectorul public apar astăzi în domeniul sănătății, al locuințelor, al educației⁴⁰.

Termenul de „co-operative and mutual enterprises” („întreprinderi cooperative și mutuale”)⁴¹ sau denumirea mai generală de „Mutual Societies” („Societăți Mutuale”) utilizată de FSA (Financial Services Authorities-Autoritățile de Servicii Financiare)⁴², regroupează cooperativele (sub forma de Industrial and Provident Society) și societățile mutuale (sub forma de Building Society sau de Friendly Society)⁴³. Următorul tabel propune o imagine de ansamblu a formelor juridice pe care le pot adopta aceste societăți:

Formele juridice adoptate de „Societățile Mutuale”	
Forma juridică	Descriere

³⁶ R. SPEAR, *The social economy in Europe : trends and challenges*, in L. MOOK, J. QUARTER, S. RYAN, *Researching the Social Economy Matters*, University of Toronto Press, 2010

³⁷ Anexa 2 propune un tabel care sintetizează formele juridice adoptate de diferitele structuri.

³⁸ Site-ul Observatorului european al antreprenoriatului social și al Economiei sociale și solidare: www.ess-europe.eu

³⁹ T. WOODIN, J. STARKS, *The Third Sector in the United Kingdom*, The Co-operative College, United Kingdom

⁴⁰ Site-ul Observatorului european al antreprenoriatului social și al Economiei sociale și solidare

⁴¹ T. WOODIN, J. STARKS, *The Third Sector in the United Kingdom*, The Co-operative College, United Kingdom

⁴² Site internet du FSA, *Mutual Societies* : http://www.fsa.gov.uk/Pages/Doing/small_firms/MSR/index.shtml

⁴³ Public Services for People, *Emerging provider vehicles*, Report IPC (Institute of public care), iulie 2011

Industrial and Provident Society (Societatea Industrială și de Binefacere) ⁴⁴ (IPS Act, 1965).	<i>Bonafide</i> ⁴⁵ <i>co-operative society (Societatea cooperativă de bună-credință)</i> : activitatea societății este desfășurată în interesul mutual al membrilor săi; administrarea sa se efectuează conform principiului “un membru, o voce”; interesele sale referitoare la capital nu sunt excesive în raport cu realizarea obiectivului social; posibila distribuire a beneficiilor se face în funcție de relația dintre membru și activitatea societății.
Building societies (Societățile de credit imobiliar) (Building Society Act, 1986).	Scopul principal al acestor societăți este acordarea de împrumuturi garantate pentru proprietatea locuinței/reședinței, finanțate de înșiși membrii lor. Acestea sunt autorizate să exercite o serie de activități, precum alte forme de împrumuturi și de investiții, de servicii bancare și de asigurări.
Friendly Societies (Friendly Society Act, 1974).	Mai mici decât „building societies”, aceste structuri sunt organizații mutuale voluntare care furnizează membrilor lor servicii medicale și de asigurare.

Structurile VCS: Asociațiile voluntare, organismele de binefacere și fundațiile

Utilizat în mod obișnuit până în anii 1990 pentru a desemna ansamblul organizațiilor societății civile, termenul de „Voluntary and Community Sector” (VCS-Sectorul Voluntar și Comunitar) reunește asociațiile voluntare, organismele de binefacere, fundațiile. Odată cu accepțiunea recentă a societăților mutuale, a cooperativelor și întreprinderilor sociale, această denumire a fost înlocuită de termenul general de „sector terțiar” pentru a desemna peisajul vast al organizațiilor societății civile. Cu toate acestea, putem vorbi încă despre VCS pentru a face referire la asociațiile voluntare, organismele de binefacere, fundații; **astfel, „Voluntary Sector” („Sectorul voluntar”) vizează asociațiile voluntare, descrise de NCVO (National Council for Voluntary Organisations -Consiliul Național pentru Organizațiile Voluntare) ca organizații independente, autoadministrate de persoane reunite voluntar în scopul de a aduce beneficii colectivității. Aceste organizații, dintre care unele pot lua forma unui organism de binefacere, pot angaja personal plătit sau voluntari, dar nu trebuie să aibă un scop financiar. Prezentând multe asemănări cu „Voluntary Sector” (Sectorul Voluntar), structurile care fac parte din „Community Sector” („Sectorul Comunitar”) sunt totuși mai mici și mai informale, acționând la o scară mai mică (o comunitate)⁴⁶.**

Făcând trimitere la o gamă largă de organizații ale căror catacteristici sunt diverse și variate, distingem astfel mai multe categorii în cadrul VCS.

Voluntary and Community Sector (VCS-Sectorul Voluntar și Comunitar)	
Categorie	Descriere
BNS (Broad Non Profit Sector-Sectorul larg nonprofit).	Această categorie este cea mai vastă: vizează entitățile instituționalizate, independente de Stat și autogestionate, care nu distribuie beneficiile și includ activități de voluntariat. Această categorie este formată din majoritatea organizațiilor care nu aparțin nici sectorului public, nici celui privat cu scop lucrativ. Aceasta include universitățile, „Non-Departmental Public Bodies” (NDPB’s-„Organismele Publice nedepartamentale”) etc.

⁴⁴ Site-ul HM Revenue&Customs, *Particular bodies : industrial and provident societies : background*, HM Revenue & Customs, <http://www.hmrc.gov.uk/manuals/ctmanual/ctm40505.htm>

⁴⁵ Acest termen poate fi tradus prin „de bună-credință”.

⁴⁶ T. WOODIN, J. STARKS, *The Third Sector in the United Kingdom*, CIES, The Co-Operative College

BVS (Broad Voluntary Sector-Sectorul larg voluntar).	Această categorie se clarifică: vizează toate entitățile BNS, dar exclude congregațiile religioase și partidele politice.
NVS (Narrow Voluntary Sector-Sectorul restrâns voluntar).	Această categorie este cea mai specializată: vizează entitățile BVS, dar exclude organizațiile care nu sunt considerate în mod tradițional „voluntare” deoarece sunt percepute ca fiind în legătură prea strânsă cu statul sau nefiind suficient de concentrate asupra interesului general (universități, școli, cluburi sportive). Categoria NVS implică în special organismele de binefacere ⁴⁷ , cu scop caritabil și de interes general.

Organismele de binefacere ale căror venituri depășesc anual 5000£ trebuie să se înregistreze la „Charity Commission”, entitatea care controlează activitatea lor și numărul lor; vorbim astfel despre „registered charities” („organisme de binefacere înregistrate”). Anumite organisme de binefacere, precum capelele, universitățile sau anumite muzee sunt scutite de înregistrare și sunt supravegheate de o altă instanță diferită de „Charity Commission”; este vorba despre „exempted charities”. Fundațiile (charitable trusts) rămân foarte des cele mai mari uitate ale categoriei organismelor de binefacere, în ciuda importanței lor considerabile.

Tabelul următor prezintă formele juridice pe care le pot adopta organizațiile VCS⁴⁸:

Formele juridice ale organizațiilor VCS		
Unincorporated (Neînregistrate) Membrii sunt responsabili personal	Unincorporated association (Asociație neînregistrată)	Forma juridică cea mai flexibilă, simplă și liberă care poate fi adoptată: orice persoană care îndeplinește regulile stabilite de asociație poate adera la aceasta și nu are nevoie de nicio aprobare pentru a o organiza. Organismul de binefacere nu este obligat să se înregistreze decât dacă veniturile sale anuale depășesc suma stabilită de 5000£. Structura nu dispune totuși de nicio existență juridică, ceea ce înseamnă că nu va putea încheia contracte sau angaja persoane. Această formă este mai degrabă potrivită pentru grupările reduse.
	Charitable trust (Fundații)	Această formă juridică este potrivită pentru structurile înregistrate la <i>Charity Commission</i> și care se ocupă în general de bani și bunuri cu scopul de a le aloca în scop caritabil și de interes general. Persoanele care formează fundațiile, denumite „trustees” (administratori) nu percep nicio remunerație și nu beneficiază de niciun avantaj personal. Deciziile sunt luate de trustees cărora le revine responsabilitatea.
Incorporated (Înregistrate) Membrii au o răspundere limitată	Charitable incorporated Organisation (CIO) Charities Act 2006 (Organizația de binefacere)	Intrată în vigoare în 2013, această formă juridică vizează organismele de binefacere ale căror venituri anuale depășesc 5000£ și care sunt înregistrate la <i>Charity Commission</i> (și reglementate de aceasta). Această formă permite structurii să aibă o personalitate juridică și răspundere limitată.

⁴⁷ J. KENDALL and S. ALMOND, *Chapter 9 - United Kingdom*, in : *Global Civil Society : Dimensions of the Nonprofit Sector*, John Hopkins Center for Civil Society Studies, 1999, pp. 179 – 199 : <http://politiquessociales.net/IMG/pdf/uk-2.pdf>

⁴⁸ Site-ul Resource Centre, *Community & Voluntary groups : finding a legal structure to your your group* : http://www.resourcecentre.org.uk/information/setting_up/info_html/legalstr.asp#

	înregistrată- Legea din 2006 privind organismele de binefacere)	
	Charitable company (Compania caritabilă)	<p>Această formă juridică se aplică societăților cu răspundere limitată cu scop caritabil. Dispunând de o personalitate juridică, aceste structuri pot încheia contracte și posedă un teren. Administrate de membrii săi, acestea trebuie să fie înregistrate la două entități: Charity Commission (Comisia organismelor de binefacere) și Companies House (Registrul Comerțului). Astfel, structurile pot fi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - CLG: companies limited by guarantee (societate cu răspundere limitată de garanții): fără acționari, surplusul este reinvestit. - CLS: companies limited by shares (societate cu răspundere limitată închisă): adesea utilizată în sectorul comercial, aceasta poate fi potrivită și pentru organizațiile VCS. <p>Această formă juridică este potrivită în general pentru structurile mari cu activități importante; astfel, este cea mai costisitoare și cea mai complicată de înființat.</p>

Întreprinderile sociale

Începând cu anii 1990, întreprinderea socială a devenit treptat parte integrală a sectorului terțiar din Regatul Unit și beneficiază de o susținere importantă din partea guvernului. Potrivit Unității guvernamentale a întreprinderii sociale, „întreprinderile sociale fac parte din *economia socială* [...] O întreprindere socială este o întreprindere a căror obiective sunt în principal sociale și a căror excedente sunt mai degrabă investite în principal cu acest scop în întreprindere sau colectivitate decât să fie dictate de necesitatea de a maximiza profiturile pentru acționari și proprietari”⁴⁹. Aspectul principal care distinge întreprinderile sociale de organizațiile VCS este finanțarea: pentru primele, resursele financiare provin direct din activitatea economică cu finalitate socială, în timp ce ultimele pot beneficia de subvenții și donații.

Social Enterprise Mark este o certificare independentă, rezervată întreprinderilor care percep cel puțin 50% din veniturile lor din activitățile lor comerciale și care alocă cel puțin 50% din beneficiile lor în scopuri sociale. Dacă întreprinderea își încetează activitățile, bunurile care rămân sunt redistribuite cu scop social sau de mediu⁵⁰.

Întreprinderile sociale pot adopta diferite forme juridice⁵¹.

Formele juridice adoptate de Întreprinderile Sociale în Regatul Unit	
Forma juridică	Descriere
CLS (Company Limited by Share-societate cu răspundere limitată închisă) sau CLG (Company limited by Guarantee-Societate cu	Acesta este statutul cel mai utilizat de către întreprinderile „tradiționale”; o întreprindere socială va putea să le adopte în egală măsură cu condiția ca acest lucru să nu fie contrar obiectului său de activitate.

⁴⁹ F. VILLENEUVE-SMITH, *Fightback Britain, A report on the State of Social Enterprise Survey 2011*, Social Enterprise UK, 2011 :

http://www.socialenterprise.org.uk/uploads/editor/files/Publications/Fightback_Britain.pdf

⁵⁰ Pentru mai multe informații, consultați : www.socialenterprisemark.org.uk

⁵¹ T. WOODIN, J. STARKS, *The Third Sector in the United Kingdom*, CIES, The Co-Operative College

Răspundere Limitată de Garanții)	
CIC (Community Interest Company-Întreprindere de Interes Comunitar)	Aceasta este o formă juridică creată special pentru întreprinderile sociale. CIC este reglementată de o instanță denumită „Regulator”, care verifică dacă întreprinderea este dedicată într-adevăr interesului general și nu acționează în interesul propriu.
Industrial and Provident Society (Societate Industrială și de Binefacere)	Aceasta este forma juridică utilizată de majoritatea cooperativelor, dar IPS poate fi utilizată de organizații care acționează în interesul general al comunității (care nu sunt membre ale organizației). Aceste structuri sunt administrate în mod democratic de către membri în vederea asigurării participării lor la decizii; nu există distribuția de beneficii către membri (acestea sunt reinvestite în societate) și la dizolvare capitalul este transferat unei organizații similare și nu este repartizat între aceștia.

c. Câteva date referitoare la sectorul terțiar

Date în funcție de tipul de structură

Regatul Unit numără aproximativ 5.450 cooperative, dintre care 677 cooperative de locuințe, 571 cooperative de lucrători, 465 cooperative financiare (denumite „Credit Union”), 26 cooperative de consumatori; întregul sector al cooperativelor include 12,8 milioane de membri, dintre care 153.700 aparțin cooperativelor agricole și 870.000 celor de tip Credit Union și 9.574.000 cooperativelor de consumatori. Cu o cifră de afaceri de 33,2 miliarde £, acest sector este format din 236.000 locuri de muncă.

După valul de demutualizare survenit începând cu anii 1990, majoritatea societăților mutuale s-au transformat în bănci; în prezent mai sunt mai puțin de cincizeci de societăți mutuale. Societățile mutuale reprezintă 50.000 de locuri de muncă și o economie de 220 miliarde de lire.

Potrivit „Charity Commission”, la data de 31 martie 2013, existau 163.000 organisme de binefacere care reprezintă un venit anual de 59.724 miliarde de lire⁵²; în 2005 existau 8.800 de fundații în Anglia⁵³. Din 1995, am asistat la o creștere cu 40% a operelor caritabile și numărul organismelor de binefacere s-a dublat în ultimii zece ani; acest lucru este atribuit parțial dezmembrării sectorului public, ale cărui servicii au trecut în mâinile sectorului asociativ. În consecință, structurile s-au reconfigurat și putem vorbi în prezent de apariția unor „superorganisme” de binefacere. O treime din organizațiile „sectorului voluntar” cuprind mai puțin de 10 angajați și numai 4% din acestea angajează mai mult de 500⁵⁴. Partea sectorului voluntar din Regatul Unit se ridică la 12,3% din locurile de muncă naționale, sectoarele în care se numără cei mai mulți voluntari fiind congregațiile religioase, sectorul culturii și al activităților recreative, apoi serviciile sociale, dezvoltarea și locuințele. Asociațiile prezintă cele mai ridicate

⁵² Site-ul Charity Commission, *Facts and figures* :

http://www.charity-commission.gov.uk/About_us/About_charities/factfigures.aspx

⁵³ T. WOODIN, J. STARKS, *The Third Sector in the United Kingdom*, CIES, The Co-Operative College

⁵⁴ L. HOPKINS, *Mapping the Third Sector: A context for social leadership*, The Clore Social Leadership Programme, The Work Foundation, martie 2010 :

<http://www.theworkfoundation.com/Assets/Docs/Mapping%20the%20Third%20Sector.pdf>

rate de angajare în sectoare ușor diferite: cultura și activitățile recreative, educația și cercetarea, serviciile sociale⁵⁵.

În 2005, existau mai mult de 55 000 întreprinderi sociale în Regatul Unit, a căror cifră de afaceri se ridică la 27 miliarde de lire conform guvernului⁵⁶.

Date referitoare la totalitatea sectorului terțiar

Conform Almanahului NCVO din 2012, în 2010 existau 900 000 organizații ale societății civile, care reprezentau 7% din locurile de muncă din Regatul Unit⁵⁷. În 2010, se estima că totalitatea organizațiilor societății civile contribuie la economia națională cu o sumă de 116 miliarde de lire și că valoarea economică se ridică la 26 miliarde de lire.

Următorul tabel oferă o privire de ansamblu asupra estimării numărului de ETP (locuri de muncă cu normă întreagă) conform diferitelor surse de date: NSTSO (National Survey of Third Sector Organisations), Almanahul 1 și Almanahul 2, și Moro and McKay (doi cercetători din Third Sector Research Center-Centrul de Cercetare al Sectorului Terțiar). Concepțiile lor asupra sectorului variază, acestea nu consideră aceleași zone geografice, ceea ce ne permite o abordare distanțată⁵⁸.

	NSTSO	Almanahul 1	Almanahul 2	Moro and McKay
ETP estimate	1 179 000	539 000	1 600 000	749 000
Definiția sectorului	Sectorul terțiar: Organizațiile înregistrate care servesc obiectivelor sociale, culturale și de mediu	Sectorul voluntar: „charities” (organismele de binefacere), cu excepția celor controlate de guvern, școlilor independente, grupurilor religioase	Societate civilă: persoane care acționează împreună, independent de stat și de piață, pentru a face o diferență pozitivă	VCS : „Charities”, organizațiile voluntare, „trusts” (fundațiile)
Zona analizată	Anglia	Regatul Unit	Regatul Unit	Regatul Unit
Anul	2008	2008	2008/09	2008

Sursa: . GEYNE-RAJME, J. MOHAN, *The regional distribution of employees in the third sector in England: estimates from the National Survey of Third Sector Organisations (NSTSO)*, Third Sector Research Centre, Working Paper 80, Mai 2012

În cele din urmă, se poate reține că tendința sectorului terțiar este de dezvoltare, tendință cu siguranță influențată de rolul său în creșterea de furnizare a serviciilor publice; cu toate acestea,

⁵⁵ Site-ul Observatorului european al Economiei sociale și solidare și al antreprenoriatului social

⁵⁶ T. WOODIN, J. STARKS, *The Third Sector in the United Kingdom*, CIES, The Co-Operative College

⁵⁷ J. CLARKE, D. KANE, K. WILDING, P. BASS, *UK Civil Society Almanac 2012 - Civil Society at a glance*, NCVO, 2012 : http://www.ncvo-vol.org.uk/sites/default/files/uk_civil_society_almanac_2012_section.pdf

⁵⁸ F. GEYNE-RAJME and J. MOHAN, *The regional distribution of employees in the third sector in England; estimates from the National Survey of Third Sector Organisations (NSTSO)*, Third Sector Research Centre, Working Paper 80, Mai 2012

⁵⁹ L. HOPKINS, *Mapping the Third Sector: A context for social leadership*, The Clore Social Leadership Programme, The Work Foundation, martie 2010

trebuie să avem în vedere că partea de finanțări care provine de la guvern și permite acestor structuri să se dezvolte, nu se bazează pe subvenții, ci pe relațiile partenoriale și contractuale⁵⁹.

d. Inserția în Regatul Unit și modele de bune practici de incluziune a foștilor deținuți

În Regatul Unit, există o formă de economie socială de inserție prin activitatea WISE (Work Integration Social Enterprises-Întreprinderi Sociale de Integrare Profesională). Acestea se concentrează asupra formării și angajării pentru persoanele în dificultate sau cu handicap. Se pot identifica mai multe tipuri de structuri, precum întreprinderile comunitare, anumite întreprinderi cvasi-publice sau asociațiile voluntare care dezvoltă inițiative pentru angajare⁶⁰.

Există și firmele sociale (Social Firms) care angajează persoane cu handicap, sau cooperativele de lucrători (Workers co-operatives) al căror obiectiv este „crearea și menținerea locurilor de muncă durabile și generarea veniturilor, în vederea ameliorării calității vieții membrilor-lucrători, acordarea unui caracter demn muncii umane, permiterea lucrătorilor să se autogestioneze democratic și promovarea dezvoltării comunității și localității”⁶¹; aceste cooperative implică în principal solicitanții de locuri de muncă dezavantajați sau care provin din cadrul minorităților. Alte dispozitive de inserție sunt programele *ILM* (Intermediate Labour Markets-Piețele forței de muncă intermediare): înființate în general de organismele de binefacere, întreprinderile sociale sau autoritățile locale și destinate solicitanților de locuri de muncă cu o calificare redusă (în general public tânăr), au scopul de a oferi o punte între șomajul de lungă durată și piața muncii, dar și promovarea „regenerării” comunităților. Este vorba de a permite participanților programului să câștige în materie de angajare: efectuând o muncă plătită cu un contract pe perioadă determinată (în general 12 luni), aceștia urmează și formări, precum și activități de dezvoltare personală și de căutare a locurilor de muncă. Două puncte importante prezintă varietatea de surse de finanțare care pot proveni de la UE sau de la guvern, dar și ancorarea teritorială, deoarece aceste programe *ILM* nu sunt implementate la nivel național, ci la nivel local⁶².

Revenim în paragrafele care urmează la câteva modele de bune practici în materie de incluziune socială a unui public aparte: deținuții și foștii deținuți.

⁶⁰ C. DAVISTER, J. DEFOURNY, O. GREGOIRE, *Întreprinderile sociale de inserție în Uniunea Europeană: o privire de ansamblu generală*, EMES, WP nr. 03/11, 2004

⁶¹ *The Worker co-operative code*, written by Co-operatives UK's Worker Co-operative Council, Co-operatives UK : http://www.uk.coop/sites/storage/public/downloads/worker_co-operative_code_2nd_edition_0.pdf

⁶² *Tackling unemployment, supporting business and developing careers*, UK Commission for Employment and Skills (UKCES), mai 2012 ;

B. MARSHALL, R. MACFARLANE, *The Intermediate Labour Market*, Joseph Rowntree Foundation, Septembrie 2000 ;
R. SPEAR, *National Profiles of Work Integration Social Enterprises* : United Kingdom, EMES, 2002

i. Prisoners Education Trust⁶⁸ (Fundatia pentru Educatia Deținuților)

Descrierea organizației și viziunile sale

Acest organism de binefacere a fost înființat în 1989, ca urmare a ideii că prea puține dispozitive de educație erau propuse deținuților. În prezent, acesta desfășoară programe care urmăresc să permită prizonierilor educația la distanță, în Anglia și în Țara Galilor. Conform viziunii organizației, este posibil, datorită educației, să transforme indivizii și să le permită să realizeze alegeri diferite de cele care le conduseseră viețile până atunci; învățarea și progresul în învățare ar fi elementele cheie care ar îndepărta deținuții de crimă, pentru a-i repune pe drumul inserției sociale și al posibilității de a fi angajați.

Proiecte de educație și de susținere a deținuților

Învățământul la distanță: Programul „Access to Learning”

Este propus un învățământ la distanță care acoperă numeroase domenii, precum arta, familia, muzica, literale... Acest program permite acceptarea deținuților care nu pot asista la cursuri din motive de securitate sau a celor care sunt transferați regulat în alte închisori și nu pot urma un program de învățământ fix de durată. „Prisoners Education Trust” urmărește progresul deținuților și propune briefinguri cu privire la căile care există între aceste tipuri de învățământ și lumea muncii.

Alte programe

În afara acestui serviciu, fundația dispune de alte programe, precum programul de susținere „Learning Matters” care insistă asupra importanței educației deținuților în fața autorităților publice; fundația încearcă să influențeze astfel politicile și să reprezinte interesele deținuților în ceea ce privește accesul lor la educație. „Resettlement project” propune deținuților care urmează să fie eliberați o susținere personală și financiară pentru primele lor 6 luni de libertate. „Peer mentoring project” permite deținuților calificați să lucreze la potențialul lor de angajare, dar și să creeze o cultură a învățării în rândul deținuților.

Organizarea și finanțarea

În calitate de fundație, trustul depinde de donații provenite de la indivizi, grupuri ale comunității locale, fundații sau întreprinderi.

⁶³ Site-ul Prisoners Education Trust: <http://www.prisonerseducation.org.uk/index.php?id=1>

ii. Blue Sky Development & Regeneration⁶⁴

Descrierea organizației și viziunile sale

„Blue Sky Development & Regeneration” este o întreprindere socială de forma CLG (company limited by guarantee-societate cu răspundere limitată de garanții), înființată în 2005 de către organismul de binefacere „Groundwork Thames Valley”. Susținând ideea că deținerea unui loc de muncă reprezintă un mijloc de evitare a recidivelor, obiectivul „Blue Sky” este de a permite foștilor deținuți să aibă acces la un loc de muncă pe termen lung la ieșirea din închisoare. Întreprinderea, activă în Anglia, Scoția și Țara Galilor, recrutează foști deținuți în primul rând, susținându-i în educație și formare, apoi îi ajută în căutarea unui loc de muncă.

Programele și proiectele

În baza contractelor comerciale cu sectorul public, privat sau terțiar, întreprinderea desfășoară lucrări de mentenanță a solului în parcurile municipale sau în locuri deschise și se consacră în special reciclării și restaurării; aceasta angajează după liberare foști deținuți cu contracte de 6 luni. În 2012, 48% din persoanele care părăsesc instituția penitenciară au un loc de muncă și rata recidivei este de 15% (față de 60% la scară națională). Aceasta este pe cale să implementeze o franciză cu organismul de binefacere „Groundwork Manchester” pentru a crea un program de anvergură națională.

Organizarea și finanțarea

Sursele de finanțare sunt autoritățile locale și sectorul privat în ceea ce privește contractele comerciale, dar întreprinderea primește și finanțări din partea fundației.

iii. Proiectul Eden⁶⁵

Descrierea organizației și viziunile sale

„Eden” este o întreprindere socială și un organism de binefacere (charity). Situat în regiunea Cornwall, „Eden Project” ia forma unui vast complex de mediu cu aspect arhitectural original în cadrul căruia sunt primiți vizitatori; în prezent, acesta este a 5-a cea mai populară atracție din Regatul Unit. Proiectul reunește în special crearea de grădini și evenimente artistice și muzicale; cu toate acestea, misiunea „Eden” este în special de a desfășura proiecte sociale și de mediu, atât la nivel național cât și internațional și de a furniza o experiență educativă vizitatorilor, precum și persoanelor implicate în proiect. De fapt, obiectivul este de a-i sensibiliza în ceea ce privește natura și dezvoltarea durabilă, dar și rolul lor în calitate de cetățeni. Eden se ocupă și de cercetarea referitoare la plante și de conservare și gestionează totalitate activitățile sale în modul cel mai ecologic posibil.

Proiecte de incluziune socială

Unul dintre elementele cheie ale „Eden Project” vizează incluziunea socială: obiectivul este de a lucra cu indivizi excluși din punct de vedere social, precum deținuții, persoanele fără adăpost,

⁶⁴ Site-ul Blue Sky, *Blue Sky Development and Regeneration, Trustees' report and financial statements for the year ended 31 March 2012* : <http://www.blueskydevelopment.co.uk/wp-content/uploads/2012/11/Trustees-Report-31-03-12.pdf>

⁶⁵ Site-ul Eden Project : <http://www.edenproject.com/>

persoanele cu handicap și șomerii. Eden propune de exemplu programe de învățare în domeniul horticulturii persoanelor cu handicap și a colaborat în 2009 cu 200 de persoane fără adăpost pentru a crea și forma grădini; aceasta a câștigat în acest temei o medalie la „Chelsea Flower Show”.

Programul „A Great Day Out”

Programul „A Great Day Out” este destinat persoanelor excluse din punct de vedere social: persoanele fără adăpost, indivizii care suferă de un handicap, șomerii, refugiații etc. Este vorba de a propune o zi personalizată în cadrul complexului, de a încuraja aceste persoane să își împărtășească ideile și poveștile, de a le permite să întâlnească echipe care lucrează pe teren sau de a desfășura activități creative (fotografia, grădinăritul, jocul de rol). După această zi deosebită, „Eden” desfășoară o anumită monitorizare cu partenerii săi (organizații care primesc persoanele excluse).

Proiectul „Growing for Life”

Proiectul „Growing for Life” permite deținuților să dobândească competențe și să trăiască o experiență de socializare, prin desfășurarea de activități de cultivare a legumelor în închisoare; cu toate acestea, „Eden” susține ideea că această învățare (horticultura, deprinderi pentru viața de zi cu zi etc.) trebuie să aibă loc în cadrul închisorii, de asemenea, trebuie să se păstreze o rețea în afara zidurilor închisorii pentru a putea furniza locuri de muncă și oportunități la ieșire. Astfel, o rețea de social business a fost implementată la Torbay în domeniul horticulturii și agriculturii, în cadrul unui proiect de „regenerare” a orașului. Destinat foștilor deținuți dornici să își dezvolte cunoștințele (competențe de teren în cultivarea legumelor, al construcțiilor, dar și în domeniul comercial, de exemplu), acest proiect le oferă o formare și oportunități de angajare.

Organizarea și finanțarea

„Eden” aparține fundației Eden Trust și profitul său este reintrodus în proiect. Baniile provin din vizite, donații sau din vânzările de produse în magazine și sunt destinați susținerii proiectelor educative.

III. Organizarea și instituțiile sectorului

Mai multe instituții independente de guvern s-au dezvoltat pentru a reprezenta și a reuni structurile care alcătuiesc sectorul terțiar britanic, dar sfera publică susține și organizațiile sectorului terțiar. Astfel, politica „The Big Society” inițiată în 2010 constituie elementul central al Guvernului de Coaliție, care afișează pe de-o parte ambiția de a transfera puterea de la nivelul central la cel local încurajând organizațiile societății civile să furnizeze servicii publice, dar aspirând și la acoperirea indivizilor înșiși și la stimularea acestora să se implice în comunitatea locală. După ce am prezentat instituțiile referitoare la organizațiile sectorului terțiar, vom reveni în detaliu asupra proiectului "Big Society".

a. Reprezentanții organizațiilor societății civile

Mai multe rețele au apărut pentru a reprezenta, reuni și dezvolta organizațiile din sectorul terțiar. Cele mai importante se regroupează în cadrul Third Sector Network, creat de către NCVO pentru a reprezenta cooperativele, societățile mutuale, organizațiile VCS și întreprinderile sociale. Acesta este primul organism de acest tip din Regatul Unit: acesta apără interesele diferitelor tipuri de organizații din sectorul terțiar și include printre membrii săi⁶⁶:

- NCVO (National Council for Voluntary Organisations-Consiliul Național pentru Organizații Voluntare): fondat în 1919, acesta este cel mai important organism de reprezentare al VCS din Anglia, cu peste 7000 de membri. NCVO încearcă să își susțină membrii prin crearea unui mediu favorabil dezvoltării lor. În parteneriat cu autoritățile publice, acestea pot să îi aducă subvenții, sub rezerva realizării anumitor obiective⁶⁷.
- ACEVO: (Association of Chief Executives of Voluntary Organisations-Asociația Directorilor Executivi ai Organizațiilor Voluntare): Formată din peste 2000 de membri, aceasta este organismul principal de lideri din sectorul terțiar; aceasta încearcă să susțină, să dezvolte, să reunească și să își reprezinte membrii⁶⁸.
- NAVCA (National Association for Voluntary and Community Action-Asociația Națională pentru Acțiune Voluntară și Comunitară): este o asociație care susține și consiliază grupurile VCS⁶⁹.
- Co-operatives UK: acesta este organismul național care încearcă să promoveze modelul cooperativ și să unifice întreprinderile cooperative din diferite sectoare economice⁷⁰.
- Mutuo: această organizație promovează societățile mutuale și intenționează să contribuie la o mai bună înțelegere a modelului; organismul reunește cooperative de consumatori, „Building societies” și „Friendly societies”, precum și alte tipuri de societăți mutuale⁷¹.
- Social enterprise UK este organismul care reunește întreprinderile sociale din Regatul Unit, susținând ideea că acestea ar trebui să fie forma obișnuită și universală a oricărei activități

⁶⁶ Site-ul National Association for Voluntary and Community Action, *Third Sector Network Values Statement* : <http://www.navca.org.uk/news/view-article/values>

⁶⁷ Site-ul National Council for Voluntary Organisations (NCVO), *Description* : http://www.civilsociety.co.uk/directory/company/12/national_council_for_voluntary_organisations_ncvo

⁶⁸ Site-ul ACEVO, *About* : <http://www.acevo.org.uk/about+ACEVO>

⁶⁹ Site-ul NAVCA, *About* : <http://www.navca.org.uk/about-1>

⁷⁰ Site-ul Co-operatives UK, *Home* : <http://www.uk.coop/about>

⁷¹ Site-ul Mutuo, *About* : <http://www.mutuo.co.uk/about/>

economice. Acesta reunește în egală măsură întreprinderi private, organisme de binefacere și organizații din sectorul public care susțin această viziune; acesta decernează în fiecare an de 15 ani mai multe premii pentru Întreprinderi Sociale (Social Enterprise Awards)⁷².

- Dar și: National Housing Federation, Trade Union Congress, Black Training and Enterprise Group, Institute of Fundraising, Volunteering England.

Organ independent de influența guvernului, dar și a sectorului pe care îl controlează, Charity commission înregistrează și reglementează organismele de binefacere din Anglia și Țara Galilor. Această instanță încearcă și să le asiste în activitățile lor și elaborează rapoarte anuale către Parlament.

b. Suținerea sectorului terțiar de către guvernul britanic

Observând potențialul sectorului terțiar în promovarea coeziunii sociale și a furnizării de servicii publice, statul britanic afișează o susținere puternică față de aceste organizații; diferite instituții și programe au fost implementate în acest sens în cadrul guvernului.

„Cabinet Office” este un organ care lucrează împreună cu guvernul britanic; acesta încearcă să promoveze în special acțiunea socială și „National Citizen Service” (care vizează promovarea unei culturi de cetățenie activă în rândul tinerilor) și se ocupă și de tematica *inovării sociale*. Printre prioritățile sale pentru 2012 și 2013, „Cabinet Office” intenționează să susțină descentralizarea, acordarea puterii sectorului local, promovarea transparenței și economiilor în cadrul guvernului, dar și lansarea Centrului pentru Acțiunea Socială a cărui finalitate este promovarea activităților de voluntariat⁷³.

În cadrul „Cabinet Office”, „Office for Civil Society” a înlocuit în 2010 „The Office of the Third Sector”, instanță guvernamentală care înainte gestiona relațiile dintre stat și organizațiile Sectorului terțiar. Cu Nick Hurd la conducerea sa, această entitate lucrează la reforma sectorului public, precum și la transformarea proiectelor „Big Society” în politici concrete și aplicabile⁷⁴. Aceasta urmărește și alte obiective:

- Facilitarea conducerii organismelor de binefacere, a întreprinderilor sociale și a organizațiilor voluntare
- Găsirea mai multor resurse pentru sectorul terțiar pentru a consolida independența și reziliența sa
- Oferirea posibilității organizațiilor din sectorul terțiar de a lucra cu statul

În ceea ce privește ultimul punct, este important să subliniem relațiile partenariale deosebite pe care le întrețin organizațiile societății civile și statul britanic. Astfel, începând cu 1998, acest parteneriat este concretizat într-un „National Compact”, un fel de convenție care trasează în mare relația lor. Treptat, acest „National Compact” s-a dispersat în sfera locală pentru a lua noua formă de „Local Compacts”. În prezent, „Renewed Compact” (2010) depinde de „Office for Civil Society” și de „Compact Voice” (în afara guvernului): acesta ia forma unui acord dintre Guvernul

⁷² Site-ul Social Enterprise UK, *About us* : <http://www.socialenterprise.org.uk/about/about-us>

⁷³ Site-ul Government UK, *Cabinet Office, What we do* : <https://www.gov.uk/government/organisations/cabinet-office/about#responsibilities>

⁷⁴ Site-ul Government UK, *Minister for Civil Society, Responsibilities* : <https://www.gov.uk/government/ministers/parliamentary-secretary-minister-for-civil-society>

de coaliție și organizațiile societății civile, care permit asigurarea unui parteneriat eficace pentru a atinge obiectivele comune și de a oferi beneficii cetățenilor britanici. Marile axe care trebuie urmărite, sunt în special crearea unei societăți civile foarte diversificată și independentă, într-un mediu egal și just și combinat cu o dezvoltare eficace și transparentă a politicilor, programelor și serviciilor publice⁷⁵.

Apariția acestor relații atât de deosebite între Sectorul terțiar și Guvernul de Coaliție a fost instituită de lansarea proiectului „Big Society” în 2010.

c. Proiectul Big Society în practică (și critici)

De la începutul mandatului său de Prim ministru în mai 2010, fostul lider al partidului conservator David Cameron conduce un guvern de Coaliție (conservator liberal democrat) și desfășoară cu fervoare un proiect Phare: „The Big Society”. În primul rând, ideea se înscrie în contextul actual al crizei, care induce pe de-o parte repercusiuni sociale puternice (șomaj, creșterea inegalităților...) și impune pe de altă parte restricții bugetare importante; de altfel, proiectul se poziționează în mare măsură pe linia moștenirii ideologiei britanice, atât în plan politic cât și cultural. Bazându-ne pe principii și axe precise care se doresc a fi solide, vom observa că acest proiect nu este primit în cel mai bun mod de toate părțile interesate⁷⁶.

Axele, principiile și acțiunile cheie ale proiectului „Big Society”

În cadrul acestui proiect, este vorba de operarea unei descentralizări pentru a acorda mai multă putere indivizilor, familiilor și comunităților locale⁷⁷: mai susceptibili decât statul să identifice cererea socială, se presupune că acești actori vor răspunde în mod eficient și inovator cererilor sociale locale (locuință, șomaj etc.). Aici este vorba de „community empowerment”, ceea ce înseamnă că statul încearcă să acorde societății civile capacitățile și resursele pentru a acționa și a consolida participarea și democrația de proximitate. Acțiunea socială, precum și participarea cetățenilor sunt foarte încurajate în egală măsură, iar statul, la rândul lui, încearcă să desfășoare o politică de transparență crescută în cadrul său.

Aspectul cel mai pragmatic și economic al proiectului constă în reducerea cheltuielilor publice impuse de contextul crizei; statul încearcă să delege furnizarea serviciilor publice care altădată îi reveneau și pe care nu le mai poate furniza în prezent, unor actori competenți în baza unor parteneriate strategice. Ideea este astfel de a deschide serviciul public concurenței (deschidere și parteneriat), rolul statului trecând de la muzician la șeful de orchestră. Ideea este și aceea de a elimina straturile birocrăției, de unde interesul de a susține sectorul terțiar care reprezintă un actor important în domeniile sociale. Astfel, este vorba de reformarea sectorului public pentru a-l consolida, cu prioritate față de domeniile sănătății și educației, aceste două sectoare reprezentând punctele cheie pentru crearea "unei economii mixte de bunăstare – mixed economy of welfare"⁷⁸.

⁷⁵ *The Compact, The Coalition Government and civil society organizations working effectively in partnership for the benefit of communities and citizens in England*, Cabinet Office, în parteneriat cu Compact Voice, decembrie 2010

⁷⁶ Site-ul fundației iFRAP, *Big Society: democrația participativă în stilul englez*, S.-F. SERVIEE, 15 martie 2012 : <http://www.ifrap.org/Big-Society-la-democratie-participative-a-l-Anglaise,12602.html> ; Site-ul Government UK, *Big Society – Frequently Asked Questions (FAQs)* :

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/85850/Big_Society_FAQs.pdf

⁷⁷ Site-ul Conservatives, *David Cameron* : http://www.conservatives.com/People/David_Cameron.aspx

⁷⁸ F. GLORANT, *Big Society contra Big Government: reformarea Statului după Thatcher*, Sociétal nr. 79, 2013

De la lansarea proiectului, putem menționa punerea în aplicare a 3 reforme: „Localism Act” în 2011 și „Social Value Act”, apoi „Big Society Capital” în 2012.

- „Localism Act” este o lege de descentralizare care urmărește acordarea unei puteri mai mari autorităților locale: aceasta recunoaște din punct de vedere legal recomandările cartierului unde se poate opera o gestiune locală a serviciilor publice (pe bază de voluntariat); aceasta introduce și referendumul cu inițiativă locală care va putea fi folosit, de exemplu, pentru a accepta sau nu o creștere a impozitelor. Astfel, cetățenii devin „cogestionarii serviciilor lor publice” (*Community right to Challenge* reprezintă un drept de interogare dacă organizațiile societății civile estimează că sunt competente pentru a interveni într-un anumit domeniu social, iar *Community right to Build* le permite să propună propriul Plan de dezvoltare teritorial și local de urbanism).
- „Social Value Act” permite întreprinderilor sociale să joace un rol mai important în furnizarea de servicii publice: ideea este că criteriul de selecție al furnizorilor de servicii publice de către colectivitățile locale nu ar trebui să se facă pe propria cheltuială, ci luând în considerare dimensiunile sociale și de mediu ale proiectului, chiar dacă acesta nu este cel mai costisitor.
- „Big society capital” este o bancă „socială” cu un buget de 600 milioane de lire: oferind investitorilor sociali un acces mai bun la finanțări și la recomandări, misiunea sa este de a permite punerea în aplicare a unei piețe de investiții sociale durabile.

O chestiune extrem de importantă pe care o adresează Prim-ministrul vizează cooperativele; astfel, acesta declară: „știm că desființarea monopolurilor, încurajarea alegerii, deschiderea unor noi forme de întreprinderi nu este bună numai pentru afaceri, dar este vorba și de cea mai bună metodă de îmbunătățire a serviciilor publice. Există 12 milioane de membri de cooperativă în Regatul Unit. Acest număr înseamnă mai multe persoane decât acționari din economie. Dar în prezent, există încă prea multe obstacole. O consolidare a legislației existente și crearea unei legi simplificate privind cooperativele este unul dintre angajamentele guvernului⁷⁹.”

Rezonanța, acceptarea și criticarea proiectului Big Society

În prezent, nu putem constata o susținere unanimă pentru proiectul „Big Society” în cadrul opiniei publice.

Dacă cetățenii văd în acesta tentativa unei renunțări subtile a statului cu privire la chestiunile sociale, profesioniștii din sectorul terțiar dau dovadă de un anumit scepticism referitor la proiect pe care îl consideră nerealist și contradictoriu, dacă luăm în calcul diminuarea finanțărilor publice⁸⁰. Pentru partidul laburist, este vorba de o „platformă pentru reducerea cheltuielilor publice”, care produce mai multă inegalitate și sărăcie. De fapt, repartizarea organizațiilor societății civile și importanța lor în structurarea acțiunii publice nu sunt aceleași pe întregul teritoriu și există diferențe de intensitate în participarea cetățenilor: proiectul nu va avea

⁷⁹ Site-ul ICA (International Co-operative Alliance), *Membrii cooperativelor britanice primesc sprijinul guvernului*, 29 martie 2013 :

<http://ica.coop/fr/media/news/les-membres-des-coop%C3%A9ratives-britanniques-re%C3%A7oivent-le-soutien-du-gouvernement>

⁸⁰ Site-ul TSRC, *Overwhelming scepticism to Big Society shows government must offer a more compelling and realistic vision*, press release, 29 ianuarie 2013 :

<http://www.tsrc.ac.uk/NewsandEvents/OverwhelmingscepticismtoBigSociety/tabid/981/Default.aspx>

aceeași rezonanță și aceeași acceptare în funcție de spațiile geografice. În acest scop, putem cita TSRC („Third Sector Research Center”) care încearcă să cartografieze localitățile din Regatul Unit pentru a identifica zonele în care va fi facilitată implementarea programului „Big Society”⁸¹: conform centrului de cercetare, numărul de organizații ale societății civile pe cap de locuitor ar scădea în zonele cele mai defavorizate care depind astfel cel mai mult de fondurile publice; în mod paradoxal, acestea sunt zonele care au cel mai mare risc de a suferi reduceri ale finanțărilor publice⁸². În cele din urmă, sindicatele experimentează acest proiect ca pe o ucidere lentă: sectorul public fiind ierarhic, ultimul sector al economiei britanice în care acestea se impun încă și în care au un număr considerabil de membri, acestea nu pot decât să se teamă că proiectul va genera o nouă scădere a membrilor săi.

Aceste numeroase critici față de proiect par să rezulte dintr-o lipsă de coerență, dar mai ales de claritate după cum a subliniat raportul Comisiei privind Administrațiile Publice de la finalul anului 2011. Acesta preconiza atunci crearea unei ministere responsabile pentru proiect care să permită astfel, prin obiective și mijloace explicite, clarificarea conceptului și acordarea unei mai bune vizibilități⁸³. Prim-ministrul Cameron respinge această idee care ar fi prea simplistă și birocratică în timp ce proiectul se vrea a fi multidimensional și transversal, reformând totalitatea politicilor publice.

⁸¹ J. MOHAN (Prof.), *Mapping the Big Society: perspectives from the Third Sector Research Centre*, Third Sector Research Center, Working Paper 62, July 2011

⁸² Site-ul TSRC, *Third Sector Research Centre maps foundations of a Big Society*, press release, 2 august 2011 : <http://www.tsrc.ac.uk/NewsandEvents/MappingthefoundationsofaBigSociety/tabid/831/Default.aspx>

⁸³ Site-ul fundației iFRAP, *Big Society: mult zgomot pentru nimic ?*, G. KENEDI, 2 mai 2013 : <http://www.ifrap.org/La-Big-Society-beaucoup-de-bruit-pour-rien,13325.html>

Concluzii

În Regatul Unit, organizațiile societății civile se instituționalizează încă din secolul 17 și, prin urmare, construirea identității lor este strâns legată de locul pe care statul îl acordă furnizării serviciilor sociale. Astfel, imediat după cel de-al doilea război mondial, apariția statului-providențial le atribuie un loc minor și, mai târziu, politicile lui Thatcher acordă prioritatea națională liberalizării și financiarizării. Acțiunea organizațiilor societății civile este afectată și este stabilită apoi mai degrabă sub forma parteneriatului cu statul, la fel cum și societățile mutuale devin bănci în mod masiv. Din anii 1990, o nouă importanță este acordată societății civile și, în ciuda valului anterior de demutualizare, peisajul sectorului se redresează și se reconfigurează: reținem în special apariția întreprinderilor sociale, care ocupă o importanță în creștere pentru a deveni parte integrală a sectorului terțiar.

Sectorul terțiar este prezent în multe domenii ale economiei și societății britanice, organizațiile societății civile reprezentând 7% din locurile de muncă, iar partea sectorului de voluntariat ridicându-se la 12,3%. În Regatul Unit există dispozitive speciale de inserție: de exemplu, s-au remarcat bune practici interesante în materie de incluziune socială pentru foștii deținuți. În prezent, acțiunile organizațiilor sectorului terțiar, înainte foarte independente una față de cealaltă, se apropie pentru a arăta mai multă unitate.

Inițiativa Guvernului de Coaliție din 2010, proiectul "Big Society" face parte din moștenirea ideologiei de parteneriat între stat și sectorul terțiar, și afișează dorința de a reda locul său societății civile; aplicarea mai multor legi de la lansarea proiectului reflectă un pas către concretizarea sa. În ciuda ambiției sale de a reuni toți actorii societății britanice, ideea de "Big Society" rămâne marcată de un anumit scepticism, criticat pentru lipsa sa de claritate și aspectul său paradoxal, dar, de asemenea, suspectat de ipocrizie. Dacă nu știm sigur că acest proiect se încheie cu un mare succes, ceea ce trebuie urmărit cu atenție în următorii ani, se pare că a contribuit totuși la apropierea organizațiilor sectorului și la consolidarea identității lor.

Anexa 1: Cele 8 principii ale cooperării

Acronimul Rochdale pentru memorarea celor 8 principii ale cooperării:

R – Religious and political neutrality (neutralitatea religioasă și politică)

O – Open and Voluntary membership (calitatea deschisă și voluntară de membru)

C – Cash trading – credit forbidden (tranzacționarea cu numerar – creditul interzis)

H – Homogeneous market prices – selling market prices (Prețuri omogene de piață – prețuri de vânzare ale pieței)

D – Dividend pro rata to purchase AND democratic control with one member one vote (Dividend pro rata pentru cumpărarea și controlul democratic cu un membru un vot)

A – Adulteration of food forbidden (Contaminarea alimentelor interzisă)

L – Limited interest on self-provided capital (Interes limitat cu privire a capitalul auto-furnizat)

E – Equality or equitability AND education of co-operative members (egalitate su echitabilitate și educație a membrilor cooperativei)

Sursa : R. RHODES, British Co-operative History, contribution to the Swedish Project preparing A GLOBAL HISTORY OF THE CO-OPERATIVE MOVEMENT, Workshop in Stockholm, 20th Novembre 2009

(Istoria cooperativei britanice, contribuție la proiectul suedez de pregătire a UNEI ISTORII A MIȘCĂRII COOPERATIVE, Atelieru din Stockholm, 20 noiembrie 2009)

Anexa 2 : Tabel recapitulativ al formelor juridice adoptate de structurile sectorului terțiar

	Building/friendly Society	CIC	IPS	CLS/CLG
Societăți mutuale	Societăți mutuale	*	Cooperative	*
Structuri ale VCS	*	*	Organisme de binefacere	
Întreprinderi Sociale	*	Întreprinderi sociale		

Bibliografie

Opere, studii, publicații :

- ALCOCK, *A strategic unity: defining the third sector in the UK (O unitate strategică: definirea sectorului terțiar în Regatul Unit)*, Third Sector Research Center, Working Paper 24, 2010
- ALCOCK, *Partnership and mainstreaming: voluntary action under New Labour (Parteneriat și incluziune socială: acțiunea voluntară sub New Labour)*, Third Sector Research Centre, Working Paper 32, Martie 2010
- ALLINSON, BRAIDFORD, HOUSTON, ROBINSON, STONE, *Business support for Social enterprises: findings from longitudinal study (Sprijinul comercial pentru întreprinderile sociale: descoperiri din studiul longitudinal)*, BIS, Policy Research Group, University of Durham, Octombrie 2011
- BOLEAT, *Building Societies - a descriptive study (Societățile de credit imobiliar - un studiu descriptiv)*, octombrie 1981
- CLARKE, KANE, WILDING, BASS, *UK Civil Society Almanac 2012 - Civil Society at a glance (Almanahul Societății civile britanice din 2012 - Societate civilă într-o privire)*, NCVO, 2012
- DAVISTER, DEFOURNY, GREGOIRE, *Les entreprises sociales d'insertion dans l'Union Européenne : un aperçu général (Întreprinderile sociale de inserție în Uniunea Europeană: o privire de ansamblu generală)*, EMES, WP no. 03/11, 2004
- GEYNE-RAJME and MOHAN, *The regional distribution of employees in the third sector in England; estimates from the National Survey of Third Sector Organisations (NSTSO) (Distribuția regională a angajaților din sectorul terțiar; estimări ale National Survey of Third Sector Organisations (NSTSO))*, Third Sector Research Centre, Working Paper 80, Mai 2012
- GLORANT, *La Big Society contre le Big Government: reformer l'Etat après Thatcher (Big Society contra Big Government: reformarea Statului după Thatcher)*, Sociétal nr. 79, 2013
- GOUIFFES, *La fin du conformisme thatchérien (Sfârșitul conformismului lui Thatcher)*, Sociétal nr. 70, 2010
- HOPKINS, *Mapping the Third Sector: A context for social leadership (Maparea Sectorului terțiar)*, The Clore Social Leadership Programme, The Work Foundation, mars 2010
- KENDALL and ALMOND, *Chapter 9 - United Kingdom, in : Global Civil Society : Dimensions of the Nonprofit Sector (Capitolul 9 - Regatul Unit, în: Societatea civilă globală: Dimensiunile sectorului nonprofit)*, John Hopkins Center for Civil Society Studies, 1999, pp. 179 - 199
- MACMILLAN, *"Distinction" in the third sector („Distincția” în sectorul terțiar)*, Third Sector Research Center, Working Paper nr. 89, octombrie 2012
- MALIK, *Defining "Charity" and "Charitable Purposes" in the United Kingdom (Definirea „Charity” și „Charitable Purposes” în Regatul Unit)*, The International Journal of Not-For-Profit Law (ICNL)
- MARSHALL, MACFARLANE, *The Intermediate Labour Market (Piața muncii intermediară)*, Joseph Rowntree Foundation, Septembrie 2000
- MOHAN (Prof.), *Mapping the Big Society: perspectives from the Third Sector Research Centre (Maparea Big Society: perspectiv ale Centruului de cercetare a sectorului terțiar)*, Third Sector Research Center, Working Paper 62, iulie 2011
- *Public Services for People, Emerging provider vehicles (Servicii publice pentru oameni, vehicule emergente ale furnizorilor)*, Rapport IPC (Institute of public care), iulie 2011
- SAVAGE, with PRATT, *The history of UK civil society (Istoria societății civile britanice)*, INTRAC (International NGO Training and Research Centre), Briefing paper 38, ianuarie 2013
- SPEAR, *National Profiles of Work Integration Social Enterprises : United Kingdom (Profile naționale ale Întreprinderilor sociale pentru integrarea profesională)*, EMES, 2002

- SPEAR, *The social economy in Europe: trends and challenges*, in L. MOOK, J. QUARTER, S. RYAN, *Researching the Social Economy Matters (Economia socială în Europa: tendințe și provocări*, în L. MOOK, J. QUARTER, S. RYAN, *Cercetarea chestiunilor de economie socială*), University of Toronto Press, 2010
- *Tackling unemployment, supporting business and developing careers (Combaterea șomajului, susținerea afacerilor și dezvoltarea carierelor)*, UK Commission for Employment and Skills (UKCES), mai 2012
- *The Compact, The Coalition Government and civil society organizations working effectively in partnership for the benefit of communities and citizens in England (Compact, Guvernul de Coaliție și organizațiile societății civile care lucrează efectiv în parteneriat în beneficiul comunităților și cetățenilor din Anglia)*, Cabinet Office, în parteneriat cu Compact Voice, decembrie 2010
- *The mutual for the future, Creating the building society for the next 100 years... and beyond (Societatea mutuală pentru viitor, Crearea societății de credit imobiliar pentru următorii 100 de ani ... și după)*, Raport realizat de Deloitte UK
- VILLENEUVE-SMITH, *Fightback Britain, A report on the State of Social Enterprise Survey 2011 (Luptă, Marea Britanie, Un raport privind Statutul Investigației întreprinderii sociale din 2011)*, Raport realizat de Social Enterprise UK, 2011
- WOODIN, CROOK, CARPENTIER, *Community and Mutual ownership, a historical review (Deținerea comunitară și mutuală, o revizie istorică)*, iulie 2010
- WOODIN, STARKS, *The Third Sector in the United Kingdom (Sectorul terțiar în Regatul Unit)*, CIES, The Co-Operative College

Articole :

- Alternativele Economice,
Regatul Unit: valul mareic al demutualizării, februarie 2001(nr. 189):
http://www.alternatives-economiques.fr/royaume-uni-le-raz-de-maree-de-la-d_fr_art_144_15069.html
- Fundația iFRAP,
Big Society : mult zgomot pentru nimic?, KENEDI, 2 mai 2013:
<http://www.ifrap.org/La-Big-Society-beaucoup-de-bruit-pour-rien,13325.html>
Big Society: democrația participativă în stilul englez, SERVIEE, 15 martie 2012 :
<http://www.ifrap.org/Big-Society-la-democratie-participative-a-l-Anglaise,12602.html>
- ESS (Economia socială și solidară) în regiune,
În « Scoția », există « ESS », 2 august 2012 :
http://www.essenregion.org/site/Dans-Ecosse-il-y-a-ESS?id_mot=6
- TSRC (Third Sector Research Center),
Overwhelming scepticism to Big Society shows government must offer a more compelling and realistic vision (Scepticismul uimitor față de Big Society arată că guvernul trebuie să ofere o viziune mai convingătoare și realistă), comunicat de presă, 29 ianuarie 2013:
<http://www.tsrc.ac.uk/NewsandEvents/OverwhelmingscepticismtoBigSociety/tabid/981/Default.aspx>
Third Sector Research Centre maps foundations of a Big Society (Centrul de Cercetare a Sectorului terțiar trasează fundațiile unei Big Society), comunicat de presă, 2 august 2011:
<http://www.tsrc.ac.uk/NewsandEvents/MappingthefoundationsofaBigSociety/tabid/831/Default.aspx>

Referințe Web:

- Site-uri internet ale organismelor care reprezintă Sectorul terțiar:
 - ACEVO,
About (Despre organizație):
<http://www.acevo.org.uk/about+ACEVO>
 - BLUE SKY,
Blue Sky Development and Regeneration, Trustees' report and financial statements for the year ended 31 March 2012 (Blue Sky Development and Regeneration, Raportul administratorilor și situațiile financiare pentru anul încheiat la 31 martie 2012):
<http://www.blueskydevelopment.co.uk/wp-content/uploads/2012/11/Trustees-Report-31-03-12.pdf>
 - BUILDING SOCIETIES ASSOCIATION,
The History of Building Societies (Istoria societăților de credit imobiliar):
<http://www.bsa.org.uk/consumer/factsheets/100009.htm>
 - BUILDING SOCIETY,
History of Building Societies(Istoria societăților de credit imobiliar):
<http://www.buildingsociety.com/history.shtml>
 - CHARITY COMMISSION,
Facts and figures (Fapte și cifre):
http://www.charity-commission.gov.uk/About_us/About_charities/factfigures.aspx
 - CO-OPERATIVES UK,
Home (Acasă):
<http://www.uk.coop/about>
The Worker co-operative code (Codul cooperativei de lucrători):
http://www.uk.coop/sites/storage/public/downloads/worker_co-operative_code_2nd_edition_0.pdf
 - EDEN PROJECT :
<http://www.edenproject.com/>
 - ICA (International Co-operative Alliance),
Les membres des coopératives britanniques reçoivent le soutien du gouvernement (Membrii cooperativelor britanice primesc sprijinul guvernului), 29 martie 2013 :
<http://ica.coop/fr/media/news/les-membres-des-coop%C3%A9ratives-britanniques-re%C3%A7oivent-le-soutien-du-gouvernement>
 - MUTUO,
About (Despre organizație):
<http://www.mutuo.co.uk/about/>
 - NAVCA,
About (Despre organizație):
<http://www.navca.org.uk/about-1>
Third Sector Network Values Statement (Situația valorilor rețelei sectorului terțiar):
<http://www.navca.org.uk/news/view-article/values>
 - NCVO,
About the Compact (Despre Compact):
<http://www.ncvo-vol.org.uk/thecompact>
Description (Descriere):
http://www.civilsociety.co.uk/directory/company/12/national_council_for_voluntary_organisations_ncvo
History of the Voluntary Sector in Public Service Delivery, A transformative role (Istoria sectorului voluntar în furnizarea de servicii publice, Un rol de transformare):
http://www.ncvo-vol.org.uk/psd/public_services_history

What is the voluntary sector? The voluntary sector and civil society (Ce este sectorul voluntar? Sectorul voluntar și societatea civilă):

<http://www.ncvo-vol.org.uk/policy-research/what-voluntary-sector>

- PRISONERS' EDUCATION TRUST

<http://www.prisonerseducation.org.uk/index.php?id=1>

- SOCIAL ENTERPRISE UK,

About us (Despre noi):

<http://www.socialenterprise.org.uk/about/about-us>

□ Site-uri ale instanțelor guvernamentale

- CONSERVATIVES (),

David Cameron :

http://www.conservatives.com/People/David_Cameron.aspx

- FSA,

Mutual Societies:

http://www.fsa.gov.uk/Pages/Doing/small_firms/MSR/index.shtml

- GOVERNMENT UK,

Cabinet Office, What we do:

<https://www.gov.uk/government/organisations/cabinet-office/about#responsibilities>

Minister for Civil Society, Responsibilities:

<https://www.gov.uk/government/ministers/parliamentary-secretary-minister-for-civil-society>

Big Society – Frequently Asked Questions (FAQs):

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/85850/Big_Society_FAQs.pdf

- HM REVENUE & CUSTOMS,

Particular bodies: industrial and provident societies: background:

<http://www.hmrc.gov.uk/manuals/ctmanual/ctm40505.htm>

- PARLIAMENT UK,

The Citizen's Charter:

<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200708/cmselect/cmpublicadm/411/41105.htm>

□ Site-uri ale centrelor de documentare și observare :

- ARCW (Archives and Records Council Wales),

Charity Commission Record:

http://www.archiveswales.org.uk/anw/get_collection.php?inst_id=29&coll_id=2413&expanded=

- OBSERVATORUL EUROPEAN AL ANTREPRENORIATULUI SOCIAL ȘI AL ECONOMIEI SOCIALE ȘI SOLIDARE,

Regatul Unit :

www.ess-europe.eu

- RESOURCE CENTRE,

Community & Voluntary groups: finding a legal structure to your group (Grupuri comunitare și voluntare: găsirea unei structuri juridice pentru grupul dumneavoastră):

http://www.resourcecentre.org.uk/information/setting_up/info_html/legalstr.asp#

Sectorul terțiar și statul bunăstării danez: o refondare a modelului social ?

Introducere

Economia socială reprezintă 7,2% din totalul forței de muncă plătită în Danemarca în 2010 (aproape 200.000 de locuri de muncă)¹ și munca remunerată a crescut cu 21.60% în acest sector între 2002/2003 și 2009/2010.² În ciuda acestei importanțe reale, nu este recunoscută ca o industrie. Mai precis, chiar termenul de economie socială nu reprezintă unanimitatea în Danemarca. *"În Danemarca, economia socială este folosită pentru a vorbi despre impactul organizațiilor societății civile asupra democrației și prestării de servicii sociale."*³

În ceea ce privește antreprenoriatul social, acesta se confruntă cu un boom în ultimii ani. Cu toate acestea, "atunci când termenul de întreprindere socială "este folosit, se referă în primul rând la discursul privind politica activă a pieței forței de muncă și ambiția de a face întreprinderile mici și mijlocii mai responsabile social de integrarea șomerilor pe piața forței de muncă [sau grupuri aflate în dificultate (șomeri pe termen lung, persoanele cu handicap)]. Conceptul de întreprinderi sociale în Danemarca este folosit pentru a aduce conceptul de coeziune socială și responsabilitate socială a întreprinderilor în discursurile politice daneze, dar foarte rar ca un concept care combină activități sociale / participative și economice în cadrul economiei sociale."⁴ După cum se arată în tabelul de mai jos, chiar dacă conceptul de economie socială este utilizat atât de către autoritățile publice, întreprinderile de economie socială și lumea academică, conceptele din sectorul de voluntariat, sectorul terțiar non-profit sunt din ce în ce mai recunoscute.⁵ Prin urmare, în continuarea acestei lucrări, va trebui să folosim în mod frecvent termenul de sector terțiar.

¹ José Luis Monzón, Rafael Chaves, rapport d'information élaboré pour le Comité économique et social européen par le Centre international de recherches et d'information sur l'économie publique, sociale et coopérative (CIRIEC), *L'économie sociale dans l'Union européenne*, <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-fr-c.pdf>, Bruxelles : Comité économique et social européen, 2012, p.53, consulté le 14/06/2013.

² José Luis Monzón, Rafael Chaves, rapport d'information élaboré pour le Comité économique et social européen par le Centre international de recherches et d'information sur l'économie publique, sociale et coopérative (CIRIEC), *L'économie sociale dans l'Union européenne*, <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-fr-c.pdf>, Bruxelles : Comité économique et social européen, 2012, p.53, consulté le 14/06/2013.

³ José Luis Monzón, Rafael Chaves, rapport d'information élaboré pour le Comité économique et social européen par le Centre international de recherches et d'information sur l'économie publique, sociale et coopérative (CIRIEC), *L'économie sociale dans l'Union européenne*, <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-fr-c.pdf>, Bruxelles : Comité économique et social européen, 2012, p.53, consulté le 14/06/2013.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid

Acceptarea conceptului de economie socială			Acceptarea altor concepte cu privire la economia socială		
<i>De către autoritățile publice</i>	<i>De către întreprinderile din domeniul economiei sociale</i>	<i>De către lumea academică și științifică</i>	<i>Întreprinderile sociale</i>	<i>Sectorul asociativ</i>	<i>Sectorul terțiar</i>
**	**	**	**	***	***

Legendă : * : acceptare slabă ; ** : acceptare medie ; *** : acceptare puternică

Locul statului este extrem de important în Danemarca în ceea ce privește furnizarea și finanțarea serviciilor sociale⁶. Prin aceasta, Danemarca reprezintă tipicul modelului de protecție socială scandinavă în care *"statul joacă un rol de organizator și pune la dispoziția utilizatorilor servicii la cele mai mici costuri sau chiar gratuite și accesibile tuturor, cum ar fi servicii sanitare, finanțate din impozite."*⁷ Acest rol al Statului a constituit evident un aspect important în dezvoltarea sectorului terțiar. Pot fi enumerate mai multe motive pentru care puterile publice nu au încadrat și dezvoltat sectorul terțiar:

- lipsa unui cadru general pentru cooperativele sociale;
- ostilitatea în ceea ce privește apropierea termenilor *"social"* și *"economie"*;
- inutilitatea întreprinderilor sociale alături de un stat-providențial puternic.⁸

Totuși, începând cu anii 1990, secretarul general al "Church Cross Army", cea mai mare asociație daneză de voluntariat în furnizarea serviciilor sociale (350 de angajați și 6000 de voluntari) a observat o tendință a puterilor publice de a integra organizațiile non profit în furnizarea publică de servicii sociale și de sănătate. *"Dacă sectorul non profit devine primul responsabil de furnizarea serviciilor sociale și a soluțiilor la problemele sociale, există riscul clar ca acest sector să își poată pierde capacitatea de a acționa ca o "contra putere critică, o alternativă provocatoare, un pionier inovator"*⁹. Astfel, deși susținând din ce în ce mai multe dintre organizațiile sectorului terțiar, puterile publice daneze rămân dominante. *"Este totuși de reținut că întreprinderile sociale nu pot fi înțelese fără a lua în considerare structurile socio-economice, politice și istorice în care acestea evoluează. Așadar, este logic ca întreprinderile de integrare daneze [dar și toate celelalte întreprinderi sociale] să fie mai dependente de subvențiile publice decât întreprinderile sociale din statele apropiate de modelul statului-providențial rezidual."*¹⁰ Astfel, ne putem întreba dacă dezvoltarea sectorului terțiar transformă modelul social danez.

⁶ Karsten Frøhlich Hougaard, *Studiu de Caz: Danemarca*, în: David-Karl Hubrich, Eva Bund, Björn Schmitz, Georg Mildenerger, *Comparative Case Study Report on the State of the Social Economy*, <http://www.tepsie.eu/images/documents/tepsie.d2.1comparativecasestudyreportsocialeconomy.pdf>, TEPSIE, Bruxelles: Comisia Europeană, DG Cercetare, 2012, p.74, consultat la data de 14/06/2013.

⁷ Ariane Fontenelle, *Les modèles scandinaves de protection sociale*, http://www.pourlasolidarite.eu/IMG/pdf/WP2008_02modeles_scandinaves_protection.pdf, Think Tank european *Pour la solidarité*, 2008, p.5, consultat la data de 14/06/2013.

⁸ Observatorul European al Antreprenoriatului Social și al ESS, Danemarca, http://www.ess-europe.eu/?page_id=412, Think Tank european *Pour la solidarité*, consultat la data de 17/06/2013, în baza a : Lars Hulgård, Thomas Bisballe, *Work integration social enterprises in Denmark*, Working Paper nr. 04/08, Liège: EMES European Research Network, 2004.

⁹ Lars Hulgård, Thomas Bisballe, *Work integration social enterprises in Denmark*, http://www.emes.net/uploads/media/PERSE_WP_04-08_DK.pdf, Working Paper nr. 04/08, Liège: EMES European Research Network, 2004, p.43, consultat la data de 19/06/2013.

¹⁰ Ibid p. 30

Într-o primă parte, vom studia istoria sectorului terțiar din Danemarca și evoluțiile sale în special în relație cu statul providențial. Apoi, vom evidenția diferitele componente ale sectorului și regulile care îl încadrează. Ultimele două capitole sunt dedicate conceptului de inovație socială care capătă din ce în ce mai multă importanță și câtorva inițiative de economie socială și antreprenoriat social.

I. Istoria sectorului terțiar în Danemarca

A. Prima perioadă: mișcarea cooperativă din secolul XIX

Prima perioadă a economiei sociale daneze este caracterizată prin mișcări ale cooperativelor agricole și muncitorești. În plus, trecerea de la monarhia absolută la democrație și redactarea Constituției din 1849, au permis crearea a numeroase asociații¹¹. În anii 1850, mișcarea cooperatistă a atras dezvoltarea cooperativelor agricole, de consumatori, de producție și de credit.¹²

- Mișcarea cooperativelor agricole

Mișcarea daneză a cooperativelor agricole avea două obiective principale: să servească interesele economice dar și culturale, educative și politice ale populației rurale. Această mișcare era puternic legată de cea creată de Nicolaj Frederik Severin Grundtvig (1783-1872): mișcarea școlilor populare (Højskolebevægelsen, Liceele Populare Daneze) marchează chiar și azi țara. Începând cu anii 1850, mișcarea agricolă a fost puternic influențată de Grundtvig și de ideea sa de școli accesibile tuturor claselor sociale și culturilor pentru a construi spiritul comunitar. El a creat prima școală populară în 1844. În 2004, existau 82 de școli populare în Danemarca și 400 în cele cinci țări nordice (Danemarca, Suedia, Norvegia, Finlanda, Islanda). Școlile populare sunt școli independente pentru formarea adulților, fără examene formale. Ele furnizau o educație studenților-agricultori care să le dezvolte acestora capacitatea de a participa la viața politică locală și națională. A doua caracteristică a acestor școli era munca efectuată în jurul intereselor economice ale agricultorilor prin crearea de cooperative care le permiteau să păstreze controlul asupra a numeroase aspecte ale producției și vieților lor. Chiar și astăzi numeroși deputați naționali danezi din principalele partide liberale, social-liberale și social-democrate exprimă importanța gândirii și acțiunii lui Grundtvig cu privire la viața politică daneză. Anumiți deputați chiar au studiat la astfel de școli populare¹³

Cooperativele au în continuare o importanță semnificativă pentru agricultura daneză care *"se sprijină pe mici exploatări familiale care funcționează pe modelul cooperativelor, obiectivul fiind de a pune la comun mijloacele de producție pentru a crea cele mai bune condiții economice posibile pentru agricultori. Această organizare constituie cheia succesului acestor producții. (...) Astfel, 99% din agricultorii danezi sunt membrii (și deci coproprietari) ai cooperativelelor"* (...)¹⁴

¹¹ Pentru tot paragraful : Hougaard, *Studiu de caz: Danemarca*, în: Hubrich, Bund, Schmitz, Mildenerger, *Comparative Case Study Report on the State of the Social Economy*, <http://www.tepsie.eu/images/documents/tepsie.d2.1.comparativecasestudyreportsocialeconomy.pdf>, 2012, p.74, consultat la data de 14/06/2013.

¹² VITA Europe, *Danemarca: cooperative*, în: *Denmark: where the public and the third sector have got closer and closer*, <http://www.vita.it/europe/guides/denmark-where-the-public-and-the-third-sector-have-got-closer-and-closer.html?cnt=97828>, consultat la data de 01/07/2013.

¹³ Hulgård, Bisballe, *Work integration social enterprises in Denmark*, http://www.emes.net/uploads/media/PERSE_WP_04-08_DK.pdf, 2004, pp.5-6, consultat la data de 19/06/2013.

¹⁴ Observatorul European al Antreprenoriatului Social și al ESS, Danemarca, http://www.ess-europe.eu/?page_id=412, Think Tank european *Pour la solidarité*, consultat la data de 17/06/2013, în baza a : Hulgård, Bisballe, *Work integration social enterprises in Denmark*, 2004.

Cooperativele și mișcarea muncitorească¹⁵

Cooperativele muncitorești au apărut dintr-o altă mișcare decât cea inițiată de Grundtvig. Mișcarea muncitorească era și mai reticentă la crearea cooperativelor ca și mijloc de îmbunătățire a condițiilor de viață. Reticență care a persistat până în anul 1898 când a avut loc un congres al partidului social-democrat. Totuși, cooperativele de producție au fost formate în timpul anilor 1870 în relație cu mișcarea muncitorească, însă și-au încheiat activitățile la scurt timp după. Ultima cooperativă de producție a fost creată în 1984. Apoi, mișcarea muncitorească s-a concentrat pe mai multe activități:

- Producerea și vânzarea cu amănuntul a locuințelor ieftine. În 2000, 1,2 milioane din 5,5 milioane de locuitori din Danemarca locuiau în cooperativele de locuințe;
- Crearea de locuri de muncă pentru persoanele care întâmpinau dificultăți în a găsi un loc de muncă.

B. Sectorul terțiar și statul-providențial danez

Un act capital al istoriei daneze este ratificarea acordului din Kanslergade din 1933 care pune în aplicare reformele ce vor conduce la modelul de protecție socială în care Statul joacă rolul principal și central în calitate de instituție responsabilă pentru bunăstarea cetățenilor. Organizațiile de voluntari și asociațiile caritabile private sunt cantonate pe servicii pe care serviciile publice le pot furniza cu greu. Astfel, statul-providențial danez a cunoscut o puternică dezvoltare între anii 1960 și 1970. *"Danish Social Assistance Act"* din 1976 consolida reglementarea de stat a organizațiilor de voluntari în special prin finanțarea cvasi-exclusivă a cheltuielilor operaționale.¹⁶

Recesiunea economică din anii 1980 a schimbat însă datele. În special, rolul statului ca singura instituție responsabilă pentru bunăstarea cetățenilor a fost anulat. Au apărut cereri alternative ceea ce a condus la o din ce în ce mai mare luare în considerare a organizațiilor non profit și la dorința de descentralizare a puterii de stat.¹⁷ Astfel, capitolul 18 al *"Consolidation Act on Social Services"* din 1998, amendat de mai multe ori de atunci, evidențiază consiliile municipale în cooperare cu organizațiile non profit în furnizarea de servicii sociale:

- (1) *"Consiliul municipal trebuie să coopereze cu organizațiile sociale de voluntari și cu asociațiile."*
- (2) *Consiliul municipal trebuie să aloce în fiecare an o sumă pentru susținerea muncii voluntare sociale."*¹⁸

C. A doua perioadă: noi întreprinderi sociale începând cu anii 1970

- Programe de dezvoltare transsectorială¹⁹

¹⁵ Hulgård, Bisballe, *Work integration social enterprises in Denmark*, http://www.emes.net/uploads/media/PERSE_WP_04-08_DK.pdf, 2004, pp.6-7, consultat la data de 19/06/2013.

¹⁶ Pentru tot paragraful : Hougaard, *Studiu de caz: Danemarca*, în: Hubrich, Bund, Schmitz, Mildenerger, *Comparative Case Study Report on the State of the Social Economy*, <http://www.tepsie.eu/images/documents/tepsie.d2.1comparativecasestudyreportsocialeconomy.pdf>, 2012, p.74, consultat la data de 14/06/2013.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Tradus de autor: Ministry of Social Affairs and Integration, *Consolidation Act on Social Services*, http://english.sm.dk/MinistryOfSocialWelfare/legislation/social_affairs/social_service_act/Sider/Start.aspx, consultat la data de 17/06/2013.

¹⁹ Hulgård, Bisballe, *Work integration social enterprises in Denmark*, http://www.emes.net/uploads/media/PERSE_WP_04-08_DK.pdf, 2004, p.7-8, consultat la data de 19/06/2013.

Dat fiind că statul-providențial danez a căpătat din ce în ce mai mare importanță începând cu anii 1960, numeroase servicii sociale legate de mișcările cooperative au fost preluate de către sectorul public. În special, instituțiile autonome ("self-owning institutions") erau organizații private însă integrare de facto în sectorul public. A doua perioadă pentru întreprinderile sociale debutează la sfârșitul anilor 1960 odată cu apariția noilor organizații fără vreo legătură cu mișcările cooperative menționate anterior dat fiind că erau susținute financiar de puterile publice și chiar create prin angajamentul actorilor din sectorul public. Aceste noi întreprinderi locale într-o strategie bottom-up, erau influențate de revolta studentească din 1968 dar și de filozofia lui Grundtvig. Începând cu anul 1985, diferite programe de domeniul politicilor sociale și de urbanism de la nivel național și european au încurajat înființarea și diferențierea întreprinderilor sociale. Cel mai mare program numit "Program de dezvoltare socială" lansat între 1988 - 1992 de către Ministerul Afacerilor Sociale, a dezvoltat numeroase întreprinderi sociale. Filozofia lui Grundtvig și școlile populare au fost utilizate pentru a legitima această strategie. În timpul celei de a doua perioade a sectorului terțiar danez, care a început să câștige teren de pe la mijlocul anilor 1980, politica socială a luat o nouă turnură odată cu sprijinul acordat de autoritățile publice noilor întreprinderi sociale în lupta împotriva excluderii sociale.

- Tranziția către programele sociale active ("active welfare programmes")²⁰

A doua perioadă a sectorului terțiar danez a fost influențată de transformarea de la modelul de stat-providențial, către politicile sociale active numite "active line" care au consolidat legătura dintre politicile active ale pieței muncii și modelul întreprinderilor sociale. O reformă din anul 1994 a avut drept scop transformarea politicii pieței muncii din pasivă în activă în relație cu actorii locali și regionali publici și din sectorul non profit. Abordarea s-a orientat spre nevoi: oferte de activare pot fi făcute începând cu anul 1994 în diferite momente ale perioadei de șomaj în legătură cu nevoile șomerilor și cu piața muncii. Fiecare persoană fără loc de muncă este integrată într-un "*plan personalizat*", în acord cu serviciile publice, care reprezintă baza măsurilor de activare (educație, formare, etc.). Întreprinderile sociale, în special întreprinderile de integrare, s-au văzut puse în postura de actori ai politicilor sociale și ai pieței muncii active (educație, formare). Cu această nouă politică, întreprinderile de integrare au cunoscut o puternică dezvoltare. De exemplu, 20% din activitățile organizate anterior de către sistemul serviciului forțelor de muncă sunt în responsabilitatea organizațiilor non publice.

Jumătate din organizațiile de voluntari au fost create după 1975 și un sfert dintre ele după 1990. Voluntariatul a cunoscut la rândul lui un puternic avânt în ultimii douăzeci de ani: între 1993 și 2004, numărul voluntarilor depășea un sfert dintr-o treime a populației²¹. Se înțelege așada că această a doua perioadă a sectorului terțiar danez este capitală pentru dezvoltarea sectorului și pentru vitalitatea sa actuală.

D. A treia perioadă: spre o economie socială?²²

Doi factori esențiali diferențiază a doua perioadă de cea de a treia:

- Liderii noilor întreprinderi sociale au devenit conștienți de faptul că aparțin unei rețele a economiei sociale europene;

²⁰ Pentru tot paragraful: Ibid. p.8-9.

²¹ Anne Liveng, *Danemarca*, în : Jacques Defourny, Victor Pestoff (eds.), *Images and concepts of the third sector in Europe*, http://www.emes.net/uploads/media/WP_08_02_TS_FINAL_WEB.pdf, Liège: EMES European Research Network, Working Paper nr. 08/02, 2008, p.13-14, consultat la data de 01/07/2013.

²² Hulgård, Bisballe, *Work integration social enterprises in Denmark*, http://www.emes.net/uploads/media/PERSE_WP_04-08_DK.pdf, 2004, p.9-10.

- Și mișcarea cooeprativă daneză în legătură cu mișcarea muncitorească și partidul social - democrat arată un interes nou față de întreprinderile sociale.

În anii 1980 și 1990, mișcarea cooperativă nu recunoștea noile întreprinderi sociale. Situația era similară la congresul partidului social-democrat din 1898 care cerea organizațiilor muncitorești să fie atente la angajamentul cooperativ. În special, mișcarea cooperativelor muncitorești era sceptică în ceea ce privește susținerea ce trebuia acordată noilor întreprinderi sociale în domeniile integrării sociale, muncii și furnizării de servicii sociale.

Această atitudine este pe cale să se schimbe. De altfel, Uniunea Cooperativelor Daneze (*Det Kooperative Fællesforbund sau DKF*) precum și alți actori ai mișcării muncitorești au lansat câteva inițiative cu scopul de a coopera cu aceste noi întreprinderi sociale, cu ONG-urile și cu asociațiile de voluntari. Aceasta reprezintă doar o schimbare în discurs, din moment ce întreprinderile sociale rămân în continuare, în mare parte, dependente de fondurile publice. Însă, economia socială este încet încet recunoscută și de alți actori, mai întâi de puterile publice apoi printre altele de mișcarea cooperativă, ca și actor al protecției sociale prin furnizarea de servicii sociale în special prin integrare economică, socială și politică. Noile întreprinderi sociale sunt lansate de către sectorul terțiar și inițiativele locale ale voluntarilor.

E. Recapitulare: o relație istorică ce pendulează între statul danez și sectorul terțiar

Benjamin Gidron, Ralph M. Kramer și Lester Salamon au publicat în anul 1992 cartea numită *Governement and the Third Sector* în care evidențiază patru modele de relații dintre stat și sectorul terțiar. Tabelul următor prezintă diferite modele organizate în funcție de finanțarea și furnizarea de servicii. Ultima linie din tabel înscrie istoria daneză în această relație Stat – sector terțiar.

Modele de relații dintre Stat și sectorul terțiar după Gidron, Kramer și Salamon (1992)²³				
<u>Funcții :</u>	Model dualist	Model colaborativ	Modelul Statului dominant	Modelul sectorului terțiar dominant
- <u>Finanțare</u>	Stat/Sector terțiar	Stat	Stat	Sector terțiar
- <u>Furnizare de servicii</u>	Stat/Sector terțiar	Sector terțiar	Stat	Sector terțiar
Perioade istorice corespunzătoare în Danemarca	1849-1890	1890-1945	1945-1980	Nicio corespondență

După redactarea Constituției daneze, prima fază până în 1890 desprinde un ansamblu de politici sociale liberale care au susținut un model dualist în care cele două entități au fost pe rând responsabile de finanțare dar și de furnizarea de servicii. În idea de responsabilitate individuală, au apărut numeroase inițiative filantropice.²⁴

²³ Lars Skov Henriksen, Peter Bundesen, *Voluntary-Statutory Relationships in the History of Danish Social Welfare*, http://www.soc.aau.dk/fileadmin/user_upload/CASTOR/Arbejdsrapporter/Arbpapir_nr14.pdf, Sociologisk Arbejdsrapport no. 14, Aalborg Universitet: Sociologisk Laboratorium, 2003, p.19, consultat la data de 02/07/2013.

²⁴ Ibid. p. 22

Apoi, până la sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial, poate fi remarcată aplicarea unui model colaborativ între sectorul public responsabil cu finanțarea și sectorul terțiar, responsabil la rândul lui cu furnizarea serviciilor către populație. Acest parteneriat a fost posibil grație introducerii noilor drepturi sociale și importanței crescute a responsabilității publice într-o epocă de dezvoltare industrială și de scoatere la lumină a unor grave probleme sociale. Această colaborare era bazată pe ideea că puterea statului era reprezentată de capacitatea sa de a colecta resurse din impozit pentru a-l redistribui, iar cea a sectorului filantropic de simțul datoriei și al angajamentului.²⁵

În timpul celei de a treia perioade social-democratice postbelice, a fost creat un stat-providențial universal dominant atât în ceea ce privește finanțarea cât și în ce privește furnizarea de servicii sociale. Responsabilitatea publică și drepturile individuale reprezentau principii primordiale. Sectorul terțiar nu a cunoscut în același timp o scădere, ci o transformare în activitatea sa principală. În vreme ce rolul său de furnizor de servicii sociale a scăzut, acțiunea sa de grup de presiune și de reprezentare a anumitor grupuri sociale s-a consolidat.²⁶

În fine, începând cu anii 1980 și până în prezent, statul-providențial universal danez a suferit critici puternice ceea ce a dat o libertate de mișcare mai mare actorilor din sectorul terțiar. Ideologia dominantă în Danemarca dar și în Europa tinde să întărească acțiunea societății civile, prin sectorul terțiar și organizațiile de voluntariat. Această ultimă perioadă nu se încadrează în nici unul din modelele lui Gidron, Kramer și Salamon. Organizațiile de voluntariat și sectorul terțiar sunt încă incluse într-un model de Stat dominant în care Statul finanțează serviciile sociale prin impozit și încadrează clar serviciile efectuate prin organizații non publice. Totuși, pot fi remarcate câteva asemănări cu modelul cooperativ al anilor 1920 și 1930 încurajat de guvernele daneze succesive.²⁷

Am arătat în această primă parte că sectorul terțiar a avut roluri diferite în Danemarca. De douăzeci de ani el se află în continuă dezvoltare. În a doua parte a acestei lucrări, vom prezenta compoziția sectorului terțiar danez actual și regulile care îl guvernează.

II. Sectorul terțiar danez astăzi

Acest capitol evidențiază dezvoltarea sectorului terțiar din Danemarca și diferitele sale componente: sectorul non profit, asociațiile, cooperativele, casele de ajutor reciproc și întreprinderile sociale. În al doilea rând, vor fi explicate regulile legislative și fiscale care îl guvernează.

A. Compoziția sectorului terțiar în Danemarca

1. Prezentare generală

Așa cum am menționat în introducerea acestei lucrări, economia socială reprezintă o parte importantă a locurilor de muncă remunerate din Danemarca și cunoaște o dezvoltare puternică, în special în cooperative în ultimii zece ani. Tabelul următor rezumă situația economiei sociale din Danemarca.²⁸

Componentele economiei sociale daneze					
Cooperative	Case	de	Asociații	Fundații	Întreprinderi

²⁵ Ibid. p. 20-22

²⁶ Ibid. p. 20-22

²⁷ Ibid. p. 21-22

²⁸ Monzón, Chaves, *L'économie sociale dans l'Union européenne*, <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-fr-c.pdf>, 2012, p. 47, 52, 55, 56, consultat la data de 20/03/2013

	ajutor reciproc			sociale	
Locuri de muncă remunerate (2009-2010)					TOTAL
70 757	4 072	120 657			195 486

Evoluția locurilor de muncă remunerate în economia socială din Danemarca					
Locuri de muncă în 2002-2003		Locuri de muncă în 2009-2010		Variația locurilor de muncă dintre cele două perioade	
Cooperative	Asociații	Cooperative	Asociații	Cooperative	Asociații
39 107	120 657	70 757	120 657	80,93%	0,00%

Numărul de voluntari din Danemarca		
Data	Procentaj din populația adultă	Număr de voluntari
2011	43%	1 949 371
2004 ²⁹		environ 1 500 000

Tabelul următor precizează structura economiei sociale daneze și caracteristicile sale.³⁰

ECONOMIA SOCIALĂ ÎN DANEMARCA

Tabelul 6.8 (*)

Cooperative și alte structuri similare	Case de ajutor reciproc și alte structuri similare	Asociații, fundații și alte structuri similare
<ul style="list-style-type: none"> - Cooperative agricole: (1) (2009: 11 cooperative 35.000 locuri de muncă 99.000 cooperatori) - Cooperative de consum: (2009: 382 cooperative 19.098 locuri de muncă 1.670.000 cooperatori) - Cooperative bancare: (2009: 20 cooperative 659 locuri de muncă 67.000 cooperatori) - Cooperative industriale: (2009: 110 cooperative 	<ul style="list-style-type: none"> - Case de ajutor reciproc și alte structuri: (2) (2009: 53 structuri 4.072 locuri de muncă) 	<ul style="list-style-type: none"> - Asociații și fundații: (2004: 120.657 locuri de muncă 12.877 structuri)

²⁹ Hougaard, *Studiu de caz: Danemarca*, în: Hubrich, Bund, Schmitz, Mildenerger, *Comparative Case Study Report on the State of the Social Economy*, <http://www.tepsie.eu/images/documents/tepsie.d2.1comparativecasestudyreportsocialeconomy.pdf>, 2012, p. 85, consultat la data de 14/06/2013.

³⁰ Monzón, Chaves, *L'économie sociale dans l'Union européenne*, <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-fr-c.pdf>, 2012, p. 60

16.000 locuri de muncă 4.803 cooperatori)		
70.757 locuri de muncă 523 întreprinderi 1.840.803 cooperatori	4.072 locuri de muncă 53 structuri	120.657 locuri de muncă 12.877 structuri

(*) Sursa: Jakobsen G. (Copenhagen Business School și Research Center for Social Entrepreneurship, universitatea Roskilde)

(1) Sursa: Raportul de evaluare a Cooperativelor Europa, 2010

(2) Cifre de la ICMIF pentru 2010. Include fondurile de pensii.

Alte surse indică datele următoare:

Pentru asociații și alte structuri similare, Johns Hopkins (2004) indică 140 620 de locuri de muncă ETP.

Pentru cooperative și alte structuri similare, Jakobsen, în baza Danmarks Statistik (2009), indică 32 976 locuri de muncă și 1 726 întreprinderi.

Mișcarea cooperativă ocupă un loc foarte important în economia socială daneză³¹:

- cooperativele agricole exportă masiv;
- cooperativele de consum dețin un procent de 35% din piață;
- cooperativele de cazare acoperă 18% din cererea de locuințe;
- și 80% din furnizorii de energie eoliană sunt cooperative.

2. Sectorul organizațiilor non profit („voluntary organizations”)

Sectorul organizațiilor non profit este un domeniu studiat de puțin timp în Danemarca. Un studiu publicat în anul 2006, de către Centrul Național Danez pentru Cercetare Socială privind Sectorul de Voluntariat („voluntary organizations”) reprezintă cea mai bună sursă de informare. Termenul de („voluntary organizations” este cel mai utilizat în societatea daneză pentru a diferenția aceste organizații de întreprinderile private și organizațiile și instituțiile publice. O organizație de voluntariat sau non profit are cinci caracteristici principale³²:

- Un statut legal sau o permanență organizațională (activitate în curs);
- O organizație privată și non guvernamentală care nu face parte nici din sectorul public, nici nu este controlată de acesta, dar care poate lucra cu acesta și poate primi subvenții publice;
- O activitate care nu se bazează pe profit. Dacă se generează și profit, acesta trebuie reinvestit în organizație pentru a se asigura dezvoltarea obiectului său social;
- O organizație autonomă care decide ea însăși care îi este activitatea, fără nici un control din partea altei organizații, fie ea publică, comercială sau de voluntariat;

³¹ VITA Europe, *Danemarca: cooperative*, în: *Denmark: where the public and the third sector have got closer and closer*, <http://www.vita.it/europe/guides/denmark-where-the-public-and-the-third-sector-have-got-closer-and-closer.html?cnt=97828>, consultat la data de 01/07/2013.

³² Cristina Vasilescu, Mette Hjaere, *Denmark* în: *Volunteering across Europe. Organisations, promotion, participation, Greece, Hungary, Austria, Denmark, Cyprus*, v. III, http://www.spes.lazio.it/volontariatoeuropa/inglese/4_denmark.pdf, Roma: SPES - Centro di Servizio per il Volontariato del Lazio, 2009, p.152, consultat la data de 02/07/2013.

- Non – obligatorie: membrii, participare și contribuții financiare.

Putem evidenția trei tipuri de forme legale de organizații non profit: instituțiile autonome (« *Selvejende institutioner* », « *independent or self-owning/governing institutions* »), fundațiile caritabile sau fondurile (« *Almennyttige fonde* » « *Public utility funds* ») și asociațiile (« *Foreninger* »). Totuși, nu a fost creat în Danemarca vreun registru care să cuprindă toate organizațiile sectorului non profit³³. Chenarul alăturat detaliază aceste trei componente ale sectorului non profit danez.³⁴

- Domenii de activitate³⁵

Trei domenii de activitate domină sectorul organizațiilor non profit din Danemarca: educația și cercetarea (școli private, educație populară pentru adulți), asociațiile economice, profesionale și sindicatele, și serviciile sociale (asociații care lucrează cu publicul tânăr sau în vârstă³⁶ precum și instituții sociale independente precum clinicile sau azilele). Aceste trei domenii reprezintă 71% din veniturile sectorului conform studiului din 2006. Tabelul următor menționează celelalte domenii de activitate din sectorul danez al organizațiilor non profit:

1°) Instituțiile autonome sunt forme de organizare speciale în Danemarca finanțate în mare parte de autoritățile publice și fără voluntari. Ele sunt prezente în domeniile sociale și educative: centre de primire de zi, refugii, adăposturi, școli populare, creșe. **2°) Fundațiile caritabile sau fondurile** reprezintă active depuse la un consiliu de administrație independent pentru obiective specifice. Ele nu sunt definite legal dar au anumite caracteristici bazate pe obiceiuri și practică: un activ separat de averea totală a fondatorului, un management independent care dispune de active, fundația este considerată ca fiind o entitate legală independentă, fundația posedă drepturile, nu moștenitorii fondatorului de exemplu. Aceste fundații aparțin mediului caritabil. **3°) Asociațiile** reprezintă uniuni de persoane sau de organizații cu un obiectiv sau interes comun organizate și administrate prin proceduri și reguli democratice. Numeroși voluntari sunt membrii în aceste structuri.

³³ Hougaard, *Studiu de caz: Danemarca*, în: Hubrich, Bund, Schmitz, Mildenerger, *Comparative Case Study Report on the State of the Social Economy*,

<http://www.tepsie.eu/images/documents/tepsie.d2.1comparativecasestudyreportsocialeconomy.pdf>, 2012, p. 75-76, consultat la data de 14/06/2013.

³⁴ Vasilescu, Hjaere, *Denmark* în: *Volunteering across Europe. Organisations, promotion, participation, Greece, Hungary, Austria, Denmark, Cyprus, v. III*, http://www.spes.lazio.it/volontariatoeuropa/inglese/4_denmark.pdf, 2009. p. 162, consultat la data de 02/07/2013.

³⁵ Hougaard, *Studiu de caz: Danemarca*, în: Hubrich, Bund, Schmitz, Mildenerger, *Comparative Case Study Report on the State of the Social Economy*,

<http://www.tepsie.eu/images/documents/tepsie.d2.1comparativecasestudyreportsocialeconomy.pdf>, 2012, p. 77, consultat la data de 14/06/2013.

³⁶ Asociația Dane Age a fost fondată în 1986 și regroupează în jur de 500 000 membrii. Activitatea sa principală constă în a acționa în contul persoanelor în vârstă înaintea autorităților publice și a celor însărcinați cu îngrijirea lor și de a asigura bunăstarea persoanelor în vârstă : *European Road Safety Charter, Dane Age Association-Ældre Sagen*, <http://www.erscharter.eu/fr/signatories/profile/13106>, consultat la data de 18/06/2013.

Domenii de activitate ale sectorului non profit (clasificate în ordinea descrescătoare a veniturilor)		Procentajul fiecărui domeniu în raport cu veniturile totale ale sectorului
1	Educație și cercetare	32,1%
2	Asociații economice și profesionale, sindicate	24%
3	Servicii sociale	14,9%
4	Cultură, agrement și sport	9,4%
5	Dezvoltare și locuințe	7,9%
6	Intermediari ai filantropiei și promovarea voluntariatului	3,4%
7	Sănătate	2,1%
8	Altele	2%
9	Internațional	1,9%
10	Religie	1,1%
11	Drept, advocacy, politică	0,9%
12	Mediu	0,3%

- Finanțarea și cheltuielile sectorului: o puternică dependență față de autoritățile publice³⁷

În 2006, aproape 44% din veniturile globale ale organizațiilor non profit proveneau din susținere publică. Serviciile sociale (79% din venituri), educația și cercetarea (77,1% din venituri) și domeniul internațional (73,5% din venituri) reprezintă trei activități dintre cele mai susținute de autoritățile publice. Mult în spate se situează cultura și agrementul cu 32,5% din veniturile totale ale domeniului de activitate. Sănătatea este finanțată în proporție de 70,6% din fonduri private (donații, strângeri de fonduri) și este foarte puțin susținută din fonduri publice (11,6%). Locuințele obțin 54,5% din venituri din propria activitate ceea ce reprezintă cea mai importantă rată.

45% din cheltuieli corespund plății salariilor angajaților. Trebuie așadar precizat că, calificarea sectorului non profit danez ca și sector bazat pe voluntariat («*voluntary organizations*») trebuie corectată. Educația și cercetarea precum și serviciile sociale sunt două domenii de activitate care cuprind numeroși specialiști ceea ce explică proporția mare a cheltuielilor salariale, care atinge 58,4% și respectiv 67,3% din cheltuielile lor totale. Instituțiile independente au o lungă tradiție în Danemarca și joacă un rol esențial în aceste domenii de

³⁷ Hougaard, *Studiu de caz: Danemarca*, în: Hubrich, Bund, Schmitz, Mildenerger, *Comparative Case Study Report on the State of the Social Economy*, <http://www.tepsie.eu/images/documents/tepsie.d2.1comparativecasestudyreportsocialeconomy.pdf>, 2012, p. 78-83, consultat la data de 14/06/2013.

activitate. În condițiile în care instituțiile independente angajează mai mulți salariați decât asociațiile, aceste cifre sunt perfect coerente. Deși, de fapt, 43% din populația adultă sunt voluntari (vezi paragraful anterior), importanța salariatului este notabilă și indispensabilă bunului mers al acestui sector. Studiul Centrului Național Danez pentru Cercetare Socială a evidențiat faptul că numărul angajaților cu normă întreagă depășește numărul voluntarilor cu normă întreagă. Voluntarii rămân un stâlp esențial al numeroaselor asociații însă, instituțiile independente în special, angajează mai multe persoane.

Veniturile sectorului non profit			
Susținere publică	Susținere privată	Venituri pe activitate	Venituri din investiții și altele
43,7%	21,1%	28,5%	6,7%
Cheltuielile sectorului non profit			
Angajați salariați	Producție și servicii	Alte cheltuieli	
45,1%	38,7%	16,2%	

– Componenta juridică a sectorului non profit danez³⁸

Mai mult de 80% din organizațiile non profit daneze sunt asociații (100.200 organizații în total în anul 2006). Cel mai mare număr de organizații din acest sector aparțin domeniului culturii, agrementului și sportului (36,3% din totalul organizațiilor). De fapt, cluburile sportive sunt extrem de răspândite. Al doilea domeniu care conține cele mai multe entități este cel al locuințelor (asociații de locuințe, de proprietari și grădini colective: 14,4% din total) urmat de aproape de asociațiile profesionale și de sindicate (10% din total). Educația și cercetarea precum și serviciile sociale nu reprezintă decât aproximativ 10% din organizațiile non profit daneze ceea ce demonstrează existența marilor instituții din aceste domenii care retrag venituri mari și în special din fonduri publice.

Repartizarea entităților sectorului non profit danez după forma legală	
Forme legale	Procentaj în raport cu numărul total de organizații
Asociații:	86%
– Locale și regionale	83%
– Naționale	3%
Instituții autonome	8%
Fundații caritabile	6%

*"Sectorul non profit din Danemarca este evident foarte variat, anumite asociații au o mărime considerabilă, precum Crucea Roșie daneză (60 000 de membrii, 15.000 de voluntari, 120 de angajați), sau Asociația Daneză a Persoanelor în Vârstă (Ældremobiliseringen, cu 450.000 de membrii, 2.500 de voluntari și 26 de angajați)"*³⁹ (date din 2007). Alături de aceste organizații foarte mari au fost create o multitudine de organizații mai mici.

3. Întreprinderile sociale

"Antreprenoriatul-descoperirea de oportunități și exploatarea lor organizată – înglobează antreprenoriatul comercial ca și urmărirea oportunităților în scopuri economice precum și

³⁸ Ibid, p. 81-82.

³⁹ Politiques Sociales.net, Note Synthèse : Danemark : Économie sociale et microcrédit, <http://politiquessociales.net/Economie-sociale-et-microcredit,82>, 2007, consultat la data de 21/06/2013.

antreprenoriatul social care urmărește oportunitățile în scopuri societale."⁴⁰ Întreprinderile sociale nu pot fi definite numai prin statutul lor ci și prin finalitatea lor socială sau de mediu; activitatea lor economică nu constituie decât un mijloc pentru a atinge această finalitate. Întreprinderile sociale pot de exemplu să furnizeze servicii sau formări persoanelor care suferă de handicap sau defavorizate sau să își utilizeze profiturile pentru realizarea de proiecte sociale.⁴¹ O caracteristică importantă a întreprinderii sociale este tendința de a reinvesti în activitate o parte importantă a profiturilor sale pentru a servi și a promova finalitatea socială.⁴²

Întreprinderile sociale sunt în marea lor majoritate organizații ale sectorului terțiar menționate anterior: asociații, instituții autonome, fundații caritabile și cooperative. Cooperativele sunt asociații cu activitate economică și care sunt administrate în mod democratic în interesele membrilor lor. La aceste organizații clasice putem adăuga câteva societăți cu responsabilitate limitată ale căror obiective sociale și de mediu sunt mai importante decât obiectivul economic. Cea mai mare parte a întreprinderilor sociale o reprezintă asociațiile, urmate apoi de instituțiile autonome. Celelalte forme de organizații sunt reziduale.⁴³

Întreprinderile sociale daneze sunt înainte de toate întreprinderi mici și mijlocii. O mare parte dintre ele nu posedă mai mult de douăzeci de angajați. Antreprenoriatul social este nou în Danemarca iar antreprenorilor le lipsesc consultanța și susținerea din partea puterilor publice.

B. Legislația referitoare la sectorul terțiar

*"Nu există, practic vorbind, o strategie națională în materie de economie socială și antreprenoriat social."*⁴⁴ Guvernele daneze succesive au legiferat foarte puțin în domeniul economiei sociale. De exemplu, statul nu posedă o legislație generală referitoare la cooperative, chiar dacă cooperativele de locuințe sunt guvernate de o lege.⁴⁵ Mai mult, cooperativele trebuie să se înregistreze dacă doresc să beneficieze de un regim fiscal avantajos.⁴⁶ În schimb însă, guvernul danez a fost primul din Europa care a permis fundațiilor caritabile să obțină

⁴⁰ Thomas Schøtt, *Social and Commercial Entrepreneurship in Denmark 2009 - studied via Global Entrepreneurship Monitor*, http://static.sdu.dk/mediafiles/Files/Om_SDU/Institutter/Ier/Gem%20Rapport%202009/GEM%20Rapport%202009%20WEB.pdf, Kolding: Universitatea din Danemarca de Sud, 2010, consultat la data de 28/06/2013.

⁴¹ Thomas Schøtt, Roger G. Spear, Lars Hulgård, *Organising social enterprises in Denmark*, în: Schøtt, *Social and Commercial Entrepreneurship in Denmark 2009 - studied via Global Entrepreneurship Monitor*, http://static.sdu.dk/mediafiles/Files/Om_SDU/Institutter/Ier/Gem%20Rapport%202009/GEM%20Rapport%202009%20WEB.pdf, 2010, p. 112, consultat la data de 28/06/2013.

⁴² Ibid. p.118.

⁴³ Ibid. pp.115-116.

⁴⁴ Observatorul European al Antreprenoriatului Social și al ESS, *Danemarca, Legislație/Strategie, Législation/stratégie*, http://www.ess-europe.eu/?page_id=2040, Think Tank european *Pour la solidarité*, consultat la data de 18/06/2013, bazat pe : Philippe Chibani-Jacquot , *Danemark : Copenhague tente d'associer l'entrepreneuriat social à ses politiques sociales*, http://www.essenregion.org/site/Danemark-Copenhague-tente-d?id_mot=6, ESS în regiune, 2011, consultat la data de 05/07/2013.

⁴⁵ Monzón, Chaves, *L'économie sociale dans l'Union européenne*, <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-fr-c.pdf>, 2012, p. 79, consultat la data de 20/03/2013.

⁴⁶ VITA Europe, *Denmark: cooperatives*, in: *Denmark: where the public and the third sector have got closer and closer*, <http://www.vita.it/europe/guides/denmark-where-the-public-and-the-third-sector-have-got-closer-and-closer.html?cnt=97828>, consultat la data de 02/07/2013.

rambursarea taxei pe valoare adăugată⁴⁷. În general, organizațiile de voluntari sunt scutite de impozit și de taxa pe valoare adăugată.⁴⁸ Tabelul următor rezumă aceste informații.⁴⁹

Recunoașterea juridică a anumitor forme de organizare ale economiei sociale			
Cooperativele	Casele de ajutor reciproc	Asociațiile	Fundațiile
DA	DA	DA	DA
Tratament fiscal specific al organizațiilor economiei sociale			
DA	-	DA	DA

Libertatea de asociere, stabilită prin articolul 78 al Constituției daneze, capătă o importanță primordială; atât de importantă încât nicio lege nu a definit sau reglementat organizațiile sectorului terțiar și asociațiilor. Fundațiile caritabile (sau fondurile) și instituțiile autonome au fost reglementate prin *"Danish Act on Foundations and Certain associations"* din 1984⁵⁰ *"Danish Act on Popular Education"* obligă autoritățile locale să finanțeze școlile populare, în special asociațiile educative pentru adulți și cluburile și asociațiile de tineri și de sport.⁵¹

Așa cum am văzut în primul capitol, *"Consolidation Act on Social Services"* impune municipalităților să coopereze cu sectorul non profit și să îi consacre o parte din bugetul lor. În plus, autoritățile publice încurajează din plin voluntariatul. În anul 2005, guvernul danez a pus în aplicare o strategie de susținere a centrelor de voluntariat. 6,5 milioane de euro au fost utilizați de către guvern pentru ca aceste centre să fie promovate și accesibile cetățenilor.⁵² În scopul consolidării cooperării dintre puterile publice și sectorul terțiar, au apărut câteva inițiative în ultimii ani⁵³:

- politici coerente de voluntariat: în 2010, un comitet a fost înființat pentru a studia această temă;
- consiliul de voluntariat începând cu anul 2008: consiliază Ministrul Afacerilor Sociale și Parlamentul danez cu privire la rolul sectorului de voluntariat și mizelor referitoare la schimbările sociale;
- susținerea de către municipalități a centrelor de voluntari a devenit permanentă începând cu anul 2009.

Consiliile Municipale au câștigat puterea în ceea ce privește furnizarea de servicii sociale populației. Astfel, orașul Copenhaga a recunoscut întreprinderile economiei sociale al căror *"obiectiv [...] este de a ameliora condițiile de trai și de a produce o utilitate socială în domeniile următoare: afaceri sociale, îmbunătățiri ale mediului înconjurător, sanitare și sociale prin" într-o moțiune votată în 2010:*

- *procese și produse inovatoare;*

⁴⁷ VITA Europe, *Denmark: tax special – a lesson from the Danes*, in: *Denmark: where the public and the third sector have got closer and closer*, <http://www.vita.it/europe/guides/denmark-where-the-public-and-the-third-sector-have-got-closer-and-closer.html?cnt=97830>, consultat la data de 02/07/2013.

⁴⁸ Vasilescu, Hjaere, *Denmark* in: *Volunteering across Europe. Organisations, promotion, participation, Greece, Hungary, Austria, Denmark, Cyprus, v. III*, http://www.spes.lazio.it/volontariatoeuropa/inglese/4_denmark.pdf, 2009. p. 161, consultat la data de 02/07/2013.

⁴⁹ Monzón, Chaves, *L'économie sociale dans l'Union européenne*, <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-fr-c.pdf>, 2012, p. 80, 85, consultat la data de 20/03/2013.

⁵⁰ Vasilescu, Hjaere, *Denmark* in: *Volunteering across Europe. Organisations, promotion, participation, Greece, Hungary, Austria, Denmark, Cyprus, v. III*, http://www.spes.lazio.it/volontariatoeuropa/inglese/4_denmark.pdf, 2009. p. 159, consultat la data de 02/07/2013.

⁵¹ Ibid. p. 160.

⁵² Ibid. p. 189.

⁵³ Hougaard, *Case Study: Denmark*, in: Hubrich, Bund, Schmitz, Mildenerger, *Comparative Case Study Report on the State of the Social Economy*, <http://www.tepsie.eu/images/documents/tepsie.d2.1.comparativecasestudyreportsocialeconomy.pdf>, 2012, p. 84-85, consultat la data de 14/06/2013.

- *întreprinderi profesionale (fără apel la voluntariat);*
- *antreprenoriat privat sau colectiv (excluderea sectorului public)*
- *reinvestirea profitului pentru întărirea obiectivului social al firmei (organizații non profit).*

»⁵⁴

Antreprenoriatul social este considerat ca fiind un prestator de politici sociale al orașului dar nicio cooperare instituționalizată nu a fost pusă în aplicare între orașul Copenhaga și sectoarele economiei sociale și antreprenoriatului social.⁵⁵ Totuși, municipalitățile iau din ce în ce mai mult în considerare organizațiile sectorului non profit în vederea rezolvării problematicilor sociale.⁵⁶ În aceeași manieră ca și pentru organizațiile sectorului terțiar, nu există nicio legislație privind întreprinderile sociale în Danemarca.⁵⁷

În ultimii ani, sectorul terțiar este din ce în ce mai vizat de către politicile publice sociale naționale și locale. Guvernul danez a prezentat în 2010 o Strategie pentru societatea civilă care evidențiază organizațiile non profit, cetățenii, puterile publice locale și firmele private în scopul creării de parteneriate pentru rezolvarea problemelor sociale.⁵⁸ După 2012, chiar și micile donații pentru organizațiile caritabile au devenit deductibile de impozit. În vreme ce sectorul cunoaște o puternică creștere, profesioniștii remarcă cererea din ce în ce mai mare a numărului de beneficiari. Sectorul non profit dar și întreprinderile sociale se găsesc într-o poziție bună pe agenda politică la nivel local și național.⁵⁹

Am putut studia în cel de-al doilea capitol, creșterea importanței sectorului terțiar în Danemarca. Atât statul cât și municipalitățile arată un interes din ce în ce mai mare pentru acesta cu scopul de a răspunde problemelor sociale într-o manieră mai eficientă și mai eficace prin susținerea inovației sociale. Acest concept «tendință» în Europa dar și în Danemarca va fi studiat în cel de-al treilea capitol al lucrării.

III. Inovația socială în vogă în Danemarca

A. Definiția inovației sociale în Danemarca

În timp ce în Danemarca nu există o definiție unică, proiectul european de cercetare TEPSIE, condus de către Institutul Tehnologic Danez și de către fundația „The Young”, au stabilit o definiție largă a conceptului: *„Inovațiile sociale sunt soluții noi (produse, servicii, modele, piețe, procese etc.) ce în același timp, vin în întâmpinarea unei nevoi sociale (mai eficiente în comparație cu soluțiile existente) și conduc la capacități și relații noi sau îmbunătățite și la o mai bună utilizare a banilor și a resurselor. Cu alte cuvinte, inovațiile sociale sunt benefice pentru societate și*

⁵⁴ Observator European al Antreprenoriatului Social și al ESS, *Danemarca, Legislație/ strategie*, http://www.ess-europe.eu/?page_id=2040, Think Tank european *Pour la solidarité*, consultat la data de 18/06/2013, bazat pe : Chibani-Jacquot , *Danemark : Copenhague tente d'associer l'entrepreneuriat social à ses politiques sociales*, http://www.essenregion.org/site/Danemark-Copenhague-tente-d?id_mot=6, 2011, consultat la data de 05/07/2013.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Hougaard, Studiu de caz: Danemarca, în: Hubrich, Bund, Schmitz, Mildenerger, *Comparative Case Study Report on the State of the Social Economy*, <http://www.tepsie.eu/images/documents/tepsie.d2.1.comparativecasestudyreportsocialeconomy.pdf>, 2012, p. 85, consultat la data de 14/06/2013.

⁵⁷ VITA Europe, Denmark: social enterprises, in: Denmark: where the public and the third sector have got closer and closer, <http://www.vita.it/europe/guides/denmark-where-the-public-and-the-third-sector-have-got-closer-and-closer.html?cnt=97826>, consultat la data de 02/07/2013.

⁵⁸ Pentru mai multe detalii : Ministerul Afacerilor Sociale și de Integrare, *The National Civil Society Strategy in Denmark*, <http://english.ism.dk/social-issues/civil-society/Sider/Start.aspx>, consultat la data de 03/07/2013.

⁵⁹ Pentru tot paragraful: Hougaard, *Studiu de caz: Danemarca*, în: Hubrich, Bund, Schmitz, Mildenerger, *Comparative Case Study Report on the State of the Social Economy*, <http://www.tepsie.eu/images/documents/tepsie.d2.1.comparativecasestudyreportsocialeconomy.pdf>, 2012, p. 85, consultat la data de 14/06/2013.

îmbunătățesc capacitatea societății de a acționa.⁶⁰ "Cele cinci caracteristici ale inovației sociale sunt⁶¹:

- noutatea;
- eficiența;
- punerea în practică a ideilor;
- satisfacerea unei nevoi sociale;
- îmbunătățirea capacității de acțiune a societății.

Precum economia socială sau antreprenoriatul social, termenul de inovare socială este nou în Danemarca. Având în vedere constrângerile bugetare, statul danez încearcă să găsească în inovarea socială mijloacele cu o mai mare eficiență și eficacitate. Cele trei grupuri țintă ale inovațiilor sociale sunt⁶²:

- integrarea socială și responsabilizarea grupurilor marginalizate;
- o populație îmbătrânită în creștere;
- prestarea de servicii de îngrijire și servicii destinate persoanele cu dizabilități fizice sau mentale.

Cu toate acestea, statul fiind responsabil de rezolvarea problemelor sociale ale cetățenilor, este dificil să inovezi din punct de vedere social deoarece presiunea aparatului de stat rămâne una importantă. În plus, lipsa infrastructurii și a organizațiilor care să sprijine inovarea socială, reduce oportunitățile de acțiune între diferiții agenți publici și privați. Cu toate acestea, atenția îndreptată către inovarea socială crește și agenții precum economia socială și micile întreprinderi sociale sunt adevărate surse de inovații.

B. Municipalitățile și inovația socială

În ultimii trei ani, 98 de municipalități daneze au trebuit să își reducă bugetele cu aproximativ un miliard de euro ceea ce a atras tăieri în serviciile publice, în special în sectorul îngrijirii persoanelor în vârstă, copiilor și persoanelor care suferă de tulburări fizice și mentale. Organizațiile au notat o depreciere semnificativă a anumitor servicii. Pe de altă parte, nevoile sociale cărora municipalitățile trebuie să le facă față, cresc: șomajul în rândul tinerilor, îmbătrânirea populației, integrarea socială a grupurilor vulnerabile, educația. Colectivitățile locale daneze fac față unui "dezechilibru social" între bugetele publice reduse și cererile sociale în creștere.⁶³

Pentru a restabili echilibrul, municipalitățile combină într-un mod clasic următoarele trei instrumente: creșterea veniturilor (impozite etc.), tăieri bugetare și îmbunătățirea eficienței sectorului public (noi tehnologii, digitalizare, etc.). Inovația socială oferă un al patrulea

⁶⁰ Tradus de autorul: John René Keller Lauritzen, *Social innovation in Local Government-Experiences from Denmark*, <http://tepsie.eu/images/documents/socialinnovationinlocalgovernment.pdf>, Institutul tehnologic danez, 2013, p.3, consultat la data de 25/06/2013.

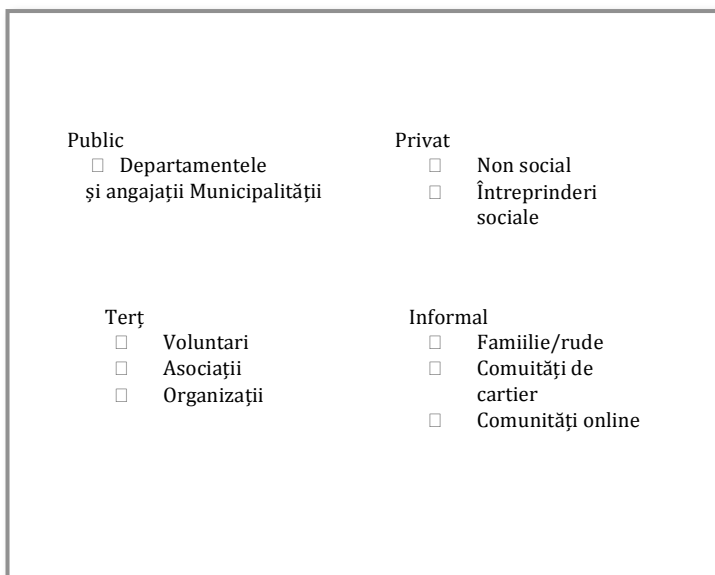
⁶¹ Ibid. p.4.

⁶² **Andreas Hjorth Frederiksen, Anne Sørensen**, *Social Innovation in Denmark*, <https://webgate.ec.europa.eu/socialinnovationeurope/node/1900>, Social Innovation Europe consultat la data de 26/06/13.

⁶³ Pentru tot paragraful: Lauritzen, *Social innovation in Local Government-Experiences from Denmark*, <http://tepsie.eu/images/documents/socialinnovationinlocalgovernment.pdf>, 2013, p.2, consultat la data de 25/06/2013.

instrument. Inovația socială este al patrulea și cel mai nou instrument în completarea celorlalte trei. Astfel, dacă se aplică în mod eficient, poate avea numeroase efecte pozitive pentru puterile locale: printre altele, identificarea mai rapidă și mai eficientă a nevoilor sociale, a soluțiilor practice, a serviciilor mai eficiente și mai ieftine, promovarea cetățeniei active, ameliorarea efectelor sociale negative provocate de tăierile bugetare actuale, promovarea locurilor de muncă și a dezvoltării.

La nivel local, "inovația socială reprezintă mai mult crearea de medii în care inovațiile sociale să poată prinde formă, să crească și să prospere. Inovația socială este astfel mult mai deschisă pentru a permite actorilor non publici să joace un rol activ în formularea și aplicarea noilor **soluții** sociale."⁶⁴ Dificultatea și una dintre cheile succesului inovației sociale este capacitatea de a munci într-o rețea de actori din sectoare diferite preluând punctele tari ale fiecăruia (vezi schema alăturată⁶⁵): energia și entuziasmul sectorului terțiar, puternicele structuri ale sectorului informal, înțelegerea pieței din sectorul privat și experiența din sectorul public față în față cu cererile sociale și cunoașterea lor și leadership-ul contextului local.⁶⁶

În mod tradițional, municipalitățile daneze sunt furnizoarele exclusive a soluțiilor sociale iar cetățenii au numai o funcție de beneficiari. Odată cu noțiunea de inovație socială, municipalitățile nu mai sunt singurele furnizoare de servicii sociale iar rolul lor s-a modificat: ele trebuie să fie un facilitator de inovație și cooperare între diferite sectoare. Inovația socială transformă fundamental rolul municipalităților care renunță la anumite responsabilități și iau în calcul alți parteneri (voluntari, întreprinderi, cetățeni) ca și egali.⁶⁷

" Danish Municipality Network on Social Innovation "⁶⁸, administrată de Institutul de Tehnologie a fost creată cu scopul de a schimba treizeci de municipalități, reprezentând 50% din populația daneză, în domeniul inovației sociale. Ele discută despre sectoare de activitate care au nevoie de dezvoltare, despre cooperări între întreprinderi, despre organizații de voluntariat non profit și de cetățeni, și despre susținerea inițiativelor astfel încât acestea să devină durabile. Orașul Aarhus a creat un instrument de micro-credit în anul 2009 care a permis beneficiarilor alocațiilor sociale sau de boală, pensiilor de handicap sau de reintegrare să își lanseze propriile întreprinderi. Au fost organizate sesiuni de formare și reuniuni de consultanță pe diferite teme (contabilitate, marketing, etc.). Orașul Copenhaga a decis să implementeze acest instrument pentru un public mai larg în anul 2013.⁶⁹

⁶⁴ Ibid. p. 3.

⁶⁵ Ibid. p. 8.

⁶⁶ Pentru tot paragraful : Ibid. p. 2, 3, 5.

⁶⁷ Pentru tot paragraful : Ibid. p. 8-9.

⁶⁸ Social Innovation Europe, *Danish municipality network on social innovation*, <https://webgate.ec.europa.eu/socialinnovationeurope/node/3486>, consultat la data de 25/06/2013.

⁶⁹ Lauritzen, *Social innovation in Local Government-Experiences from Denmark*, <http://tepsie.eu/images/documents/socialinnovationinlocalgovernment.pdf>, 2013, p.7, consultat la data de 25/06/2013.

Totuși, inovația socială este încetinită de legislația fiscală daneză și cea a muncii. Monezile alternative sunt considerate, de exemplu, ca și muncă nedeclarată.⁷⁰ Numeroase inițiative eficiente din punct de vedere social în străinătate nu pot astfel fi puse în aplicare în Danemarca.

Social Innovation Exchange (SIX)

Nordic este o rețea din regiunea nordică în care diferite organizații sau persoane angajate în rezolvarea problemelor sociale (antreprenori sociali, cercetători, incubatori etc.) își pot împărtăși inovațiile și eșecurile pentru a găsi inovații sociale pertinente. Obiectivele SIX Nordic sunt de a pune inovația socială pe agenda statelor nordice și de a dezvolta și de implementa metode, concepte și infrastructuri de inovație socială în regiune.

Țări gazdă :

- Norvegia : World Wide Narrative ;
- Suedia : Forum for Social Innovation;
- Finlanda: Social Entrepreneur's Association of Finland ;
- Danemark : **Social+** (siège de SIX Nordic)

Social+ susține și consiliază inovatorii sociali de la idea lor până la aplicarea în realitate. Organizația colectează și produce cunoștințe privind inovația socială, creează o rețea între actori din diferite sectoare, dialog cu factorii de decizie, investitorii și mass-media. Această organizație este finanțată de două fundații și este o parte independentă a organizației non profit **Social Development Centre SUS**.

C. Rețele, instituții și organizații de promovare a inovației sociale

Au apărut numeroase inițiative pentru a dezvolta și a susține inovația socială în Danemarca. Putem cita Social+⁷¹, Social Development Centre SUS⁷² sau chiar Social Innovation Exchange Nordic⁷³ (vezi detalii în chenarele alăturate).

– MindLab reprezintă o unitate de inovație interministerială care implică cetățenii și întreprinderile private care doresc să răspundă problemelor sociale prin soluții noi. MindLab lucrează împreună cu funcționarii Ministerelor Economiei și Dezvoltării, Tineretului și Educației, Muncii și colaborează cu Ministerele Afacerilor Economice și de Interne.⁷⁴ În 2002, Ministerul economiei și al comerțului a lansat MindLab, incubator pentru invenții și inovații, cu scopul de a răspunde noilor provocări cu care se confruntă societatea daneză prin soluții publice și îmbunătățirea serviciilor de interes general.⁷⁵

– Fundația *Specialisterne*

O întreprindere socială care simbolizează inovația socială și întâlnirea dintre nevoile sociale și un antreprenor cu idei noi: Fundația Specialist People (*Specialisterne*).⁷⁶ Fundația angajează

⁷⁰ Ibid. p. 11.

⁷¹ Social +, *About Social +*, <http://socialeopfindelser.dk/english/>, consultat la data de 25/05/2013.

⁷² Social Development Centre SUS, <http://www.sus.dk/english/>, consultat la data de 25/06/2013.

⁷³ Social Innovation Exchange, *SIX Nordic*, <http://www.socialinnovationexchange.org/global/network-nodes/six-nordic>, 2012, consultat la data de 25/06/2013.

⁷⁴ MindLab, *About MindLab*, http://mind-lab.dk/en/about_mindlab, consultat la data de 25/06/2013.

⁷⁵ Avise, Think Tank european *Pour la Solidarité, L'innovation sociale en Europe, Politiques européennes et pratiques d'innovation sociale dans trois Etats membres*, http://www.avise.org/IMG/pdf/Reperes_Avise_Europe5_IS.pdf, Reperes Avise, Probleme Europeene Nr. 5, Paris : AVISE, 2012, p. 14, consultat la data de 25/06/2013.

⁷⁶ Max Parknas, *Social innovation is stepping in to help Denmark's exhausted welfare system*, <http://socialenterprise.guardian.co.uk/social-enterprise-network/2013/apr/30/social-innovation-denmark-welfare-system>, The Guardian, 2013, consultat la data de 25/06/2013.

persoane autiste ce fac din handicapul lor un avantaj competitiv în Danemarca și în alte opt țări. De altfel, persoanele autiste au o rată de eroare, de greșală de zece ori mai mică în testarea programelor IT și în alte sarcini. Fiecare euro investit în întreprindere permite economisirea a șase euro de cheltuieli sociale publice conform unui studiu condus de Fundație într-una dintre instituțiile de acest gen din Austria. Aceasta din urmă propune trei servicii principale:

- o evaluare individuală de trei până la cinci luni în timpul căreia participanții își analizează punctele forte, slăbiciunile, aptitudinile speciale, capacitățile și interesele ceea ce permite întocmirea unui tabel cu nevoile lor de susținere, consiliere și modificările de mediu pentru ca aceștia să fie eficienți într-o situație de muncă;
- un program de servicii de afaceri ajută ca 40% din participanți să devină consilieri în cadrul *Specialisterne Danemark* care angajează 34 de consilieri ce răspund cererilor întreprinderilor internaționale din domeniul tehnologiei informației și telecomunicațiilor;
- școala *Specialisterne Danemark* a lansat un program educativ de trei ani pentru tineri adulți cu vârste cuprinse între 16 și 24 de ani care suferă de tulburări de spectru autist.

Obiectivele fundației sunt extrem de ambițioase din moment ce își dorește să furnizeze un loc de muncă la un milion de persoane care suferă de autism sau de handicap vizibil (70 de milioane de persoane pe planetă suferă de autism). Fundația Specialist People speră de asemenea să poată împărtăși la scară largă modelul său de management, modelul Dandelion, care permite angajarea și încadrarea persoanelor autiste promovând în același timp o imagine pozitivă a acestor persoane.

Social Development Centre SUS este un incubator de proiecte și inițiative de inovație socială care lucrează în cooperare cu organizații, municipalități, departamente ministeriale și fundații naționale și internaționale. Centrul de dezvoltare socială se concentrează în principal pe următorul public: persoane vulnerabile din punct de vedere mental, care suferă de handicap, persoane fără locuință, adolescenți și copii vulnerabili din punct de vedere social, piața de muncă incluzivă, voința socială și voluntariatul, tehnologiile informației și mass-media socială, mediul de lucru psihologic.

Fundația *Specialisterne* demonstrează că inovații socială a unei întreprinderi sociale cu clienți privați și publici poate constitui un posibil răspuns la anumite nevoi ale populației. Acest lucru necesită regândirea sistemului de stat-providențial danez. De altfel, sectorul public este interesat să susțină inovația socială din Danemarca pentru a implementa noile soluții, ceea ce este dificil din cauza importanței sale istorice și actuale.

Așadar, am observat cum, în ciuda unui stat-providențial dominant, numeroase inițiative care promovează inovația socială au apărut în Danemarca. Municipalitățile acestei țări, sub presiunea puternicelor constrângeri bugetare, utilizează acest instrument pentru a răspunde într-un mod cât mai eficient și eficace nevoilor sociale ale populației. În ultimul capitol al acestei lucrări vor fi prezentate mai multe sectoare de activitate și organizații ale sectorului terțiar danez. În vreme ce întreprinderile de integrare reprezintă o

verigă a politicilor de activare a pieței muncii, parcurile cooperative eoliene reprezintă un model european de alianță a cetățenilor cu o investiție economică și durabilă. În fine, Danemarca cunoaște o inflație de organizații de promovare a economiei sociale și a antreprenoriatului social în acești ultimi zece ani care vor fi prezentați.

IV. Inițiativele de economie socială și de antreprenoriat social în Danemarca

A. Întreprinderile de integrare

Întreprinderea de Integrare (ÎI) reprezintă unul dintre singurele sectoare ale antreprenoriatului social danez care a fost studiat atent de către rețeaua EMES. Acest capitol se bazează pe acest studiu.

În timp ce cooperativele domină în Europa în domeniul integrării prin activitate economică, întreprinderile de integrare daneze s-au constituit sub cele trei forme ale sectorului non profit care sunt instituțiile autonome, fundațiile caritabile și asociațiile, în special sub prima formă, în mod tradițional foarte legată de funcțiile statului-providențial și furnizarea de servicii publice.⁷⁷ Întreprinderile de integrare daneze sunt rezultatul schimburilor dintre diferitele organizații locale și puterile publice. Acestea din urmă au un impact semnificativ asupra creării și funcționării întreprinderilor. Totuși, întreprinderile rămân în continuare autonome în ceea ce privește administrația.⁷⁸

Întreprinderile de integrare daneze au trei funcții principale⁷⁹:

- aplicarea programelor de activare a pieței muncii;
- furnizarea de bunuri și servicii;
- lobby pentru interesele întreprinderii și advocacy pentru participanții la ÎI înaintea puterilor politice locale.⁸⁰

Obiectivele lor principale și primordiale sunt integrarea socială și pe piața muncii a persoanelor vizate. Ele nu consideră producerea de bunuri și servicii decât pe locul doi ca și mijloc de atingere a obiectivului social. Abordarea principală este încadrarea în muncă a persoanelor vizate; o activitate complementară include activități educative.⁸¹

Producția de bunuri și servicii include activități de integrare în muncă, vândute guvernului de către întreprinderile de integrare (consiliere, formare, și educare) și producerea de bunuri și servicii produse de către persoanele aflate în faza de integrare și angajații permanenți, vândute de cele mai multe ori către clienți privați. În primul caz, întreprinderile de integrare sunt considerate ca și furnizoare de servicii finanțate de guvern. Întreprinderile de integrare daneze combină cele două activități de producere de bunuri și servicii sau doar pe prima⁸².

Combinarea resurselor este marcată în cadrul întreprinderilor de integrare: venituri din vânzarea de bunuri și servicii, subvenții publice și contribuții non-financiare (voluntariat). În ciuda acestui fapt, întreprinderile de integrare rămân foarte dependente de subvențiile publice (în ordinea importanței: naționale, locale și regionale, europene) și de contractele cu autoritățile publice locale, ceea ce confirmă afirmațiile din capitolul doi într-un sector particular al sectorului terțiar. Cu toate acestea, întreprinderile de integrare vor să își câștige autonomia economică față de sectorul public și caută să își consolideze activitățile comerciale. Serviciile propuse de acestea sunt în ordinea importanței descrescătoare: hotelurile și restaurantele, serviciile publice, educația, serviciile prestate întreprinderilor sau administrațiilor publice.⁸³

În Observatorul European al antreprenoriatului social și al economiei sociale⁸⁴ pot fi descoperite diferite întreprinderi de integrare, printre care în special exemplele următoare:

⁷⁷ Hulgård, Bisballe, *Work integration social enterprises in Denmark*,

http://www.emes.net/uploads/media/PERSE_WP_04-08_DK.pdf, 2008, p. 15, consultat la data de 19/06/2013.

⁷⁸ Ibid. pp.17-18

⁷⁹ Ibid. pp.19-20.

⁸⁰ Ibid. p.22

⁸¹ Ibid. p.20.

⁸² Ibid. p. 20-21.

⁸³ Ibid p. 24, 25, 27, 28.

⁸⁴ Observator european al antreprenoriatului social și al economiei sociale, *11 entreprises d'insertion par le travail au Danemark*, http://www.ess-europe.eu/?page_id=2043, consultat la data de 04/07/2013, bazat pe : Hulgård, Bisballe, *Work integration social enterprises in Denmark*, 2008.

Café Kaffegal ⁸⁵ în centrul oraşului Århus	O cafea care serveşte mâncare ecologică obţinută din comerţul echitabil şi care utilizează profitul pentru a crea locuri de muncă şi pentru a reintegra pe piaţa muncii persoanele cu tulburări mentale. Întreprindere plătită de TVA deţinută de o organizaţie socială non profit « <i>Sindslidendes Vilkår</i> », ale cărei acţiuni se concentrează pe persoanele cu tulburări mentale.
Proremus ⁸⁶ la Brabrand (8 km de Århus)	Întreprindere socială din sectorul specializat în tehnologia informaţiei şi soluţii grafice care angajează persoane cu handicap mental şi oferă condiţii bune pentru reintegrarea lor pe piaţa muncii. Proremus este o societate cu răspundere limitată, proprietate a organizaţiei sociale « <i>Sindslidendes Vilkår</i> ». Activităţi : vânzarea de soluţii grafice şi portaluri către diferiţi clienţi.
Sydhavns-Compagniet la Kgs. Enghave în Copenhaga	Creată în 2000, această întreprindere s-a născut din parteneriatul dintre un organism însărcinat cu integrarea persoanelor aflate în dificultate (« <i>Kristeligt Studenter Settlement</i> ») şi Ministerul Afacerilor Sociale cu scopul de a oferi soluţii alternative cetăţenilor aflaţi într-o situaţie dificilă. Obiectiv principal: crearea unei reţele şi facilitarea integrării sociale a grupurilor şi indivizilor vulnerabili prin programe de educaţie şi formare, un magazin de mâna a doua, un centru social şi numeroase proiecte culturale.
Boruplund	Organism creat şi administrat de către fermierii locali, ce oferă sesiuni de formare şi activităţi pentru emigranţii şi refugiaţii care nu vorbesc limba daneză. Activităţile sunt în general legate de sectorul agricol şi de agricultura verde
Dynamo en situat la Randers	Întreprindere privată, Dynamoen este un centru educaţional şi de formare special destinat dezvoltării competenţelor antreprenoriale ale participanţilor.
Den Økologiske Have în oraşul Odder	Asociaţie de promovare a ecologiei practice. Mare grădină ecologică deschisă vizitatorilor, care oferă sesiuni de formare referitoare la domeniul ecologiei şi o unitate de serviciu la domiciliu. Activităţile sunt combinate cu acordarea de consiliere şi de formare profesională a şomerilor în diferitele sectoare ale organizaţiei, în principal în domeniul grădinaritului şi întreţinerii ecologice a parcurilor.

B. Economie socială şi tranziţie energetică: cazul parcurilor eoliene cooperative din Danemarca

Danemarca este un exemplu în Europa în ceea ce priveşte tranziţia energetică. La fel, este şi un model pentru dezvoltarea cooperativelor de energie regenerabilă. La data de 7 octombrie 2012, 87% din consumul electric al ţării era acoperit de energia eoliană. Legea daneză afirmă că electricitatea este un bun public ceea ce a favorizat dezvoltarea cooperativelor cetăţeneşti care propun preţuri de două ori mai mici decât electricitatea produsă în parcurile

⁸⁵ Observator european al antreprenoriatului social şi al ESS, *Café Kaffegal*, http://www.ess-europe.eu/?page_id=2035, consultat la data de 04/07/2013, bazat pe : *L'Atlas des bonnes pratiques de création d'emploi d'inclusion sociale, la finance éthique pour une Europe active créative et solidaire*, FEBEA, Bruxelles, 2010.

⁸⁶ Observator european al antreprenoriatului social şi al ESS, *Proremus*, http://www.ess-europe.eu/?page_id=2029, consultat la data de 04/07/2013, bazat pe : *L'Atlas des bonnes pratiques de création d'emploi d'inclusion sociale, la finance éthique pour une Europe active créative et solidaire*, FEBEA, Bruxelles, 2010.

eoliene off-shore. Danemarca este pe punctul de a-și atinge obiectivele de 100% energie regenerabilă pentru electricitate, producerea de căldură și transport până în 2050.⁸⁷

1. Un angajament politic istoric important⁸⁸

Guvernul danez s-a implicat în parcul eolian din anii 1980. Militanții ecologiști au profitat pentru a crea mici cooperative și pentru a instala una sau mai multe eoliene la țară începând cu 1980. La mijlocul anilor 1990, 60% din eolienele instalate aparțineau cooperativelor. Ca urmare a punerii în practică a obiectivelor ambițioase de către guvernul danez, au apărut importanți investitori instituționali care au subminat proiectele cooperative.

Guvernul a relansat sectorul eolian în anul 2008. În afara unei întoarceri la un tarif preferențial garantat care îndemna la achiziționarea de electricitate eoliană de către rețea, guvernul a dorit să se asigure că populația se asociază dezvoltării diferitelor parcuri. Astfel, *"orice nou proiect terestru trebuie să propună cel puțin 20% din capitalul său micilor investitori locali (pe o rază de 4,5 kilometri în jurul sitului). La finalul unei luni, dacă toate aceste părți rezervate nu au fost subscrise, ele vor fi propuse autorităților locale, înainte ca operatorul să preia controlul în cazul lipsei de interes."*⁸⁹ În anul 2010, sectorul eolian reprezenta 20% din cererea națională de electricitate (record internațional). În plus, sectorul reprezintă o pârgie importantă de dezvoltare economică din moment ce țara este lider în construirea, instalarea sau ridicarea parcurilor maritime. Cooperativele de energie regenerabilă participă la această puternică dezvoltare. În anul 2009, 100.000 de cetățeni danezi posedau 15% din eolienele țării. Cooperativele de energie regenerabilă asociază riverani care efectuează instalarea și producția de eoliene. *"Cercetările arată foarte clar: în toate cazurile, gradul de acceptare este mult mai ridicat în apropierea cooperativelor decât în regiunile mai îndepărtate!"*⁹⁰

2. O cooperativă de energie regenerabilă de mare anvergură: parcul din Middelgrunden⁹¹

În anul 1996 a fost anunțat proiectul de a crea un parc eolian la 3,5 km în larg de Copenhaga, care să cuprindă 20 de aerogeneratoare de 2 MW fiecare. Jumătate din capital trebuia să fie deținută de o cooperativă de particulari. În anul 2000, în momentul dării în folosință, 8500 de mici investitori dețineau o parte din capitalul parcului din Middelgrunden. Acest lucru este inedit pentru o instalație de mari dimensiuni. Mai mult de o mie de persoane se află pe lista de așteptare și așteaptă posibilitatea de a obține o parte socială din parc a cărei rentabilitate financiară a depășit speranțele cu 10%. Middelgrunden este într-adevăr o mare cooperativă, însă consiliul de administrație se reunește o dată la două luni. Cooperatorii sunt de asemenea informați prin intermediul site-ului de internet sau prin buletine de informare regulate.

C. Rețele, centre de cercetare și instituții ale economiei sociale daneze

Centrul pentru Antreprenariat Social al Universității Roskilde⁹²	Susținut de guvern din 2007. Activități: Studii universitare (un master în managementul antreprenariatului social), transmiterea de cunoștințe, cercetare în domeniile
--	---

⁸⁷ Euractiv, *La transition énergétique au niveau communautaire en Europe*, <http://www.euractiv.com/fr/energie-efficacite/la-transition-energetique-au-niv-analysis-515456>, 2012, consultat la data de 23/03/2013.

⁸⁸ Patrick Piro, *Des coopératives dans le vent*, <http://groupes.sortirdunucleaire.org/Des-cooperatives-dans-le-vent-p-22>, Sortir du nucléaire nr. 46, 2010, p. 22, consultat la data de 23/03/2010.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ibid.

⁹² EMES Network, *Centre for Social Entrepreneurship (CSE) Denmark*, <http://www.emes.net/about-us/who-we-are/research-centres/cse/>, consultat la data de 27/06/2013.

	antreprenoriatului social și al întreprinderii sociale, societății civile și statului-providențial. Obiectiv principal: îmbunătățirea competențelor angajaților și organizațiilor din sectorul terțiar pentru a multiplica inovațiile în cooperare cu sectorul public și întreprinderile private.
Centrul pentru Economie Socială (<i>Center for Socialøkonomi</i>) ⁹³	Susținut de guvern din 2007. Platformă independentă și reunită de susținerea pentru întreprinderile existente și emergente ale economiei sociale din Danemarca.
Centrul Național de Voluntariat (<i>Center for frivilligt socialt arbejde</i>) ⁹⁴	Fondat în 1992. Instituție autonomă sub egida Ministerului Afacerilor Sociale al cărei consiliu de supraveghere este compus din reprezentanți ai organizațiilor de voluntari, ai puterilor publice și întreprinderilor private. Activități: Promovarea și susținerea dezvoltării voluntariatului și organizațiilor sociale de voluntari din Danemarca, dezvoltarea cooperării dintre organizațiile sociale de voluntari, autoritățile publice și întreprinderile private.
Fondul de capital de risc social (<i>Den Sociale Kapitalfond</i>) ⁹⁵	Organizație privată creată în 2012. Primul Fond de capital de risc social din Danemarca: investiție de capital și de competențe în întreprinderile sociale pentru a le susține în dezvoltarea lor în ceea ce privește impactul social și performanța economică. Instrumente: împrumuturi și investiții din fonduri proprii.

Concluzie

Sectorul terțiar câștigă din ce în ce mai multă atenție în Danemarca. Într-o țară în care locul statului-providențial este foarte important, în care cetățenii plătesc impozite relativ mai mari decât în restul Europei și deci solicită statului să se ocupe de politicile sociale, acest fenomen al promovării și dezvoltării acestor organizații este o adevărată revoluție. Municipality-urile au de la sfârșitul anilor 1990 puterea de a lucra cu organizațiile de voluntari sau cu întreprinderile sociale pentru a face față nevoilor sociale din ce în ce mai mari: îmbătrânirea populației, șomaj în rândul tinerilor, incluziune socială a minorităților și a persoanelor vulnerabile. Ne putem întreba aici dacă această schimbare de paradigmă (municipalitatea nu mai este singurul furnizor de servicii sociale ci este de asemenea un facilitator de rețea între actorii din diverse sectoare non profit și profit) reprezintă o politică suportată sau chiar asumată. Cu siguranță puțin din amândouă din moment ce constrângerile bugetare reduc acțiunea directă a autorităților locale. În ultimii trei ani, municipalitățile daneze au trebuit să facă economii de ordinul unui miliard de euro ceea ce a redus libertatea lor de mișcare în câmpul social. Investiția socială și munca în rețea cu organizațiile de voluntari și întreprinderile sociale încearcă să răspundă tuturor acestor provocări în special cu ajutorul mantrei europene a inovației sociale.

Statul-providențial este încă profund dominant în Danemarca. Dezvoltarea sectorului terțiar danez nu a putut astfel să se desfășoare singur ci doar în cooperare și coordonare cu

⁹³ Center for Socialøkonomi, <http://socialokonomi.dk/cso/index.php?page=forside1>, consultat la data de 27/06/2013.

⁹⁴ Center for frivilligt socialt arbejde (CFSA), *The National Volunteer Centre in Denmark*, <http://www.frivillighed.dk/Webnodes/English/296>, consultat la data de 27/06/2013.

⁹⁵ Den Sociale Kapitalfond, <http://www.densocialekapitalfond.dk/english/>, consultat la data de 27/06/2013.

sectorul public. De aceea finanțările publice au de asemenea o foarte mare importanță. "O abordare pură bottom-up a organizațiilor non profit și a capitalului social nu funcționează într-un stat nordic cu o moștenire culturală a unui stat-providențial înțelegător și activ, iar aceasta nu trebuie să conducă la ipoteza că legătura puternică dintre sectorului public și sectorul non profit reprezintă o barieră în calea autonomiei acestuia din urmă, în direcția structurilor de management mai profesionale."⁹⁶ Organizațiile sectorului terțiar și întreprinderile sociale din Danemarca au cunoscut o puternică profesionalizare păstrându-și în același timp autonomia de gestiune.

Danemarca trăiește o schimbare de paradigmă a statului său providențial, chiar dacă trebuie repetat că statul-providențial rămâne actorul dominant al modelului social danez. Cerințele bugetare din ce în ce mai importante, dezechilibrul social (creșterea nevoilor sociale și criza economică ce reduce veniturile prin impozit în mod durabil) evidențiază faptul că modelul social danez dar și european se află la o răscruce de drumuri. Pot oare economia socială și antreprenoriatul social să răspundă nevoilor sociale cărora nu le mai poate răspunde statul-providențial slăbit sau care renunță la anumite responsabilități?

Bibliografie

Sector terțiar, economie socială și antreprenoriat social în Danemarca

- Andreas Hjorth Frederiksen, Anne Sørensen, *Social Innovation in Denmark*, <https://webgate.ec.europa.eu/socialinnovationeurope/node/1900>, Social Innovation Europe, consultat la data de 26/06/13.
- Anne Liveng, *Denmark*, în : Jacques Defourny, Victor Pestoff (eds.), *Images and concepts of the third sector in Europe*, http://www.emes.net/uploads/media/WP_08_02_TS_FINAL_WEB.pdf, Liège: EMES European Research Network, Working Paper nr. 08/02, 2008, consultat la data de 01/07/2013.
- Avise, Think Tank european *Pour la Solidarité, L'innovation sociale en Europe, Politiques européennes et pratiques d'innovation sociale dans trois Etats membres*, http://www.avise.org/IMG/pdf/Reperes_Avise_Europe5_IS.pdf, Les repères de l'Avise, Questions européennes Nr. 5, Paris : AVISE, 2012, consultat la data de 25/06/2013.
- Cristina Vasilescu, Mette Hjaere, *Denmark* în: *Volunteering across Europe. Organisations, promotion, participation, Greece, Hungary, Austria, Denmark, Cyprus, v. III*, http://www.spes.lazio.it/volontariatoeuropa/inglese/4_denmark.pdf, Roma: SPES - Centro di Servizio per il Volontariato del Lazio, 2009, consultat la data de 02/07/2013.
- Euractiv, *La transition énergétique au niveau communautaire en Europe*, <http://www.euractiv.com/fr/energie-efficacite/la-transition-energetique-au-niv-analysis-515456>, 2012, consultat la data de 23/03/2013.
- John René Keller Lauritzen, *Social innovation in Local Government-Experiences from Denmark*, <http://tepsie.eu/images/documents/socialinnovationinlocalgovernment.pdf>, Institutul danez de tehnologie, 2013, consultat la data de 25/06/2013.
- José Luis Monzón și Rafael Chaves, raport de informare elaborat pentru Comitetul economic și social european de către Centrul internațional de cercetare și informare privind economia publică, socială și cooperativă (CIRIEC), *L'économie sociale dans l'Union européenne*, <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-fr-c.pdf>

⁹⁶ Hulgård, Bisballe, *Work integration social enterprises in Denmark*, http://www.emes.net/uploads/media/PERSE_WP_04-08_DK.pdf, 2008, p. 44-45, consultat la data de 19/06/2013.

Bruxelles : Comitetul economic și social european, 2012, consultat la data de 14/06/2013.

- Karsten Frøhlich Hougaard, *Studiu de caz: Danemarca*, în: David-Karl Hubrich, Eva Bund, Björn Schmitz, Georg Mildenberger, *Comparative Case Study Report on the State of the Social Economy*, <http://www.tepsie.eu/images/documents/tepsie.d2.1comparativecasestudyreportsocialeconomy.pdf>, TEPsIE, Bruxelles: Comisia Europeană, DG Cercetare, 2012, consultat la data de 14/06/2013.
- Lars Hulgård, Thomas Bisballe, *Work integration social enterprises in Denmark*, http://www.emes.net/uploads/media/PERSE_WP_04-08_DK.pdf, Lucrarea nr. 04/08, Liège: EMES European Research Network, 2004, consultat la data de 19/06/2013.
- Lars Skov Henriksen, Peter Bundesen, *Voluntary-Statutory Relationships in the History of Danish Social Welfare*, http://www.soc.aau.dk/fileadmin/user_upload/CASTOR/Arbejdspapirer/Arbpapir_nr14.pdf, Sociologisk Arbejdspapir nr. 14, Aalborg Universitet: Sociologisk Laboratorium, 2003, consultat la data de 02/07/2013.
- Max Parknas, *Social innovation is stepping in to help Denmark's exhausted welfare system*, <http://socialenterprise.guardian.co.uk/social-enterprise-network/2013/apr/30/social-innovation-denmark-welfare-system>, *The Guardian*, 2013, consultat la data de 25/06/2013.
- Observatorul European al Antreprenoriatului Social și al ESS, *Danemarca*, http://www.ess-europe.eu/?page_id=412, Think Tank european *Pour la solidarité*, consultat la data de 17/06/2013.
- Patrick Piro, *Des coopératives dans le vent*, <http://groupes.sortirdunucleaire.org/Des-cooperatives-dans-le-vent-p-22>, *Sortir du nucléaire* nr. 46, 2010, p. 22, consultat la data de 23/03/2010.
- Philippe Chibani-Jacquot, *Danemark : Copenhague tente d'associer l'entrepreneuriat social à ses politiques sociales*, http://www.essenregion.org/site/Danemark-Copenhague-tente-d?id_mot=6, ESS în regiune, 2011, consultat la data de 05/07/2013.
- PolitiquesSociales.net, *Note Synthèse : Danemark : Économie sociale et microcrédit*, <http://politiquessociales.net/Economie-sociale-et-microcredit,82>, 2007, consultat la data de 21/06/2013.
- Social Innovation Europe, *Danish municipality network on social innovation*, <https://webgate.ec.europa.eu/socialinnovationeurope/node/3486>, consultat la data de 25/06/2013.
- Thomas Schøtt, *Social and Commercial Entrepreneurship in Denmark 2009 - studied via Global Entrepreneurship Monitor*, http://static.sdu.dk/mediafiles/Files/Om_SDU/Institutter/Ier/Gem%20Rapport%202009/GEM%20Rapport%202009%20WEB.pdf, Kolding: Universitatea Danemarca de Sud, 2010, consultat la data de 28/06/2013.
- VITA Europe, *Denmark: where the public and the third sector have got closer and closer*, <http://www.vita.it/europe/guides/denmark-where-the-public-and-the-third-sector-have-got-closer-and-closer.html>, consultat la data de 01/07/2013.

Organizații și proiecte daneze ale sectorului terțiar

- European Road Safety Charter, *Dane Age Association-Ældre Sagen*, <http://www.erscharter.eu/fr/signatories/profile/13106>, consultat la data de 18/06/2013.
- Social +, *About Social +*, <http://socialeopfindelser.dk/english/>, consultat la data de 25/05/2013.

- Social Development Centre SUS, <http://www.sus.dk/english/>, consultat la data de 25/06/2013.
- Social Innovation Exchange, *SIX Nordic*, <http://www.socialinnovationexchange.org/global/network-nodes/six-nordic>, 2012, consultat la data de 25/06/2013.
- MindLab, *About MindLab*, http://mind-lab.dk/en/about_mindlab, consultat la data de 25/06/2013.
- Den Sociale Kapitalfond, <http://www.densocialekapitalfond.dk/english/>, consultat la data de 27/06/2013.
- Center for frivilligt socialt arbejde (CFSA), *The National Volunteer Centre in Denmark*, <http://www.frivillighed.dk/Webnodes/English/296>, consultat la data de 27/06/2013.
- Center for Socialøkonomi, <http://socialokonomi.dk/cso/index.php?page=forside1>, consultat la data de 27/06/2013.
- EMES Network, *Centre for Social Entrepreneurship (CSE) Denmark*, <http://www.emes.net/about-us/who-we-are/research-centres/cse/>, consultat la data de 27/06/2013.

Texte legislative daneze

- Ministerul Afacerilor Sociale și Integrării, *Consolidation Act on Social Services*, http://english.sm.dk/MinistryOfSocialWelfare/legislation/social_affairs/social_service_act/Sider/Start.aspx, consultat la data de 17/06/2013.
- Ministerul Afacerilor Sociale și Integrării, *The National Civil Society Strategy in Denmark*, <http://english.ism.dk/social-issues/civil-society/Sider/Start.aspx>, consultat la data de 03/07/2013.

Economia socială în Polonia

Evoluția recentă a economiei sociale din Polonia dovedește faptul că aceasta are acum capacitatea de a juca un rol major în societatea poloneză. În timp ce economia socială încă se confruntă cu unele probleme din cauza trecutului său neliniar, aceasta beneficiază de sprijinul important al guvernului polonez care pare să înțeleagă, cel puțin parțial, importanța economiei sociale pentru dezvoltarea socio-economică a țării.

Prezentul raport va prezenta succint istoria economiei sociale din Polonia, va explica modul în care evenimentele contextuale sau regimurile au modelat actuala sa formă, și modul în care acest sector s-a structurat pentru a veni în întimpinarea nevoilor sociale.

A doua parte a raportului va parcurge principalele texte legislative care sunt asociate recunoașterii progresive a sectorului economiei sociale și a importanței sale. Se va observa că, în ciuda limitărilor semnificative, contextul juridic pare să fie mai favorabil decât oricând pentru economia socială și că anul 2013 va aduce modificări considerabile în acest sens care vor trebui să își arate relevanța pentru dezvoltarea sectorului.

Cea de-a treia parte va descrie cele mai importante structuri ale sectorului din Polonia. Vom analiza modul în care unele beneficiază de moștenirea economiei sociale tradiționale, în timp ce altele s-au dezvoltat în jurul diferitelor problematice și s-au organizat în forme hibride.

În cele din urmă, vom analiza trei exemple de bune practici ale structurilor economiei sociale din Polonia.

1. Istoria economiei sociale (ES) în Polonia

Polonia are o lungă tradiție a economiei sociale, întreruptă însă de evenimente istorice majore.

Economia socială din Polonia își are originile în dezvoltarea unui sector terțiar format din cooperative și societăți mutuale în timpul secolului 19 și începutul secolului 20. Acest sector a apărut ca răspuns la schimbările societale și la capitalismul dominant de tip laissez-faire. „Se pare că problema economiei sociale apare atunci când un decalaj între ceea ce așteaptă oamenii de la economie și ceea ce economia oferă devine greu de acceptat. În secolul 19, ceea ce a definea o întreprindere socială în Polonia a fost **caracterul său patriotic, fundamental și independent, care a fost în strânsă legătură cu dezvoltarea mișcării țăranilor**”.¹ Aceste organizații își concentrau pe atunci activitățile asupra unor domenii specifice, precum filantropia, patriotismul sau autoajutorarea.² Dezvoltarea lor a fost facilitată prin decretul din 3 ianuarie 1919 privind asociațiile, care le oferea acestora un statut juridic și care a fost consolidat

¹ Marek Rymsza, Tomasz Kaźmierczak (ed.), *“Social Economy in Poland, past and present, institute of social affairs”*, 2009, p.172 (*“Economia socială în Polonia, trecut și prezent, institutul de afaceri sociale”*).

² Hubrich D.K., Bund E., Schitz B., Mildenerger G., *“Comparative case study report on the state of the social economy”*, deliverable of the project *“the theoretical empirical and policy foundation for building social innovation in Europe (TEPSIE)”* (*“Raport al studiului de caz comparativ cu privire la statutul economiei sociale”*, rezultat din proiectul *“fundația empirică teoretică și politică pentru crearea inovației sociale în Europa”*), European Commission, 7th Framework programme, Brussels, 2012 (Comisia Europeană, Al șaptelea program cadru, Bruxelles, 2012).

ulterior în 1932 prin “Legea asociațiilor”, și ulterior, la sfârșitul anilor 1930, peste 10.000 de asociații erau înregistrate în Polonia.³

Această “epocă de aur” a sectorului terțiar a fost perturbată de cel de-al Doilea Război Mondial și întreruptă brusc în **perioada comunistă**. În 1947, regimul socialist al Republicii Populare Polonă s-a ocupat de **dizolvarea sau privatizarea instituției sociale independente**, iar până în 1953, fundațiile au fost închise, iar proprietățile lor au fost transferate statului.⁴

Renașterea societății civile poloneze a avut loc în anii 1980, prin crearea uniunii comerciale Solidarność, un important punct de plecare. **Deschiderea progresivă** către reparația sectorului terțiar s-a materializat treptat prin acte legislative. Prima a fost legea privind cooperativele din 1982, care poate explica faptul că numărul de cooperative au crescut constant din anii 1980 până la începutul anilor 1990. Apoi, legile care reglementau fundațiile din 1984 și asociațiile din 1989 au încurajat regularizarea societății civile poloneze (deși fiecare dintre aceste legi a fost modificată în anii 1990).⁵

Cu toate acestea, comunismul a afectat mult economia socială poloneză. Într-adevăr, în timpul perioadei comuniste, organizațiile tradiționale din sectorul terțiar erau folosite ca instrumente de propagandă de către regim și cooperativa în special, întrucât „termenul a fost folosit pentru a descrie uniuni muncitorești și de vecinătate pe durata regimului comunist, în timp ce era definită ca uniune cooperativă, în acea epocă cooperativele nu prea aveau legătură cu cooperarea sau standardele democratice. În anii 1990, multe cooperative s-au restructurat și au devenit companii, într-o oarecare măsură din cauza **asocierilor negative cu cuvântul “co-op”**, sau au revenit la principiile autentice ale unei cooperative.”⁶

Această imagine negativă ar putea explica parțial scăderea constantă a creării cooperativelor de la mijlocul anilor 1990 și a **creării unor noi forme și structuri ale economiei socială**, care se diferențiază de formele tradiționale din secolul 19 (care includ formele tradiționale ale asociațiilor, cooperativelor, fundațiilor și societăților mutuale) cu influența lor socialistă, care nu erau considerate destul de moderne pentru a răspunde noilor provocări ale crizei din sistemul de ajutor social din anii 1990.

Transformarea socio-economică profundă care a urmat după prăbușirea regimului comunist și după tranziția de la o economie centralizată la una de piață a dus la privatizarea sau închiderea multor angajatori publici. Standardul general de viață nu a ținut pasul cu creșterea rapidă a economiei. Rata șomajului a rămas relativ ridicată în special în cele mai vulnerabile grupuri sociale – precum foști angajați ai fermelor colective, femei, minorități sociale, persoane cu handicap etc. care au oportunități limitate pe piața muncii care este în continuă schimbare și foarte competitivă.⁷ Prin urmare, „noua” economie socială își concentrează activitățile **asupra integrării persoanelor expuse riscurilor de excludere socială pe piața muncii** prin formări

³ *Ibid.*

⁴ *Ibid.*

⁵ Mendell, M. et al. (2009), “Improving Social Inclusion at the Local Level Through the Social Economy: Report for Poland”, OECD Local Economic and Employment Development (LEED) Working Papers (“Îmbunătățirea incluziunii sociale la nivel local prin economia socială: Raport pentru Polonia”, Dezvoltarea economică și crearea locurilor de muncă la nivel local OCDE), 2009/01, OCDE.

⁶ “Social economy in Poland” (“Economia socială în Polonia”), <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/433523>, actualizat la data de 25/07/2012.

⁷ *Ibid.*

și alte activități relevante pentru îndeplinirea acestui obiectiv la nivel local.⁸ Noua economie socială constă în principal în forme hibrid de organizații, deoarece se bazează mult pe încercarea de conectare a unor sfere diferite, mai precis cele comerciale și publice sau comerciale și neguvernamentale.⁹

Noua economie socială diferă de cea veche prin formele, activitățile și obiectivele sale, însă ceea ce diferențiază noul val al economiei sociale de cel vechi este **sprijinul major al statului**, deși economia socială nu a fost considerată în dezvoltare până la sfârșitul anilor 1990. Într-adevăr, în timpul tranziției economice către o economie de piață, politica a considerat că politicile sociale au mai degrabă o funcție protectivă decât una de activare, iar activitățile economiei sociale ca un set de acțiuni ce compensează efectele secundare ale reformelor economice.¹⁰ Această viziune „social pasivă” a economiei sociale a împiedicat ușor dezvoltarea acesteia.

Economia socială “veche” și “nouă”

Caracteristicile modelului european tradițional de economie socială (ES):

- ES acoperă domeniile care sunt “neatrăgătoare” pentru piața comercială;
- Participarea la inițiativele ES se bazează pe principiul reciprocității (mutualității);
- Un rol cheie al liderilor și activiștilor sociali este asumarea și promovarea inițiativelor;
- Inițiativele sunt fundamentale și durabile
- Lipsa beneficiilor legale pentru instituțiile ES cu un nivel scăzut al reglementării pieței de către stat;
- Instituțiile tipice ale ES: cooperative, asociații de asigurări mutuale, uniuni de credit.

Caracteristicile sectorului economiei sociale moderne în Uniunea Europeană:

- ES creează grupuri în jurul “pieței normale”;
- Baza participării la inițiativele ES: principiul integrării persoanelor excluse social; conceptul de “riscuri combinate” (în întreprinderile sociale, angajați complet capabili “ridică” angajații cu handicap);
- Rolul important al liderilor, al managerilor precum și sprijinul din partea statului în asumarea și promovarea inițiativelor;
- Angajarea asistată și angajarea socială devin posibile cu subvenții publice;
- Beneficii legale semnificative pentru instituțiile ES în contextul unui nivel relativ ridicat de reglementare a pieței de către stat;
- Instituții tipice ale ES: întreprinderi sociale, cooperative sociale, organizații neguvernamentale care desfășoară activități economice.

Marek Rymsza, Tomasz Kaźmierczak (ed.), Social Economy in Poland, past and present, institute of social affairs, 2009 (“Economia socială în Polonia, trecut și prezent, institutul de afaceri sociale”).

Adevărata dezvoltare a noii economii sociale din Polonia a fost lansată odată cu intrarea țării în Uniunea Europeană în 2004, ceea ce a adus noi oportunități, mai ales în ceea ce privește finanțarea (fonduri structurale), cea mai notabilă fiind **inițiativa EQUAL a comunității**. Acest program, care a fost implementat din 2001 în 25 de țări membre ale UE, finanțat de FSE și de statele membre participante, a permis parteneriate transsectoriale pentru explorarea unor noi moduri de sprijinire a celor mai vulnerabile grupuri sociale de pe piața muncii prin cercetare, schimb de informații și vizite de studiu între țările membre UE.¹¹ Direcția de dezvoltare a

⁸ Mendell, M. et al. (2009), *op.cit.*

⁹ Hubrich D.K., Bund E., Schitz B., Mildemberger G., *op.cit.*

¹⁰ Marek Rymsza, Tomasz Kaźmierczak (ed.), *op.cit.*

¹¹ “Social economy in Poland”, <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/433523>, updated on 25/07/2012.

modelului economiei sociale poloneze a fost fără îndoială modelată de inițiativele subvenționate prin programul EQUAL, caracterizate de¹²:

- o accentuare a investiției în capitalul uman și o depreciere a capitalului social;
- o preferință a „incluziunii verticale” în detrimentul consolidării legăturilor orizontale bazate pe mutualitate („incluziune orizontală”);
- o preferință pentru programele active de pe piața muncii, dar cu o implementare mai dificilă a programelor de activare a ajutorului social;
- fenomenul de convergență a unor elemente ale organizațiilor neguvernamentale implicate în economia socială: de la forma de non-profit la cea de nu-pentru-profit și în cele din urmă nu-pentru-profit privat.

În concluzie, în timp ce organizațiile economiei sociale vechi par să se lupte cu ramășițele comuniste și să își modernizeze activitățile în conformitate cu cele mai recente nevoi sociale, acestea oferă încă un potențial imens dar neexploatat în mare parte, așa cum este exemplul cooperativelor care oferă o piață a muncii importantă pentru grupurile defavorizate.¹³ În ceea ce privește organizațiile din cele mai noi valuri de dezvoltare a economiei sociale, este evidentă restrângerea concentrării asupra rolului sectorului de a soluționa nevoia de angajare a celor defavorizați, care trebuie lărgită pentru recunoașterea faptului că economia socială poate fi un ajutor suplimentar pentru furnizarea de bunuri și servicii de către piață și stat, precum și o modalitate de rezolvare a problemelor sociale în multe sectoare diferite.¹⁴

2. Legislația

Recenta dezvoltare a sectorului economiei sociale este în mod clar susținută de către stat. Acest sprijin a fost transpus în texte legislative importante de-a lungul ultimului deceniu, iar acest proces este încă în desfășurare. În anii 1990, s-au adus **modificări** importante legilor privind cooperativele, fundațiile și asociațiile care datează de la sfârșitul regimului comunist. Totuși, cele mai relevante acte legislative pentru cele mai noi forme de economie socială au fost adoptate la începutul secolului 21.

2003-2004 reprezintă doi ani de referință pentru economia socială poloneză cu dezvoltarea unei **Strategii naționale de integrare socială**, în care economia socială a fost considerată un instrument principal în vederea atingerii acestui obiectiv.¹⁵

Prin urmare, **Legea privind ocuparea forței de muncă** a fost adoptată în 2003, oferind noi instrumente pentru a le permite persoanelor excluse social să muncească.¹⁶ De atunci, aproximativ 60 de Centre de Incluziune Socială (CIS) au fost înființate în acest sens de către ONG-uri poloneze, centre de ajutor social și autorități locale pentru a ajuta persoanele din

¹² Characteristics based on: Marek Rymysza, Tomasz Kaźmierczak (ed.), *Social Economy in Poland, past and present*, Institute of social affairs, 2009, p.185.

¹³ Frączak P., Wygnański J.J. (eds), “The Polish Model of the Social Economy: Recommendations for Growth. An invitation for a discussion, Foundation for Social and Economic Initiatives”, Warsaw, 2008 (“Modelul polonez al economiei sociale: recomandări pentru creștere. O invitație la discuții, Fundația pentru inițiative sociale și economice”, Varșovia, 2008)

¹⁴ Mendell, M. et al. (2009), *op.cit.*

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ Claudia Cahalane, “The state of the social enterprise sector in Poland”, Social Enterprise Network, The Guardian, February 2011 (“Statutul sectorului de întreprinderi sociale în Polonia”, Social Enterprise Network, The Guardian, Februarie 2011), <https://socialenterprise.guardian.co.uk/lv/articles/social-enterprise-network/2011/feb/10/social-enterprise-poland-sector>

grupuri marginalizate social să își găsească un loc de muncă (mai ales șomeri, persoane fără adăpost și foști deținuți).¹⁷

Tot în 2003, a fost adoptată **Legea privind activitățile de interes public și mișcarea de voluntariat**. Acest act legal este primul care oferă o definiție pentru organizațiile neguvernamentale și reglementările relațiilor dintre administrația publică și sectorul neguvernamental, inclusiv obligații contractuale, sprijinirea ONG-urilor pentru asumarea obligațiilor publice etc.¹⁸ Această lege facilitează crearea unei noi categorii de ONG-uri – organizația de interes public. Pe lângă scutirea de la plata diferitelor impozite, organizațiile de interes public au primit posibilitatea de a primi 1% din impozitul individual pe venit. Fiecare cetățean are dreptul de a dona 1% din impozitul său pe profit către un ONG selectat.¹⁹ Aproximativ 9 milioane din cele 38 de milioane de cetățeni ai țării fac acest lucru, ceea ce a generat în 2009, 92 de miliarde € pentru economia socială a Poloniei.²⁰

Un alt eveniment important pentru legislația referitoare la economia socială este **Legea privind cooperativele sociale**, adoptată în 2006 și modificată în 2009. Introduse deja prin Legea privind promovarea angajării și munca în 2004, cooperativele sociale reprezintă un element foarte important pentru economia socială poloneză, consolidarea statutului lor având loc în 2006. Acestea au la bază o formă juridică care să le permită membrilor săi (în general aceștia sunt persoane care suferă din cauza excluziunii sociale și a accidentelor: șomaj, handicap, dependență etc.) să revină la o viață socială normală și pe piața muncii.²¹ Modificarea din 2009 a fost adoptată după o grea acțiune de susținere a sectorului economiei sociale. Legea revizuită privind cooperativele sociale modifică raportul membrilor format din persoanele cu risc de excludere socială și cele care nu se confruntă cu astfel de probleme de la 80%-20% la 50%-50%, întrucât raportul anterior părea a fi prea restrictiv pentru a se menține în forme organizaționale viabile.²² În plus, modificarea din 2009 a Legii privind cooperativele sociale prevede și că trebuie aduse modificări Legii privind achizițiile publice astfel încât să creeze preferințe pentru companiile care angajează persoane expuse unor riscuri de excluziune socială, în conformitate cu Directiva 2004/18/CE privind coordonarea procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții publice de lucrări, de bunuri și de servicii, care permit o apreciere socială.²³

Acțiunea de susținere a sectorului economiei sociale este remarcabilă deoarece, în acest stadiu, majoritatea inițiativelor statelor – deși foarte necesare – au avut o abordare de tip top-down (descendentă) și cel mai probabil au ignorat realitățile economiei sociale și nevoile de dezvoltare. Adoptarea modificării a părut astfel să fie rezultatul unui proces de consultare inițiat de sectorul economiei sociale și care a fost instituționalizat în 2008 în cadrul **Consiliului Economiei Sociale Pentru Soluții Sistemice**, cu 21 de membri numiți de către ministrul muncii și politicii sociale (6 viceministri și reprezentanți ai ministerelor, reprezentanți ai altor organe publice, împreună cu reprezentanții organizațiilor economiei sociale, Comisia Trilaterală și

¹⁷ "Social economy in Poland" ("Economia socială în Polonia"), <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/433523>, actualizat la data de 25/07/2012.

¹⁸ Mendell, M. et al. (2009), *op.cit.*

¹⁹ "Social Enterprises: Italian and Polish Experience", outcome of the project "Transnational Cooperation for Social Enterprises Development (TCSED)", co-financed by the ESF and EQUAL, Wałbrzych 2008 ("Întreprinderile sociale: experiența italiană și poloneză", rezultatul proiectului "Cooperare transnațională pentru dezvoltarea întreprinderilor sociale", cofinanțat prin FSE și EQUAL, Wałbrzych 2008)

²⁰ Claudia Cahalane, *op.cit.*

²¹ P. Frańczak, J.J. Wygnański (eds), *op.cit.*

²² Mendell, M. et al. (2009), *Op.cit.*

²³ *Ibid.*

oameni de știință) să discute strategii și propuneri pentru a favoriza dezvoltarea economiei sociale.²⁴

Consiliul Economiei Sociale participă la dezvoltarea²⁵:

- **Proiectului Programului Național de Dezvoltare a Economiei Sociale (KPRES):** Acest program se va derula în perioada 2014-2020 și acțiunile sale prioritare vor fi promovarea unui teritoriu responsabil din punct de vedere social; reglementarea acțiunilor în materie de definire și achiziție publică pentru sectorul economiei sociale; susținerea sistemelor economiei sociale; integrarea economiei sociale în politicile publice la nivel național și regional; educația.
- **Proiectului de lege privind întreprinderea socială:** această nouă lege ar conferi un statut juridic întreprinderilor sociale. Legea ar introduce astfel Camera de Întreprinderi Sociale, care ar primi un drept de control asupra tuturor întreprinderilor sociale. Ar exista două tipuri diferite de întreprinderi sociale – un tip care are ca obiectiv reintegrarea, iar celălalt tip furnizarea de servicii de interes general. Adoptarea acestei legi este planificată pentru sfârșitul anului 2013.
- **Fondului de împrumut pilot pentru întreprinderile sociale:** cofinanțat prin FSE, acest fond a fost lansat la începutul anului 2013 și va acorda microcredite unui număr de aproximativ 250 de întreprinderi sociale în condiții preferențiale.
- **Sistemului de acreditare a centrelor de sprijin al economiei sociale:** selectarea centrelor care furnizează servicii de cea mai bună calitate și furnizează în permanență infrastructura de susținere, acest sistem de acreditare va fi lansat la sfârșitul anului 2013.

În concluzie, contextul juridic prezintă recunoașterea progresivă a acestui sector și a importanței sale, iar anul 2013 va aduce schimbări semnificative în acest domeniu, care vor ilustra relevanța pentru evoluția sectorului. Dezvoltarea unei strategii reale pentru sectorul economiei sociale reprezintă o provocare importantă și nu se poate baza numai pe asistență socială, deoarece dimensiunea sa este prea restrânsă pentru tratarea acțiunilor sociale. De asemenea, trebuie susținute mecanismele care vor promova o mai bună colaborare și coordonare atât orizontal cât și vertical la toate nivelurile guvernului cu economia socială, asigurând remedierea golurilor politice și a nevoilor și realităților economiei sociale.²⁶ În această privință, crearea Consiliului Economiei Sociale pentru Soluții Sistemice este un pas important înainte care trebuie însă, să își dovedească capacitatea de a întreprinde acțiuni relevante.

3. Tipuri de structuri ale economiei sociale din Polonia

Așa cum s-a menționat anterior, sectorul economiei sociale poloneze este format din organizații din valurile vechi și noi ale dezvoltării economiei sociale, sub o diversitate de forme

²⁴ Learning Network Better Future for Social Economy, « A better future. Results of the network for better future of social economy » (“Un viitor mai bun. Rezultatele unei rețele pentru un viitor mai bun al economiei sociale”), 2013, disponibil la <http://www.socialeconomy.pl/>

²⁵ Based on « Actions in the field of social economy taken by the Polish Government », Warsaw, May 2013 (Bazat pe “Acțiunile în domeniul economiei sociale întreprinse de Guvernul polonez”, Varșovia, mai 2013), available at: http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/docs/expert-group/20130522_poland_en.pdf

²⁶ Mendell, M. et al. (2009), *op.cit.*

instituționale, de la asociații tradiționale neguvernamentale până la cele strâns legate de sectorul privat.

Instituțiile din vechea economie socială

Conform legii poloneze, **asociațiile** sunt definite ca “uniuni voluntare, autonome, nonprofit, permanente ale unor persoane care au ca scop încurajarea participării active la viața publică, materializarea intereselor individuale și exprimarea opiniilor diferite. O asociație poate exista sub trei forme juridice: neînregistrate, înregistrate și uniuni de asociații”.²⁷

Un alt tip important de organizație al vechii economii sociale este reprezentat de **fundații**. Caracteristicile lor de bază sunt: personalitate juridică, obiectiv nonprofit, declararea obiectivelor menționate în actul constitutiv.²⁸ Funcția fundațiilor este aceea de a îndeplini obiective sociale sau economice utile, precum serviciile medicale, educația, cultura, protecția mediului etc. O fundație poate participa la activități economice când acest lucru contribuie la îndeplinirea obiectivului său, însă acest lucru trebuie menționat clar în statutul acesteia.²⁹

În 2008, în Polonia existau aproximativ 75.000 de fundații și asociații, cu 65.000 de angajați pentru implementarea activităților sociale și economice de binefacere și asociații autonome nonprofit de voluntariat.³⁰ Luând în considerare numărul total de fundații și asociații, acesta reprezintă un grup promițător în ceea ce privește creșterea dimensiunii activităților organizațiilor economiei sociale din Polonia.³¹

Societățile de asigurări mutuale sunt cooperative de asigurări care urmăresc să le asigure beneficii membrilor lor prin oferirea de acoperire a asigurărilor cu reduceri. În 2008, existau 9 societăți de asigurări mutuale, cu aproximativ 500 de angajați.

Cooperativele desfășoară activități comune în beneficiul membrilor lor. Din punct de vedere al economiei sociale, cele mai importante cooperative sunt cooperativele muncitorești care asigură locuri de muncă membrilor lor; și cooperativele pentru persoanele cu dizabilități care au o tradiție îndelungată în Polonia.³² Conform datelor oferite de Biroul Statistic Central (GUS), în 2005 existau aproximativ 18.000 de cooperative înregistrate în Polonia, însă unele nu desfășurau niciun fel de activitate, iar numărul activ de cooperative s-a redus la 13.000 cu aproximativ 500.000 de angajați.³³

Instituțiile din noua economie socială

De la adoptarea legii privind **cooperativele sociale**, au fost înființate peste 250 de structuri (2012). Obiectivul acestor noi structuri nu are legătură cu desfășurarea activității comerciale

²⁷ Les E, Nalecz Z, Wygnanski J, “Defining the nonprofit sector : Poland”, working papers of the Johns Hopkins comparative nonprofit sector project, n°36, Baltimore, The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, 2000. (“Definirea sectorului nonprofit: Polonia”, documente de lucru ale proiectului comparativ Johns Hopkins al sectorului nonprofit, nr. 36, Baltimore, The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, 2000)

²⁸ *Ibid.*

²⁹ Hubrich D.K., Bund E., Schitz B., Mildemberger G., *op.cit.*

³⁰ Mendell, M. et al. (2009), *op.cit.*

³¹ Frączak P., Wygnański J.J. (eds), *op.cit.*

³² Mendell, M. et al. (2009), *op.cit.*

³³ Frączak P., Wygnański J.J. (eds), *op.cit.*

mutuale în beneficiul membrilor lor precum cooperativele normale, dar se concentrează asupra dezvoltării de întreprinderi mutuale bazată pe activitatea individuală a membrilor în beneficiul integrării profesionale și sociale.³⁴ Cu alte cuvinte, cooperativele sociale urmăresc reintegrarea socială și profesională a membrilor săi, care sunt persoane cu dezavantaje sociale precum: lipsa adăpostului, șomajul, boala sau sărăcia.³⁵ Cooperativele sociale acționează în diferite sectoare (precum construcții, alimentație publică, protecția mediului și turismul).

Atelierele de terapie ocupațională constituie o entitate juridică și financiară separată formată fie dintr-o organizație guvernamentală, fie dintr-o organizație nonguvernamentală care ajută persoanele care au dificultăți în a se angaja din cauza unui handicap. Această reabilitare are ca scop scurtarea perioadei de dezvoltare de noi abilități și refacere a celor vechi, astfel încât aceștia să își găsească locul de muncă dorit cât de repede posibil.³⁶ Existau 643 de astfel de ateliere în 2008, cu aproximativ 6.700 de participanți. 8.085 de persoane au fost angajate în 2005.³⁷

O Instituție de reabilitare profesională (ZAZ) este o instituție care oferă posibilități de angajare persoanelor cu dizabilități. Aceste locuri de muncă sunt temporare, desfășurându-se pe durata reabilitării sociale și profesionale a persoanelor. Ideea creării acestor instituții a rezultat din legea din 1997 privind reabilitarea profesională și angajarea persoanelor cu handicap. În 2008, aproximativ 50 de centre de pregătire profesională au oferit locuri de muncă temporare pentru cei cu dizabilități fizice și intelectuale, cu scopul de a-i ajuta să se reintegreze pe piața muncii.³⁸

Centerele de Integrare Socială (CIS) sunt înființate de unitățile locale autonome împreună cu un ONG. Acestea organizează programe educaționale pentru persoanele în pericol de excludere socială (în special cei aflați în șomaj pe o perioadă lungă, cei fără adăpost, foști deținuți). În 2008, existau peste 55 CIS cu peste 500 de angajați.³⁹

Clubul de Integrare Socială (KIS) le oferă persoanelor și familiilor acestora șansa redobândirii și îmbunătățirii abilităților sociale și profesionale în vederea unei mai bune funcționări în societate. Clubul urmărește reunirea și integrarea persoanelor cu dezavantaje sociale asemănătoare.⁴⁰ Acestea pot fi înființate de unități locale autonome sau de către ONG-uri și erau aproximativ 400 în 2008.⁴¹

Tabelul 2.3. Economia socială poloneză în cifre

Tipuri de instituții	Numărul aproximativ de instituții	Numărul de angajați (cu normă întreagă)	Numărul de membri
Asociații și fundații	75.000	circa 65.000	9-10 milioane
Organizații economice autonome	5.500	33.000	1.100.000

³⁴ "Social Enterprises: Italian and Polish Experience", outcome of the project "Transnational Cooperation for Social Enterprises Development (TCSED)", co-financed by the ESF and EQUAL, Wałbrzych 2008

³⁵ *Ekonomia społeczna*, "Terms and definition of social economy" ("Termeni și definiții ale economiei sociale"), 2012, disponibil la <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/789056>

³⁶ *Ibid.*

³⁷ Mendell, M. et al. (2009), *op.cit.*

³⁸ *Ekonomia społeczna*, *op.cit.*

³⁹ Mendell, M. et al. (2009), *op.cit.*

⁴⁰ *Ekonomia społeczna*, *op.cit.*

⁴¹ Mendell, M. et al. (2009), *op.cit.*

Cooperative	12.800	469.000	circa 10-11 milioane
inclusiv cooperative pentru invalizi	350	55.000	30.000
Societăți de asigurări mutuale	9	500	?
Alte organizații mutuale	880	?	?
Cooperative sociale	120	-	400
Instituții de reabilitarea profesională (ZAZ)	48	1.700	-
Centre de integrare socială (CIS)	55	500+?	-
Cluburi de integrare socială (KIS)	300	-	-
Total	circa 94.000	circa 600.000	circa 16-17 milioane

Sursa: Frączak P., Wygnański J.J. (eds), "The Polish Model of the Social Economy: Recommendations for Growth. An invitation for a discussion, Foundation for Social and Economic Initiatives", Warsaw, 2008 ("Modelul polonez al economiei sociale: recomandări pentru creștere. O invitație la discuții, Fundația pentru Inițiative Sociale și Economice", Varșovia, 2008)

Una dintre principalele dificultăți ale sectorului economiei sociale o reprezintă lipsa de fonduri pentru activități: 73% din organizații afirmă că situația financiară precară și dificultățile de strângere a fondurilor sunt probleme care le afectează activitățile de zi cu zi.⁴²

Principala sursă de finanțare pentru organizațiile economiei sociale este următoarea:

Din fonduri publice	43%
Din donații și procentul de 1% din impozit	17%
Contribuția membrilor	17%
Din venitul câștigat și din taxe	7%
Nicio resursă	11%
În baza sprijinului acordat de alte organizații sau alte ramuri	3%

Sursa: Polskie organizacje pozarządowe 2010, <http://civicpedia.ngo.pl/files/civicpedia.pl/public/raporty/pomaranczowka2010.pdf>

După cum se poate observa din tabelul de mai sus, organizațiile economiei sociale din Polonia depind foarte mult de ajutorul statului și trebuie să încerce să valorifice oportunitățile activităților orientate către piață. Recunoașterea faptului că organizațiile economiei sociale au nevoie de o siguranță financiară mai mare determină problema actuală a ciclului de finanțare pe termen scurt de la stat (un an). Diversele programe sunt esențiale dar insuficiente pentru a satisface costurile operaționale ale entităților economiei sociale, dar și pentru a permite consolidarea și creșterea, fiind în general programe pe termen scurt și cu obiectiv precis. Provocarea constă în combinarea acestor programe cu inovația financiară care va include o diversitate de instrumente financiare pentru satisfacerea unor nevoi variate ale economiei sociale.⁴³ În această chestiune financiară, sectorul bancar cooperativ ar trebui să joace, de asemenea, un rol. Se pot pune speranțe mari în dezvoltarea economiei sociale și la nivel regional.

⁴² Frączak P., Wygnański J.J. (eds), *op.cit.*

⁴³ Mendell, M. et al. (2009), *op.cit.*

Primul pact regional a fost înființat sub numele de “Pactul Malopolska pentru economia socială” și Fondul de Garantare Malopolska pentru economia socială este, de asemenea, în desfășurare.⁴⁴

În concluzie, putem afirma că sectorul economiei sociale poloneze încă nu și-a atins potențialul maxim: acesta acoperă 5,9% din piața muncii – față de 8,3% în Franța, 9,5% în Olanda și 9% în Irlanda (2008).⁴⁵ Acest lucru se datorează faptului că acest sector este încă perceput ca fiind util doar pentru integrarea socială, eliminând o mare parte din potențialul său economic. Este nevoie ca economia socială să fie integrată în politicile care se referă la sistemul de sănătate, problemele sociale, educație, problemele legate de mediu, strategii ale pieței muncii, dezvoltarea activităților și altele.⁴⁶ Pe lângă aceasta, varietatea și inovația întreprinderilor sociale necesită un sprijin variat și larg pentru activitatea lor. De aceea este importantă perfecționarea gândirii bazată pe sector.⁴⁷ Legea privind întreprinderile sociale care va fi adoptată până la sfârșitul anului va reprezenta deja un pas important înainte.

4. 3 exemple de structuri ale ES care există în Polonia

- Întreprinderea socială ‘Być Razem’⁴⁸

Contextul

Întreprinderea socială “Być Razem” consideră că un loc de muncă stabil este esențial pentru redarea vieții unei persoane și ajutarea acesteia să își revină după întâmpinarea unor greutăți. Întreprinderea socială cu sediul în Cieszyn urmărește să angajeze, în baza reglementărilor pieței, persoane aflate în risc de marginalizare și excluziune, în special persoanele fără adăpost, șomerii și persoanele cu dizabilități; sprijinirea societăților cooperative sociale create de acestea persoane. Asociația Być Razem, care înseamnă ‘Be Together’ în engleză („Să fim uniți”), lucrează în prezent cu șomerii și persoanele fără adăpost din Cieszyn. În 2004, asociația primit o fabrică dezafectată a societății ‘Polifarb’ de la consiliul municipal pentru restaurare și utilizare.

Scopul și grupul țintă

Întreprinderea socială Być Razem urmărește reintegrarea persoanelor defavorizate pe piața muncii, creând noi locuri de muncă pentru aceștia; se implică în restaurarea zonei post-industriale din Silesia; participă la integrarea persoanelor excluse pe piața muncii prin activități lucrative și contactarea unor alte persoane ca activitate terapeutică; și promovează antreprenoriatul social.

⁴⁴ Frączak P., Wygnański J.J. (eds), *op.cit.*

⁴⁵ “Social economy in Poland”, <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/433523>, actualizat la 25/07/2012.

⁴⁶ Mendell, M. et al. (2009), *op.cit.*

⁴⁷ Frączak P., Wygnański J.J. (eds), *op.cit.*

⁴⁸ This best practice example is based on “Social Enterprise ‘Być Razem’” (Acest exemplu de cea mai bună practică se bazează pe “Întreprinderea social ‘Być Razem’”), disponibil la <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/718029>, actualizat în iunie 2012. Mai multe informații despre proiect la: fundacjabycrazem@wp.pl - www.fundacjabycrazem.pl

Structura

Membrii asociației au creat întreprinderea socială care poate angaja, în baza reglementărilor de pe piața muncii, persoane care au beneficiat de serviciile asociației sau au lucrat în ateliere de terapie în grupuri. Ideea a fost integrată în strategia de dezvoltare a Cieszyn și a primit sprijinul financiar din fonduri ale Uniunii Europene prin Programul de Dezvoltare Regional Integrat (subactivitatea: revitalizarea zonelor post-industriale din județul Silesia). Localitatea a fost aplicantul, iar asociația a fost partenerul social. Asociația a primit aproximativ 5 milioane PLN, echivalentul a 1,26 milioane EUR (prin fonduri ale Uniunii Europene, de la consiliul local, minister) pentru proiect. Investiția a durat un an și jumătate.

Ideea a dus la crearea Fundației pentru dezvoltarea întreprinderii sociale 'Być Razem' în 2007, care se ocupă de activitatea economică. Sarcina acestei societăți este de a obține fonduri pentru activitatea socială, pentru a deveni independentă de finanțarea publică și pentru a crea locuri de muncă pentru persoanele fără adăpost și marginalizate – precum și pentru a sprijini cooperativele sociale create de fundație.

Activități:

Întreprinderea socială include două sectoare de bază: sectorul atelierelor format din – spălătorii, croitorie, tâmplărie, lăcătușărie, domeniul construcțiilor, bucătărie/catering; sectorul educației și al activității sociale care se ocupă de – educație, formări, activitate socială. În schema incubatorului întreprinderii sociale, există 2 cooperative sociale care funcționează (cooperativa de servicii de curățenie și cooperativa gastronomică). Recrutarea pentru a treia societate cooperativă (croitorie) este în curs de desfășurare.

Toate atelierelor sunt echipate cu echipament modern și sigur. Atât echipamentul cât și incinta îndeplinesc cerințele solicitate pentru întreprinderile de pe piață. Toți lucrătorii din ateliere sunt persoane fără loc de muncă pe o perioadă îndelungată, persoane fără adăpost, foști deținuți sau persoane cu handicap. În prezent, 17 persoane și 2 supraveghetori lucrează în ateliere. Angajații sunt recrutați de centrul de ocupare a forței de muncă, asociația 'Być Razem' și Centrul municipal pentru asistență socială (MOPS) din Cieszyn. Majoritatea angajaților sunt locuitorii caselor din comunitate care sunt gestionate de asociația 'Być Razem'.

Activitatea de instruire-educație este comercială și impozabilă în cadrul diverselor proiecte în parteneriat cu centre de asistență socială (municipală și comunală). Instruirile includ: comunicare, prezentări auto, deservirea pe piața muncii și negocieri la locul de muncă. Acestea sunt desfășurate de 5 psihologi și formatori angajați ai asociației 'Być Razem'.

Rezultate:

- Numărul de angajați (în toate formele de activitate comercială): 66 de persoane. 19 persoane au fost angajate în întreprinderi sociale; 8 persoane în societatea cooperativă socială 'New Horizon'; 5 persoane în societatea cooperativă socială 'Supersmak'; 5 femei vor fi angajate în noua cooperativă socială de croitorie. Recrutarea pentru ateliere și cooperative sociale este încă în desfășurare.
- Toate persoanele sunt angajate cu contracte de muncă.

- În 2009, peste 900 de persoane, inclusiv 330 de șomeri pe perioadă lungă, au beneficiat de asistență din partea Fundației pentru Dezvoltarea Întreprinderii Sociale 'Być Razem'. În fiecare an, câteva zeci de persoane își găsesc locuri de muncă pe piața deschisă sau în domeniul economic desfășurat de fundație.

Informații financiare:

În 2008, fundația a semnat un contract pe 5 ani (cu posibilitate de prelungire) cu orașul pentru activitățile întreprinderii. Guvernul local a acordat un împrumut fără dobândă de 150 de mii PLN (adică 37.800 EUR) pe termen de 2 ani, dar a menționat în contract că întreprinderea trebuie să se autofinanțeze. În acest an (2010), împrumutul a fost achitat în întregime. Atelierele și societățile sociale cooperative împreună cu activitățile de formare sunt independente pe deplin.

- **Cooperativa socială de servicii-comerț-producție din Byczyna**⁴⁹

Contextul

Byczyna este un orașel medieval cu aproximativ 10 mii de locuitori. Lipsa industriei și a perspectivelor pentru agricultură au dus la creșterea numărului de șomeri la 1083 în 2004 (54% dintre aceștia aveau sub 34 de ani), majoritatea fiind necalificați sau cu o pregătire precară. Prin urmare, au fost nevoiți să solicite ajutor social, ceea ce a însemnat 150.000 PLN (40.500 EUR) din bugetul local. Administrația regională a încercat să schimbe situația pentru a reduce cheltuielile la bugetul social, pentru a dezvolta districtul și a motiva cetățenii.

Structura

Istoria schimbărilor a început în 2001, când Centrul de Asistență Socială din Byczyna a creat programul "Independență". Apoi, în 2003, a fost promulgată legea privind angajarea asistată, a oferit administrației alte posibilități, iar în 2004 aceasta a înființat Centrul de Integrare în Comunitate (CIPSOL). Centrul a creat programe individuale de angajare socială cu educație suplimentară pentru scriere, citire și vorbire, bune maniere, lucrări scrise, precum și formări profesionale pentru constructori, grădinari, tâmplari și mecanici. În primul grup de 34 de participanți, 15 persoane au fost selectate pentru a crea o întreprindere socială pentru servicii, comerț și producție. Părțile interesate sunt toate clienții: instituții (Biroul Regional Pentru Ocuparea Forței de Muncă, Centrul de Integrare în Comunitate, etc.), administrația regională, companii și persoane fizice. Cooperativa a fost inclusă în planul de administrare regională pentru dezvoltarea locală ca livrare de servicii și activitate a comunității.

Scopul și grupurile țintă

Obiectivul structurii este de a furniza programe specifice prin care să contribuie la reintegrarea persoanelor pe piața muncii. Membrii cooperativei sociale sunt persoanele cu probleme aflate în

⁴⁹ This example is based on the best practice example given in "Social Enterprises: Italian and Polish Experience", outcome of the project "Transnational Cooperation for Social Enterprises Development (TCSED)", co-financed by the ESF and EQUAL, Wałbrzych, 2008. More info on the project: <http://www.spoldzielnia.byczyna.pl/>

șomaj pe o perioadă îndelungată și persoanele care au fost agricultori. La început, au fost 15 persoane, 6 dintre acestea au ieșit la pensie sau au găsit alte locuri de muncă, însă, recent s-a mai înscris o persoană de la Centrul de Integrare în Comunitate.

Activitățile

Cooperativa desfășoară următoarele activități: clădiri și construcții – contracte cu administrații publice, cooperative de locuințe, persoane și companii (activități sezoniere – curățarea prafului și a zăpezii, tăierea copacilor, etc.), educația; în cadrul proiectului local “Angajarea în oraș” – în principal construirea de pavaje de piatră brută și a unui oraș din lemn în stil medieval, renovarea zidurilor vechi etc. Aceste activități au creat locuri de muncă și au oferit salarii pentru 10 persoane și au dus la scăderea șomajului și la creșterea venitului la bugetul regional din Byczyna.

Informații financiare

Cooperativa își desfășoară activitatea cu aproximativ 0,5 milioane PLN (135.000 euro)

- **Cooperativa Alexis**⁵⁰

Contextul

Cooperativa Alexis a fost creată în 2010 de un grup de 5 femei, care și-au pierdut locul de muncă la societatea de textile. Au decis să lucreze în continuare împreună, în același domeniu și, cu sprijinul instituțiilor locale publice, au creat prima inițiativă de economie socială din Łomża, un oraș de dimensiuni medii în nord-estul Poloniei. Cooperativa Alexis produce și vinde produse textile clienților din Polonia și din străinătate.

Scopul și grupul țintă

Obiectivul Cooperativei Alexis este acela de a oferi locuri de muncă membrilor șomeri din comunitatea locală, de a crea un mediu de lucru stabil și prietenos și de a susține alte cooperative sociale la început de activitate. De asemenea, Cooperativa Alexis urmărește să fie un producător fiabil, recunoscut și prosper de produse textile, apreciat pentru profesionalism și calitatea superioară a serviciilor.

Principalul grup țintă al Cooperativei Alexis sunt membrii cooperativei, dar și persoanele șomere aflate în dificultate sau persoanele cu dizabilități care – conform statutului cooperativei – pot fi angajate de Alexis. Alte grupuri din comunitatea locală pot fi menționate ca beneficiari ai Alexis, inclusiv viitorii antreprenori sociali susținuți de cooperativă cu activități de consultanță și instituțiile sociale locale cu care Alexis cooperează pentru furnizarea de formări profesionale.

Structura

⁵⁰ This best practice example is based on: “AUR” - the National Association of Human Resources Specialists (ed.), “Good practices guide social economy in Europe”, report of the project “The creation and promotion of social economy instruments for labor market inclusion of disadvantaged groups”, co-financed by the ESF, June 2013, available at: http://www.karat.org/wp-content/uploads/2011/10/Good-Practice-Guide_On_Social_Economy_in_Europe.pdf

Alexis este o cooperativă socială. În prezent, cooperativa are aproximativ 30 de angajați, dintre care 8 sunt membrii ai cooperativei. Majoritatea lucrează la punctul de lucru, doi dintre aceștia ocupându-se de conducerea și administrarea cooperativei. Problemele majore sunt soluționate de membrii care încearcă să ajungă la un consens.

Activitățile

Alexis produce o varietate de produse textile, precum cearșafurile de pat produse din diferite tipuri de materiale, textile decorative, materiale textile folosite în industria hotelieră și genți. Cooperativa realizează comenzi pentru un număr mare de clienți, precum Real, Tesco și Jysk, spitale și companii hoteliere. Produsele Alexis sunt vândute în magazinele din Łomża, precum și prin lanțurile de comerț cu amănuntul ale clienților în diferite țări. Societatea a reușit să asigure o serie de clienți fideli, ceea ce conferă o dezvoltare relativ stabilă și permit crearea de locuri de muncă suplimentare.

Producția este organizată într-un atelier într-o clădire închiriată oferită de autoritățile locale. Echipamentul profesional a fost asigurat chiar de membrii cooperativei, care au investit fondurile din indemnizațiile primite la încetarea angajării de la angajatorul anterior. Membrii cooperativei lucrează constant pentru a îmbunătăți standardele din atelierele lor precum și condițiile de lucru.

Pe lângă producția obișnuită, intensivă care este baza activității cooperativei Alexis, cooperativa se ocupă de o serie de proiecte având ca obiectiv activarea ocupațională a diverselor grupuri vulnerabile, precum și susținerea dezvoltării altor inițiative ale economiei sociale. Alexis se ocupă și de proiecte care susțin potențialii antreprenori sociali.

Partea financiară și parteneriatele

Parteneriatul cu autoritățile locale și Biroul pentru ocuparea forței de muncă din Łomża au fost esențiale pentru facilitarea dezvoltării inițiativei entității de economie socială. Instituțiile locale au susținut femeile de la Alexis în utilizarea instrumentelor economiei sociale. Acestea au beneficiat de fondurile alocate pentru dezvoltarea întreprinderilor economiei sociale acordate de Biroul pentru Ocuparea Forței de Muncă. Autoritățile locale au susținut societatea proaspăt înființată, oferind rate de închiriere preferențiale la clădirile ocupate de Alexis. De asemenea, acestea au promovat cooperativa în media și în comunitatea locală, implicând-o ca partener în mai multe proiecte având ca scop incluziunea socială sau activarea ocupațională a diferitelor grupuri sau pentru dezvoltarea economiei sociale din zonă.

Bibliografie

Rapoarte:

« Actions in the field of social economy taken by the Polish Government” („Acțiuni în domeniul economiei sociale întreprinse de guvernul polonez”), Varșovia, mai 2013, disponibil la: http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/docs/expert-group/20130522_poland_en.pdf

Frączak P., Wygnański J.J. (eds), “The Polish Model of the Social Economy: Recommendations for Growth. An invitation for a discussion, Foundation for Social and Economic Initiatives” („Modelul polonez al economiei sociale: recomandări pentru creștere. O invitație la discuții, Fundația pentru inițiative sociale și economice”), Varșovia, 2008.

Hubrich D.K., Bund E., Schitz B., Mildenerger G., “Comparative case study report on the state of the social economy”, deliverable of the project “the theoretical empirical and policy foundation for building social innovation in Europe (TEPSIE), European Commission, 7th Framework programme, Brussels, 2012 („Raport al studiului de caz comparativ cu privire la statutul economiei sociale”, rezultat din proiectul “fundația empirică teoretică și politică pentru crearea inovației sociale în Europa”, Comisia Europeană, Al șaptelea program cadru, Bruxelles, 2012).

Learning Network Better Future for Social Economy, « A better future. Results of the network for better future of social economy” (“Un viitor mai bun. Rezultatele unei rețele pentru un viitor mai bun al economiei sociale”), 2013, disponibil la <http://www.socialeconomy.pl/>

Les E, Nalecz Z, Wygnanski J, “Defining the nonprofit sector : Poland”, working papers of the Johns Hopkins comparative nonprofit sector project, n°36, Baltimore, The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, 2000 (“Definirea sectorului nonprofit: Polonia”, documente de lucru ale proiectului comparativ Johns Hopkins al sectorului nonprofit, nr. 36, Baltimore, The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, 2000).

Marek Rymsza, Tomasz Kaźmierczak (ed.), “Social Economy in Poland, past and present, institute of social affairs” (“Economia socială în Polonia, trecut și prezent, institutul de afaceri sociale”), 2009.

Mendell, M. et al. (2009), “Improving Social Inclusion at the Local Level Through the Social Economy: Report for Poland”, OECD Local Economic and Employment Development (LEED) Working Papers, 2009/01, OECD. (“Îmbunătățirea incluziunii sociale la nivel local prin economia socială: Raport pentru Polonia”, Dezvoltarea economică și crearea locurilor de muncă la nivel local OCDE), 2009/01, OCDE)

Rafael Chaves et José Luis Monzón, *L'économie sociale dans l'Union européenne (Economia socială în Uniunea Europeană)*, CIRIEC, rapport pour le Comité économique et social européen (raport pentru comisia economică și socială europeană), 2007.

Social Enterprises: Italian and Polish Experience”, outcome of the project “Transnational Cooperation for Social Enterprises Development (TCSED)”, co-financed by the ESF and EQUAL, Wałbrzych, 2008 (“Întreprinderile sociale: experiența italiană și poloneză”, rezultatul proiectului “Cooperare transnațională pentru dezvoltarea întreprinderilor sociale”, cofinanțat prin FSE și EQUAL, Wałbrzych 2008).

Website:

“Social economy in Poland” („Economia socială în Polonia”),
<http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/433523>, actualizată la 25/07/2012.

Press:

Cahalane C., “The state of the social enterprise sector in Poland” („Statutul sectorului întreprinderilor sociale în Polonia”), Social Enterprise Network, The Guardian, Februarie 2011,
<https://socialenterprise.guardian.co.uk/lv/articles/social-enterprise-network/2011/feb/10/social-enterprise-poland-sector>